

Bez **algorytmiki** nie ma informatyki!

```
#define XCAL {while((  
- 1]), (*s[ x ]) <= 0) w.pop back(); }  
vector<POINT> ConvexHull(vector<POINT>& p) {  
    vector<POINT> s, w;  
    FOREACH(it, p) s.PB(&*it);  
    sort(ALL(s), OrdXY);  
    int m = 1;  
    REP(x, SIZE(s)) XCAL  
    m = SIZE(w);  
    FORD(x, SIZE(s) - 2, 0) XCAL  
    w.pop back();  
    return w;  
}
```

Google
Code
Jam

Piotr Stańczyk

Olimpiada
Informatyczna

Potyczki
Algorytmiczne

ACM ICPC

Top Coder

Algorytmika praktyczna

Nie tylko dla mistrzów

zakupiono w sklepie: Empik.com

identyfikator transakcji: 10100894670420

e-mail nabywcy: warzachowskip@gmail.com

znak wodny:

ALGORYTMIKA PRAKTYCZNA

NIE TYLKO DLA MISTRZÓW

PIOTR STAŃCZYK

ALGORYTMIKA
PRAKTYCZNA
NIE TYLKO DLA MISTRZÓW

Projekt okładki: Anna Kozłowska KA PROJEKT

Redakcja: Ewa Zdanowicz

Skład komputerowy: Piotr Stańczyk

Zastrzeżonych nazw firm i produktów użyto w książce wyłącznie w celu identyfikacji.

Wszelkie uwagi na temat książki prosimy kierować pod adresem poczty elektronicznej Autora:
stanczyk@mimuw.edu.pl

Zadania z Olimpiady Informatycznej oraz Olimpiady Informatycznej Krajów Bałtyckich zostały opublikowane za zgodą Komitetu Głównego Olimpiady Informatycznej. Zadania z konkursu Potyczki Algorytmiczne zostały opublikowane za zgodą Wydziału Matematyki, Informatyki i Mechaniki Uniwersytetu Warszawskiego – współorganizatora tego konkursu.

Copyright © by Wydawnictwo Naukowe PWN SA
Warszawa 2009

ISBN 978-83-01-15821-7

Wydanie I – 2 dodruk
Warszawa 2019

Wydawnictwo Naukowe PWN SA
02-460 Warszawa, ul. Gottlieba Daimlera 2
tel. 22 69 54 321, faks 22 69 54 288
infolinia 801 33 33 88
e-mail: pwn@pwn.com.pl; reklama@pwn.pl
www.pwn.pl

Druk i oprawa: OSDW Azymut Sp. z o.o.

Spis treści

Słowo wstępne	9
Przedmowa	11
1. Algorytmy grafowe	15
1.1. Reprezentacja grafu	16
1.2. Przeszukiwanie grafu wszerz	20
1.3. Przeszukiwanie grafu w głąb	25
1.4. Silnie spójne składowe	31
1.5. Sortowanie topologiczne	38
1.6. Aacykliczność	41
1.7. Mosty, punkty artykulacji i dwuspójne składowe	44
1.8. Ścieżka i cykl Eulera	51
1.9. Minimalne drzewo rozpinające	57
1.10. Algorytm Dijkstry	60
1.11. Algorytm Bellmana-Forda	65
1.12. Maksymalny przepływ	67
1.12.1. Maksymalny przepływ wyznaczany metodą Dinica	68
1.12.2. Maksymalny przepływ dla krawędzi jednostkowych	72
1.12.3. Najtańszy maksymalny przepływ dla krawędzi jednostkowych	74
1.13. Maksymalne skojarzenie w grafie dwudzielnym	77
1.13.1. Dwudzielność grafu	78
1.13.2. Maksymalne skojarzenie w grafie dwudzielnym w czasie $O(n(n+m))$	81
1.13.3. Maksymalne skojarzenie w grafie dwudzielnym w czasie $O((n+m)\sqrt{n})$	83
1.13.4. Najdroższe skojarzenie w grafie dwudzielnym	86
2. Geometria obliczeniowa na płaszczyźnie	91
2.1. Odległość punktu od prostej	95
2.2. Pole wielokąta	96
2.3. Przynależność punktu do figury	98
2.4. Punkty przecięcia	105
2.5. Trzy punkty — okrąg	114
2.6. Sortowanie kątowe	116
2.7. Otoczka wypukła	120
2.8. Para najbliższych punktów	123

3. Kombinatoryka	128
3.1. Permutacje w kolejności antyleksykograficznej	128
3.2. Permutacje — minimalna liczba transpozycji	130
3.3. Permutacje — minimalna liczba transpozycji sąsiednich	132
3.4. Wszystkie podzbiory zbioru	135
3.5. Podzbiory k -elementowe w kolejności leksykograficznej	137
3.6. Podziały zbioru z użyciem minimalnej liczby zmian	138
3.7. Podziały liczby w kolejności antyleksykograficznej	140
4. Teoria liczb	142
4.1. Współczynnik dwumianowy	142
4.2. Największy wspólny dzielnik	144
4.3. Odwrotność modularna	147
4.4. Kongruencje	149
4.5. Szybkie potęgowanie modularne	152
4.6. Sito Eratostenesa	154
4.7. Lista liczb pierwszych	155
4.8. Test pierwszości	157
4.9. Arytmetyka wielkich liczb	160
5. Struktury danych	178
5.1. Struktura danych do reprezentacji zbiorów rozłącznych	178
5.2. Drzewa wyszukiwań binarnych	182
5.2.1. Drzewa maksimów	185
5.2.2. Drzewa licznikowe	187
5.2.3. Drzewa pozycyjne	189
5.2.4. Drzewa pokryciowe	192
5.3. Binarne drzewa statyczne dynamicznie alokowane	195
5.4. Wzbogacane drzewa binarne	200
6. Algorytmy tekstowe	212
6.1. Algorytm KMP	212
6.2. Minimalny okres słowa	216
6.3. KMP dla wielu wzorców (algorytm Aho-Corasick)	217
6.4. Promienie palindromów w słowie	223
6.5. Drzewa sufiksowe	226
6.5.1. Liczba wystąpień wzorca w tekście	230
6.5.2. Liczba różnych podłów słowa	232
6.5.3. Najdłuższe podłowo występujące n razy	233
6.6. Maksymalny leksykograficznie sufiks	234
6.7. Równoważność cykliczna	235
6.8. Minimalna leksykograficznie cykliczność słowa	237

7. Algebra liniowa	240
7.1. Eliminacja Gaussa	240
7.1.1. Eliminacja Gaussa w Z_2	241
7.1.2. Eliminacja Gaussa w Z_p	244
7.2. Programowanie liniowe	248
8. Elementy strategii podczas zawodów	253
8.1. Szacowanie oczekiwanej złożoności czasowej	253
8.2. Strategia pracy w drużynie	255
8.3. Szablon	258
8.4. Plik <code>Makefile</code>	259
8.5. Parametry komplikacji programów	259
8.5.1. Parametr <code>-Weffc++</code>	260
8.5.2. Parametr <code>-Wformat</code>	262
8.5.3. Parametr <code>-Wshadow</code>	263
8.5.4. Parametr <code>-Wsequence-point</code>	264
8.5.5. Parametr <code>-Wunused</code>	267
8.5.6. Parametr <code>-W uninitialized</code>	268
8.5.7. Parametr <code>-Wfloat-equal</code>	269
8.6. Nieustanny time-limit	270
8.6.1. Eliminacja dzielenia	271
8.6.2. Wczytywanie danych wejściowych	271
8.6.3. Wstawki asemblerowe i komplikacja z optymalizacjami	273
8.6.4. Lepsze wykorzystanie pamięci podręcznej	274
8.6.5. Przetwarzanie wstępne	275
Wskazówki do zadań	278
Dodatki	
A. Nagłówki stosowane w programach	292
B. Nagłówki Eryka Kopczyńskiego na konkurs TopCoder	295
C. Sposoby na sukces w zawodach	299
D. Wykaz zadań na programowanie dynamiczne	304
E. Wykaz zadań na programowanie zachłanne	305
F. Wykaz przykładowych zadań	306
Literatura	307
Indeks	309

Słowo wstępne

Bez algorytmiki nie ma informatyki. Każdy, kto chce zostać rasowym informatykiem, powinien poświęcić dużo czasu na projektowanie, analizowanie i programowanie algorytmów. Oddawana właśnie do rąk czytelników książka Piotra Stańczyka *Algorytmika praktyczna. Nie tylko dla mistrzów* może pomóc w doskonaleniu sztuki rozwiązywania problemów algorytmicznych i biegłego ich zapisywania w postaci eleganckich, wydajnie działających programów. Jest to książka dla osób, które poznali już podstawy programowania oraz algorytmiki i chcą rozwijać swoje umiejętności na tym polu poprzez naukę na dobrych, sprawdzonych przykładach. Znajdują one tutaj omówienie szeregu zagadnień współczesnej algorytmiki, obejmujących algorytmy grafowe, geometrię obliczeniową, kombinatorykę, teorię liczb, struktury danych, algorytmy tekstowe i algorytmy algebry liniowej. Autor podaje minimalną liczbę pojęć i faktów potrzebnych do zrozumienia prezentowanych technik algorytmicznych i algorytmów, a same algorytmy i techniki przedstawia na przykładzie rozwiązań wybranych zadań z konkursów programistycznych. Niezwykle cenne jest to, że każde rozwiązanie zadania, to bardzo czytelny program gotowy do uruchomienia.

W niniejszej książce Piotr Stańczyk dzieli się swoimi i kolegów doświadczeniami z udziału w konkursach algorytmicznych. Są to doświadczenia osób, które potwierdziły swoją wiedzę i umiejętności algorytmicznno-programistyczne w konfrontacji z rówieśnikami z całego świata. Piotr to dwukrotny laureat krajowej Olimpiady Informatycznej oraz dwukrotny medalista Bałtyckiej Olimpiady Informatycznej. Wraz z kolegami zwyciężał w Akademickich Mistrzostwach Polski w Programowaniu Zespołowym i zdobywał medale w Akademickich Mistrzostwach Europy Środkowej. Piotra niewątpliwie można zaliczyć do polskiej szkoły informatyki młodzieżowej, której przedstawiciele dwukrotnie odnosili zwycięstwo w Międzynarodowej Olimpiadzie Informatycznej (Filip Wolski w 2006 roku oraz Tomasz Kulczyński w 2007 roku) oraz zwycięzali w prestiżowych Akademickich Mistrzostwach Świata w Programowaniu Zespołowym (zespoły Uniwersytetu Warszawskiego w składach: Tomasz Czajka, Andrzej Gąsienica-Samek, Krzysztof Onak — zwycięstwo w 2003 roku; Marek Cygan, Marcin Pilipczuk, Filip Wolski — zwycięstwo w 2007 roku).

Książka Piotra Stańczyka powinna znaleźć się na półce każdego zainteresowanego odnoszeniem sukcesów w konkursach algorytmicznych. Ale nie tylko. Jestem przekonany, że może ona być wykorzystywana na zajęciach z programowania oraz algorytmów i struktur danych zarówno dla uzdolnionej młodzieży szkół średnich, jak i studentów studiów informatycznych. Czytelnikom życzę dużo przyjemności z korzystania z *Algorytmiki praktycznej*, jak też zachęcam do krytycznego czytania i dzielenia się uwagami z autorem. Piotrowi życzę satysfakcji z wykonanej pracy, ale także wytrwałości w kontaktach z czytelnikami i uwzględniania wszystkich konstruktywnych uwag w kolejnych wydaniach.

Krzysztof Diks

Przedmowa

Pierwsza polska Olimpiada Informatyczna dla uczniów szkół średnich została zorganizowana w 1993 roku przez największe polskie uczelnie, takie jak Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Jagielloński czy Uniwersytet Wrocławski. Zwycięzcy Olimpiad Informatycznych mają możliwość reprezentowania Polski podczas takich międzynarodowych konkursów jak Olimpiada Informatyczna Krajów Bałtyckich, Olimpiada Informatyczna Centralnej Europy i — najbardziej prestiżowa — Międzynarodowa Olimpiada Informatyczna (strona konkursu <http://www.ioinformatics.org/>). Coraz większa z roku na rok liczba uczestników tych olimpiad świadczy o rosnącej popularności nauki algorytmiki wśród uczniów szkół średnich. W 2006 roku rozpoczęto organizowanie Olimpiady Informatycznej Gimnazjalistów. Swego rodzaju „olimpiadę informatyczną” dla studentów są Akademickie Mistrzostwa Polski w Programowaniu Zespołowym. Biorą w nich udział reprezentacje polskich uczelni, wyłaniane w lokalnych konkursach eliminacyjnych.

Mistrzostwa Polski otwierają drogę ku najbardziej prestiżowemu i cieszącemu się długą tradycją konkursowi, jakim jest International Collegiate Programming Contest organizowany przez Association for Computing Machinery (w skrócie ACM; oficjalna strona konkursu <http://icpc.baylor.edu/icpc/>). Pierwsze zawody finałowe odbyły się 2 lutego 1977 roku w Atlancie, w Stanach Zjednoczonych. Na początku lat dziewięćdziesiątych w eliminacjach do tego konkursu brało udział około 400 drużyn, z których 25 kwalifikowało się co roku do finału. Obecnie o 70–80 miejsc w finałach walczy ponad 4000 drużyn z 1600 uczelni całego świata.

oprócz tych cieszących się wieloletnią tradycją konkursów jest wymyślanych i organizowanych wiele nowych — zarówno polskich, takich jak Potyczki Algorytmiczne czy Internetowy Turniej Programów Walczących, jak i międzynarodowych, do których należą TopCoder, Google Code Jam czy Microsoft Imagine Cup. Branie udziału w konkursach jest zarówno dla uczniów, jak i studentów ważnym elementem nauki algorytmiki.

Poziom konkursów nieustannie się podwyższa. Opracowywane są kolejne metody przygotowywania się do zawodów i specjalne techniki pisania programów. Ich celem jest zmniejszanie czasu potrzebnego na rozwiązywanie zadania, przy jednoczesnym unikaniu możliwie dużej liczby błędów. Ze względu na ograniczony czas trwania konkursów ich uczestnicy nie mogą rozwiązywać wszystkich zadań od zera. W wielu przypadkach muszą wykorzystywać pomysły zastosowane w podobnych zadaniach rozwiązywanych już wcześniej, co pozwala im zaoszczędzić trochę czasu.

Książka ta ma służyć do nauki algorytmiki, nie jest jednak typowym podręcznikiem. Nie zawiera wnioskowego opisu algorytmów wraz z ich analizą złożoności oraz dowodem poprawności. Zamiast tego obejmuje kolekcję implementacji różnych algorytmów bardzo przydatnych podczas zawodów i zbiór zadań umożliwiający przeświadczenie ich wykorzystania w praktyce.

Znaczącą część grona czytelników stanowić będą zapewne osoby zainteresowane zwiększeniem swoich umiejętności w zakresie szybkiego implementowania rozwiązań zadań algorytmicznych w języku C++. Lektura książki na pewno pozwoli na szybsze rozwiązywanie zadań podczas takich konkursów jak Olimpiada Informatyczna. Użyteczność tej

publikacji jest szczególnie znacząca, gdy bierze się udział w konkursach typu ACM ICPC, w trakcie których jest dozwolone korzystanie z literatury. Wiele algorytmów z tej książki może być po prostu przepisanych do implementowanych podczas zawodów programów. Prezentowane algorytmy zostały tak napisane, aby ich adaptacja — w celu wykorzystania w zadaniach — była jak najprostsza, a jednocześnie ich kod źródłowy jak najkrótszy.

Pozycja ta może służyć nie tylko zawodnikom — jej lektura w połączeniu z lekturą książki dotyczącej podstaw algorytmiki, takiej jak *Wprowadzenie do algorytmów* [4], może stanowić także dla innych osób doskonałą metodę nauki tej dyscypliny „od podstaw”, łączącą teoretyczną analizę algorytmów z podejściem bardziej praktycznym, opisany w tej książce. Naukę taką w istotny sposób ułatwia liczne odwołania do literatury.

Pomysł napisania książki narodził się podczas treningów zespołu (autora) *Warsaw Predators* do zawodów ACM ICPC. W czasie wielu sesji treningowych była tworzona i rozbudowywana biblioteczka algorytmiczna, w której były umieszczane implementacje najczęściej wykorzystywanych w trakcie zawodów algorytmów i struktur danych. Książkę tę można określić mianem szczegółowej dokumentacji do biblioteczki algorytmicznej drużyny *Warsaw Predators*. Należy mieć nadzieję, że materiały w niej zawarte pomogą wielu osobom w przygotowaniach do zawodów. Powodzenia!

Struktura książki

Książka jest podzielona na osiem rozdziałów. W pierwszych siedmiu są omówione algorytmy z różnych dziedzin algorytmiki: teorii grafów, geometrii obliczeniowej, kombinatoryki, teorii liczb, struktur danych, algorytmów tekstowych oraz algebry liniowej. Każdy z tych rozdziałów zawiera różne algorytmy wraz z ich implementacjami, pochodząymi z biblioteczki algorytmicznej. Ich omówienie ma na celu przybliżenie problematyki poruszanego zagadnienia i zaprezentowanie sposobu wykorzystania algorytmów w zadaniach. Aby zapoznać się z dowodami poprawności bądź dokładną analizą złożoności, należy sięgać do literatury, do której odwołania są umieszczone w różnych miejscach książki. Ostatni, ósmy, rozdział jest poświęcony elementom strategii podczas zawodów.

Po zasadniczej części pracy następują przydatne dodatki. W dodatku A są podane nagłówki stosowane w programach, a dodatek B zawiera nagłówki Eryka Kopczyńskiego na konkurs TopCoder. Z kolei w dodatku C są zebrane obserwacje oraz rady pochodzące od wielu światowej klasy zawodników. Lektura tego dodatku może okazać się niezwykle cenna, gdyż zawarte w nim informacje pomagają uniknąć wielu problemów podczas przygotowań do zawodów. Następne dwa dodatki dotyczą programowania dynamicznego (dodatek D) oraz zachłannego (dodatek E). Ponieważ z tymi dwiema technikami nie wiążą się specyficzne struktury danych ani algorytmy (w rozwiązaniach zadań opartych na programowaniu dynamicznym lub zachłannym wykorzystuje się algorytmy z różnych dziedzin), zatem dodatki te nie zawierają żadnych przydatnych implementacji, a jedynie wykazują wielu zadań, na których można ćwiczyć umiejętność stosowania tych metod w praktyce.

W poszczególnych rozdziałach książki zamieszczone są przykładowe zadania związane z omawianą tematyką (wykaz tych zadań znajduje się w dodatku F). Algorytmy potrzebne do ich rozwiązania są opisane, w miarę możliwości, w rozdziałach poprzedzających wystąpienie kolejnych zadań. Dzięki temu, śledząc po kolej materiały zawarte w książce, czytelnik będzie posiadał wiedzę niezbędną do rozwiązania wszystkich zadań. Większość z nich pochodzi z polskich konkursów informatycznych, takich jak Olimpiada Informatyczna, Potyczki Algorytmiczne czy Pogromcy Algorytmów. Programy stanowiące ich rozwiązania można pobrać ze strony internetowej niniejszej książki w księgarni

PWN (<http://ksiegarnia.pwn.pl/>) — przy każdym zadaniu jest podana nazwa pliku zawierającego rozwiązanie. Ponadto w końcowej części książki są umieszczone wskazówki do wszystkich tych zadań. Do każdego z nich jest po kilka podpowiedzi, które mogą być pomocne podczas jego rozwiązywania — każda kolejna wskazówka uściąła pomysł naszkicowany w poprzedniej. Takie podejście zapewnia, że jeśli początkowe wskazówki okażą się niewystarczające, można skorzystać z następnych.

Oprócz przykładowych pełnych zadań w książce można znaleźć także wykazy zadań pochodzących z internetowych serwisów umożliwiających automatyczną weryfikację poprawności nadsyłanych rozwiązań. Czytelnik może najpierw rozwiązać zadanie samodzielnie, a następnie wysłać je do systemu sprawdzającego w celu zweryfikowania jego poprawności. Poniżej jest podana lista serwisów internetowych, z których zostały wybrane zadania do tej książki:

- <http://acm.sgu.ru/> — Saratov State University :: Online Contester,
- <http://acm.uva.es/> — Valladolid Programming Contest Site,
- <http://spoj.sphere.pl/> — Sphere Online Judge.

Wszystkie zadania zostały podzielone na trzy kategorie: proste, średniej trudności oraz trudne. Poziom trudności jest rzeczą subiektywną. Podział zastosowany w książce opiera się na statystykach rozwiązań dostępnych w wyżej wymienionych serwisach. Zadania trudne charakteryzują się stosunkowo małą liczbą prób ich rozwiązań, a wśród nich niewielka część rozwiązań okazuje się poprawna. Proste zadania z kolei cechują się wysokim odsetkiem zaakceptowanych rozwiązań w stosunku do wszystkich nadesłanych programów.

Wymagania wstępne

Wszystkie przedstawione w tej książce algorytmy są zaimplementowane w języku C++. Jego znajomość jest zatem nieodzowna do zrozumiałej analizy tych algorytmów. Konieczna jest również znajomość biblioteki Standard Template Library (w skrócie STL), której dokumentację można znaleźć na stronie <http://www.sgi.com/tech/stl/>. W implementacjach algorytmów są wykorzystywane różne struktury danych oraz funkcje z tej biblioteki — najważniejsze z nich to funkcje `sort`, `swap` i `binary_search` oraz struktury danych `vector`, `map` i `priority_queue`. Oprócz powyższych elementów biblioteka STL zawiera wiele bardzo użytecznych narzędzi. Zalecane jest zapoznanie się z nią, gdyż może to w istotny sposób wpływać na szybkość rozwiązywania zadań algorytmicznych.

Nagłówki

Ponieważ podczas zawodów bardzo istotne jest, aby kody źródłowe implementowanych programów były jak najkrótsze, wielu zawodników stosuje pewne skróty dla najczęściej występujących w programach konstrukcji językowych. Podczas zawodów ACM ICPC, w ciągu pięciogodzinnych sesji, do rozwiązania jest 7–10 zadań, zatem opłaca się na początku konkursu przepisać najważniejsze instrukcje, a następnie używać ich we wszystkich pisanych programach. Instrukcje te są nazywane nagłówkami — zawierają one zarówno listę najczęściej dodłączanych do programów bibliotek, jak i często stosowane makra. Zbiór podstawowych nagłówków pochodzących z biblioteczki algorytmicznej zespołu *Warsaw*

Predators wraz z komentarzami opisującymi ich wykorzystanie jest zamieszczony w dodatku A na listingu A.1. Same nagłówki, po usunięciu z nich komentarzy, są przedstawione na listingu A.2.

Oprócz nagłówków podstawowych istnieje również wiele innych skrótów, które okazują się pomocne podczas rozwiązywania zadań. Omawiana w tej książce biblioteczka, poza nagłówkami podstawowymi, zawiera także dodatkowe makra umieszczone tylko w tych programach, które z nich korzystają. Ich lista jest podana na listingu A.3. W prezentowanych programach będą odwołania zarówno do tych podstawowych, jak i dodatkowych nagłówków, ale ich definicje nie będą umieszczone w implementowanych programach — czytelnik powinien sam pamiętać o każdorazowym ich dopisaniu. Dzięki takiemu podejściu kody źródłowe przedstawianych w książce algorytmów są krótsze, a czytelnik nie musi za każdym razem analizować powtarzających się fragmentów kodu.

Znane są sytuacje, gdy niektórzy zawodnicy tworzyli przy użyciu makr własne, specyficzne języki programowania umożliwiające szybkie pisanie programów. Takie podejście wymaga, niestety, przepisania znacznej ilości kodu, zanim przystąpi się do właściwego rozwiązywania problemu. W przypadku konkursów organizowanych przez Internet zastosowanie takiej metody okazuje się jednak bardzo wygodne. W dodatku B znajduje się przykładowe „środowisko” programistyczne wykorzystywane w konkursie TopCoder przez Eryka Kopczyńskiego. Jest ono dość rozbudowane, dlatego też w innych konkursach (takich jak ACM ICPC) jest po prostu nieprzydatne.

Podziękowania

Opisywana w tej książce biblioteczka algorytmiczna została stworzona przy współpracy z moimi kolegami z zespołu *Warsaw Predators* — Markiem Cyganem i Marcinem Pilipczukiem. Serdecznie im dziękuję za ten wspólny trud. Chciałbym również podziękować Tomaszowi Idziaszkowi, którego kilka „chwytów programistycznych” znalazło się w naszej bibliotece, oraz Erykowi Kopczyńskiemu, który zgodził się na opublikowanie zbioru swoich makr używanych w konkursie TopCoder.

Jestem niezmiernie wdzięczny Tomaszowi Czajce, Andrzejowi Gąsienicy-Samkowi, Tomaszowi Malesińskiemu, Krzysztofowi Onakowi i Marcinowi Stefaniakowi za wyrażenie zgody na publikację ich „dobrych rad”, których udzielili swoim młodszym kolegom z Uniwersytetu Warszawskiego, biorącym udział w konkursie ACM ICPC. Zostały one zebrane w dodatku C tej książki.

Ważnym wyzwaniem podczas gromadzenia materiałów do książki było wybieranie odpowiednich zadań z różnych serwisów internetowych. Liczba dostępnych zadań jest ogromna (w momencie pisania tego tekstu serwis Valladolid Programming Contest Site zawierał ponad dwa tysiące zadań). Chciałbym podziękować Jakubowi Radoszewskiemu za udzielenie cennych wskazówek dotyczących wyboru zadań.

Szczególne podziękowania należą się profesorowi Krzysztofowi Diksowi — naszemu wykładowcy i wielkiemu przyjacielowi, który wytrwale opiekował się nami i stwarzał warunki pozwalające na efektywne przygotowania naszych drużyn do zawodów. Niniejsza książka powstała pod jego życzliwym nadzorem.

Rozdział 1

Algorytmy grafowe

Graf G jest definiowany jako para (V, E) , gdzie V to zbiór wierzchołków, a E to multizbiór krawędzi łączących wierzchołki z V . Dla grafu $G = (V, E)$ z czterema wierzchołkami i pięcioma krawędziami, przedstawionego na rysunku 1.1a, zbiór $V = \{1, 2, 3, 4\}$, a $E = \{(1, 2), (1, 2), (1, 3), (2, 4), (3, 3)\}$. Krawędzie grafu mogą być skierowane (jak na rysunku 1.1b) bądź nieskierowane (rysunek 1.1a). Zarówno z wierzchołkami, jak i krawędziami można wiązać dodatkowe informacje, takie jak waga, kolor czy długość. Grafy mają wiele odpowiedników w świecie rzeczywistym, co sprawia, że są one bardzo przydatnym narzędziem podczas rozwiązywania praktycznych problemów algorytmicznych.

Rozpatrzmy dla przykładu zbiór skrzyżowań w mieście, połączonych drogami. Naturalne jest utożsamienie wierzchołków grafu ze skrzyżowaniami, a krawędzi grafu z drogami. Drogi mogą być jednokierunkowe (równoważne krawędziom skierowanym) lub dwukierunkowe (równoważne krawędziom nieskierowanym) i mają określoną długość (która możemy również przypisać krawędziom). Skrzyżowania z kolei mogą mieć określone położenie geograficzne, które możemy przechowywać w reprezentujących je wierzchołkach. Na potrzeby tego rozdziału wprowadzimy teraz kilka często używanych pojęć.

Definicja 1.1. Pętla to dowolna krawędź (skierowana lub nieskierowana) prowadząca do wierzchołka, z którego wychodzi. Innymi słowy, jest to krawędź postaci (v, v) , $v \in V$.

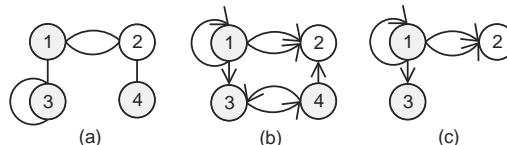
Definicja 1.2. Multikrawędzie to co najmniej dwie krawędzie prowadzące między tymi samymi wierzchołkami. W przypadku grafów nieskierowanych są to krawędzie łączące tę samą parę wierzchołków, natomiast w przypadku grafów skierowanych — wychodzące z tego samego wierzchołka oraz wchodzące do tego samego wierzchołka.

Definicja 1.3. Podgraf $G' = (V', E')$ grafu $G = (V, E)$ jest to taki graf, dla którego $V' \subseteq V$ oraz $E' \subseteq E$.

Definicja 1.4. Grafem indukowanym $G' = G[V']$ przez zbiór V' z grafu $G = (V, E)$, $V' \subseteq V$, nazywamy podgraf grafu G , którego zbiorem wierzchołków jest V' , a do zbioru krawędzi należą wszystkie krawędzie $(u, v) \in E$, dla których $u, v \in V'$.

Krawędź łączącą wierzchołki u i v będziemy oznaczać przez (u, v) (ewentualnie $u \rightarrow v$), a ścieżkę prowadzącą z wierzchołka u do wierzchołka v przez $u \rightsquigarrow v$. Cyklem będziemy nazywali ścieżkę mającą swój początek i koniec w tym samym wierzchołku ($u \rightsquigarrow u$). Szczególnym przypadkiem cyklu jest cykl prosty, który przechodzi przez każdy wierzchołek grafu co najwyższej raz. Odwołując się do poszczególnych wierzchołków grafu,

Literatura
[2] — 7
[4] — 22
[30] — 3.2, 6

Rysunek 1.1. (a) Graf nieskierowany — krawędzie łączące wierzchołki 1 i 2 są multikrawędziami, a (3,3) to pętla. (b) Graf skierowany zawierający pętlę (1,1) oraz multikrawędzie (1,2). (c) Graf indukowany przez graf z części (b) przez zbiór wierzchołków {1,2,3}

będziemy czasem używać pojęcia ich stopnia. Stopień wejściowy wierzchołka to liczba krawędzi do niego wchodzących, stopień wyjściowy zaś to liczba krawędzi wychodzących z wierzchołka.

W wielu miejscach, a w szczególności przy omawianiu złożoności algorytmów, będziemy odwoływać się do liczby wierzchołków oraz krawędzi w grafie. W sytuacjach, w których z kontekstu będzie jednoznacznie wynikało, o jaki graf chodzi, liczbę wierzchołków oznaczać będziemy przez n , a liczbę krawędzi przez m .

W tym rozdziale jest opisanych wiele algorytmów związanych z teorią grafów. Przedstawione są między innymi metody przeszukiwania grafów, topologiczne sortowanie wierzchołków, sprawdzanie, czy graf jest acykliczny, wyznaczanie maksymalnego przepływu oraz wiele innych zagadnień. Zanim jednak przejdziemy do analizy tych algorytmów, musimy najpierw poznać sposób reprezentowania grafu w programach.

1.1. Reprezentacja grafu

Graf będziemy reprezentować przy użyciu spараметryzowanej struktury (ang. *template*) `Graph<V, E>`, gdzie `V` jest typem określającym dodatkowe informacje przechowywane w wierzchołkach, a `E` jest typem określającym dodatkowe informacje przechowywane w krawędziach grafu. Tak więc, jeśli chcemy stworzyć graf modelujący sieć dróg w mieście, to wystarczy wzbogacić strukturę `V` o informacje związane ze skrzyżowaniami, a strukturę `E` — z ulicami.

Literatura
[2] — 1.5.3, 7
[4] — 22.1
[13] — 2.1
[30] — 3.3

Implementacja grafu udostępnia dwa operatory `Graph<V, E>::EdgeD(int, int, E)` oraz `Graph<V, E>::EdgeU(int, int, E)`, służące odpowiednio do dodawania do grafu krawędzi skierowanych oraz nieskierowanych (ang. *directed* — skierowane; *undirected* — nieskierowane). Pierwszy i drugi parametr tych funkcji określają numery wierzchołków połączonych dodawaną krawędzią, a ostatni parametr definiuje dodatkowe informacje związane z tą krawędzią. Dla większości algorytmów korzystających ze struktury `Graph<V, E>` te dwa operatory są w zupełności wystarczające, ale w razie potrzeby można w prosty sposób wzbogacić implementację o nowe operacje — chociażby funkcję usuwającą krawędzie z grafu.

Listing 1.1 zawiera implementację struktury `Graph<V, E>` wraz z komentarzami wyjaśniającymi przyjęte rozwiązania. Implementacja ta wykorzystuje bibliotekę STL (dokładniej, kontener `vector` do reprezentowania listy wierzchołków i krawędzi).

Listing 1.1. Implementacja struktury Graph<V, E>

```

01 template <class V, class E> struct Graph {
// Typ krawędzi (Ed) dziedziczy po typie zawierającym dodatkowe informacje
// związane z krawędzią (E). Zawiera on również pole v, określające numer
// wierzchołka, do którego prowadzi krawędź. Zaimplementowany konstruktor
// pozwala na skrócenie zapisu wielu funkcji korzystających ze struktury grafu
02     struct Ed : E {
03         int v;
04         Ed(E p, int w) : E(p), v(w) { }
05     };
// Typ wierzchołka (Ve) dziedziczy po typie zawierającym dodatkowe
// informacje z nim związane (V) oraz po wektorze krawędzi. To drugie
// dziedziczenie może wydawać się na pierwszy rzut oka stosunkowo dziwne,
// lecz jest ono przydatne - umożliwia łatwe iterowanie po wszystkich
// krawędziach wychodzących z wierzchołka v: FOREACH(it, g[v])
06     struct Ve : V, vector<Ed> { };
// Wektor wierzchołków w grafie
07     vector<Ve> g;
// Konstruktor grafu - przyjmuje jako parametr liczbę wierzchołków
08     Graph(int n = 0) : g(n) { }
// Funkcja dodająca do grafu nową krawędź skierowaną z wierzchołka b do e,
// zawierającą dodatkowe informacje określone przez zmienną d
09     void EdgeD(int b, int e, E d = E()) {
10         g[b].PB(Ed(d, e));
11     }
// Funkcja dodająca do grafu nową krawędź nieskierowaną, łączącą wierzchołki
// b i e oraz zawierającą dodatkowe informacje określone przez zmienną d.
// Krawędź nieskierowana jest reprezentowana przez dwie krawędzie
// skierowane - jedną prowadzącą z wierzchołka b do wierzchołka e oraz
// drugą prowadzącą z wierzchołka e do wierzchołka b. Struktura E w grafach
// nieskierowanych musi dodatkowo zawierać element int rev. Dla danej
// krawędzi skierowanej (b, e) pole to przechowuje pozycję krawędzi (e, b)
// na liście incydencji wierzchołka e. Dzięki temu dla dowolnej krawędzi
// w grafie można w czasie stałym znaleźć krawędź o przeciwnym zwrocie
12     void EdgeU(int b, int e, E d = E()) {
13         Ed eg(d, e);
14         eg.rev = SIZE(g[e]) + (b == e);
15         g[b].PB(eg);
16         eg.rev = SIZE(g[eg.v = b]) - 1;
17         g[e].PB(eg);
18     }
19 };

```

W kolejnych podrozdziałach dotyczących teorii grafów zostaną przedstawione implementacje różnych algorytmów wykorzystujących strukturę Graph<V, E>. Wszystkie funkcje realizujące te algorytmy są metodami grafu, a co za tym idzie, ich treść musi

zostać umieszczona w obrębie struktury `Graph<V, E>`. Faktu tego w dalszej części książki nie będziemy więcej przywoływać — zdajemy się na dobrą pamięć czytelnika.

Jako zadanie „rozgrzewkowe” napiszemy prostą funkcję wypisującą strukturę grafu na standardowe wyjście. Na początku każdego wiersza opisu powinien znaleźć się numer kolejnego wierzchołka (numery zaczynają się od 0), a następnie lista wierzchołków, z którymi ten wierzchołek jest połączony krawędzią. Przykładowa implementacja tej funkcji przedstawiona jest na listingu 1.2.

Listing 1.2. Implementacja funkcji `void Graph<V, E>::Write()`

```
1 void Write() {
// Dla wszystkich wierzchołków w grafie, zaczynając od 0...
2     REP(x, SIZE(g)) {
// Wypisz numer wierzchołka
3         cout << x << ":";
// Dla każdej krawędzi wychodzącej z przetwarzanego wierzchołka o numerze x
// wypisz numer wierzchołka, do którego ona prowadzi
4         FOREACH(it, g[x]) cout << " " << it->v;
5         cout << endl;
6     }
7 }
```

Założymy, że w pliku znajduje się opis grafu skierowanego w następującym formacie: w pierwszym wierszu są zapisane dwie liczby naturalne n i m , oznaczające odpowiednio liczbę wierzchołków oraz krawędzi w grafie (wierzchołki numerowane są od 0 do $n - 1$). W kolejnych m wierszach są umieszczone po dwie liczby naturalne b i e , oznaczające, że z wierzchołka o numerze b prowadzi krawędź skierowana do wierzchołka o numerze e . Chcemy napisać program, który przekonwertuje opis tego grafu na format, jaki jest generowany przez funkcję `void Graph<V, E>::Write()`.

Dla następującego opisu wejściowego:

```
5 8
0 1
3 4
4 1
4 0
1 2
2 4
3 2
4 3
```

Program wygeneruje następujący wynik:

```
0: 1
1: 2
2: 4
3: 4 2
4: 1 0 3
```

Rozwiążanie jest proste — wystarczy wykorzystać strukturę `Graph<V, E>`, na podstawie opisu z pliku skonstruować odpowiedni graf, a następnie wypisać jego strukturę przy użyciu funkcji `void Graph<V, E>::Write()`. Główna część programu realizującego to zadanie przedstawiona jest na listingu 1.3. Pominięte w nim zostały standardowe nagłówki pochodzące z biblioteczki. Właśnie w ten sposób w dalszej części książki będą prezentowane przykładowe programy. Ponieważ omówiony tu przykład jest pierwszym kompletnym programem, jaki do tej pory udało nam się stworzyć, zatem na listingu 1.4

jest zamieszczony pełny kod źródłowy tego programu. W przypadku kolejnych programów ich pełny kod źródłowy można znaleźć na stronie internetowej tej książki.

Listing 1.3. Główna część programu służącego do konwertowania reprezentacji grafu

```
// Zarówno dla wierzchołków, jak i dla krawędzi nie są potrzebne żadne
// dodatkowe informacje
01 struct Empty { };
02 int main() {
03     int n, m, b, e;
// Wczytaj liczbę wierzchołków i krawędzi w grafie
04     cin >> n >> m;
// Skonstruuuj graf o odpowiednim rozmiarze, niezawierający dodatkowych
// informacji dla wierzchołków ani krawędzi
05     Graph<Empty, Empty> gr(n);
06     REP(x, m) {
// Wczytaj początek i koniec kolejnej krawędzi
07         cin >> b >> e;
// Dodaj do grafu krawędź skierowaną z wierzchołka b do e
08         gr.EdgeD(b, e);
09     }
// Wypisz graf
10     gr.Write();
11     return 0;
12 }
```

Listing 1.4. Pełny kod źródłowy programu konwertującego reprezentację grafu

```
01 #include <cstdio>
02 #include <iostream>
03 #include <algorithm>
04 #include <string>
05 #include <vector>
06 using namespace std;
07 typedef vector<int> VI;
08 typedef long long LL;
09 #define FOR(x, b, e) for(int x = b; x <= (e); ++x)
10 #define FORD(x, b, e) for(int x = b; x >= (e); --x)
11 #define REP(x, n) for(int x = 0; x < (n); ++x)
12 #define VAR(v, n) __typeof(n) v = (n)
13 #define ALL(c) (c).begin(), (c).end()
14 #define SIZE(x) ((int)(x).size())
15 #define FOREACH(i, c) for(VAR(i, (c).begin()); i != (c).end(); ++i)
16 #define PB push_back
17 #define ST first
18 #define ND second
19 template <class V, class E> struct Graph {
```

Listing 1.4. (cd.)

```

20 struct Ed : E {
21     int v;
22     Ed(E p, int w) : E(p), v(w) { }
23 };
24 struct Ve : V, vector<Ed> { };
25 vector<Ve> g;
26 Graph(int n = 0) : g(n) { }
27 void EdgeD(int b, int e, E d = E()) {
28     g[b].PB(Ed(d, e));
29 }
30 void Write() {
31     REP(x, SIZE(g)) {
32         cout << x << ":";
33         FOREACH(it, g[x]) cout << " " << it->v;
34         cout << endl;
35     }
36 }
37 };
38 struct Empty { };
39 int main() {
40     int n, m, b, e;
41     cin >> n >> m;
42     Graph<Empty, Empty> gr(n);
43     REP(x, m) {
44         cin >> b >> e;
45         gr.EdgeD(b, e);
46     }
47     gr.Write();
48     return 0;
49 }
```

1.2. Przeszukiwanie grafu wszerz

BFS, czyli przeszukiwanie grafu wszerz (ang. *breadth-first search*), to metoda systematycznego badania struktury grafu. Zakłada się w niej, że dany jest graf $G = (V, E)$ (skierowany bądź nieskierowany) oraz wyróżniony wierzchołek s , zwany źródłem przeszukiwania. Dla każdego wierzchołka $v \in V$ algorytm BFS oblicza odległość $t(v)$ od wierzchołka s

(rozumianą jako najmniejsza liczba krawędzi na ścieżce od wierzchołka s do v). Wyznaczany jest również wierzchołek $s(v)$ połączony krawędzią z v , przez który przechodzi najkrótsza ścieżka ze źródła wyszukiwania do v . Zasada działania algorytmu BFS jest prosta. Na początku za odwiedzony wierzchołek uważa się tylko s — wyznaczona dla niego

Literatura
[2] — 1.5.3
[4] — 22.2
[13] — 2.3

odległość to 0. Następnie przetwarzane są wierzchołki v , dla których odległość została już wyznaczona, w kolejności niemalejących odległości — dla każdego nieodwiedzonego sąsiada u wierzchołka v przypisywane są wartości $t(u) = t(v) + 1$, $s(u) = v$. W wyniku wykonania algorytmu BFS jest konstruowany las przeszukiwania wszerz, w skład którego wchodzą wszystkie wierzchołki osiągalne ze źródła wyszukiwania, oraz krawędzie konstruujące najkrótsze ścieżki (reprezentowane przez zmienne $s(v)$). Ze względu na to, iż nie wszystkie krawędzie grafu G muszą znajdować się w lesie przeszukiwania BFS, istnieje możliwość klasyfikacji krawędzi grafu G . Rozróżniane są wymienione poniżej typy krawędzi, których definicja ma sens w przypadku rozpatrywania konkretnego lasu przeszukiwania (definicje te są używane nie tylko w ramach przeszukiwania wszerz).

Definicja 1.5. Krawędź drzewowa jest to krawędź grafu G , która należy do wyznaczonego lasu przeszukiwań.

Definicja 1.6. Krawędź niedrzewowa jest to krawędź grafu G , która nie należy do wyznaczonego lasu przeszukiwań.

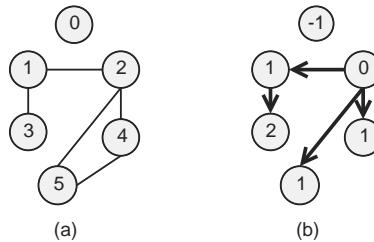
Definicja 1.7. Krawędź powrotna jest to krawędź niedrzewowa, która prowadzi z wierzchołka v do jego przodka w lesie przeszukiwania.

Definicja 1.8. Krawędź w przód jest to krawędź niedrzewowa, która prowadzi z wierzchołka v do jego potomka w lesie przeszukiwania.

Definicja 1.9. Krawędź poprzeczna jest to krawędź niedrzewowa, która prowadzi z wierzchołka v do wierzchołka niebędącego ani jego poprzednikiem, ani następcą w wyznaczonym lesie przeszukiwań.

W przypadku przeszukiwania wszerz grafów nieskierowanych niezawierających multikrawędzi krawędzie w przód oraz krawędzie powrotne nie występują, natomiast dla grafów skierowanych nie występują krawędzie w przód. W zależności od rodzaju stosowanego przeszukiwania krawędzie poszczególnych typów mogą mieć ciekawe własności, które są wykorzystywane w różnego rodzaju algorytmach. Najciekawszą własnością, w przypadku przeszukiwania grafu wszerz, jest to, iż dla każdej krawędzi $(u, v) \in E$ zachodzi $d(u) = d(v)$ lub $d(u) = d(v) \pm 1$. Dzięki tej własności algorytm BFS może być wykorzystywany do wyznaczania najkrótszych ścieżek międzyadaną parą wierzchołków.

Algorytm BFS został zrealizowany jako funkcja `void Graph<V, E>::Bfs(int)`, która przyjmuje jeden parametr — numer wierzchołka będącego źródłem przeszukiwania. Implementacja wymaga wzbogacenia struktury wierzchołków o dwie dodatkowe zmienne — `int t` oraz `int s`. Po wykonaniu algorytmu na grafie zmienna `int t` jest równa odległości wierzchołka od źródła wyszukiwania, a zmienna `int s` zawiera numer wierzchołka, z którego prowadzi znaleziona najkrótsza ścieżka. Zmienne `int s` wyznaczają tzw. las przeszukiwania grafu wszerz — przykład takiego lasu przedstawiony jest na rysunku 1.2. Implementacja funkcji `void Graph<V, E>::Bfs(int)` znajduje się na listingu 1.5.

Rysunek 1.2. (a) Grafo nieskierowany o sześciu wierzchołkach: 0, 1, 2, 3, 4, 5. (b) Las BFS dla grafu z części (a) i wierzchołka źródłowego 2 (w wierzchołkach wpisane są wyznaczone czasy). Krawędź (4, 5) jest jedyną krawędzią niedrzewową — jest ona jednocześnie krawędzią poprzeczną

Listing 1.5. Implementacja funkcji `void Graph<V, E>::Bfs(int)`

```

// Po wykonaniu algorytmu BFS pole int t wierzchołka zawiera odległość od
// źródła (-1, gdy wierzchołek jest nieosiągalny ze źródła), pole int s
// zawiera numer ojca w drzewie BFS (dla wierzchołka będącego źródłem
// wyszukiwania oraz wierzchołków nieosiągalnych jest to -1)
01 void Bfs(int s) {
    // Dla każdego wierzchołka w grafie ustawiana jest początkowa wartość
    // zmiennych t oraz s na -1. Źródło wyszukiwania ma czas równy 0
    02 FOREACH(it, g) it->t = it->s = -1;
    03 g[s].t = 0;
    // Algorytm BFS jest realizowany przy użyciu kolejki FIFO, do której
    // wstawiane są kolejne wierzchołki oczekujące na przetworzenie
    04 int qu[SIZE(g)], b, e;
    // Do kolejki wstawione zostaje źródło
    05 qu[b = e = 0] = s;
    // Dopóki w kolejce są jakieś wierzchołki...
    06 while (b <= e) {
        07     s = qu[b++];
        // Dla każdej krawędzi wychodzącej z aktualnie przetwarzanego wierzchołka,
        // jeśli wierzchołek, do którego ona prowadzi, nie był jeszcze wstawiony do
        // kolejki, wstaw go i wyznacz wartości zmiennych int t i int s
        08     FOREACH(it, g[s]) if (g[it->v].t == -1) {
            09         g[qu[++e]] = it->v = g[s].t + 1;
            10         g[it->v].s = s;
            11     }
        12 }
    13 }
```

Dla grafu z rysunku 1.2a, po wykonaniu funkcji `void Graph<V, E>::Bfs(2)`, wartości zmiennych obliczone przez algorytm będą takie jak na listingu 1.6. Na listingu 1.7 umieszczony jest kod źródłowy programu użytego do wygenerowania tego wyniku.

Algorytm przeszukiwania grafów metodą BFS ma złożoność czasową $O(n + m)$. Wykonanie tego algorytmu polega na odwiedzeniu wszystkich wierzchołków w grafie, co najwyżej raz, podczas jego przetwarzania. W przypadku grafów nieskierowanych, krawędzie z niego wychodzące są analizowane jednokrotnie (w przypadku grafów skierowanych, krawędzie skierowane w jedną stronę są analizowane dwukrotnie).

Listing 1.6. Przykład wykorzystania algorytmu BFS dla grafu z rysunku 1.2 i wierzchołka źródłowego 2

```
Wierzcholek 0: czas = -1, ojciec w lesie BFS = -1
Wierzcholek 1: czas = 1, ojciec w lesie BFS = 2
Wierzcholek 2: czas = 0, ojciec w lesie BFS = -1
Wierzcholek 3: czas = 2, ojciec w lesie BFS = 1
Wierzcholek 4: czas = 1, ojciec w lesie BFS = 2
Wierzcholek 5: czas = 1, ojciec w lesie BFS = 2
```

Listing 1.7. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 1.6. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `bfs_str.cpp`

```
// Krawędzie grafu nieskierowanego wymagają dodatkowego pola int rev
01 struct Ve {
02     int rev;
03 };
// Wzbogacenie wierzchołków musi zawierać pola wymagane przez algorytm BFS
04 struct Vs {
05     int t, s;
06 };
07 int main() {
08     int n, m, s, b, e;
// Wczytaj liczbę wierzchołków, krawędzi oraz numer wierzchołka startowego
09     cin >> n >> m >> s;
10     Graph<Vs, Ve> g(n);
// Dodaj do grafu wszystkie krawędzie
11     REP(x, m) {
12         cin >> b >> e;
13         g.EdgeU(b, e);
14     }
// Wykonaj algorytm BFS
15     g.Bfs(s);
// Wypisz wynik
16     REP(x, n) cout << "Wierzcholek " << x << ": czas = " << g.g[x].t <<
17         ", ojciec w lesie BFS = " << g.g[x].s << endl;
18     return 0;
19 }
```

ZADANIE — MRÓWKI I BIEDRONKA

Pochodzenie:

VIII Olimpiada Informatyczna

Rozwiązanie:

`ants.cpp`

Jak wiadomo, mrówki potrafią hodować mszyce. Mszyce wydzielają słodką rosę miodową, którą spijają mrówki. Mrówki zaś bronią mszyc przed ich największymi wrogami — biedronkami.

Na drzewie obok mrowiska znajduje się właśnie taka hodowla mszyc. Mszyce żerują na liściach oraz w rozgałęzieniach drzewa. W niektórych z tych miejsc znajdują się również mrówki patrolujące drzewo. Dla ustalenia uwagi, mrówki są ponumerowane od jeden w górę. Hodowli zagraża biedronka, która zawsze siada na drzewie tam, gdzie są mszyce, czyli na liściach lub w rozgałęzieniach. W chwili, gdy gdzieś na drzewie usiądzie biedronka, mrówki patrolujące drzewo ruszają w jej stronę, aby ją przegonić. Kierują się przy tym następującymi zasadami:

- z każdego miejsca na drzewie (liście lub rozgałęzienia) można dojść do każdego innego miejsca (bez zawracania) tylko na jeden sposób; każda mrówka wybiera właśnie taką drogę do miejsca lądowania biedronki,
- jeżeli w miejscu lądowania biedronki znajduje się mrówka, biedronka natychmiast odlatuje,
- jeżeli na drodze, od aktualnego położenia mrówki do miejsca lądowania biedronki, znajdzie się inna mrówka, to ta położona dalej od biedronki kończy wędrówkę i zostaje w miejscu swojego aktualnego położenia,
- jeżeli dwie lub więcej mrówek próbuje wejść na to samo rozgałęzienie drzewa, to robi to tylko jedna mrówka — ta z najmniejszym numerem, a reszta mrówek pozostaje na swoich miejscach (liściach lub rozgałęzieniach),
- mrówka, która dociera do miejsca lądowania biedronki, przegania ją i pozostaje w tym miejscu.

Biedronka jest uparta i znowu ląduje na drzewie. Wówczas mrówki ponownie ruszają, aby przegonić intruza.

Dla uproszczenia przyjmujemy, że przejście gałązki łączącej liść z rozgałęzieniem lub łączącej dwa rozgałęzienia zajmuje wszystkim mrówkom jednostkę czasu.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta opis drzewa, początkowe położenia mrówek oraz miejsca, w których kolejno siada biedronka,
- dla każdej mrówki znajdzie jej końcowe położenie i wyznaczy liczbę mówiącą, ile razy przegoniła ona biedronkę.

Wejście

W pierwszym wierszu wejścia znajduje się jedna liczba całkowita n , równa łącznej liczbie liści i rozgałęzień w drzewie, $1 \leq n \leq 5000$. Przyjmujemy, że liście i rozgałęzienia są ponumerowane od 1 do n . W kolejnych $n - 1$ wierszach są opisane gałązki — w każdym z tych wierszy są zapisane dwie liczby całkowite a i b oznaczające, że dana gałązka łączy miejsca a i b . Gałązki pozwalają na przejście z każdego miejsca na drzewie do każdego innego miejsca. W $(n + 1)$ -szym wierszu jest zapisana jedna liczba całkowita k , $1 \leq k \leq 1000$, $k \leq n$, równa liczbie mrówek patrolujących drzewo. W każdym z kolejnych k wierszy zapisana jest jedna liczba całkowita z przedziału od 1 do n . Liczba zapisana w wierszu $n + 1 + i$ oznacza początkowe położenie mrówki nr i . W każdym miejscu (liściu lub rozgałęzieniu) może znajdować się co najwyżej jedna mrówka. W wierszu $n + k + 2$

zapisana jest jedna liczba całkowita l , $1 \leq l \leq 500$, mówiąca, ile razy biedronka siada na drzewie. W każdym z kolejnych l wierszy zapisana jest jedna liczba całkowita z zakresu od 1 do n . Liczby te opisują kolejne miejsca, w których siada biedronka.

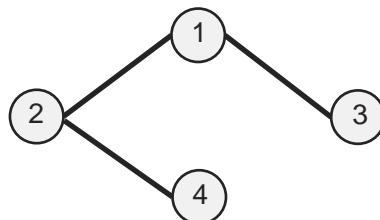
Wyjście

Twój program powinien wypisać k wierszy. W i -tym wierszu powinny zostać zapisane dwie liczby całkowite oddzielone pojedynczym odstępem — końcowa pozycja i -tej mrówki (numer rozgałęzienia lub liścia) i liczba mówiąca, ile razy przegoniła ona biedronkę.

Przykład

Dla następującego wejścia:

```
4
1 2
1 3
2 4
2
1
1
2
2
2
4
```


Poprawnym rozwiązaniem jest:

```
1 0
4 2
```

Wykaz zadań

Proste	Srednie	Trudne
acm.uva.es — zad. 10187	acm.uva.es — zad. 321	acm.uva.es — zad. 589
acm.uva.es — zad. 10959	acm.uva.es — zad. 10067	acm.uva.es — zad. 10097
spoj.sphere.pl — zad. 206	spoj.sphere.pl — zad. 135	spoj.sphere.pl — zad. 212
acm.sgu.ru — zad. 226	acm.sgu.ru — zad. 213	

1.3. Przeszukiwanie grafu w głąb

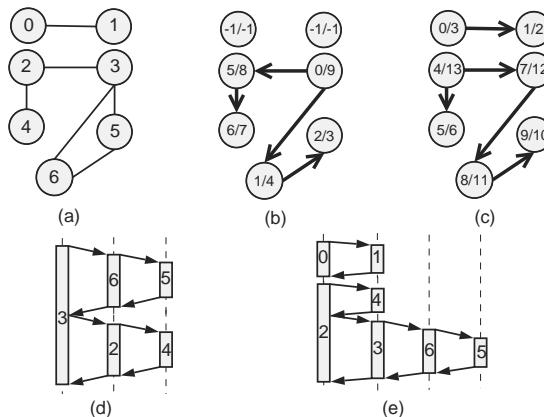
Inną metodą systematycznego przeszukiwania grafów jest algorytm DFS — przeszukiwanie w głąb (ang. *depth-first search*). Metoda ta, podobnie jak BFS, działa prawidłowo zarówno dla grafów skierowanych, jak i nieskierowanych. Rozpoczyna ona przeszukiwanie grafu od pewnego startowego wierzchołka s , a następnie rekurencyjnie odwiedza wszystkich jeszcze nieodwiedzonych sąsiadów przetwarzanego wierzchołka. Podczas wykonywania algorytmu wyznaczane są dla każdego wierzchołka trzy wartości — d , f i s . Zmienne

Literatura
[4] — 22.3
[13] — 2.2
[30] — 7.3

d i f reprezentują odpowiednio czasy wejścia i wyjścia z wierzchołka, a s to numer wierzchołka-ojca w wyznaczonym lesie DFS. W algorytmie zakłada się, że każda wykonywana operacja (wejście i wyjście z wierzchołka) zajmuje jednostkę czasu. Czas wejścia do wierzchołka v jest rozumiany jako moment, w którym rozpoczęto przetwarzanie tego wierzchołka (przeszukiwanie DFS po raz pierwszy odwiedziło ten wierzchołek), a czas wyjścia z wierzchołka v , to czas, w którym przetwarzanie wierzchołka v zostało zakończone. Ze względu na rekurencyjne odwiedzanie wszystkich sąsiadów wierzchołka v przed zakończeniem jego przetwarzania czasy wejścia oraz wyjścia reprezentują poprawną strukturę nawiasową, w której wejście do wierzchołka jest reprezentowane przez nawias otwierający, natomiast wyjście przez nawias zamykający. Na rysunku 1.3d, e przedstawiona jest przykładowa kolejność przetwarzania wierzchołków grafu.

Czasy wyznaczane przez algorytm DFS mają wiele zastosowań — służą między innymi do znajdowania mostów, punktów artykulacji bądź silnie spójnych składowych w grafach. Zmienna s dla wierzchołka v (podobnie jak w algorytmie BFS) reprezentuje numer wierzchołka, z którego wierzchołek v został odwiedzony — wszystkie wartości s wyznaczają las przeszukiwań w głąb (przykłady takich lasów są pokazane na rysunkach 1.3b oraz 1.3c).

Implementacja algorytmu DFS, przedstawiona na listingu 1.8, jest zrealizowana przez funkcję `void Graph<V, E>::DfsR(int)`, przyjmującą jako parametr numer wierzchołka, z którego należy rozpocząć przeszukiwanie. Gdy parametr ten nie został podany, wykonywane jest przeszukiwanie ze wszystkich, jeszcze nieodwiedzonych wierzchołków grafu, w kolejności rosnących numerów (przykład takiej sytuacji widać na rysunku 1.3c).

Rysunek 1.3. (a) Przykładowy graf nieskierowany o siedmiu wierzchołkach. (b) Drzewo DFS dla źródła wyszukiwania w wierzchołku 3 (wewnętrz wierzchołków wpisane są odpowiednio czasy wejścia oraz wyjścia). (c) Drzewo DFS dla przeszukiwania całego grafu w kolejności rosnących numerów wierzchołków (odpowiednik wywołania funkcji `void Graph<V, E>::Dfs()`). (d) Kolejność przeszukiwania wierzchołków dla drzewa DFS z części (b). (e) Kolejność przeszukiwania wierzchołków dla drzewa DFS z części (c)

Listing 1.8. Rekurencyjna implementacja przeszukiwania DFS, zrealizowana jako funkcja **void Graph<V, E>::DfsR(int)**

```
// W polu int d każdego wierzchołka algorytm umieszcza czas wejścia, w polu
// int f - czas wyjścia, natomiast w polu int s - numer ojca w lesie DFS
// (wartości te dla wierzchołków nieodwiedzonych są równe -1)
// Zmienna t jest używana do pamiętania aktualnego czasu przetwarzania
01 int t;
// Funkcja rekurencyjna przeszukująca poddrzewo wierzchołka v metodą DFS
02 void DfsV(int v) {
// Ustaw czas wejścia do wierzchołka
03     g[v].d = ++t;
// Dla każdej krawędzi wychodzącej z wierzchołka v, jeśli wierzchołek, do
// którego prowadzi krawędź, nie był jeszcze odwiedzony, to go odwiedź
04     FOREACH(it, g[v]) if (g[it->v].s == -1) {
05         g[it->v].s = v;
06         DfsV(it->v);
07     }
// Ustaw czas wyjścia z wierzchołka
08     g[v].f = ++t;
09 }
10 void DfsR(int e = -1) {
11     t = -1;
12     int b = 0;
// Dla wierzchołków z przedziału [b..e] zostanie wywołana funkcja
// void DfsV(int). Jeśli do funkcji void DfsR(int) nie przekazano
// parametru, to przedziałem tym jest [0..SIZE(g)-1] (wszystkie
// wierzchołki w grafie), w przeciwnym razie [e..e] (tylko jeden
// wierzchołek)
13     e == -1 ? e = SIZE(g) - 1 : b = e;
14     REP(x, SIZE(g)) g[x].d = g[x].f = g[x].s = -1;
// Wykonaj algorytm DFS dla wszystkich wierzchołków z przedziału [b..e]
15     FOR(x, b, e) if (g[x].s == -1) DfsV(x);
16 }
```

Implementacja przeszukiwania grafu metodą DFS, realizowana przez funkcję **void Graph <V, E>::DfsR(int)**, jest rekurencyjna. Podejście takie jest stosunkowo proste w realizacji (nie jest wymagane implementowanie własnego stosu aktualnie przetwarzanych wierzchołków), jednak podczas operowania na dużych grafach pojawia się ryzyko przepełnienia stosu programu, a co za tym idzie — doprowadzenie do błędu wykonania. W przypadku przeszukiwania dużych grafów należy się upewnić, że w systemie operacyjnym, w którym będzie wykonywany program, nie ma dodatkowego ograniczenia na stos lub jest ono na tyle duże, że nie zagraża działaniu programu. Gdy nie istnieje możliwość skorzystania z rekurencyjnej implementacji algorytmu, można użyć implementacji iteracyjnej, realizowanej przez funkcję **void Graph<V, E>::Dfs(int)**. Kod źródłowy tej funkcji przedstawiony jest na listingu 1.9.

Listing 1.9. Iteracyjna implementacja przeszukiwania grafu w głąb, zrealizowana jako funkcja `void Graph<V, E>::Dfs(int)`

```

01 void Dfs(int e = -1) {
02     VI st(SIZE(g));
03     int t = -1, i = 0, b = 0;
04     e == -1 ? e = SIZE(g) - 1 : b = e;
05     REP(x, SIZE(g)) g[x].d = g[x].f = g[x].s = -1;
// Dla wszystkich wierzchołków z przedziału [b..e], jeśli wierzchołek nie
// był jeszcze odwiedzony...
06     FOR(s, b, e) if (g[s].d == -1) {
// Wstaw wierzchołek na stos i ustaw dla niego odpowiedni czas wejścia.
// Zmienna f wierzchołka służy tymczasowo jako licznik nieprzetworzonych
// krawędzi wychodzących z wierzchołka
07         g[st[i++]] = s.d = ++t;
08         g[s].f = SIZE(g[s]);
// Dopóki stos jest niepusty...
09         while (i) {
10             int s = st[i - 1];
// Przetwórz kolejną krawędź wychodzącą z bieżącego wierzchołka lub usuń
// go ze stosu (gdy nie ma już więcej krawędzi)
11             if (!g[s].f) {
12                 g[s].f = ++t;
13                 --i;
14             } else {
// Jeśli wierzchołek, do którego prowadzi krawędź, nie był jeszcze
// odwiedzony, to...
15                 if (g[s = g[s][--g[s].f].v].d == -1) {
// Ustaw numer wierzchołka-ojca w drzewie DFS oraz ustaw liczbę
// nieprzetworzonych krawędzi wychodzących z wierzchołka
16                     g[s].s = st[i - 1];
17                     g[s].f = SIZE(g[s]);
// Wstaw wierzchołek na stos i ustaw czas wejścia
18                     g[st[i++]] = s.d = ++t;
19                 }
20             }
21         }
22     }
23 }
```

Algorytm przeszukiwania grafów metodą DFS ma złożoność $O(n + m)$. Każdy wierzchołek w grafie jest odwiedzany co najwyżej raz, a podczas jego przetwarzania sprawdzane są wszystkie krawędzie z niego wychodzące — operacja ta jest również wykonywana jednokrotnie.

Dla grafu nieskierowanego z rysunku 1.3a, po wykonaniu procedury `Graph<V, E>::Dfs(3)`, wartości obliczonych przez algorytm zmiennych są przedstawione na listingu 1.10. Jeśli dla tego samego przykładu wykonać przeszukiwanie całego grafu metodą

DFS, odpowiadające wywołaniu funkcji `Graph<V, E>::Dfs()`, to wyznaczone wartości zmiennych będą takie jak na listingu 1.11. Wyniki widoczne na obu tych listingach zostały uzyskane za pomocą programu podanego na listingu 1.12.

Listing 1.10. Wynik wykonania funkcji `void Graph<V, E>::Dfs(3)` dla grafu z rysunku 1.3a (rezultat jest zależny od kolejności wstawiania krawędzi do grafu)

```
Wierzcholek 0: czas wejscia = -1, czas wyjscia = -1, ojciec w lesie DFS = -1
Wierzcholek 1: czas wejscia = -1, czas wyjscia = -1, ojciec w lesie DFS = -1
Wierzcholek 2: czas wejscia = 5, czas wyjscia = 8, ojciec w lesie DFS = 3
Wierzcholek 3: czas wejscia = 0, czas wyjscia = 9, ojciec w lesie DFS = -1
Wierzcholek 4: czas wejscia = 6, czas wyjscia = 7, ojciec w lesie DFS = 2
Wierzcholek 5: czas wejscia = 2, czas wyjscia = 3, ojciec w lesie DFS = 6
Wierzcholek 6: czas wejscia = 1, czas wyjscia = 4, ojciec w lesie DFS = 3
```

Listing 1.11. Wynik wykonania funkcji `void Graph<V, E>::Dfs()` dla grafu z rysunku 1.3a (rezultat jest zależny od kolejności wstawiania krawędzi do grafu)

```
Wierzcholek 0: czas wejscia = 0, czas wyjscia = 3, ojciec w lesie DFS = -1
Wierzcholek 1: czas wejscia = 1, czas wyjscia = 2, ojciec w lesie DFS = 0
Wierzcholek 2: czas wejscia = 4, czas wyjscia = 13, ojciec w lesie DFS = -1
Wierzcholek 3: czas wejscia = 7, czas wyjscia = 12, ojciec w lesie DFS = 2
Wierzcholek 4: czas wejscia = 5, czas wyjscia = 6, ojciec w lesie DFS = 2
Wierzcholek 5: czas wejscia = 9, czas wyjscia = 10, ojciec w lesie DFS = 6
Wierzcholek 6: czas wejscia = 8, czas wyjscia = 11, ojciec w lesie DFS = 3
```

Listing 1.12. Program użyty do wyznaczenia wyników z listingów 1.10 i 1.11. Pełny kod źródłowy tego programu znajduje się w pliku `dfs_str.cpp`

```
// Krawędzie grafu nieskierowanego wymagają dodatkowego pola int rev
01 struct Ve {
02     int rev;
03 };
// Wzbogacenie wierzchołków przechowujące wynik generowany przez algorytm DFS
04 struct Vs {
05     int d, f, s;
06 };
07 int main() {
08     int n, m, s, b, e;
// Wczytaj liczbę wierzchołków, krawędzi oraz numer wierzchołka startowego
09     cin >> n >> m >> s;
// Skonstruuje odpowiedni graf
10     Graph<Vs, Ve> g(n);
// Dodaj do grafu wszystkie krawędzie
11     REP(x, m) {
```

Listing 1.12. (cd.)

```

12     cin >> b >> e;
13     g.EdgeU(b, e);
14 }
// Wykonaj algorytm DFS i wypisz wynik
15 g.Dfs(s);
16 REP(x, SIZE(g.g)) cout << "Wierzcholek " << x << ": czas wejścia = "
17     << g.g[x].d << ", czas wyjścia = " << g.g[x].f <<
18     ", ojciec w lesie DFS = " << g.g[x].s << endl;
19 return 0;
20 }
```

ZADANIE — KOMIWOJAŻER BAJTAZAR

Pochodzenie:

IX Olimpiada Informatyczna

Rozwiązanie:

kom.cpp

Komiwojażer Bajtazar ciężko pracuje, podróżując po Bajtocji. W dawnych czasach komiwojażerowie sami mogli wybierać miasta, które chcieli odwiedzić, i kolejność, w jakiej to czynili, jednak te czasy minęły już bezpowrotnie. Z chwilą utworzenia Centralnego Urzędu ds. Kontroli Komiwojażerów każdy komiwojażer otrzymuje z Urzędu listę miast, które może odwiedzić, i kolejność, w jakiej powinien to uczynić. Jak to zazwyczaj bywa z centralnymi urzędami, narzucona kolejność odwiedzania miast nie ma zbyt dużo wspólnego z kolejnością optymalną. Przed wyruszeniem w trasę Bajtazar chciałby przy najmniej dowiedzieć się, ile czasu zajmie mu odwiedzenie wszystkich miast — obliczenie tego jest Twoim zadaniem.

Miasta w Bajtocji są ponumerowane od 1 do n . Numer 1 ma stolicą Bajtocji, z niej właśnie rozpoczyna podróż Bajtazar. Miasta połączone są siecią dróg dwukierunkowych. Podróż między dwoma miastami bezpośrednio połączonymi drogą zawsze zajmuje 1 jednostkę czasu. Ze stolicy można dotrzeć do wszystkich pozostałych miast Bajtocji. Jednak sieć dróg została zaprojektowana bardzo oszczędnie, stąd drogi nigdy nie tworzą cykli.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta ze standardowego wejścia opis sieci dróg Bajtocji oraz listę miast, które musi odwiedzić Bajtazar,
- obliczy sumaryczny czas podróży Bajtazara,
- wypisze wynik na standardowe wyjście.

Wejście

W pierwszym wierszu wejścia zapisana jest jedna liczba całkowita n równa liczbie miast w Bajtocji ($1 \leq n \leq 30\,000$). W kolejnych $n - 1$ wierszach opisana jest sieć dróg —

w każdym z tych wierszy są zapisane dwie liczby całkowite a i b ($1 \leq a, b \leq n$, $a \neq b$), oznaczające, że miasta a i b połączone są drogą. W wierszu o numerze $n + 1$ zapisana jest jedna liczba całkowita m równa liczbie miast, które powinien odwiedzić Bajtazar ($1 \leq m \leq 50\,000$). W kolejnych m wierszach zapisano numery kolejnych miast na trasie podróży Bajtazara — po jednej liczbie w wierszu.

Wyjście

W pierwszym i jedynym wierszu wyjścia powinna zostać zapisana jedna liczba całkowita równa łącznemu czasowi podróży Bajtazara.

Przykład

Dla następującego wejścia:

5
1 2
1 5
3 5
4 5
4
1
3
2
5

Poprawnym rozwiązaniem jest:

7

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 260	acm.uva.es — zad. 871	acm.uva.es — zad. 10410
acm.uva.es — zad. 280	acm.uva.es — zad. 10802	spoj.sphere.pl — zad. 287
acm.uva.es — zad. 459	spoj.sphere.pl — zad. 38	
acm.uva.es — zad. 776	spoj.sphere.pl — zad. 372	

1.4. Silnie spójne składowe

Graf skierowany $G = (V, E)$ jest nazywany silnie spójnym, jeżeli dla każdej pary wierzchołków $u, v \in V$ z tego grafu istnieje ścieżka prowadząca z wierzchołka u do wierzchołka v oraz z wierzchołka v do wierzchołka u ($u \rightsquigarrow v$ oraz $v \rightsquigarrow u$).

Dla każdego skierowanego grafu G można dokonać takiego podziału jego wierzchołków na maksymalne (w sensie zawierania) rozłączne zbiory, że grafy indukowane przez te zbiory stanowią silnie spójne składowe (ang. *strongly connected components*). Wyznaczanie silnie spójnych składowych jest często istotne przy rozwiązywaniu różnych problemów grafowych, nie tylko ze względu na możliwość zredukowania wielkości problemu (przez niezależne analizowanie poszczególnych silnie spójnych

Literatura
[2] — 7.3
[4] — 22.5

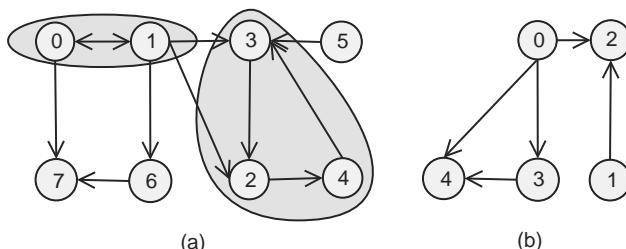
składowych), ale również ze względu na możliwość sprowadzenia grafu do postaci acyklicznej przez wyznaczenie grafu silnie spójnych składowych (przykład takiego grafu jest przedstawiony na rysunku 1.4b).

Do wyznaczania silnie spójnych składowych wykorzystuje się informacje wygenerowane przez algorytm DFS. W pierwszym kroku dla wszystkich wierzchołków wyznacza się ich czasy przetworzenia (f) przez algorytm DFS, a następnie odwraca się skierowanie wszystkich krawędzi w grafie i wykonuje algorytm DFS jeszcze raz, tym razem rozpoczętym przeszukiwaniem grafu z wierzchołków w kolejności malejących wartości f . Każde pojedyncze drzewo przeszukiwania w głąb z fazy drugiej stanowi jedną silnie spójną składową.

Poprawność takiego algorytmu wynika z następujących trzech faktów:

- Jeśli w grafie istnieją ścieżki $u \rightsquigarrow v$ oraz $v \rightsquigarrow u$, to wierzchołki u i v należą do tej samej silnie spójnej składowej, a przeszukiwanie w głąb umieści oba wierzchołki w tym samym drzewie DFS, gdyż bez względu na to, który wierzchołek zostanie odwiedzony wcześniej podczas drugiej fazy algorytmu, drugi będzie jego potomkiem.
- Jeśli w grafie nie istnieje ścieżka $u \rightsquigarrow v$ ani $v \rightsquigarrow u$, to wierzchołki nie mogą znaleźć się w tym samym drzewie przeszukiwania DFS ani nie są w tej samej silnie spójnej składowej.
- Jeśli istnieje ścieżka $u \rightsquigarrow v$, ale nie istnieje $v \rightsquigarrow u$, to po pierwszej fazie algorytmu będzie istniał wierzchołek u' należący do silnie spójnej składowej wierzchołka u , którego wartość f będzie większa od wartości f wierzchołka v (silnie spójna składowa u jest nieosiągalna z v). Druga faza algorytmu przetworzy u' przed v , a ponieważ odwrócony graf nie zawiera ścieżki $u \rightsquigarrow v$ (nie istnieje również ścieżka $u' \rightsquigarrow v$), więc u i v trafią do różnych drzew przeszukiwania DFS.

Funkcja `void Graph<V, E>::SccS()` dla każdego wierzchołka wyznacza numer silnie spójnej składowej, do której on należy — informacja ta jest umieszczana w dodatkowej zmiennej wierzchołka `int t`. Implementacja tego algorytmu jest przedstawiona na listingu 1.13.

Rysunek 1.4. (a) Przykładowy graf skierowany o ośmiu wierzchołkach. (b) Graf silnie spójnych składowych wyznaczony dla grafu z części (a). Wierzchołek 0 reprezentuje zbiór wierzchołków $\{0, 1\}$, 1 — $\{5\}$, 2 — $\{2, 3, 4\}$, 3 — $\{6\}$, 4 — $\{7\}$

Listing 1.13. Implementacja funkcji void Graph<V, E>::SccS()

```
// Zmienna nr w pierwszej fazie algorytmu używana jest do pamiętania czasu
// odwiedzania wierzchołków, natomiast w drugiej fazie algorytmu do
// numerowania silnie spójnych składowych
01 int nr;
// Funkcja rekurencyjna przeszukująca poddrzewo wierzchołka v. Jest ona
// używana do realizacji obu faz przeszukiwania DFS
02 void SccSDfs(int v) {
// Jeśli wierzchołek nie był odwiedzony, to go odwiedź
03     if (g[v].t == -1) {
04         g[v].t = nr;
// Odwiedź wszystkie wierzchołki, do których prowadzi krawędź z v
05         FOREACH(it, g[v]) SccSDfs(it->v);
// Jeśli wykonywana jest pierwsza faza algorytmu, to ustaw zmienną t
// wierzchołka na czas przetworzenia (odejmowanie wartości 3 gwarantuje
// przydzielanie numerów, poczynając od 0 wzwyż)
06         if (nr < 0) g[v].t = -(--nr) - 3;
07     }
08 }
// Właściwa funkcja wykonująca wyznaczanie silnie spójnych składowych
09 void SccS() {
// Zbuduj graf transponowany gt oraz ustaw wartości zmiennych t
// wierzchołków na -1 (nieodwiedzone)
10     Graph<V, E> gt(SIZE(g));
11     REP(x, SIZE(g)) {
12         g[x].t = gt.g[x].t = -1;
13         FOREACH(it, g[x]) gt.EdgeD(it->v, x);
14     }
15     gt.nr = -2;
16     nr = 0;
17     VI v(SIZE(g));
// Wykonaj pierwszą fazę przeszukiwania w głąb na grafie transponowanym oraz
// wypełnij wektor v numerami wierzchołków w kolejności rosnących czasów
// przetworzenia DFS
18     REP(x, SIZE(g)) {
19         gt.SccSDfs(x);
20         v[gt.g[x].t] = x;
21     }
// Wykonaj drugą fazę przeszukiwania w głąb na oryginalnym grafie
22     FORD(x, SIZE(g) - 1, 0) {
23         SccSDfs(v[x]);
24         nr++;
25     }
26 }
```

W wielu przypadkach obliczenie dla każdego wierzchołka v z grafu G numeru silnie spójnej składowej, do której on należy, nie jest wystarczające. Często przydaje się również skonstruowanie grafu silnie spójnych składowych G' , w którym każdy wierzchołek reprezentuje jedną silnie spójną składową. Niech u' oraz v' będą wierzchołkami w grafie G' silnie spójnych składowych grafu G . Wierzchołki te są połączone skierowaną krawędzią (u', v') wtedy, gdy w grafie G istnieją wierzchołki u oraz v połączone krawędzią (u, v) , należące odpowiednio do silnie spójnych składowych reprezentowanych przez wierzchołki u' oraz v' . Graf silnie spójnych składowych dla przykładowego grafu z rysunku 1.4a jest pokazany na rysunku 1.4b. Każdy graf silnie spójnych składowych jest acykliczny — gdyby bowiem istniał w nim cykl, to wszystkie wierzchołki na nim leżące reprezentowałyby tę samą silnie spijną składową.

Funkcja `Graph<V, E> Graph<V, E>::Scc()`, której implementacja jest podana na listingu 1.14, oprócz wyznaczania wartości zmiennych `int t`, jako wynik swojego działania zwraca dodatkowo graf silnie spójnych składowych. Wierzchołki tego grafu są numerowane zgodnie z porządkiem topologicznym (od wierzchołka o największym numerze nie prowadzi krawędź do wierzchołka o mniejszym), co jest bardzo pożyteczną własnością podczas rozwiązywania wielu zadań.

Listing 1.14. Implementacja funkcji `Graph<V, E> Graph<V, E>::Scc()`

```

// Wektor służący do odznaczania odwiedzonych wierzchołków
01 VI vis;
// Wskaźnik do konstruowanego grafu silnie spójnych składowych
02 Graph<V, E> *sccRes;
// Funkcja przechodząca graf za pomocą algorytmu DFS. Jest ona wykorzystywana
// dwukrotnie: w pierwszej fazie podczas wyznaczania kolejności wierzchołków
// dla drugiej fazy, a następnie podczas drugiej fazy do wyznaczania silnie
// spójnych składowych oraz konstrukcji grafu silnie spójnych składowych
03 void SccDfs(int v, int nr, bool phase) {
    // Zaznacz wierzchołek jako odwiedzony
    04     g[v].t = 1;
    // Jeśli wykonywana jest druga faza przeszukiwania, to ustaw dla wierzchołka
    // numer silnie spójnej składowej
    05     if (!phase) vis[v] = nr;
    // Odwiedź kolejne wierzchołki oraz (jeśli wykonywana jest druga faza) dodaj
    // krawędź do konstruowanego grafu silnie spójnych składowych
    06     FOREACH(it, g[v]) if (g[it->v].t == -1) SccDfs(it->v, nr, phase);
    07     else if (!phase && nr > vis[it->v])
        08         sccRes->EdgeD(g[it->v].t, vis[it->v] = nr);
    // Jeśli wykonywana jest pierwsza faza, to wstaw wierzchołek do listy, a
    // jeśli druga, to zaktualizuj jego czas
    09     if (phase) vis.PB(v);
    10     else g[v].t = nr;
11 }
// Funkcja wyznaczająca silnie spójne składowe w grafie
12 Graph<V, E> Scc() {

```

Listing 1.14. (cd.)

```

// Graf gt to graf transponowany, a res to konstruowany graf silnie
// spójnych składowych
13   Graph<V, E> gt(SIZE(g)), res(SIZE(g)), *tab[] = {this, &gt;};
14   gt.sccRes = &res;
15   gt.vis.resize(SIZE(g), -1);
16   vis.clear();
// Budowanie grafu transponowanego
17   REP(i, SIZE(g)) FOREACH(it, g[i]) gt.EdgeD(it->v, i);
// Przeprowadź dwie fazy algorytmu DFS...
18   REP(i, 2) {
// Zaznacz wierzchołki jako nieodwiedzone
19       FOREACH(it, tab[i]->g) it->t = -1;
20       int comp = 0, v;
// Dla kolejnych nieodwiedzonych wierzchołków wykonaj przeszukiwanie
21       FORD(j, SIZE(g) - 1, 0)
22           if (tab[i]->g[v = (i ? vis[j] : j)].t == -1)
23               tab[i]->SccDfs(v, comp++, 1 - i);
24           if (i) res.g.resize(comp);
25       }
26   REP(i, SIZE(g)) g[i].t = gt.g[i].t;
27   return res;
28 }
```

Złożoność czasowa obu przedstawionych funkcji **void Graph<V, E>::SccS()** oraz **Graph <V, E> Graph<V, E>::Scc()** jest liniowa ze względu na wielkość wejściowego grafu ($O(n+m)$). Wynika to z faktu, że obie funkcje wykonują dwukrotnie zmodyfikowany algorytm DFS. Funkcja **void Graph<V, E>::SccS()** nie tylko jest krótsza w implementacji, ale w praktyce okazuje się szybsza ze względu na brak konieczności konstruowania grafu wynikowego. Dlatego też, jeśli wyznaczany przez nią wynik jest wystarczający, nie należy korzystać z **Graph<V, E> Graph<V, E>::Scc()**. Wywołanie pierwszej z tych funkcji dla przykładowego grafu z rysunku 1.4a daje wynik pokazany na listingu 1.15. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 1.16.

Listing 1.15. Wynik wyznaczony przez funkcję **void Graph<V, E>::Scc()** dla grafu z rysunku 1.4a

```

Wierzcholek 0 należy do silnie spójnej składowej numer 0
Wierzcholek 1 należy do silnie spójnej składowej numer 0
Wierzcholek 2 należy do silnie spójnej składowej numer 2
Wierzcholek 3 należy do silnie spójnej składowej numer 2
Wierzcholek 4 należy do silnie spójnej składowej numer 2
Wierzcholek 5 należy do silnie spójnej składowej numer 1
Wierzcholek 6 należy do silnie spójnej składowej numer 3
Wierzcholek 7 należy do silnie spójnej składowej numer 4
```

Listing 1.15. (cd.)

Graf silnie spojnych składowych:

```

0: 2 3 4
1: 2
2:
3: 4
4:

```

Listing 1.16. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 1.15. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `scc_str.cpp`

```

01 struct Ve {};
// Wzbogacenie wierzchołków zawiera pole, w którym umieszczany jest numer
// silnie spójnej składowej
02 struct Vs {
03     int t;
04 };
05 int main() {
06     int n, m, s, b, e;
07     Ve ed;
// Wczytaj liczbę wierzchołków oraz krawędzi
08     cin >> n >> m;
09     Graph<Vs, Ve> g(n);
// Dodaj do grafu wszystkie krawędzie
10    REP(x, m) {
11        cin >> b >> e;
12        g.EdgeD(b, e);
13    }
// Wykonaj algorytm Scc oraz wypisz wyznaczony wynik
14    Graph<Vs, Ve> scc = g.Scc();
15    REP(x, n) cout << "Wierzchołek " << x <<
16        " należy do silnie spójnej składowej numer " << g.g[x].t << endl;
17    cout << "Graf silnie spojnych składowych: " << endl;
18    scc.Write();
19    return 0;
20 }

```

ZADANIE — DROGI**Pochodzenie:**

Potyczki Algorytmiczne 2005

Rozwiązanie:`road.cpp`

W Bajtocji jest n miast. Miasta są połączone jednokierunkowymi drogami. Każda droga łączy tylko dwa miasta i nie przechodzi przez żadne inne. Niestety, nie zawsze z każdego miasta da się dojechać do każdego innego. Król Bajtazar postanowił rozwiązać ten problem. Król ma świadomość, że budowanie nowych dróg jest bardzo kosztowne, a budżet

Bajtocji nie jest zbyt zasobny. Dlatego też poprosił Cię o pomoc. Należy obliczyć minimalną liczbę jednokierunkowych dróg, które trzeba zbudować, żeby z każdego miasta dało się dojechać do każdego innego miasta.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta opis istniejącej sieci dróg,
- obliczy minimalną liczbę dróg, które trzeba dobudować tak, aby z każdego miasta w Bajtocji dało się dojechać do każdego innego,
- wypisze wynik.

Wejście

Pierwszy wiersz zawiera dwie liczby całkowite n i m ($2 \leq n \leq 10\,000, 0 \leq m \leq 100\,000$) oddzielone pojedynczym odstępem i oznaczające, odpowiednio, liczbę miast i liczbę dróg w Bajtocji. Miasta są ponumerowane od 1 do n . W każdym z kolejnych m wierszy znajdują się dwie liczby całkowite, oddzielone pojedynczym odstępem. W $(i+1)$ -szym wierszu znajdują się liczby a_i i b_i ($1 \leq a_i, b_i \leq n$ dla $1 \leq i \leq m$), reprezentują one jednokierunkową drogę prowadzącą z miasta a_i do b_i .

Wyjście

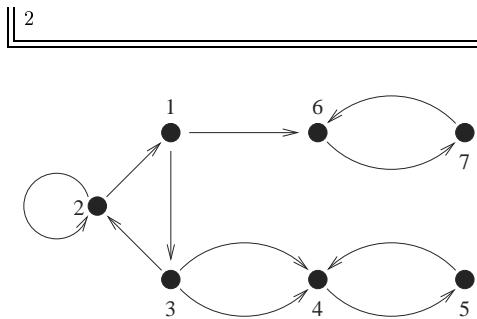
Pierwszy i jedyny wiersz wyjścia powinien zawierać dokładnie jedną nieujemną liczbę całkowitą — minimalną liczbę dróg, które trzeba zbudować w Bajtocji tak, aby z każdego miasta dało się dojechać do każdego innego miasta.

Przykład

Dla następującego wejścia:

7 11
1 3
3 2
2 1
2 2
3 4
4 5
5 4
3 4
1 6
6 7
7 6

Poprawnym rozwiązaniem jest:

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 10731 spoj.sphere.pl — zad. 51	acm.uva.es — zad. 247	acm.uva.es — zad. 125 acm.uva.es — zad. 10510

1.5. Sortowanie topologiczne

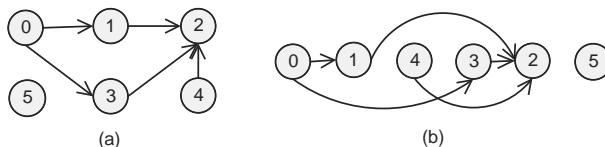
Skierowany graf acykliczny (ang. *directed acyclic graph*) jest to graf, który nie ma cykli. Innymi słowy, w grafie takim nie istnieje para wierzchołków u i v połączonych ścieżkami $u \leadsto v$ i $v \leadsto u$. Przykład takiego grafu jest pokazany na rysunku 1.5a.

Literatura
[4] — 22.4
[38] — 4.3.3

Sortowanie topologiczne skierowanego grafu $G = (V, E)$ polega na takim uporządkowaniu wierzchołków ze zbioru V , aby dla każdej krawędzi $(u, v) \in E$ wierzchołek u znajdował się przed wierzchołkiem v . Sortowanie topologiczne daje się przeprowadzić dla wszystkich grafów skierowanych niezawierających cykli. Do wykonania tego zadania można wykorzystać algorytm DFS — jedyne, co należy zrobić, to posortować wierzchołki w kolejności malejących czasów przetworzenia f .

Załóżmy, że mamy dany skierowany acykliczny graf G i dwa wierzchołki u oraz v . Niech wartości f wyznaczone dla tych wierzchołków przez algorytm DFS będą równe odpowiednio u_f i v_f oraz założymy bez straty ogólności, że $u_f < v_f$. Zgodnie z naszym sposobem wyznaczania porządku topologicznego wierzchołek v zostanie umieszczony przed wierzchołkiem u . Postępowanie takie jest zgodne z definicją porządku topologicznego, gdyż z warunku $u_f < v_f$ oraz z acyklicznością grafu G wynika, że w grafie tym nie ma krawędzi (u, v) .

Algorytm DFS, oprócz zmiennych **int f**, wyznacza także inne, niepotrzebne z punktu widzenia sortowania topologicznego wartości, dlatego też implementacja funkcji **void Graph<V, E>::TopoSort()** nie korzysta z przedstawionej wcześniej implementacji algorytmu DFS. Wyznaczony porządek topologiczny jest umieszczany w dodatkowych polach wierzchołków **int t**: pierwszy wierzchołek ma tę wartość równą 0, drugi równą 1.... Listing 1.17 zawiera implementację funkcji **void Graph<V, E>::TopoSort()**.

Rysunek 1.5. (a) Przykładowy skierowany graf acykliczny. (b) Jeden z możliwych porządków topologicznych określonych na zbiorze wierzchołków grafu z części (a)

Listing 1.17. Implementacja funkcji **void Graph<V, E>::TopoSort()**

```

01 int topo;
// Funkcja wykonująca algorytm DFS z wierzchołka v i aktualizującą wartości
// zmiennych t
02 void TopoDfs(int v) {
// Jeśli wierzchołek nie był odwiedzony, to należy go odwiedzić
03     if (!g[v].t) {
// Zaznacz wierzchołek jako odwiedzony
04         g[v].t = 1;
// Odwiedź wszystkie wierzchołki, do których prowadzi krawędź z v

```

Listing 1.17. (cd.)

```

05     FOREACH(it, g[v]) TopoDfs(it->v);
// Zaktualizuj wartość t przetwarzanego wierzchołka
06     g[v].t = --topo;
07 }
08 }
// Właściwa funkcja implementująca sortowanie topologiczne
09 void TopoSort() {
10     FOREACH(it, g) it->t = 0;
11     topo = SIZE(g);
// Odwiedź wszystkie wierzchołki w grafie
12     FORD(x, topo - 1, 0) TopoDfs(x);
13 }
```

W wielu przypadkach postać wyniku obliczanego przez funkcję `void Graph<V, E>::TopoSort()` jest nieporęczna w użyciu — często oczekiwanym rezultatem jest posortowana lista wierzchołków grafu. Funkcja VI `Graph<V, E>::TopoSortV()`, której implementacja przedstawiona jest na listingu 1.18, jako wynik działania zwraca wektor liczb reprezentujących numery kolejnych wierzchołków w porządku topologicznym. Wywołanie tej funkcji dla przykładowego grafu z rysunku 1.5a daje wynik pokazany na listingu 1.19. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku zawiera listing 1.20.

Czas działania algorytmu sortowania topologicznego to $O(n + m)$, co wynika bezpośrednio z tego, iż algorytm ten jest modyfikacją przeszukiwania grafu w głęb.

Listing 1.18. Implementacja funkcji VI `Graph<V, E>::TopoSortV()`

```

1 VI TopoSortV() {
2     VI res(SIZE(g));
// Wyznacz porządek topologiczny
3     TopoSort();
// Na podstawie wartości zmiennych t wierzchołków wyznacz wektor z wynikiem
4     REP(x, SIZE(g)) res[g[x].t] = x;
5     return res;
6 }
```

Listing 1.19. Wynik wyznaczony przez funkcję VI `Graph<V, E>::TopoSortV()` dla grafu z rysunku 1.5a

Kolejność topologiczna wierzchołków: 0 1 3 4 2 5
 Wierzchołek 0 ma pozycję 0 w porządku topologicznym
 Wierzchołek 1 ma pozycję 1 w porządku topologicznym
 Wierzchołek 2 ma pozycję 4 w porządku topologicznym
 Wierzchołek 3 ma pozycję 2 w porządku topologicznym
 Wierzchołek 4 ma pozycję 3 w porządku topologicznym
 Wierzchołek 5 ma pozycję 5 w porządku topologicznym

Listing 1.20. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 1.19. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `toposort_str.cpp`

```

01 struct Ve {};
// Wzbogacenie wierzchołka o pole t, w którym umieszczany jest wynik
02 struct Vs {
03     int t;
04 };
05 int main() {
06     int n, m, b, e;
// Wczytaj liczbę wierzchołków i krawędzi, utwórz graf odpowiednio wielkości
07     cin >> n >> m;
08     Graph<Vs, Ve> g(n);
// Dodaj do grafu wszystkie krawędzie skierowane
09     REP(x, m) {
10         cin >> b >> e;
11         g.EdgeD(b, e);
12     }
// Wyznacz porządek topologiczny oraz wypisz wynik
13     VI res = g.TopoSortV();
14     cout << "Kolejność topologiczna wierzchołków: ";
15     FOREACH(it, res) cout << *it << " ";
16     cout << endl;
17     REP(x, SIZE(g.g)) cout << "Wierzchołek " << x << " ma pozycję " <<
18     g.g[x].t << " w porządku topologicznym" << endl;
19     return 0;
20 }
```

ZADANIE — SPOKOJNA KOMISJA

Pochodzenie:

VIII Olimpiada Informatyczna

Rozwiązanie:

`comm.cpp`

W parlamencie Demokratycznej Republiki Bajtociji, zgodnie z Bardzo Ważną Ustawą, należy ukonstytuować Komisję Poselską do Spraw Spokoju Publicznego. Niestety sprawę utrudnia fakt, iż niektórzy posłowie wzajemnie się nie lubią.

Komisja musi spełniać następujące warunki:

- każda partia ma dokładnie jednego reprezentanta w Komisji,
- jeśli dwaj posłowie się nie lubią, to nie mogą jednocześnie być w Komisji.

Każda partia ma w parlamencie dokładnie dwóch posłów. Wszyscy posłowie są ponumerowani liczbami od 1 do $2n$. Posłowie o numerach $2i - 1$ i $2i$ należą do partii o numerze i .

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta liczbę partii oraz pary posłów, którzy się wzajemnie nie lubią,

- wyznaczy skład Komisji lub stwierdzi, że nie da się jej ukonstytuować,
- wypisze wynik.

Wejście

W pierwszym wierszu wejścia znajdują się dwie nieujemne liczby całkowite n i m . Liczba n , spełniająca warunki $1 \leq n \leq 8000$, oznacza liczbę partii. Liczba m , spełniająca warunki $0 \leq m \leq 20\,000$, oznacza liczbę par nielubiących się posłów. W każdym z kolejnych m wierszy zapisana jest para liczb naturalnych a i b , $1 \leq a \neq b \leq 2n$, oddzielonych pojedynczym odstępem. Oznacza ona, że posłowie o numerach a i b wzajemnie się nie lubią.

Wyjście

W pierwszym i jedynym wierszu wyjścia powinno znaleźć się pojedyncze słowo *NIE*, jeśli utworzenie Komisji nie jest możliwe. W przypadku, gdy utworzenie Komisji jest możliwe, program powinien wypisać n liczb całkowitych z przedziału od 1 do $2n$, zapisanych w kolejności rosnącej i oznaczających numery posłów zasiadających w Komisji. Każda z tych liczb powinna zostać zapisana w osobnym wierszu. Jeśli Komisję można utworzyć na wiele sposobów, Twój program może wypisać dowolny z nich.

Przykład

Dla następującego wejścia:

3	2
1	3
2	4

Poprawnym rozwiązaniem jest:

1
4
6

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 124	acm.uva.es — zad. 200	acm.uva.es — zad. 10319
acm.uva.es — zad. 10305	acm.sgu.ru — zad. 230	spoj.sphere.pl — zad. 44
spoj.sphere.pl — zad. 70		

1.6. Acykliczność

Mając dany graf $G = (V, E)$ (skierowany bądź nieskierowany), można zadać pytanie, czy jest on acykliczny. Acykliczność grafu jest pożądaną własnością w wielu algorytmach.

Przykładowo, wyznaczanie topologicznego porządku wierzchołków grafu skierowanego jest możliwe, pod warunkiem że graf, dla którego wyznaczany jest ten porządek, jest acykliczny. Opisany w poprzednim podrozdziale algorytm zakłada prawdziwość tego faktu i nie sprawdza acykliczności grafu.

W przypadku grafów skierowanych stosunkowo łatwo można zmodyfikować algorytm służący do sortowania topologicznego grafu, wzbogacając go o dodatkowy test na acykliczność. Wystarczy pod koniec algorytmu sprawdzić, czy wszystkie krawędzie prowadzą od wierzchołków znajdujących się wcześniej do wierzchołków znajdujących się

Literatura
[4] — B.4

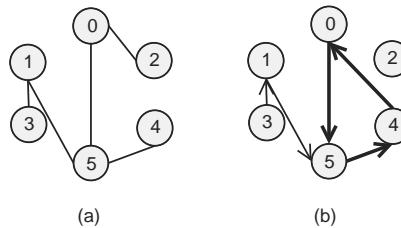
później w porządku topologicznym. Implementacja tej metody jest zrealizowana przez funkcję **bool Graph<V, E>::AcyclicD()** — do działania wymaga ona zaimplementowania funkcji **void Graph<V, E>::TopoSort()**, a zatem wykorzystuje również dodatkowe pole **int t** w wierzchołkach. Implementacja tej funkcji znajduje się na listingu 1.21.

Listing 1.21. Implementacja funkcji **bool Graph<V, E>::AcyclicD()**

```
// Funkcja sprawdzająca, czy dany graf skierowany jest acykliczny
1 bool AcyclicD() {
// Wyznacz porządek topologiczny
2   TopoSort();
// Dla każdej krawędzi w grafie sprawdź, czy prowadzi ona od wierzchołka
// wcześniejszego do wierzchołka późniejszego w porządku topologicznym
3   FOREACH(it, g) FOREACH(it2, *it) if (it->t >= g[it2->v].t) return false;
4   return true;
5 }
```

Algorytm realizowany przez funkcję **bool Graph<V, E>::AcyclicD()** nie działa prawidłowo w przypadku grafów nieskierowanych — reprezentacja krawędzi (u, v) w takich grafach składa się z dwóch krawędzi skierowanych: (u, v) oraz (v, u) . W podejściu realizowanym przez funkcję **bool Graph<V, E>::AcyclicD()** każdy graf nieskierowany z co najmniej jedną krawędzią uznawany jest za graf zawierający cykl.

Dla grafów acyklicznych potrzebny jest inny algorytm. Funkcja **bool Graph<V, E>::AcyclicU()**, której kod źródłowy jest podany na listingu 1.22, jest implementacją pomysłu dającego się zrealizować właśnie dla takich grafów. Wykonuje ona algorytm DFS dla wszystkich wierzchołków w grafie i w momencie powtórnego wejścia do tego samego wierzchołka stwierdza, że zawiera on cykl. Problem z reprezentacją krawędzi nieskierowanych w postaci pary krawędzi skierowanych został rozwiązany przez nieprzetwarzanie krawędzi, po której algorytm wszedł do wierzchołka. Funkcja **bool Graph<V, E>::AcyclicU()** traktuje każdą pętlę i multikrawędzie jako cykl.

Rysunek 1.6. (a) Nieskierowany graf acykliczny. (b) Skierowany graf zawierający cykl $5 \rightarrow 4 \rightarrow 0 \rightarrow 5$

Listing 1.22. Implementacja funkcji **bool Graph<V, E>::AcyclicU()**

```
// Wskaźnik do tablicy służącej do oznaczania wierzchołków odwiedzonych
01 bool *vis;
// Zmienna, w której umieszczany jest wynik
02 bool acyc;
// Funkcja przeszukująca poddrzewo wierzchołka v w celu znalezienia cyklu
```

Listing 1.22. (cd.)

```

03 void AcDfs(int v, Ed * p) {
// Jeśli wierzchołek nie był jeszcze odwiedzony...
04     if (!vis[v]) {
05         vis[v] = 1;
// Przetwórz jego wszystkie krawędzie z wyjątkiem tej, po której
// przyszedłeś od ojca
06         FOREACH(it, g[v]) if (&(*it) != p) AcDfs(it->v, &g[it->v][it->rev]);
07     } else acyc = 0;
08 }
// Funkcja sprawdzająca, czy graf jest acykliczny - działa prawidłowo dla
// grafów nieskierowanych
09 bool AcyclicU() {
// Inicjowanie zmiennych
10     acyc = 1;
11     vis = new bool[SIZE(g)];
12     REP(x, SIZE(g)) vis[x] = 0;
// Dla każdego wierzchołka w grafie wykonaj przeszukiwanie
13     REP(x, SIZE(g)) if (!vis[x]) AcDfs(x, 0);
14     delete[] vis;
15     return acyc;
16 }
```

Złożoność czasowa obu wymienionych w tym podrozdziale funkcji wynosi $O(n + m)$. Tak samo jak w przypadku funkcji przedstawionych w poprzednich podrozdziałach, implementacja jest pewną modyfikacją algorytmu DFS, która przetwarza każdy wierzchołek oraz każdą krawędź grafu dokładnie raz. Dla grafu z rysunku 1.6a funkcja **bool Graph<V, E>::AcyclicU()** zwróci wartość fałsz, natomiast funkcja **bool Graph<V, E>::AcyclicD()** dla grafu z rysunku 1.6b zwróci wartość prawda.

ZADANIE — WIRUSY

Pochodzenie:

VII Olimpiada Informatyczna

Rozwiązanie:

viruses.cpp

Komisja Badania Wirusów Binarnych wykryła, że pewne ciągi zer i jedynek są kodami wirusów. Komisja wyodrębniła zbiór wszystkich kodów wirusów. Ciąg zer i jedynek nazywamy bezpiecznym, gdy żaden jego segment (tj. ciąg kolejnych znaków) nie jest kodem wirusa. Komisja dąży do ustalenia, czy istnieje nieskończony, bezpieczny ciąg zer i jedynek.

Dla zbioru kodów $\{011, 11, 00000\}$ przykładowym nieskończonym, bezpiecznym ciągiem jest $010101\dots$. Dla zbioru kodów $\{01, 11, 00000\}$ nie istnieje nieskończony, bezpieczny ciąg zer i jedynek.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta kody wirusów,

- stwierdzi, czy istnieje nieskończony, bezpieczny ciąg zer i jedynek,
- wypisze wynik.

Wejście

W pierwszym wierszu znajduje się jedna liczba całkowita n , będąca liczbą wszystkich kodów wirusów. W każdym z kolejnych n wierszy znajduje się jedno niepuste słowo złożone ze znaków 0 i 1 — kod wirusa. Sumaryczna długość wszystkich słów nie przekracza 30 000.

Wyjście

W pierwszym i jedynym wierszu powinno znajdować się słowo:

- TAK — jeżeli istnieje nieskończony, bezpieczny ciąg zer i jedynek,
- NIE — w przeciwnym przypadku.

Przykład

Dla następującego wejścia:

```
3
01
11
00000
```

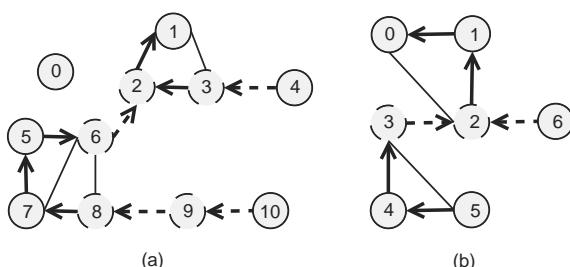
Poprawnym rozwiązaniem jest:

```
NIE
```

1.7. Mosty, punkty artykulacji i dwuspójne składowe

Niech $G = (V, E)$ będzie spójnym grafem nieskierowanym. Na wstępie zdefiniujmy obiekty, którymi będziemy się interesowali w obrębie tego podrozdziału.

Definicja 1.10. Punkt artykulacji jest to taki wierzchołek grafu G , którego usunięcie zwiększa liczbę spójnych składowych grafu G .

Rysunek 1.7. Dwa przykładowe grafy. Przerywane krawędzie reprezentują mosty, a wierzchołki o przerwanym obwodzie to punkty artykulacji. Pogrzbione krawędzie przedstawiają wyznaczone drzewa przeszukiwania algorytmu DFS. **(a)** Graf o jedenastu wierzchołkach i dwunastu krawędziach. Krawędzie (8,9), (9,10), (2,6) oraz (3,4) to mosty, a wierzchołki 2, 3, 6, 8 i 9 stanowią punkty artykulacji. **(b)** Graf zawierający dwa mosty (2,3) i (2,6) oraz dwa punkty artykulacji 2 i 3

Definicja 1.11. Most jest to taka krawędź $(u, v) \in E$, której usunięcie z grafu powoduje zwiększenie liczby spójnych składowych grafu G .

Definicja 1.12. Dwuspójną składową w grafie G jest maksymalny (ze względu na zawieranie) zbiór krawędzi takich, że dowolne dwie z nich leżą na wspólnym cyklu prostym.

Przykłady grafów zawierających mosty i punkty artykulacji są podane na rysunku 1.7.

Dwuspójne składowe wyznaczają jednoznaczny podział zbioru krawędzi E grafu. Zauważmy, że jeżeli krawędź (u, v) należy do jednoelementowej dwuspójnej składowej, to jest ona mostem — jej usunięcie powoduje, że wierzchołki u i v nie należą już do tej samej spójnej składowej grafu.

W dalszej części podrozdziału zostanie przedstawionych kilka implementacji funkcji służących do wyznaczania dwuspójnych składowych, mostów i punktów artykulacji.

Wyznaczanie dwuspójnych składowych oraz elementów z nimi związań (mostów i punktów artykulacji) w grafie jest możliwe dzięki zastosowaniu przeszukiwania grafu w głąb. Założymy zatem, że dla całego grafu $G = (V, E)$ wykonaliśmy już algorytm DFS, na skutek czego zostały wyznaczone czasy wejścia do wierzchołków (d) oraz został skonstruowany las przeszukiwań w głąb. Do dalszej analizy zagadnienia będziemy potrzebowali funkcji low określonej na zbiorze wierzchołków grafu G :

$$low(v) = \min(d(v), \min(d(w) : w \in W), \min(low(q) : q \in Q)) \text{ dla } v \in V$$

gdzie W jest zbiorem wierzchołków, dla których istnieje krawędź $(v, w) \in E$ niebędąca krawędzią drzewową w lesie DFS, a zbiór Q składa się z następców v w lesie przeszukiwań DFS. Bardziej intuicyjnie — $low(v)$ jest równe wartości najmniejszej zmiennej d dla wierzchołka osiągalnego z v przy użyciu krawędzi z poddrzewa DFS tego wierzchołka oraz co najwyżej jednej krawędzi niedrzewowej.

Charakterystyka mostów i punktów artykulacji, wykorzystująca funkcję low , jest podana poniżej.

Wierzchołek v jest punktem artykulacji wtedy i tylko wtedy, gdy:

- jest korzeniem drzewa DFS i ma co najmniej dwa następcy, lub
- nie jest korzeniem drzewa DFS oraz dla każdego następcy u wierzchołka v w drzewie DFS zachodzi $low(u) \geq d(v)$.

Mostami w grafie są krawędzie drzewowe (u, v) , dla których $d(u) \leq low(v)$. Wszystkie inne krawędzie w grafie należą do pewnych dwuspójnych składowych, które są rozdzielone przez mosty i punkty artykulacji.

Charakterystyka punktów artykulacji, mostów oraz dwuspójnych składowych jest silnie powiązana ze sobą, co pozwala na prosty sposób wyznaczania wszystkich tych obiektów jednocześnie przy użyciu jednej funkcji. Ponieważ jednak w niewielu zadaniach wymaga się wyznaczania wszystkich obiektów — mostów, punktów artykulacji i dwuspójnych składowych — przedstawionych teraz będzie kilka funkcji służących do wyznaczania poszczególnych obiektów niezależnie.

Funkcją służącą do wyznaczania mostów w grafie jest **void Graph<V, E>::Bridges(VPII &res)**. Wypełnia ona przekazany przez referencję wektor parami numerów wierzchołków, które połączone są mostem. Funkcja ta wymaga wzbogacenia wierzchołków grafu o dwa dodatkowe pola — **int d** oraz **int low**. Jej implementacja jest podana na listingu 1.23.

Literatura
[2] — 7.2
[13] — 2.6

Listing 1.23. Implementacja funkcji `void Graph<V, E>::Bridges(VPII&)`

```

01 int s;
02 VPII *X;
// Funkcja dla każdego mostu w grafie wstawia do wektora res parę numerów
// wierzchołków połączonych tym mostem
03 void Bridges(VPII &res) {
// Odpowiednie inicjowanie poszczególnych zmiennych
04     res.clear();
05     X = &res;
06     s = 0;
07     FOREACH(it, g) it->d = -1;
// Przetworzenie wszystkich jeszcze nieodwiedzonych wierzchołków w grafie
08     REP(i, SIZE(g)) if (g[i].d == -1) BriSearch(i, -1);
09 }
// Funkcja realizuje przeszukiwanie grafu metodą DFS - odwiedza wierzchołek v,
// gdzie u jest ojcem v w drzewie DFS
10 void BriSearch(int v, int u) {
11     g[v].d = g[v].low = s++;
// Dla każdej krawędzi wychodzącej z wierzchołka v...
12     FOREACH(it, g[v]) {
13         int w = it->v;
// Jeśli wierzchołek w nie był jeszcze odwiedzony, to go odwiedź
14         if (g[w].d == -1) {
15             BriSearch(w, v);
// Jeśli znaleziono w grafie most, to dodaj go do wyniku
16             if (g[w].low > g[v].d) {
17                 X->PB(MP(min(v, w), max(v, w)));
18             } else g[v].low = min(g[v].low, g[w].low);
19         } else if (w != u) g[v].low = min(g[v].low, g[w].d);
20     }
21 }
```

Funkcją służącą do wyznaczania dwuspójnych składowych jest `void Graph<V, E>::Dcc()`. Podobnie jak poprzednio, funkcja ta wymaga wzbogacenia struktury wierzchołka o pola `int d` oraz `int low`. Dodatkowo do struktury krawędzi muszą zostać dodane pola `int dcc` oraz `bool bridge`. Dla każdej krawędzi w grafie algorytm określa, czy jest ona mostem (pole `bool bridge`), a w przypadku gdy krawędź nie jest mostem, oblicza numer dwuspójnej składowej, do której ta krawędź należy (pole `int dcc`). Implementacja tej funkcji jest podana na listingu 1.24.

Listing 1.24. Implementacja funkcji `void Graph<V, E>::Dcc()`

```

// Zmienna id używana jest do numerowania dwuspójnych składowych, natomiast
// 1 do pamiętania aktualnego czasu odwiedzenia wierzchołków metodą DFS
01 int id, l;
02 typedef typename vector<Ed>::iterator EIT;
```

Listing 1.24. (cd.)

```
03 vector<EIT> qu;
// Makro ustawia odpowiednie wartości zmiennych dcc i bri dla krawędzi
// nieskierowanej wskazywanej przez iterator e
04 #define DccMark(bri) e->dcc = g[e->v][e->rev].dcc = id, \
05 e->bridge = g[e->v][e->rev].bridge = bri
06 void Dcc() {
// Odpowiednie inicjowanie zmiennych
07     id = l = 0;
08     qu.clear();
09     FOREACH(it, g) it->d = -1;
// Przetwórz wszystkie jeszcze nieodwiedzone wierzchołki w grafie
10     REP(i, SIZE(g)) if (g[i].d == -1) DccSearch(i, -1);
11 }
12 void DccSearch(int v, int u) {
13     EIT e;
// Ustawienie na odpowiednie wartości pól d i low rekordu wierzchołka v
14     g[v].d = g[v].low = l++;
// Dla wszystkich krawędzi wychodzących z wierzchołka v
15     FOREACH(it, g[v]) {
16         int w = it->v;
// Jeśli wierzchołek docelowy nie został jeszcze odwiedzony...
17         if (g[w].d == -1) {
// Wstaw iterator wskazujący na aktualnie przetwarzaną krawędź na stos
18             qu.PB(it);
// Odwiedź wierzchołek, do którego prowadzi krawędź
19             DccSearch(w, v);
20             if (g[w].low >= g[v].d) {
// Znaleziono dwuspójną składową - dla każdej krawędzi z tej składowej
// ustaw odpowiednie wartości zmiennych bri oraz dcc
21                 int cnt = 0;
22                 do {
23                     e = qu.back();
24                     DccMark(0);
25                     qu.pop_back();
26                     cnt++;
27                 } while (e != it);
// Znaleziony został most
28                 if (cnt == 1) DccMark(1);
29                 id++;
30                 } else g[v].low = min(g[v].low, g[w].low);
31             } else if (g[w].d < g[v].d && w != u)
32                 qu.PB(it), g[v].low = min(g[v].low, g[w].d);
33             }
34 }
```

Ostatnią z tej serii funkcją jest **void Graph<V, E>::BriArt(VPII&)**, która wymaga wzbogacenia struktury wierzchołków grafu o pola **int d** oraz **bool art**, a wyznacza dla każdego z nich, czy jest on punktem artykulacji — informacja ta jest umieszczana w polu **bool art**. Dodatkowo funkcja wypełnia wektor przekazany przez referencję parami numerów wierzchołków połączonych mostami (podobnie do funkcji **void Graph<V, E>::Bridges(VPII&)**). Implementacja tej funkcji jest podana na listingu 1.25.

Listing 1.25. Implementacja funkcji **void Graph<V, E>::BriArt(VPII&)**

```

// Zmienna wykorzystywana do przechowywania czasu odwiedzenia wierzchołków
// przez algorytm DFS
01 int t;
// Wskaźnik do konstruowanej listy znalezionych mostów
02 VPII *br;
// Funkcja przeszukuje poddrzewo wierzchołka v metodą DFS (p jest
// wierzchołkiem-ojcem v w drzewie DFS)
03 int BriArtR(int v, int p) {
04     int l = g[v].d = ++t;
// Dla każdej krawędzi wychodzącej z wierzchołka v i nieprowadzącej do
// wierzchołka-ojca w drzewie DFS...
05     FOREACH(it, g[v]) if (it->v != p)
// Aktualizacja wartości funkcji low dla wierzchołka v
06     l = min(l, !g[it->v].d ? BriArtR(it->v, v) : g[it->v].d);
// Zaktualizowanie informacji o znalezionym punkcie artykulacji
07     if (g[p].d <= l) g[p].art = 1;
// Jeśli został znaleziony most, to jest on dodawany do wyniku
08     if (g[p].d < 1) br->PB(MP(min(v, p), max(v, p)));
09     return l;
10 }
11 void BriArt(VPII &res) {
// Odpowiednie inicjowanie zmiennych
12     res.clear();
13     br = &res;    t = 0;
14     REP(x, SIZE(g)) g[x].art = g[x].d = 0;
// Od każdego nieodwiedzonego wierzchołka rozpoczęj przeszukiwanie w głąb
15     REP(x, SIZE(g)) if (!g[x].d) {
16         g[x].d = ++t;
17         int c = 0;
18         FOREACH(it, g[x]) if (!g[it->v].d) {
19             c++;
20             BriArtR(it->v, x);
21         }
// Jeśli z korzenia drzewa DFS wychodzi więcej niż jedna krawędź drzewowa,
// to jest on punktem artykulacji
22         g[x].art = (c > 1);
23     }
24 }
```

Listing 1.26 zawiera zestawienie wyników uzyskanych po wywołaniu omówionych powyżej funkcji dla przykładowych grafów z rysunku 1.7. Kod źródłowy programu prezentującego sposób użycia tych funkcji w celu wyznaczenia takich wyników jest podany na listingu 1.27.

Listing 1.26. Wyniki wyznaczone przez omówione funkcje dla dwóch przykładowych grafów z rysunku 1.7

Funkcja	Graf z rysunku 1.7a	Graf z rysunku 1.7b
void Graph<V, E>::Bridges(VPII&)	E(3, 4) E(9, 10) E(8, 9) E(2, 6)	E(2, 3) E(2, 6)
void Graph<V, E>::Dcc()	E(1, 2) – 5 E(1, 3) – 5 E(2, 3) – 5 E(2, 6) – 4 (most) E(3, 4) – 0 (most) E(5, 6) – 3 E(5, 7) – 3 E(6, 7) – 3 E(6, 8) – 3 E(7, 8) – 3 E(8, 9) – 2 (most) E(9, 10) – 1 (most)	E(0, 1) – 3 E(0, 2) – 3 E(1, 2) – 3 E(2, 3) – 1 (most) E(2, 6) – 2 (most) E(3, 4) – 0 E(3, 5) – 0 E(4, 5) – 0
void Graph<V, E>::BriArt(VPII&)	E(3, 4) – most E(9, 10) – most E(8, 9) – most E(2, 6) – most 2 – punkt art. 3 – punkt art. 6 – punkt art. 8 – punkt art. 9 – punkt art.	E(2, 3) – most E(2, 6) – most 2 – punkt art. 3 – punkt art.

Listing 1.27. Program prezentujący użycie funkcji `void Graph<V, E>::Bridges(VPII&)`, `void Graph<V, E>::Dcc()` i `void Graph<V, E>::BriArt(VPII&)`. Pełny kod źródłowy tego programu znajduje się w pliku `bri_art_dcc.cpp`

```
// Wzbogacenie struktur wierzchołków i krawędzi wymagane
// przez funkcję Bridges
01 struct VsBridges {
02     int d, low;
03 };
04 struct VeBridges {
05     int rev;
06 };
// Wzbogacenie struktury wierzchołków i krawędzi o elementy wymagane
// przez funkcję Dcc
07 struct VsDcc {
08     int d, low;
09 };
```

Listing 1.27. (cd.)

```

10 struct VeDcc {
11     int rev, dcc;
12     bool bridge;
13 };
// Wzbogacenie struktury wierzchołków i krawędzi o elementy wymagane
// przez funkcję BriArt
14 struct VsBriArt {
15     int d;
16     bool art;
17 };
18 struct VeBriArt {
19     int rev;
20 };
21 int main() {
22     int n, m, b, e;
// Wczytaj liczbę wierzchołków i krawędzi
23     cin >> n >> m;
24     Graph<VsBridges, VeBridges> g1(n);
25     Graph<VsDcc, VeDcc> g2(n);
26     Graph<VsBriArt, VeBriArt> g3(n);
// Dodaj do grafów wszystkie krawędzie
27     REP(x, m) {
28         cin >> b >> e;
29         g1.EdgeU(b, e);
30         g2.EdgeU(b, e);
31         g3.EdgeU(b, e);
32     }
// Zastosuj funkcję Bridges
33     VPII res1;
34     g1.Bridges(res1);
35     FOREACH(it, res1)
36         cout << "E(" << it->ST << "," << it->ND << ")" << endl;
// Zastosuj funkcję Dcc
37     g2.Dcc();
38     REP(x, SIZE(g2.g)) FOREACH(it, g2.g[x]) if (x < it->v) {
39         if (it->bridge)
40             cout << "(" << x << "," << it->v << ") - most" << endl;
41         cout << "E(" << x << "," << it->v << ")" - " <<
42             it->dcc << endl;
43     }
// Zastosuj funkcję BriArt
44     VPII res3;
45     g3.BriArt(res3);
46     FOREACH(it, res3)
47         cout << "E(" << it->ST << ", " << it->ND << ") - most" << endl;

```

Listing 1.27. (cd.)

```

48     REP(x, SIZE(g3.g))
49         if (g3.g[x].art) cout << x << " - punkt art." << endl;
50     return 0;
51 }
```

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 315	acm.uva.es — zad. 10199	spoj.sphere.pl — zad. 185 spoj.sphere.pl — zad. 208

1.8. Ścieżka i cykl Eulera

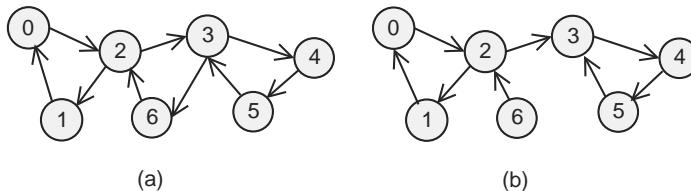
Ścieżka Eulera w grafie $G = (V, E)$ jest to dowolna ścieżka przechodząca przez wszystkie krawędzie tego grafu dokładnie raz. W przypadku gdy pierwszy wierzchołek na ścieżce jest równy wierzchołkowi ostatniemu, ścieżkę Eulera nazywamy cyklem Eulera. W zależności od przyjętych założeń ścieżka Eulera musi przechodzić przez wszystkie wierzchołki w grafie lub też nie przechodzi przez wierzchołki izolowane (czyli takie, z których nie wychodzą żadne krawędzie). W tym podrozdziale zakładamy, że wierzchołki izolowane nie muszą być odwiedzone — dzięki takiemu podejściu, przed rozpoczęciem wyszukiwania ścieżki Eulera, nie musimy się martwić o eliminowanie z grafu wierzchołków izolowanych, które często pojawiają się przypadkowo przy szybkim implementowaniu programów podczas zawodów.

Ścieżki i cykle Eulera można wyznaczać zarówno dla grafów skierowanych, jak i nie-skierowanych. Warunki na ich istnienie w grafie (oprócz spójności grafu z pominięciem ewentualnych wierzchołków izolowanych) są następujące:

- W grafie nieskierowanym cykl Eulera istnieje wtedy i tylko wtedy, gdy stopień każdego wierzchołka jest parzysty.
- W grafie skierowanym cykl Eulera istnieje wtedy i tylko wtedy, gdy stopień wejściowy każdego wierzchołka jest równy stopniowi wyjściowemu.
- W grafie nieskierowanym ścieżka Eulera niebędąca cyklem Eulera istnieje wtedy i tylko wtedy, gdy dwa wierzchołki mają stopień nieparzysty, natomiast wszystkie inne wierzchołki — parzysty.
- W grafie skierowanym ścieżka Eulera niebędąca cyklem Eulera istnieje wtedy i tylko wtedy, gdy jeden wierzchołek w grafie ma o jeden większy stopień wejściowy od wyjściowego, jeden wierzchołek ma o jeden mniejszy stopień wejściowy od wyjściowego, natomiast reszta wierzchołków ma równe stopnie wejściowe i wyjściowe.

Przykładowe grafy zawierające ścieżkę Eulera i cykl Eulera są pokazane na rysunku 1.8.

Literatura
[2] — 7.4
[13] — 2.7
[30] — 6.2

Rysunek 1.8. (a) Graf skierowany zawierający cykl Eulera $0 \rightarrow 2 \rightarrow 3 \rightarrow 4 \rightarrow 5 \rightarrow 3 \rightarrow 6 \rightarrow 2 \rightarrow 1 \rightarrow 0$. (b) Graf skierowany niezawierający cyklu Eulera (stopień wejściowy wierzchołka 6 nie jest równy stopniowi wyjściowemu). Graf ten zawiera ścieżkę Eulera $6 \rightarrow 2 \rightarrow 1 \rightarrow 0 \rightarrow 2 \rightarrow 3 \rightarrow 4 \rightarrow 5 \rightarrow 3$

Prezentowane algorytmy wyszukiwania ścieżki Eulera są oparte na przeszukiwaniu grafu w głąb. Główna różnica w zastosowanym tu podejściu w stosunku do oryginalnego przeszukiwania DFS jest taka, że podczas wyznaczania ścieżki Eulera wierzchołki mogą być odwiedzane wielokrotnie, natomiast krawędzie — tylko raz. Dla kolejno odwiedzanych wierzchołków wybierane są krawędzie jeszcze nieodwiedzone. W momencie znalezienia się w wierzchołku, z którego nie da się wyjść (gdyż wszystkie krawędzie z niego wychodzące zostały już przetworzone), algorytm wycofuje się z tego wierzchołka, jednocześnie dodając krawędzie, po których się cofa, do wyznaczanej ścieżki Eulera. Jedyna różnica w sposobie realizacji algorytmu dla grafów nieskierowanych polega na tym, że przechodząc krawędzią (v, u) , należy również zaznaczyć krawędź (u, v) jako odwiedzoną.

Wyznaczanie ścieżek Eulera można w prosty sposób zrealizować przy użyciu funkcji rekurencyjnej. Takie podejście jednak nie jest bezpieczne ze względu na możliwość przepelenia stosu. Prezentowane w tym podrozdziale funkcje — **bool Graph<V, E>::EulerD(VI& r)** oraz **bool Graph<V, E>::EulerU(VI& r)** — są iteracyjną realizacją przedstawionej wyżej koncepcji. Obie funkcje przyjmują jako parametr referencję do wektora zmiennych typu **int**. W przypadku gdy w grafie nie istnieje ścieżka Eulera, omawiane funkcje zwracają wartość fałsz. Gdy ścieżka istnieje, zwracana jest wartość prawda, a przekazany przez referencję wektor wypełniony zostaje numerami kolejno odwiedzanych na wyznaczonej ścieżce wierzchołków. W przypadku gdy ścieżka Eulera jest cyklem, pierwszy i ostatni element wektora są równe (ścieżka kończy się w tym samym wierzchołku, co zaczyna). Odpowiednie implementacje przedstawione są na listingach 1.28 i 1.29, a programy prezentujące użycie tych funkcji podane są na listingach 1.30 i 1.31.

Listing 1.28. Implementacja funkcji **bool Graph<V, E>::EulerD(VI& r)**

```

01 bool EulerD(VI &r) {
// Inicjowanie wymaganych zmiennych
02     int v = -1, kr = 1, h;
03     r.clear();
04     VI l, st(SIZE(g), 0);
// Dla wszystkich wierzchołków obliczany jest stopień wejściowy
05     FOREACH(it, g) FOREACH(it2, *it) ++st[it2->v];
// Należy wyznaczyć wierzchołek v, od którego rozpoczęte
// zostanie wyszukiwanie ścieżki Eulera
06     REP(x, SIZE(g)) {

```

Listing 1.28. (cd.)

```

// Jeśli wierzchołek ma stopień wyjściowy większy od wejściowego,
// to jest wierzchołkiem startowym
07     if ((h = SIZE(g[x])) > st[x]) v = x; else
// Jeśli wierzchołek ma jakieś wychodzące krawędzie oraz nie znaleziono
// jeszcze wierzchołka początkowego, to użyj go jako wierzchołka startowego
08     if (h && v == -1) v = x;
09     kr += st[x] = h;
10 }
// Konstruowanie ścieżki Eulera jest rozpoczęte w wierzchołku v
11     if (v != -1) l.PB(v);
// Dopóki istnieją wierzchołki na stosie, przeszukuj graf metodą DFS
12     while(SIZE(l)) if (!st[v = l.back()]) {
13         l.pop_back();
14         r.PB(v);
15     } else l.PB(v = g[v][--st[v]].v);
// Wyznaczona ścieżka Eulera została skonstruowana w odwrotnym kierunku,
// więc trzeba ją odwrócić
16     reverse(ALL(r));
// Algorytm zwraca wartość prawda, jeśli wykorzystane zostały
// wszystkie krawędzie w grafie
17     return SIZE(r) == kr;
18 }
```

Listing 1.29. Implementacja funkcji `bool Graph<V, E>::EulerU(VI& ce)`

```

01 bool EulerU(VI &ce) {
// Inicjowanie wymaganych zmiennych
02     int v = -1;
03     ce.clear();
04     VI l, st(SIZE(g), 0), of(SIZE(g) + 1, 0);
// Należy wyznaczyć wierzchołek v, od którego rozpoczęte zostanie
// wyszukiwanie ścieżki Eulera
05     REP(x, SIZE(g)) {
06         of[x + 1] = of[x] + (st[x] = SIZE(g[x]));
07         if ((st[x] & 1) || (v == -1 && st[x])) v = x;
08     }
// Wektor służący do odznaczania wykorzystanych krawędzi
09     vector<bool> us(of[SIZE(g)], 0);
// Konstruowanie ścieżki Eulera jest rozpoczęte w wierzchołku v
10     if (v != -1) l.PB(v);
// Dopóki istnieją wierzchołki na stosie, przeszukuj graf metodą DFS
11     while (SIZE(l)) {
12         v = l.back();
// Usuń ze stosu już przetworzone krawędzie
13         while (st[v] && us[of[v] + st[v] - 1]) --st[v];

```

Listing 1.29. (cd.)

```

// Jeśli nie ma już więcej krawędzi, to wyjdź z wierzchołka i dodaj
// krawędź, po której się cofasz do wyniku
14     if (!st[v]) {
15         l.pop_back();
16         ce.PB(v);
17     } else {
// Przejdź po jeszcze niewykorzystanej krawędzi
18         int u = g[v][--st[v]].v;
19         us[of[u] + g[v][st[v]].rev] = 1;
20         l.PB(v = u);
21     }
22 }
// Algorytm zwraca wartość prawda, jeśli wykorzystane zostały wszystkie
// krawędzie w grafie
23     return 2 * (SIZE(ce) - 1) == of[SIZE(g)];
24 }
```

Zarówno w przypadku grafów skierowanych, jak i nieskierowanych złożoność czasowa procesu wyznaczania ścieżki Eulera to $O(n+m)$ — każda krawędź w grafie przetwarzana jest jednokrotnie.

Dla grafu z rysunku 1.8a wywołanie funkcji **bool Graph<V, E>::EulerD(VI &l)** spowoduje wypełnienie wektora **l** następującymi liczbami, reprezentującymi numery kolejno odwiedzanych wierzchołków na wyznaczonym cyklu Eulera:

$$\{0, 2, 3, 4, 5, 3, 6, 2, 1, 0\}$$

Gdyby ten sam graf potraktować jako nieskierowany, to zawartość wektora **l** po wywołaniu funkcji **bool Graph<V, E>::EulerU(VI &l)** byłaby następująca:

$$\{0, 1, 2, 3, 5, 4, 3, 6, 2, 0\}$$

Po usunięciu z grafu krawędzi łączącej wierzchołki 3 i 6 (graf ten jest pokazany na rysunku 1.8b) wywołanie **bool Graph<V, E>::EulerD(VI &l)** spowoduje wypełnienie wektora **l** następującymi liczbami:

$$\{6, 2, 1, 0, 2, 3, 4, 5, 3\}$$

Gdyby ten sam graf potraktować jako nieskierowany, to zawartość wektora **l** po wywołaniu funkcji **bool Graph<V, E>::EulerU(VI &l)** byłaby następująca:

$$\{6, 2, 0, 1, 2, 3, 5, 4, 3\}$$

Podane wyniki działania obu funkcji są przykładowe i zależą od kolejności wstawiania krawędzi do grafu.

Listing 1.30. Program prezentujący użycie funkcji `bool Graph<V, E>::EulerD(VI &l)`. Pełny kod źródłowy tego programu znajduje się w pliku `eulerpath.cpp`

```
// Zarówno krawędzie, jak i wierzchołki nie wymagają dodatkowych wzbogaceń
01 struct Ve { };
02 struct Vs { };
03 int main() {
04     VI res;
05     int n, m, b, e;
// Wczytaj liczbę wierzchołków oraz krawędzi w grafie
06     cin >> n >> m;
07     Graph<Vs, Ve> g(n);
// Dodaj do grafu odpowiednie krawędzie
08     REP(x, m) {
09         cin >> b >> e;
10         g.EdgeD(b, e);
11     }
// Jeśli graf zawiera ścieżkę Eulera - wypisz ją; jeśli nie - poinformuj o tym
12     if (g.EulerD(res)) {
13         FOREACH(it, res) cout << *it << " ";
14         cout << endl;
15     } else {
16         cout << "No Euler Path" << endl;
17     }
18     return 0;
19 }
```

Listing 1.31. Program prezentujący użycie funkcji `bool Graph<V, E>::EulerU(VI &l)`. Pełny kod źródłowy tego programu znajduje się w pliku `eulerupath.cpp`

```
// Wymagane wzbogacenie krawędzi w grafie nieskierowanym
01 struct Ve {
02     int rev;
03 };
// Wierzchołki nie wymagają dodatkowych wzbogaceń
04 struct Vs { };
05 int main() {
06     VI res;
07     int n, m, b, e;
// Wczytaj liczbę wierzchołków oraz krawędzi w grafie
08     cin >> n >> m;
09     Graph<Vs, Ve> g(n);
// Dodaj do grafu odpowiednie krawędzie
10     REP(x, m) {
11         cin >> b >> e;
12         g.EdgeU(b, e);
13     }
```

Listing 1.31. (cd.)

```
// Jeśli graf zawiera ścieżkę Eulera - wypisz ją; jeśli nie - poinformuj o tym
14  if (g.EulerU(res)) {
15      FOREACH(it, res) cout << *it << " ";
16      cout << endl;
17  } else {
18      cout << "No Euler Path" << endl;
19  }
20  return 0;
21 }
```

ZADANIE — LINIE AUTOBUSOWE**Pochodzenie:**

Potyczki Algorytmiczne 2005

Rozwiązanie:

buses.cpp

W Bajtocji jest n miast, połączonych dwukierunkowymi drogami, przy których leżą liczne wioski. Król Bajtazar zdecydował się utworzyć sieć linii autobusowych obsługujących miasta i wioski. Każda linia może się zaczynać i kończyć w dowolnym mieście oraz przebiegać przez dowolne miasta. Miasta na trasie linii mogą się powtarzać, jednak żadna linia nie może przebiegać wielokrotnie tą samą drogą.

Aby wszystkim mieszkańcom zapewnić transport, a jednocześnie zminimalizować koszty inwestycji, król Bajtazar postanowił, że każdą drogę będzie przebiegała dokładnie jedna linia autobusowa, a także, że liczba linii autobusowych będzie minimalna.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta opis sieci dróg,
- zaprojektuje sieć linii autobusowych spełniającą podane wymagania,
- wypisze wynik.

Wejście

Pierwszy wiersz zawiera dwie liczby całkowite n i m , oddzielone pojedynczym odstępem, $2 \leq n \leq 10\,000$, $n - 1 \leq m \leq 200\,000$; n jest liczbą miast, a m liczbą dróg. Miasta są posortowane od 1 do n . Kolejnych m wierszy zawiera opis sieci dróg. Każdy z tych wierszy zawiera dwie liczby całkowite a i b , oddzielone pojedynczym odstępem, $1 \leq a \leq b \leq n$ — numery miast połączonych drogą. Każda droga jest podana na wejściu dokładnie raz. Możesz założyć, że dowolne dwa miasta są połączone co najwyżej jedną drogą (choć może być wiele tras łączących dwa miasta) i że istnieje możliwość przejazdu pomiędzy dowolnymi dwoma miastami.

Wyjście

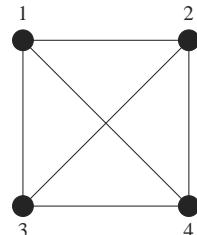
Pierwszy wiersz powinien zawierać liczbę c , równą minimalnej liczbie linii autobusowych. Kolejnych c wierszy powinno zawierać opisy kolejnych linii: ($i + 1$)-szy wiersz powinien

zawierać liczbę l_i równą liczbie miast na trasie i -tej linii, a następnie l_i numerów tych miast, podanych w kolejności przebiegu linii. Liczby w wierszach powinny być pooddzielane pojedynczymi odstępami. Jeżeli linia ma swój początek i koniec w tym samym mieście, jego numer powinien się znaleźć na początku i na końcu opisu trasy.

Przykład

Dla następującego wejścia:

4 6
1 2
2 4
2 3
1 3
3 4
1 4

Poprawnym rozwiązaniem jest:

2
3 3 1 4
5 1 2 4 3 2

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 117 acm.uva.es — zad. 10129 acm.sgu.ru — zad. 101	acm.uva.es — zad. 10054 acm.sgu.ru — zad. 121	acm.uva.es — zad. 10441 spoj.sphere.pl — zad. 41 acm.sgu.ru — zad. 286

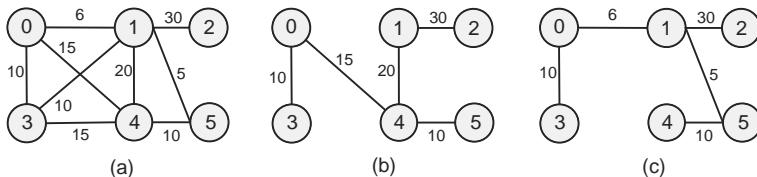
1.9. Minimalne drzewo rozpinające

Rozpatrzmy spójny graf nieskierowany $G = (V, E)$, w którym każdej krawędzi jest przypisana pewna nieujemna waga. Drzewo rozpinające dla grafu G jest to spójny podgraf $G' = (V, E')$, $E' \subseteq E$ grafu G , zawierający dokładnie $|V| - 1$ krawędzi. Minimalne drzewo rozpinające to takie drzewo rozpinające, którego suma wag krawędzi jest minimalna.

Na rysunku 1.9 przedstawiony jest przykładowy graf oraz dwa jego drzewa rozpinające. Listing 1.32 zawiera implementację funkcji `int Graph<V, E>::MinSpanTree()`, która dla danego spójnego grafu wyznacza minimalne drzewo rozpinające i zwraca jako wynik sumę wag krawędzi należących do tego drzewa. Funkcja ta wymaga, aby dla każdej krawędzi w grafie jej waga znajdowała się w dodatkowej zmiennej krawędzi `int 1`. Po zakończeniu działania pole `bool span` każdej krawędzi zawiera wartość prawda, gdy odpowiadająca jej krawędź należy do wyznaczonego minimalnego drzewa rozpinającego.

Funkcja `int Graph<V, E>::MinSpanTree()` realizuje algorytm Prima. Na początku jest konstruowane jednowierzchołkowe drzewo rozpinające (wybierany jest w tym celu dowolny wierzchołek grafu wejściowego), a następnie dokładane są kolejne krawędzie

Literatura
[2] — 7.6
[4] — 23
[13] — 2.3
[30] — 6.6

Rysunek 1.9. (a) Graf o sześciu wierzchołkach $\{0, \dots, 5\}$ i dziesięciu krawędziach. Wzdłuż krawędzi zaznaczone są ich wagи. (b) Drzewo rozpinające dla grafu z części (a) o sumarycznej wagie krawędzi 85. (c) Minimalne drzewo rozpinające dla grafu z części (a) o sumarycznej wagie krawędzi 61. Nie jest to jedyne minimalne drzewo rozpinające — drugie można uzyskać przez wymianę krawędzi $(0, 3)$ na $(1, 3)$

o najmniejszej wagie, łączące wierzchołek należący do konstruowanego drzewa z wierzchołkiem jeszcze do niego nienależącym. Poprawność algorytmu wynika z faktu, iż w każdym kroku algorytm konstruuje minimalne drzewo rozpinające (wybierane są najlepsze możliwe krawędzie) dla coraz większego zbioru wierzchołków, aż w końcu jest uzyskiwane drzewo rozpinające dla całego grafu G . Złożoność czasowa takiego algorytmu to $O(m \log n)$. Wynik wygenerowany przez tę funkcję dla grafu z rysunku 1.9a jest pokazany na listingu 1.33, a kod źródłowy programu użytego do uzyskania tego wyniku jest podany na listingu 1.34.

Innym, równie popularnym jak algorytm Prima, jest algorytm Kruskala, który na początku konstruuje graf składający się tylko z wierzchołków oryginalnego grafu G , a następnie przetwarza wszystkie krawędzie grafu G w kolejności niemalejących wag. Dodaje do drzewa rozpinającego te krawędzie, które łączą różne spójne składowe konstruowanego grafu.

Listing 1.32. Implementacja funkcji `int Graph<V, E>::MinSpanTree()`

```

// W polu bool span krawędzi algorytm wstawia wartość prawda, gdy krawędź
// należy do wyznaczonego minimalnego drzewa rozpinającego.
// Funkcja zwraca wagę znalezionejga drzesa
01 int MinSpanTree() {
    // Tablica d dla każdego wierzchołka nienależącego jeszcze do drzesa
    // rozpinającego zawiera długość najkrótszej krawędzi łączącej go z dowolnym
    // wierzchołkiem drzesa
    02     int r = 0, d[SIZE(g)];
    // Tablica służąca do odznaczania wierzchołków dodawanych do drzesa
    03     bool o[SIZE(g)];
    04     REP(x, SIZE(g)) {
        05         d[x] = INF;
        06         o[x] = 0;
    07     }
    // Kolejka priorytetowa wierzchołków osiągalnych z budowanego drzesa,
    // przechowywana w kolejności niemalejących kosztów krawędzi
    08     set<PII> s;
    09     s.insert(MP(d[0] = 0, 0));
    // Dopóki istnieją wierzchołki nienależące do drzesa
    10    while (!s.empty()) {
        // Wybierz wierzchołek, którego dodanie jest najtańsze
    }
```

Listing 1.32. (cd.)

```

11     int v = (s.begin())->ND;
12     s.erase(s.begin());
13     bool t = 0;
// Zaznacz wierzchołek jako dodany do drzewa oraz zwięks
// sumaryczną wagę drzewa
14     o[v] = 1;
15     r += d[v];
// Dla wszystkich krawędzi wychodzących z dodawanego wierzchołka...
16     FOREACH(it, g[v]) {
17         it->span = 0;
// Jeśli jest to krawędź, którą dodano do drzewa, to zaznacz ten fakt
18         if (!t && o[it->v] && it->l == d[v])
19             t = it->span = g[it->v][it->rev].span = 1;
20         else
// Próba zaktualizowania odległości od drzewa dla wierzchołków jeszcze
// niedodanych...
21         if (!o[it->v] && d[it->v] > it->l) {
22             s.erase(MP(d[it->v], it->v));
23             s.insert(MP(d[it->v] = it->l, it->v));
24         }
25     }
26 }
// Zwróć wagę skonstruowanego drzewa rozpinającego
27     return r;
28 }
```

Listing 1.33. Wynik wygenerowany przez funkcję `int Graph<V, E>::MinSpanTree()` dla grafu z rysunku 1.9a

Waga minimalnego drzewa rozpinającego: 61
Krawędzie należące do drzewa: (0, 1) (1, 2) (1, 3) (1, 5) (4, 5)

Listing 1.34. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 1.33. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `minspantree_str.cpp`

```

// Wzbogacenie krawędzi wymagane przez funkcję wyznaczającą minimalne drzewo
// rozpinające
01 struct Ve {
02     int rev, l;
03     bool span;
04 };
05 struct Vs {};
06 int main() {
07     int n, m, b, e;
// Wczytaj liczbę wierzchołków oraz krawędzi w grafie
```

Listing 1.34. (cd.)

```

08     cin >> n >> m;
09     Ve l;
// Skonstruj graf o odpowiedniej wielkości i dodaj do niego krawędzie
10    Graph<Vs, Ve> g(n);
11    REP(x, m) {
12        cin >> b >> e >> l.l;
13        g.EdgeU(b, e, l);
14    }
// Wyznacz minimalne drzewo rozpinające
15    cout << "Waga minimalnego drzewa rozpinającego: " <<
16    g.MinSpanTree() << endl << "Krawędzie należące do drzewa:";
// Wypisz wszystkie krawędzie należące do drzewa rozpinającego
17    REP(x, SIZE(g.g)) FOREACH(it, g.g[x]) if (it->span && it->v < x)
18        cout << " (" << it->v << ", " << x << ")";
19    cout << endl;
20    return 0;
21 }
```

Wykaz zadań

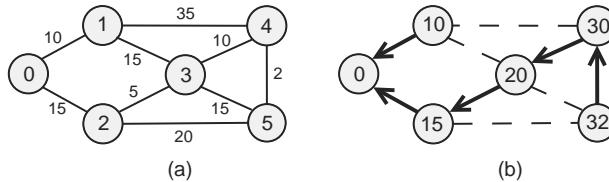
Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 534	acm.uva.es — zad. 10462	acm.uva.es — zad. 10147
acm.uva.es — zad. 10034	acm.uva.es — zad. 10600	spoj.sphere.pl — zad. 148
spoj.sphere.pl — zad. 368	spoj.sphere.pl — zad. 30	acm.sgu.ru — zad. 206

1.10. Algorytm Dijkstry

Kolejnym problemem, jakim się zajmiemy, będzie znajdowanie odległości od zadanego źródła $s \in V$ do wszystkich wierzchołków w ważonym grafie $G = (V, E)$ (skierowanym lub nieskierowanym). Założmy, że każdej krawędzi grafu jest przypisana pewna nieujemna waga, reprezentująca jej długość. Odległość między wierzchołkami v i w w takim grafie jest rozumiana jako długość najkrótszej ścieżki $v \rightarrow \dots \rightarrow w$, czyli suma wag krawędzi na niej występujących. Przy takiej definicji długości ścieżki najkrótsza ścieżka między dwoma wierzchołkami nie musi być tą, która składa się z najmniejszej liczby krawędzi. Jako przykład wystarczy rozpatrzyć graf o trzech wierzchołkach v_1 , v_2 oraz v_3 , który zawiera krawędzie (v_1, v_2) o długości 1, (v_1, v_3) o długości 3 i (v_2, v_3) o długości 1. Ścieżka, jaka zostanie wyznaczona przez algorytm BFS dla par wierzchołków v_1 oraz v_3 , będzie się składała z jednej krawędzi (v_1, v_3) o długości 3. Istnieje jednak krótsza droga $v_1 \rightarrow v_2 \rightarrow v_3$ o długości 2.

Literatura
[4] — 24.3
[12] — 3.5
[13] — 3.3
[30] — 8.3

Do rozwiązania powyższego problemu zastosujemy algorytm Dijkstry. Na początku działania ustala on odległości dla wszystkich wierzchołków w grafie na nieskończoność.

Rysunek 1.10. (a) Przykładowy graf z zaznaczonymi wagami krawędzi. (b) Wyznaczone przez algorytm Dijkstry drzewo najkrótszych ścieżek dla źródła znajdującego się w wierzchołku 0. W wierzchołkach umieszczone są odległości

Wyjątkiem jest wierzchołek startowy, dla którego odległość jest ustalana na 0. W kolejnych krokach wybierany jest wierzchołek v , o którym wiadomo, że wyznaczona dla niego odległość już się nie zmieni (pierwszym takim wierzchołkiem jest v), oraz aktualizowane są odległości do wszystkich wierzchołków, do których istnieje krawędź z v .

Powstaje pytanie — dla jakich wierzchołków od danego momentu działania algorytmu poszukiwana odległość nie ulegnie już zmianie? Algorytm Dijkstry zakłada, że jest to wierzchołek o najmniejszej aktualnie wyznaczonej odległości spośród wierzchołków jeszcze nieprzetworzonych. Założenie takie sprawia, że algorytm Dijkstry działa prawidłowo tylko w przypadku grafów z nieujemnymi wagami krawędzi.

Funkcja `void Graph<V, E>::Dijkstra(int)`, której implementacja przedstawiona jest na listingu 1.35, prezentuje realizację algorytmu Dijkstry. Funkcja ta przyjmuje jako parametr numer wierzchołka startowego s i dla każdego wierzchołka wyznacza odległość od s , która zostaje umieszczona w dodatkowej zmiennej wierzchołka `int t`. Funkcja wyznacza również numer wierzchołka-ojca w drzewie najkrótszych ścieżek — umieszcza go w zmiennej `int s`. Długości krawędzi grafu należy umieścić w zmiennych `int` 1 krawędzi. Złożoność czasowa to $O(m \log n)$ — w przypadku szczególnych grafów istnieje możliwość poprawienia tej złożoności. Przykładowo, dla grafów gęstych, w których liczba krawędzi jest rzędu $O(n^2)$, istnieje możliwość uzyskania złożoności $O(m)$ przez zamianę kolejki priorytetowej nieprzetworzonych wierzchołków na listę. Wynik wywołania funkcji `void Graph<V, E>::Dijkstra(int)` dla przykładowego grafu z rysunku 1.10a jest pokazany na listingu 1.36, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 1.37.

Listing 1.35. Implementacja funkcji `void Graph<V, E>::Dijkstra(int)`

```

// Operator określający porządek liniowy (w kolejności rosnących odległości od
// źródła) na wierzchołkach grafu
01 struct djcmp {
02     bool operator() (const Ve * a, const Ve * b) const {
03         return (a->t == b->t) ? a < b : a->t < b->t;
04     }
05 };
// Funkcja realizująca algorytm Dijkstry. Dla każdego wierzchołka wyznaczana
// jest odległość od źródła wyszukiwania s i umieszczana w zmiennej t
// oraz numer wierzchołka-ojca w drzewie najkrótszych ścieżek - umieszczany
// w zmiennej s. Dla wierzchołków nieosiągalnych ze źródła t = INF,
// s = -1

```

Listing 1.35. (cd.)

```

06 void Dijkstra(int s) {
// Kolejka priorytetowa służąca do wyznaczania najbliższych wierzchołków
07     set<Ve *, djcmp> k;
08     FOREACH(it, g) it->t = INF, it->s = -1;
// Na początku wstawiany jest do kolejki wierzchołek-źródło
09     g[s].t = 0;
10     g[s].s = -1;
11     k.insert(&g[s]);
// Dopóki są jeszcze nieprzetworzone wierzchołki...
12     while (!k.empty()) {
// Wybierz wierzchołek o najmniejszej odległości i usuń go z kolejki
13         Ve *y = *(k.begin());
14         k.erase(k.begin());
// Dla każdej krawędzi wychodzącej z aktualnie przetwarzanego wierzchołka
// spróbuj zmniejszyć odległość do wierzchołka, do którego ta krawędź
// prowadzi
15         FOREACH(it, *y) if (g[it->v].t > y->t + it->l) {
16             k.erase(&g[it->v]);
17             g[it->v].t = y->t + it->l;
18             g[it->v].s = y - &g[0];
19             k.insert(&g[it->v]);
20         }
21     }
22 }
```

Listing 1.36. Wynik wywołania funkcji `void Graph<V, E>::Dijkstra(0)` dla grafu z rysunku 1.10a

Wierzchołek 0: odległość od źródła = 0, ojciec w drzewie najkrótszych ściezek = -1
 Wierzchołek 1: odległość od źródła = 10, ojciec w drzewie najkrótszych ściezek = 0
 Wierzchołek 2: odległość od źródła = 15, ojciec w drzewie najkrótszych ściezek = 0
 Wierzchołek 3: odległość od źródła = 20, ojciec w drzewie najkrótszych ściezek = 2
 Wierzchołek 4: odległość od źródła = 30, ojciec w drzewie najkrótszych ściezek = 3
 Wierzchołek 5: odległość od źródła = 32, ojciec w drzewie najkrótszych ściezek = 4

Listing 1.37. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 1.36. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `dijkstra_str.cpp`

```

// Wzbogacenie wierzchołków oraz krawędzi wymagane przez algorytm Dijkstry
01 struct Vs {
02     int t, s;
03 };
04 struct Ve {
05     int l, rev;
```

Listing 1.37. (cd.)

```
06 };
07 int main() {
08     int n, m, s, b, e;
09     Ve ed;
// Wczytaj liczbę wierzchołków, krawędzi oraz wierzchołek startowy
10     cin >> n >> m >> s;
// Skonstruuj graf o odpowiednim rozmiarze oraz dodaj do niego krawędzie
11     Graph<Vs, Ve> g(n);
12     REP(x, m) {
13         cin >> b >> e >> ed.l;
14         g.EdgeU(b, e, ed);
15     }
// Wykonaj algorytm Dijkstry
16     g.Dijkstra(s);
// Wypisz dla wszystkich wierzchołków znalezioną odległość od źródła
// oraz numer wierzchołka, z którego prowadzi ostatnia krawędź
// wyznaczonej najkrótszej ścieżki
17     REP(x, SIZE(g.g)) cout << "Wierzchołek " << x <<
18         ": odległość od źródła = " << g.g[x].t <<
19         ", ojciec w drzewie najkrótszych ściezek = " << g.g[x].s << endl;
20     return 0;
21 }
```

ZADANIE — PRZEMYTNICY

Pochodzenie:

X Olimpiada Informatyczna

Rozwiązanie:

alchemy.cpp

Bajtoccja słynie z bogatych złóż złota, dlatego przez długie lata kwitła sprzedaż tego kruszu do sąsiedniego królestwa, Bitlandii. Niestety, powiększająca się ostatnio dziura budżetowa zmusiła króla Bitlandii do wprowadzenia zaporowych cel na metale i minerały. Handlarze przekraczający granicę muszą zapłacić cło w wysokości 50% wartości przewożonego ładunku. Bajtockim kupcom grozi bankructwo.

Na szczęście bajtocy alchemicy opracowali sposoby pozwalające zamieniać pewne metale w inne. Pomysł kupców polega na tym, aby z pomocą alchemików zamieniać złoto w pewien tani metal, a następnie, po przewiezieniu go przez granicę i zapłaceniu niewielkiego cła, znowu otrzymać z niego złoto. Niestety, alchemicy nie znaleźli sposobu na zamianę dowolnego metalu w dowolny inny. Może się więc zdarzyć, że proces otrzymania danego metalu ze złota musi przebiegać wielostopniowo i że na każdym etapie uzyskiwany będzie inny metal. Alchemicy każą sobie słono płacić za swoje usługi i dla każdego znanego sobie procesu zamiany metalu *A* w metal *B* wyznaczyli cenę za przemianę 1 kg surowca. Handlarze zastanawiają się, w jakiej postaci należy przewozić złoto przez granicę oraz jaki ciąg procesów alchemicznych należy zastosować, aby zyski były możliwie największe. Pomóż uzdrowić bajtorską gospodarkę!

Zadanie

Napisz program, który:

- Wczyta tabelę cen wszystkich metali, a także ceny przemian oferowanych przez alchemików.
- Wyznaczy taki ciąg metali m_0, m_1, \dots, m_k , że:
 - $m_0 = m_k$ to złoto,
 - dla każdego $i = 1, 2, \dots, k$ alchemicy potrafią otrzymać metal m_i z metalu m_{i-1} oraz
 - koszt wykonania całego ciągu procesów alchemicznych dla 1 kg złota, powiększony o płacone na granicy cło (50% ceny 1 kg najtańszego z metali m_i , dla $i = 0, 1, \dots, k$) jest najmniejszy z możliwych.

Zakładamy, że podczas procesów alchemicznych waga metali nie zmienia się.

- Wypisze koszt wykonania wyznaczonego ciągu procesów alchemicznych powiększony o płacone na granicy cło.

Wejście

W pierwszym wierszu standardowego wejścia znajduje się jedna dodatnia liczba całkowita n oznaczająca liczbę rodzajów metali, $1 \leq n \leq 5000$. W wierszu o numerze $k+1$, dla $1 \leq k \leq n$, znajduje się nieujemna parzysta liczba całkowita p_k — cena 1 kg metalu oznaczonego numerem k , $0 \leq p_k \leq 10^9$. Przyjmujemy, że złoto ma numer 1. W wierszu o numerze $n+2$ znajduje się jedna nieujemna liczba całkowita m równa liczbie procesów przemiany znanych alchemikom, $0 \leq m \leq 100\,000$. W każdym z kolejnych m wierszy znajdują się po trzy liczby naturalne, pooddzielane pojedynczymi odstępami, opisujące kolejne procesy przemiany. Trójka liczb a, b, c oznacza, że alchemicy potrafią z metalu o numerze a otrzymywać metal o numerze b i za zamianę 1 kg surowca każdą sobie płacić c bajtalarów, $1 \leq a, b \leq n, 0 \leq c \leq 10\,000$. Uporządkowana para liczb a i b może się pojawić w danych co najwyżej jeden raz.

Wyjście

Twój program powinien pisać na standardowe wyjście. W pierwszym wierszu powinna zostać wypisana jedna liczba całkowita — koszt wykonania wyznaczonego ciągu procesów alchemicznych powiększony o płacone na granicy cło.

Przykład

Dla następującego wejścia:

```
4
200
100
40
2
6
1 2 10
1 3 5
2 1 25
3 2 10
3 4 5
4 1 50
```

Poprawnym rozwiązaniem jest:

```
60
```

Wykaz zadań

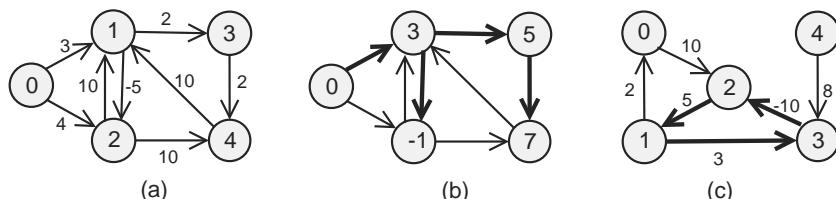
Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 336	acm.uva.es — zad. 429	acm.uva.es — zad. 10171
acm.uva.es — zad. 10048	acm.uva.es — zad. 10917	spoj.sphere.pl — zad. 25
acm.uva.es — zad. 10099	spoj.sphere.pl — zad. 15	spoj.sphere.pl — zad. 145
spoj.sphere.pl — zad. 50	spoj.sphere.pl — zad. 119	spoj.sphere.pl — zad. 391

1.11. Algorytm Bellmana-Forda

Przedstawiony w poprzednim podrozdziale algorytm Dijkstry umożliwia wyznaczanie najkrótszych ścieżek z zadanego wierzchołka w grafie. Niestety, nie działa on poprawnie w przypadku pojawienia się krawędzi o ujemnych wagach, z którymi wiążą się dodatkowe problemy. Na rysunku 1.11c przedstawiony jest graf zawierający cykl o ujemnej sumie wag krawędzi na nim leżących. W takim przypadku dla pewnych wierzchołków w grafie nie istnieje najkrótsza ścieżka, gdyż dla dowolnej ścieżki można wyznaczyć krótszą (przechodzącą odpowiednią liczbę razy wzduż ujemnego cyklu).

Przy rozpatrywaniu grafów zawierających krawędzie o ujemnych wagach należy zrezygnować z algorytmu Dijkstry i sięgnąć po inny — niestety wolniejszy — algorytm Bellmana-Forda. Algorytm ten, podobnie jak algorytm Dijkstry, na początku ustala odległość od źródła dla wszystkich wierzchołków na nieskończoność (z wyjątkiem wierzchołka startowego, dla którego odległość ta jest ustalana na 0). Następnie algorytm przetwarza wszystkie krawędzie (u, v) grafu, aktualizując odległości wierzchołków zgodnie z regułą: $t(v) = \min(t(v), t(u) + l(u, v))$, gdzie $l(u, v)$ jest długością krawędzi, a $t(v)$ jest bieżącą odlegością wierzchołka v od źródła. Dopóki proces aktualizacji wprowadza jakieś zmiany, jest on powtarzany, ale nie więcej niż n razy. Jeśli za n -tym razem wartości $t(v)$ nadal ulegają zmianom, oznacza to, że graf zawiera cykl o ujemnej wadze (w grafach niezawierających takich cykli każda najkrótsza ścieżka składa się z co najwyżej $n - 1$ krawędzi). Złożoność czasowa tego algorytmu to $O(n(n + m))$ — cały graf jest przetwarzany co najwyżej n -krotnie.

Literatura
[4] — 24.1
[12] — 3.6

Rysunek 1.11. (a) Przykładowy graf skierowany z zaznaczonymi wagami krawędzi. (b) Wyznaczone przez algorytm Bellmana-Forda najkrótsze ścieżki dla źródła znajdującego się w wierzchołku 0. W wierzchołkach umieszczone są odległości. (c) Graf zawierający cykl $1 \rightarrow 3 \rightarrow 2$ o ujemnej wadze. Funkcja `bool Graph<V, E>::BellmanFord(int)` zwróci dla tego grafu wartość prawda

Funkcja **bool Graph<V, E>::BellmanFord(int)**, której implementację prezentuje listing 1.38, jest realizacją wyżej opisanej metody. Funkcja ta, gdy graf, dla którego została ona wywołana, zawiera cykl o ujemnej wadze, zwraca wartość prawda. Gdy takiego cyklu nie ma, funkcja zwraca wartość fałsz i wyznacza dla każdego wierzchołka w grafie dwie wartości **int t** oraz **int s**, reprezentujące odpowiednio obliczoną odległość od źródła oraz numer wierzchołka, z którego prowadzi ostatnia krawędź najkrótszej ścieżki. Algorytm wymaga, aby długości krawędzi zostały umieszczone w dodatkowych polach **int l** krawędzi. Wynik wywołania funkcji **bool Graph<V, E>::BellmanFord(int)** dla przykładowego grafu z rysunku 1.11a jest pokazany na listingu 1.39, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 1.40.

Listing 1.38. Implementacja funkcji **bool Graph<V, E>::BellmanFord(int)**

```

01 bool BellmanFord(int v) {
// Inicjowanie zmiennych
02     FOREACH(it, g) it->t = INF;
03     g[v].t = 0;
04     g[v].s = -1;
05     int change, cnt = 0;
// Dopóki przebieg pętli poprawia wyznaczane odległości, ale pętla nie
// została wykonana więcej niż SIZE(g) razy...
06     do {
07         change = 0;
// Dla każdej krawędzi (v, u) zaktualizuj odległość do wierzchołka u
08         REP(i, SIZE(g)) FOREACH(it, g[i])
09         if (g[i].t + it->l < g[it->v].t) {
10             g[it->v].t = g[i].t + it->l;
11             g[it->v].s = i;
12             change = 1;
13         }
14     } while (change && cnt++ < SIZE(g));
// Jeśli wagi cały czas ulegały zmianom, oznacza to, że w grafie istnieje
// cykl o ujemnej wadze
15     return change;
16 }
```

Listing 1.39. Wynik wywołania funkcji **bool Graph<V, E>::BellmanFord(0)** dla grafu z rysunku 1.11a

```

Wierzcholek 0: odleglosc od zrodla = 0, ojciec w drzewie najkrotszych sciezek = -1
Wierzcholek 1: odleglosc od zrodla = 3, ojciec w drzewie najkrotszych sciezek = 0
Wierzcholek 2: odleglosc od zrodla = -2, ojciec w drzewie najkrotszych sciezek = 1
Wierzcholek 3: odleglosc od zrodla = 5, ojciec w drzewie najkrotszych sciezek = 1
Wierzcholek 4: odleglosc od zrodla = 7, ojciec w drzewie najkrotszych sciezek = 3
```

Listing 1.40. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 1.39. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `bellman_ford_str.cpp`

```

// Wzbogacenie struktury wierzchołków oraz krawędzi wymagane przez
// algorytm Bellmana-Forda
01 struct Ve {
02     int l;
03 };
04 struct Vs {
05     int t, s;
06 };
07 int main() {
08     int n, m, s, b, e;
09     Ve ed;
// Wczytaj liczbę wierzchołków, krawędzi oraz wierzchołek źródłowy
10    cin >> n >> m >> s;
// Skonstruuj graf o odpowiedniej wielkości oraz dodaj do niego
// wszystkie krawędzie
11    Graph<Vs, Ve> g(n);
12    REP(x, m) {
13        cin >> b >> e >> ed.l;
14        g.EdgeD(b, e, ed);
15    }
// Wykonaj algorytm Bellmana-Forda
16    g.BellmanFord(s);
// Wypisz wynik
17    REP(x, SIZE(g.g))
18    cout << "Wierzchołek " << x << ": odległość od źródła = " <<
19    g.g[x].t << ", ojciec w drzewie najkrótszych scieżek = " <<
20    g.g[x].s << endl;
21    return 0;
22 }
```

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 104	acm.uva.es — zad. 10746	acm.uva.es — zad. 10449
acm.uva.es — zad. 558	acm.uva.es — zad. 10806	

1.12. Maksymalny przepływ

Rozpatrywaliśmy już przykład modelowania sieci miejskich dróg przy użyciu grafu. Wyobraźmy sobie teraz, że każda droga łączy ze sobą pewne dwa skrzyżowania oraz ma określzoną maksymalną przepustowość (liczbę samochodów, które mogą nią przejeżdżać w jednostce czasu). Nasuwa się oczywiste pytanie, jaka jest maksymalna liczba samochodów, które mogą przejeżdżać z pewnego startowego skrzyżowania do skrzyżowania

docelowego w jednostce czasu. Innymi słowy, jaką jest maksymalna przepustowość sieci dróg między tymi dwoma skrzyżowaniami. Należy na wstępnie zauważać, że samochody nie muszą się poruszać po tej samej ścieżce — niektóre mogą się przemieszczać po najkrótszej trasie, inne mogą jechać drogą okrężną. Naszkicowane tu zagadnienie jest nazywane problemem wyznaczania maksymalnego przepływu w grafie.

Istnieją różne modyfikacje problemu maksymalnego przepływu oraz różne metody umożliwiające jego wyznaczanie. Można rozważać przepływy, których każda krawędź ma jednostkową przepustowość, analizować maksymalny przepływ, którego koszt utrzymania jest minimalny pod pewnym względem W kilku kolejnych punktach przedstawimy różne algorytmy rozwiązujące te problemy.

Dla każdej krawędzi $k = (u, v)$ przez c_k będziemy oznaczać jej przepustowość, a przez f_k — wielkość aktualnie przedostającego się przez nią przepływu. W analizie algorytmów przepływowych ważną rolę odgrywają trzy pojęcia: krawędź nasycona, krawędź nienasycona i ścieżka powiększająca. Poniżej są podane ich definicje.

Definicja 1.13. Krawędź nasycona k to taka krawędź, której przepustowość c_k jest równa aktualnie przedostającemu się przez nią przepływu f_k ($c_k = f_k$).

Definicja 1.14. Krawędź nienasycona k to taka krawędź, której przepustowość c_k jest większa od aktualnie przedostającego się przez nią przepływu f_k ($c_k > f_k$).

Definicja 1.15. Ścieżka powiększająca $u \rightsquigarrow v$ to taka ścieżka, której wszystkie krawędzie są nienasycone — istnieje możliwość przesłania wzduż niej dodatkowego przepływu z wierzchołka u do wierzchołka v .

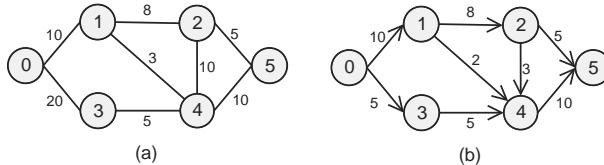
Podstawą, na jakiej opiera się wiele algorytmów wyznaczania maksymalnego przepływu, jest to, że jeśli w grafie nie istnieje ścieżka powiększająca łącząca źródło i ujście, to aktualny przepływ jest maksymalny. Dopóki wyznaczony przepływ nie jest maksymalny, algorytmy starają się wyznaczać kolejne ścieżki powiększające, wzduż których można przesyłać dodatkowy przepływ. W zależności od sposobu wyszukiwania kolejnych ścieżek powiększających otrzymywane są algorytmy o różnych złożonościach czasowych.

1.12.1. Maksymalny przepływ wyznaczany metodą Dinica

Algorytm Dinica służy do wyznaczania maksymalnego przepływu w czasie $O(n^2 m)$. Pomysł jest następujący — dopóki w grafie istnieje ścieżka powiększająca między źródłem a ujściem, dopóty przeprowadza się poniższe operacje:

- Dokonuje się podziału zbioru wierzchołków grafu na warstwy. W kolejnych warstwach umieszczane są wierzchołki o coraz większych odległościach od wierzchołka źródłowego (odległość między wierzchołkami u i v jest rozumiana jako liczba krawędzi znajdujących się na najkrótszej ścieżce $u \rightsquigarrow v$). Do warstwy zerowej należy wierzchołek źródłowy, do warstwy pierwszej należą wierzchołki połączone krawędzią ze źródłem, ..., do warstwy k -tej należy ujście. Podział na warstwy może być zrealizowany przez przeszukiwanie grafu wszerz w czasie $O(n + m)$.

Literatura
[4] — 26
[12] — 4
[13] — 4.1, 4.2

Rysunek 1.12. (a) Graf nieskierowany o sześciu wierzchołkach. Przy krawędziach są zaznaczone ich przepustowości. (b) Maksymalny przepływ wyznaczony dla sieci przedstawionej w części (a). Skierowanie krawędzi reprezentuje kierunek przepływu, a wartość przy krawędzi reprezentuje wielkość przepływu. Jak widać z rysunku, krawędzie $(0, 3)$, $(1, 4)$ oraz $(2, 4)$ są nienasycone — ich przepustowość jest większa od wartości przepływu przez nie płynącego

- Wyznacza się wszystkie ścieżki powiększające między źródłem a ujściem, których wierzchołki należą do kolejnych warstw $(0, 1, \dots, k)$. W ten sposób wszystkie wyznaczone w jednej fazie algorytmu ścieżki powiększające mają taką samą długość k . Dla każdej krawędzi (u, v) , przez którą został zwiększyony przepływ, zmniejsza się o tyle samo przepływ w krawędzi (v, u) (w kolejnych fazach może się okazać, że wyznaczenie maksymalnego przepływu wymaga cofnięcia części aktualnego przepływu, co jest realizowane w algorytmie przez wprowadzenie ujemnego przepływu o przeciwnym zwrocie). Faza wyznaczania pojedynczej ścieżki powiększającej w przedstawionej tu implementacji realizowana jest przez przeszukiwanie grafu w głąb.
- Usuwa się z grafu skierowane krawędzie nasycone, aby nie przetwarzać niepotrzebnie krawędzi, które nie mogą należeć do kolejnych ścieżek powiększających.

Funkcja `int Graph<V, E>::MaxFlow(int, int)` przyjmuje odpowiednio jako parametry numery wierzchołków stanowiących źródło oraz ujście wyznaczanego przepływu, a zwraca wielkość tego przepływu. Dodatkowo dla każdej krawędzi w grafie jest wyznaczana wartość `int f`, która równa jest wielkości przepływu w tej krawędzi (dla ujemnej wartości przepływu jest to przepływ skierowany w przeciwną stronę). Do działania funkcja wymaga wzbogacenia struktury wierzchołków o pole `int t` (jest ono wykorzystywane przez fazę przeszukiwania wszerz oraz w głąb) oraz krawędzi o pola `int c` (przepustowość krawędzi) i `int f` (wyznaczona wartość przepływu). Grafy, na jakich operuje omawiana funkcja, są nieskierowane, jednak istnieje możliwość ustawiania różnych przepustowości krawędzi w różne strony — przed przystąpieniem do wyznaczania przepływu należy jedynie zmodyfikować odpowiednio wartości pól `int c` krawędzi. Implementacja funkcji `int Graph<V, E>::MaxFlow(int, int)` jest przedstawiona na listingu 1.41. Wynik jej wywołania dla przykładowego grafu z rysunku 1.12a jest pokazany na listingu 1.42, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 1.43.

Listing 1.41. Implementacja funkcji `int Graph<V, E>::MaxFlow(int, int)`

```
// Zmienna out reprezentuje numer wierzchołka-źródła
01 int out;
02 #define ITER typename vector<Ed>::iterator
// Wektor itL zawiera dla każdego wierzchołka wskaźnik do
// przetwarzanej krawędzi
03 vector<ITER> itL;
04 VI vis;
// Funkcja wykorzystuje czasy odwiedzenia wierzchołków z tablicy vis do
```

Listing 1.41. (cd.)

```

// wyznaczania ścieżek powiększających
05 int FlowDfs(int x, int fl) {
06     int r = 0, f;
// Jeśli bieżący wierzchołek jest ujściem lub nie można powiększyć przepływu,
// to zwróć aktualny przepływ
07     if (x == out || !fl) return fl;
// Przetwórz kolejne krawędzie wierzchołka poszukując ścieżki powiększającej
08     for (ITER & it = itL[x]; it != g[x].end(); ++it) {
// Jeśli krawędź nie jest nasycona i prowadzi między kolejnymi warstwami...
09         if (vis[x] + 1 == vis[it->v] && it->c - it->f) {
// Wyznacz wartość przepływu, który można przeprowadzić przez
// przetwarzaną krawędź, oraz zaktualizuj odpowiednie zmienne
10            it->f += f = FlowDfs(it->v, min(fl, it->c - it->f));
11            g[it->v][it->rev].f -= f;
12            r += f;
13            fl -= f;
// Jeśli nie można powiększyć przepływu, to przerwij
14            if (!fl) break;
15        }
16    }
17    return r;
18 }

// Funkcja wyznacza maksymalny przepływ między wierzchołkami s oraz f
19 int MaxFlow(int s, int f) {
// Inicjowanie zmiennych
20     int res = 0, n = SIZE(g);
21     vis.resize(n);
22     itL.resize(n);
23     out = f;
24     REP(x, n) FOREACH(it, g[x]) it->f = 0;
25     int q[n], b, e;
26     while (1) {
// Ustaw wszystkie wierzchołki jako nieodwiedzone
27         REP(x, n) vis[x] = -1, itL[x] = g[x].begin();
// Wykonaj algorytm BFS ze źródła s i analizuj tylko nienasycone krawędzie
28         for (q[vis[s] = b = e = 0] = s; b <= e; ++b)
29             FOREACH(it, g[q[b]]) if (vis[it->v] == -1 && it->c > it->f)
30                 vis[q[++e] = it->v] = vis[q[b]] + 1;
// Jeśli nie istnieje ścieżka do ujścia f, to przerwij działanie
31             if (vis[f] == -1) break;
// ZwiększM aktualny przepływ
32             res += FlowDfs(s, INF);
33     }
34     return res;
35 }
```

Listing 1.42. Wartość wyznaczonego przez funkcję `int Graph<V, E>::MaxFlow(0, 5)` maksymalnego przepływu dla grafu z rysunku 1.12a

```
Wielkosc całkowitego przepływu: 15
Wartosci przepływu dla kolejnych krawędzi:
f(0, 1) = 10
f(0, 3) = 5
f(1, 2) = 7
f(1, 4) = 3
f(2, 4) = 2
f(2, 5) = 5
f(3, 4) = 5
f(4, 5) = 10
```

Listing 1.43. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 1.42. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `maxflow.cpp`

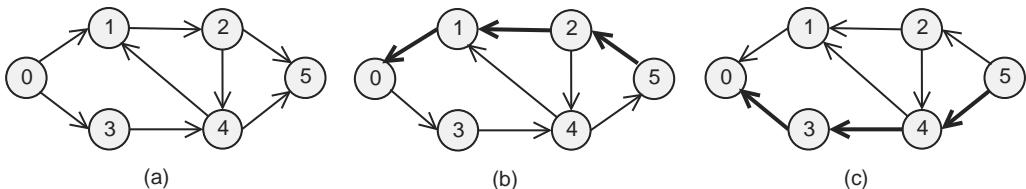
```
// Wzbogacenie struktury wierzchołków oraz krawędzi o elementy wymagane przez
// algorytm Dinica
01 struct Ve {
02     int rev, c, f;
03 };
04 struct Vs {
05     int t;
06 };
07 int main() {
08     int n, m, s, f, b, e;
// Wczytaj liczbę wierzchołków i krawędzi w grafie oraz źródło i ujście
// wyznaczanego przepływu
09     cin >> n >> m >> s >> f;
// Skonstruuuj graf o odpowiedniej wielkości, a następnie dodaj do niego
// wszystkie krawędzie
10     Graph<Vs, Ve> g(n);
11     Ve l;
12     REP(x, m) {
13         cin >> b >> e >> l.c;
14         g.EdgeU(b, e, l);
15     }
// Wypisz wielkość przepływu między źródłem a ujściem
16     cout << "Wielkosc całkowitego przepływu: " << g.MaxFlow(s, f) << endl;
17     cout << "Wartosci przepływu dla kolejnych krawędzi:" << endl;
18     REP(x, SIZE(g.g)) FOREACH(it, g.g[x]) if (it->f > 0)
19         cout << "f(" << x << ", " << it->v << ") = " << it->f << endl;
20     return 0;
21 }
```

1.12.2. Maksymalny przepływ dla krawędzi jednostkowych

W wielu zadaniach związanych z wyznaczaniem maksymalnego przepływu pojawiają się różne dodatkowe ograniczenia, które niekiedy ułatwiają bądź utrudniają rozwiązywanego problemu. Jednym z takich ograniczeń może być założenie, że przez każdą krawędź może przepływać co najwyżej jednostkowa wielkość przepływu. Problem tego typu będziemy nazywać poszukiwaniem maksymalnego jednostkowego przepływu (z krawędziami o jednostkowej przepustowości). Algorytm z poprzedniego punktu jak najbardziej nadaje się do rozwiązywania tego problemu, istnieje jednak nie tylko prostszy, ale również i szybszy algorytm.

Przedstawiony w tym punkcie algorytm służy do wyznaczania maksymalnego jednostkowego przepływu w czasie $O(n^{8/3})$ dla grafów skierowanych. Podobnie jak w algorytmie Dinica, pomysł polega na wyszukiwaniu kolejnych ścieżek powiększających. Fakt, iż każda krawędź na wyznaczanych ścieżkach powiększających ma taką samą niewykorzystaną przepustowość, pozwala na prosty sposób usuwania krawędzi nasyconych oraz dodawania ich odpowiedników o przeciwnym zwrocie. Wyznaczanie ścieżek powiększających jest realizowane przez dwie fazy — przeszukiwanie BFS, które dokonuje podziału wierzchołków na warstwy, a następnie przeszukiwanie w głąb, na skutek którego odwracane są skierowania krawędzi należących do znalezionych ścieżek powiększających. Gdy w grafie nie istnieje już więcej ścieżek powiększających prowadzących ze źródła do ujścia, algorytm kończy działanie, zwracając jako wynik liczbę wyznaczonych dotychczas ścieżek. Przykład działania jest przedstawiony na rysunku 1.13. Funkcja `int UnitFlow(int, int)` z listingu 1.44 realizuje opisany algorytm, przyjmując jako parametry numery wierzchołków stanowiących odpowiednio źródło i ujście wyznaczanego przepływu. Jako wynik jest zwracana wielkość maksymalnego jednostkowego przepływu. Funkcja wymaga wzbogażenia struktury wierzchołków o pola `int t` oraz `int s`. Wynik wywołania tej funkcji dla przykładu z rysunku 1.13a jest pokazany na listingu 1.45, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 1.46.

Przy korzystaniu z tej funkcji należy pamiętać, że struktura grafu ulega modyfikacji — zostaje zmienione skierowanie krawędzi wchodzących w skład ścieżek powiększających. Funkcja może być wykorzystywana zarówno dla grafów skierowanych, jak i nieskierowanych (w tym drugim przypadku jednak modyfikacje wykonane na grafie zaburzają reprezentację krawędzi nieskierowanych przy użyciu pól `int rev`).

Rysunek 1.13. Przykład wyznaczania maksymalnego jednostkowego przepływu. (a) Graf, dla którego należy wyznaczyć ten przepływ pomiędzy wierzchołkiem numer 0 a wierzchołkiem numer 5. (b) Stan skierowania krawędzi grafu po wyznaczeniu pierwszej ścieżki powiększającej $0 \rightarrow 1 \rightarrow 2 \rightarrow 5$. (c) Stan skierowania krawędzi po wyznaczeniu drugiej ścieżki powiększającej $0 \rightarrow 3 \rightarrow 4 \rightarrow 5$. W grafie nie ma już więcej ścieżek $0 \rightarrow 5$, zatem wyznaczony przepływ jest maksymalny

Listing 1.44. Implementacja funkcji int Graph<V, E>::UnitFlow(int, int)

```
// Funkcja odwraca skierowanie krawędzi e wychodzącej z wierzchołka v
01 void mvFlow(int v, Ed &e) {
02     g[e.v].PB(e);
03     g[e.v].back().v = v;
04     swap(g[v].back(), e);
05     g[v].pop_back();
06 }
07 int Ue;
// Funkcja szuka ścieżki prowadzącej do wierzchołka Ue (ujścia) przy użyciu
// przeszukiwania w głąb
08 bool UFDfs(int v) {
// Jeśli v jest ujściem, to została znaleziona ścieżka powiększająca
09     if (v == Ue) return true;
10     g[v].s = 1;
// Dla każdej krawędzi wychodzącej z wierzchołka...
11     FOREACH(it, g[v])
// Jeśli łączy ona kolejne warstwy, a wierzchołek docelowy nie był jeszcze
// odwiedzony, to odwiedź go...
12     if (g[it->v].t == 1 + g[v].t && !g[it->v].s && UFDfs(it->v)) {
// W przypadku znalezienia ścieżki powiększającej zmień skierowanie krawędzi
13         mvFlow(v, *it);
14         return true;
15     }
16     return false;
17 }
// Właściwa funkcja wyznaczająca maksymalny jednostkowy przepływ między
// wierzchołkami v1 i v2
18 int UnitFlow(int v1, int v2) {
19     int res = 0;  Ue = v2;
20     while (1) {
// Wyznacz drzewo przeszukiwania BFS
21         Bfs(v1);
// Jeśli ujście nie zostało odwiedzone, to nie da się powiększyć przepływu
22         if (g[v2].t == -1) break;
23         FOREACH(it, g) it->s = 0;
// Dla każdej krawędzi wychodzącej z wierzchołka źródłowego, jeśli istnieje
// ścieżka powiększająca zawierająca tę krawędź, to powiększ przepływ
24         FOREACH(it, g[v1]) if (UFDfs(it->v)) {
25             res++;
26             mvFlow(v1, *it--);
27         }
28     }
29     return res;
30 }
```

Listing 1.45. Wartość wyznaczonego przez funkcję `Graph<V, E>::UnitFlow(int, int)` maksymalnego przepływu między wierzchołkami 0 i 5 dla grafu z rysunku 1.13a

Przepływ między wierzchołkami 0 i 5 wynosi 2

Listing 1.46. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 1.45. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `unitflow.cpp`

```

01 struct Ve {};
// Wzbogacenie struktury wierzchołków o pole wymagane przez funkcję UnitFlow
02 struct Vs {
03     int t,s;
04 };
05 int main() {
06     int n, m, s, f, b, e;
// Wczytaj liczbę wierzchołków i krawędzi w grafie oraz numer wierzchołka
// początkowego i końcowego
07     cin >> n >> m >> s >> f;
// Skonstruuj graf o odpowiednim rozmiarze i dodaj do niego wymagane krawędzie
08     Graph<Vs, Ve> g(n);
09     REP(x, m) {
10         cin >> b >> e;
11         g.EdgeD(b, e);
12     }
// Wypisz wielkość wyznaczonego maksymalnego przepływu
13     cout << "Przepływ między wierzchołkami " << s << " i " << f <<
14         " wynosi " << g.UnitFlow(s, f) << endl;
15     return 0;
16 }
```

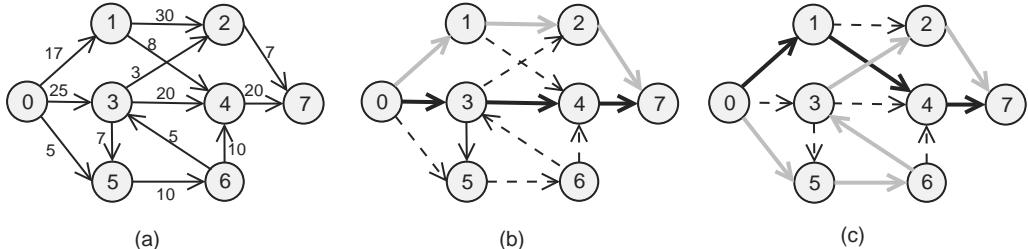
1.12.3. Najtańszy maksymalny przepływ dla krawędzi jednostkowych

Na problem wyznaczania maksymalnego przepływu z poprzedniego punktu można narzucić dodatkowe wymaganie. Założymy, że dla wszystkich krawędzi analizowanej sieci zostały dodane nieujemne koszty. Koszt utrzymania krawędzi jest równy iloczynowi jej kosztu oraz wielkości przepływu. Kosztem utrzymania całej sieci jest suma kosztów utrzymania wszystkich krawędzi. Nowo postawiony problem polega na wyznaczeniu w sieci maksymalnego przepływu jednostkowego, którego koszt jest minimalny.

Literatura

[12] — 4.7

Algorytm realizowany przez funkcję PII `Graph<V, E>::MinCostFlow(int, int)`, której implementacja jest przedstawiona na listingu 1.47, działa w czasie $O(nmu)$, gdzie u jest wielkością wyznaczanego maksymalnego przepływu. Pierwszym i drugim

Rysunek 1.14. (a) Graf skierowany z kosztami przypisanymi krawędziom. (b) Wyznaczony maksymalny przepływ o wielkości 2 i koszcie 109 dla krawędzi o wagach jednostkowych. (c) Maksymalny przepływ o wielkości 2 i minimalnym koszcie 75

parametrem funkcji są odpowiednio źródło oraz ujście. Funkcja jako wynik swojego działania zwraca parę liczb naturalnych — wielkość wyznaczonego maksymalnego przepływu oraz jego koszt. Do działania funkcji wymagane jest wzbogacenie struktury wierzchołków grafu o dodatkowe pola **int t** oraz **int s**, a krawędzi o pole **int l**, w którym umieszcza się koszt krawędzi.

Zasada działania algorytmu jest podobna do innych algorytmów wyznaczających maksymalny przepływ. Tym razem jednak, w celu zapewnienia minimalnego kosztu, do wyznaczania ścieżek powiększających jest wykorzystywany algorytm Bellmana-Forda. Zauważmy, że jeśli poszukujemy przepływu jednostkowego o minimalnym koszcie, którego wielkość wynosi 1 (przepływ taki składa się z dokładnie jednej ścieżki powiększającej), to ścieżkę powiększającą można by wyznaczyć przy użyciu algorytmu Dijkstry — sumaryczny koszt utrzymywania krawędzi na ścieżce można potraktować jako jej długość. Zatem najkrótsza znaleziona ścieżka między źródłem a ujściem jest zgodnie z naszą definicją najtańsza.

Po wyznaczeniu pierwszej ścieżki powiększającej należy zmienić zwroty oraz koszty krawędzi do niej należących na przeciwnie, a następnie przystąpić do wyszukiwania kolejnych ścieżek powiększających. Jednakże ze względu na zamianę kosztów krawędzi w grafie pojawiają się krawędzie z ujemnymi wagami, co powoduje, że algorytm Dijkstry nie może zostać już użyty — zamiast niego można jednak zastosować algorytm Bellmana-Forda.

Korzystając z funkcji PII `Graph<V, E>::MinCostFlow(int, int)`, należy pamiętać o tym, że dokonuje ona modyfikacji struktury grafu przez zmiany zwrotów krawędzi oraz zmiany ich kosztów.

Wynik wywołania funkcji PII `Graph<V, E>::MinCostFlow(int, int)` dla przykładowego grafu z rysunku 1.14, dla źródła 0 i ujścia 7, jest pokazany na listingu 1.48, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 1.49.

Listing 1.47. Implementacja funkcji PII `Graph<V, E>::MinCostFlow(int, int)`

```
// Funkcja wyznacza wielkość oraz koszt maksymalnego jednostkowego przepływu o
// minimalnym koszcie w sieci między wierzchołkami v1 oraz v2. Na skutek
// jej działania graf podlega modyfikacjom
01 PII MinCostFlow(int v1, int v2) {
02     int n = SIZE(g);
```

Listing 1.47. (cd.)

```

03     PII res = MP(0, 0);
04     vector < typename vector<Ed>::iterator > vit(SIZE(g));
05     while (1) {
// Ustaw aktualne odległości dla wszystkich wierzchołków (poza źródłem) na
// INF oraz zaznacz wierzchołek v1 jako źródło wyszukiwania
06         FOREACH(it, g) it->t = INF;
07         g[v1].t = 0;
// Wykonaj co najwyżej SIZE(g) faz wyznaczania najkrótszych ścieżek
// metodą Bellmana-Forda
08         for (int chg = 1, cnt = 0; chg-- && ++cnt < n;) {
09             REP(i, n) FOREACH(it, g[i])
10                 if (g[i].t + it->l < g[it->v].t) {
11                     g[it->v].t = g[i].t + it->l;
12                     g[it->v].s = i;
13                     vit[it->v] = it;
14                     chg = 1;
15                 }
16             }
// Jeśli nie wyznaczono ścieżki między v1 a v2, to przerwij
17             if (g[v2].t == INF) break;
// Zwięksź wynik
18             res.ST++;
19             res.ND += g[v2].t;
// Odwróć skierowanie krawędzi na wyznaczonej ścieżce oraz zmień znaki wag
// krawędzi na przeciwe
20             int x = v2;
21             while (x != v1) {
22                 int v = g[x].s;
23                 swap(*vit[x], g[v].back());
24                 Ed e = g[v].back();
25                 e.l *= -1;
26                 e.v = v;
27                 g[x].PB(e);
28                 g[x = v].pop_back();
29             }
30         }
31     return res;
32 }
```

Listing 1.48. Wielkość oraz koszt maksymalnego, najtańszego przepływu wyznaczonego przez funkcję PII Graph<V, E>::MinCostFlow(int, int) dla grafu z rysunku 1.14, źródła 0 i ujścia 7

Wyznaczanie przepływu z 0 do 7

Wielkość przepływu: 2, koszt przepływu: 75

Listing 1.49. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 1.48. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `mincostflow.cpp`

```

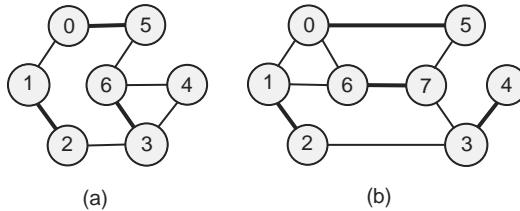
// Wzbogacenie dla wierzchołków oraz krawędzi wymagane przez funkcję
// MinCostFlow
01 struct Vs {
02     int t, s;
03 };
04 struct Ve {
05     int l;
06 };
07 int main() {
08     int n, m, s, f, b, e;
// Wczytaj liczbę wierzchołków i krawędzi oraz źródło
// i ujście wyznaczanego przepływu
09     cin >> n >> m >> s >> f;
// Skonstruuj graf o odpowiedniej liczbie wierzchołków oraz dodaj do niego
// wymagane krawędzie
10     Graph<Vs, Ve> g(n);
11     Ve l;
12     REP(x, m) {
13         cin >> b >> e >> l.l;
14         g.EdgeD(b, e, l);
15     }
// Wyznacz maksymalny, najtańszy przepływ oraz wypisz wynik
16     cout << "Wyznaczanie przepływu z " << s << " do " << f << endl;
17     PII res = g.MinCostFlow(s, f);
18     cout << "Wielkość przepływu: " << res.ST;
19     cout << ", koszt przepływu: " << res.ND << endl;
20     return 0;
21 }
```

Wykaz zadań

Proste	Srednie	Trudne
acm.uva.es — zad. 10092	acm.uva.es — zad. 10480	acm.uva.es — zad. 10546
acm.uva.es — zad. 10330	acm.sgu.ru — zad. 176	acm.sgu.ru — zad. 212
acm.sgu.ru — zad. 194		

1.13. Maksymalne skojarzenie w grafie dwudzielnym

Problem znajdowania maksymalnego skojarzenia w grafie nieskierowanym $G = (V, E)$ polega na wyznaczeniu takiego największego ze względu na liczbę zbioru krawędzi $V' \subseteq V$, aby żadne dwie krawędzie nie miały wspólnego końca. Gdy wszystkie wierzchołki grafu są końcami pewnych krawędzi ze skojarzenia (wielkość skojarzenia jest wtedy równa

Rysunek 1.15. (a) Przykładowy graf o maksymalnym skojarzeniu wielkości 3. Krawędzie należące do przykładowego maksymalnego skojarzenia są pogrubione. (b) Graf o doskonałym skojarzeniu wielkości 4

$\frac{n}{2}$), skojarzenie takie nazywamy doskonałym. Na rysunku 1.15 pokazane są przykładowe grafy wraz z wyznaczonymi maksymalnymi skojarzeniami.

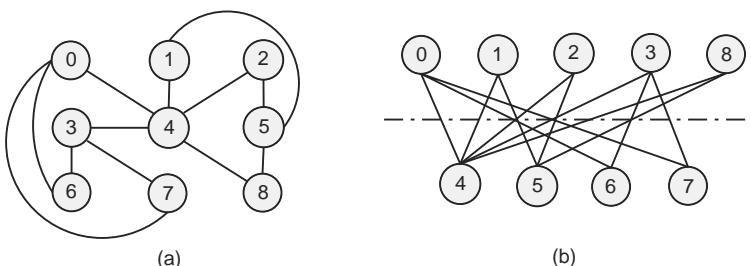
Znalezienie takiego zbioru krawędzi w dowolnym grafie nie jest rzeczą łatwą (wprawdzie istnieje algorytm działający w czasie $O(m \sqrt{n})$, jednak jego implementacja nie jest trywialna). Na szczęście istnieją dosyć ciekawe klasy grafów, dla których rozwiązanie okazuje się istotnie prostsze. Jedną z takich klas są grafy dwudzielne — w ich przypadku problem maksymalnego skojarzenia można sprowadzić do wyznaczania maksymalnego przepływu jednostkowego.

Literatura
[4] — 26.3
[13] — 4.3

W kolejnych punktach przedstawimy prosty algorytm służący do wyznaczania maksymalnego skojarzenia w grafach dwudzielnego w czasie $O(n(n+m))$, a następnie pokażemy implementację algorytmu Hopcrofta-Karpa wyznaczającego maksymalne skojarzenie w czasie $O((n+m)\sqrt{n})$. Zanim jednak to nastąpi, przybliżymy pojęcie grafów dwudzielnich.

1.13.1. Dwudzielność grafu

Graf $G = (V, E)$ nazywamy dwudzielnym, gdy zbiór jego wierzchołków V można podzielić na dwa rozłączne zbiory V_1 oraz V_2 , $V_1 \cup V_2 = V$, w taki sposób, aby wszystkie krawędzie grafu $(u, v) \in E$ prowadziły między wierzchołkami z różnych zbiorów ($u \in V_1, v \in V_2$ lub $v \in V_1, u \in V_2$). Podział taki jest możliwy dla każdego grafu niezawierającego cyklu o nieparzystej długości. Wiele algorytmów skonstruowanych

Rysunek 1.16. (a) Graf dwudzienny o dziewięciu wierzchołkach i dwunastu krawędziach. (b) Podział zbioru wierzchołków grafu z części (a) na dwa rozłączne zbiory $\{0, 1, 2, 3, 8\}$ oraz $\{4, 5, 6, 7\}$, taki że między dowolnymi dwoma wierzchołkami w tym samym zbiorze nie istnieje żadna krawędź

z myślą o grafach dwudzielnego, przed przystąpieniem do rozwiązywania właściwego zagadnienia, musi wyznaczyć podział (V_1, V_2) . Na listingu 1.50 przedstawiona jest implementacja funkcji `bool Graph<V, E>::BiPart(vector<bool>&)` służącej do wyznaczania tego podziału. Funkcja przyjmuje jako parametr referencję do wektora zmiennych logicznych, a zwraca wartość prawda, jeśli graf, dla którego została wywołana, jest dwudzienny. Wtedy również przekazany przez referencję wektor jest wypełniany wartościami logicznymi — k -ta z tych wartości reprezentuje przynależność k -tego wierzchołka grafu do zbioru V_1 . Działanie funkcji opiera się na algorytmie sortowania topologicznego grafu — posortowane wierzchołki są przetwarzane w kolejności wyznaczonego porządku i zachlanie umieszczane w jednym ze zbiorów V_1 lub V_2 . Złożoność czasowa algorytmu wynosi zatem $O(n + m)$. Ze względu na to, iż grafy, dla których wyznaczany jest podział przy użyciu funkcji `bool Graph<V, E>::BiPart(vector<bool>&)`, są nieskierowane, może pojawić się obawa o poprawność algorytmu — wykorzystywane jest bowiem sortowanie topologiczne działające poprawnie dla grafów skierowanych. Istotną obserwacją pozwalającą na uzasadnienie poprawności algorytmu jest fakt, iż faza rozdzielająca wierzchołki grafu na dwa zbiorы V_1 i V_2 korzysta z tylko jednej własności porządku wyznaczonego przez sortowanie topologiczne — jeśli kolejno przetwarzany wierzchołek nie został jeszcze przydzielony do żadnego ze zbiorów, to jest on pierwszym wierzchołkiem analizowanym w obrębie swojej spójnej składowej, a zatem można go przydzielić do dowolnego ze zbiorów (algorytm przydziela go do zbioru V_2). Wynik wywołania funkcji `bool Graph<V, E>::BiPart(vector<bool>&)` dla przykładowego grafu z rysunku 1.16a jest pokazany na listingu 1.51, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 1.52.

Listing 1.50. Implementacja funkcji `bool Graph<V, E>::BiPart(vector<bool>&)`

```
01 bool BiPart(vector<char> &v) {
// Inicjowanie zmiennych
02     v.resize(SIZE(g), 2);
// Wykonaj sortowanie topologiczne grafu. W grafie mogą występować cykle, ale
// nie stanowi to problemu
03     VI r = TopoSortV();
// Dla każdego wierzchołka w grafie...
04     FOREACH(x, r) {
// Jeśli wierzchołek nie był jeszcze odwiedzony, to jest on przydzielany do
// pierwszego zbioru wierzchołków
05         if (v[*x] == 2) v[*x] = 0;
// Przetwórz każdego sąsiada bieżącego wierzchołka - jeśli nie był on
// jeszcze odwiedzony, to przydziel go do innego zbioru niż wierzchołek x,
// a jeśli był odwiedzony i jest w tym samym zbiorze co x, to graf
// nie jest dwudzienny
06         FOREACH(it, g[*x]) if (v[it->v] == 2) v[it->v] = 1 - v[*x];
07         else if (v[it->v] == v[*x]) return 0;
08     }
09     return 1;
10 }
```

Listing 1.51. Podział wierzchołków grafu z rysunku 1.16a wyznaczony przez funkcję `bool Graph<V, E>::BiPart(vector<bool>&l)`

```
Wierzcholek 0 nalezy do V0
Wierzcholek 1 nalezy do V0
Wierzcholek 2 nalezy do V0
Wierzcholek 3 nalezy do V0
Wierzcholek 4 nalezy do V1
Wierzcholek 5 nalezy do V1
Wierzcholek 6 nalezy do V1
Wierzcholek 7 nalezy do V1
Wierzcholek 8 nalezy do V0
```

Listing 1.52. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 1.51. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `bipart_str.cpp`

```
01 struct Ve {
02     int rev;
03 };
// Wzbogacenie struktury wierzchołków wymagane przez funkcję BiPart
04 struct Vs {
05     int t, s;
06 };
07 int main() {
08     int n, m, b, e;
09     cin >> n >> m;
// Skonstruj graf o n wierzchołkach i m krawędziach
10     Graph<Vs, Ve> g(n);
11     REP(x, m) {
12         cin >> b >> e;
13         g.EdgeU(b, e);
14     }
15     vector<char> l;
// Wypisz wynik wyznaczony przez funkcję BiPart
16     if (g.BiPart(l)) {
17         REP(x, SIZE(l)) cout << "Wierzcholek " << x <<
18             " nalezy do V" << ((int) l[x]) << endl;
19     }
20     return 0;
21 }
```

Przedstawiona funkcja `bool Graph<V, E>::BiPart(vector<bool>&)` będzie wykorzystywana przez algorytmy wyznaczania maksymalnego skojarzenia w grafach dwudzielnych. Oryginalne algorytmy pochodzące z biblioteczki algorytmicznej nie wymagają implementacji tej funkcji, gdyż jest w nich przyjęte założenie, że wierzchołki w grafie o numerach $0, \dots, \frac{n}{2} - 1$ należą do zbioru V_1 , podczas gdy wierzchołki $\frac{n}{2}, \dots, n - 1$ — do

zbioru V_2 . Takie założenie jest wygodne w przypadku większości zadań, gdyż podczas konstrukcji grafu zazwyczaj z góry wiadomo, które wierzchołki należą do którego zbioru. Odpowiednia numeracja wierzchołków pozwala na skrócenie kodu implementowanego rozwiązania zadania.

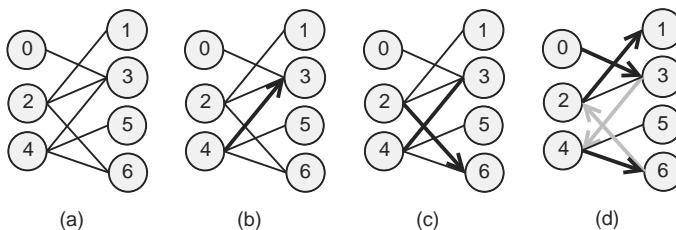
1.13.2. Maksymalne skojarzenie w grafie dwudzielnym w czasie $O(n(n+m))$

Bardzo ważnym pojęciem, w kontekście maksymalnego skojarzenia, jest ścieżka naprzemienna, która pełni podobną rolę co ścieżka powiększająca w przypadku maksymalnego przepływu. Niech dany będzie graf $G = (V, E)$ oraz zbiór $E' \subseteq E$ stanowiący skojarzenie w grafie G (niekoniecznie maksymalne). Ścieżką naprzemienną S nazywamy ścieżkę poszczególną $s_1 \rightarrow s_2 \rightarrow \dots \rightarrow s_k$, taką że s_1 i s_k nie są wierzchołkami skojarzonymi, a krawędzie $(s_{2*}l, s_{2*}l+1) \in E'$, $l \in \{1, 2, \dots, \frac{k}{2} - 1\}$. Przykład ścieżki naprzemiennej o długości 5 przedstawiony jest na rysunku 1.17d.

Pierwszą, jaką zaprezentujemy, funkcją służącą do wyznaczania maksymalnego skojarzenia w grafie dwudzielnym jest **bool Graph<V, E>::BipMatching()**, której implementacja podana jest na listingu 1.53. Gdy graf nie jest dwudzielny, funkcja ta zwraca wartość fałsz. W przeciwnym razie dla każdego wierzchołka v w grafie jest wyznaczana wartość zmiennej **int m** — numer wierzchołka skojarzonego z v . W przypadku wierzchołków nieskojarzonych wyznaczona wartość to -1 . Funkcja wymaga wzbogacenia struktury wierzchołków o dodatkowe pola **int m** oraz **int t**.

Metoda działania algorytmu polega na znajdowaniu kolejnych ścieżek naprzemiennych (podobnie jak w przypadku maksymalnego przepływu i ścieżki powiększającej, skojarzenie jest maksymalne, gdy w grafie nie ma więcej ścieżek naprzemiennych). W każdym pojedynczym przebiegu algorytmu, przy użyciu przeszukiwania grafu w głąb wyznaczana jest ścieżka naprzemienna, a następnie zamieniana jest przynależność do skojarzenia wszystkich krawędzi leżących na tej ścieżce. Pojedyncze przeszukiwanie zwiększa wielkość wyznaczonego skojarzenia o 1. Ponieważ wielkość maksymalnego skojarzenia w grafie jest ograniczona z góry przez $\frac{n}{2}$, zatem złożoność algorytmu to $O(n(n+m))$.

Wynik wywołania funkcji **bool Graph<V, E>::BipMatching()** dla przykładowego grafu z rysunku 1.17a jest pokazany na listingu 1.54, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 1.55.

Rysunek 1.17. Kolejne fazy wyznaczania maksymalnego skojarzenia w grafie dwudzielnym. (a) Graf wejściowy. (b) Wyznaczono ścieżkę naprzemienną $4 \rightarrow 3$. (c) Wyznaczono ścieżkę naprzemienną $2 \rightarrow 6$. (d) Wyznaczono ścieżkę naprzemienną $0 \rightarrow 3 \rightarrow 4 \rightarrow 6 \rightarrow 2 \rightarrow 1$. Krawędzie $(2, 6)$ i $(3, 4)$ zostały usunięte ze skojarzenia, a krawędzie $(0, 3)$, $(2, 1)$ i $(4, 6)$ zostały dodane

Listing 1.53. Implementacja funkcji `bool Graph<V, E>::BipMatching()`

```

// Funkcja realizująca wyszukiwanie ścieżki naprzemiennej w grafie przy użyciu
// przeszukiwania w głąb
01 bool MDfs(int x) {
// Jeśli wierzchołek nie został jeszcze odwiedzony...
02     if (!g[x].t) {
03         g[x].t = 1;
// Dla każdej krawędzi wychodzącej z wierzchołka, jeśli koniec krawędzi nie
// jest skojarzony lub istnieje możliwość wyznaczenia rekurencyjnie ścieżki
// naprzemiennej...
04         FOREACH(it, g[x]) if (g[it->v].m == -1 || MDfs(g[it->v].m)) {
// Skojarz wierzchołki wzduż aktualnie przetwarzanej krawędzi
05             g[g[it->v].m = x].m = it->v;
06             return true;
07         }
08     }
09     return false;
10 }

// Funkcja wyznacza maksymalne skojarzenie w grafie dwudzielnym. Umieszcza ona
// w polu m każdego wierzchołka numer wierzchołka z nim skojarzonego (lub
// -1 dla wierzchołków nieskojarzonych)
11 bool BipMatching() {
12     vector<char> l;
// Jeśli graf nie jest dwudzielny, zwróć wartość fałsz
13     if (!BiPart(l)) return 0;
// Inicjowanie zmiennych
14     int n = SIZE(g), p = 1;
15     FOREACH(it, g) it->m = -1;
// Dopóki istnieje ścieżka naprzemienna...
16     while (p) {
17         p = 0;
18         FOREACH(it, g) it->t = 0;
// Wykonaj przeszukiwanie w głąb w celu znalezienia ścieżki naprzemiennej
19         REP(i, n) if (l[i] && g[i].m == -1) p |= MDfs(i);
20     }
21     return 1;
22 }
```

Listing 1.54. Maksymalne skojarzenie wyznaczone przez funkcję `bool Graph<V, E>::BipMatching()` dla grafu z rysunku 1.17a

```

Wierzchołek 0 skojarzono z 3
Wierzchołek 1 skojarzono z 2
Wierzchołek 4 skojarzono z 5
```

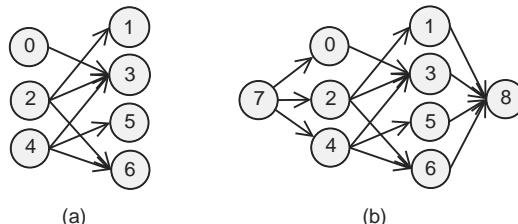
Listing 1.55. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 1.54. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `bipmatch.cpp`

```

01 struct Ve {
02     int rev;
03 };
// Wzbogacenie wierzchołków grafu wymagane przez funkcję BipMatching
04 struct Vs {
05     int m, t;
06 };
07 int main() {
08     int n, m, s, b, e;
// Skonstruuj odpowiedni graf na podstawie danych wejściowych
09     cin >> n >> m;
10    Graph<Vs, Ve> g(n);
11    REP(x, m) {
12        cin >> b >> e;
13        g.EdgeU(b, e);
14    }
// Wyznacz maksymalne skojarzenie oraz wypisz wynik
15    if (g.BipMatching()) REP(x, SIZE(g.g)) if (g.g[x].m > x)
16        cout << "Wierzchołek " << x <<
17        " skojarzono z " << g.g[x].m << endl;
18    return 0;
19 }
```

1.13.3. Maksymalne skojarzenie w grafie dwudzielnym w czasie $O((n + m)\sqrt{n})$

Przedstawiona w tym punkcie implementacja algorytmu Hopcrofta-Karpa wyznacza maksymalne skojarzenie w grafie dwudzielnym, sprowadzając problem do wyznaczania maksymalnego jednostkowego przepływu w grafie. Niech zbiory V_1 oraz V_2 stanowią podział

Rysunek 1.18. (a) Graf, dla którego wyznaczane jest maksymalne skojarzenie. (b) Sprowadzenie problemu maksymalnego skojarzenia w grafie dwudzielnym do wyznaczania maksymalnego jednostkowego przepływu

dwudzielny zbioru wierzchołków grafu $G = (V, E)$, dla którego jest wyznaczane maksymalne skojarzenie. Nasz algorytm modyfikuje graf G , dodając do niego dwa specjalne wierzchołki — źródło i ujście. Wierzchołek-źródło jest łączony ze wszystkimi wierzchołkami ze zbioru V_1 , natomiast wszystkie wierzchołki ze zbioru V_2 są łączone z ujściem. Przykładowa konstrukcja tego typu przedstawiona jest na rysunku 1.18. Po wyznaczeniu maksymalnego przepływu między źródłem a ujściem krawędzie oryginalnego grafu G , przez które realizowany jest jednostkowy przepływ, należą do wyznaczonego maksymalnego skojarzenia. Do wyznaczenia maksymalnego przepływu można wykorzystać dowolny algorytm, jeżeli jednak zastosujemy algorytm do wyznaczania maksymalnego jednostkowego przepływu realizowany przez funkcję `int Graph<V, E>::UnitFlow(int, int)`, to otrzymamy algorytm o złożoności czasowej $O((n + m)\sqrt{n})$.

Opisany algorytm jest realizowany przez funkcję VI `Graph<V, E>::Hopcroft()`, której implementacja podana jest na listingu 1.56. Funkcja ta zwraca jako wynik wektor liczb całkowitych o długości n . Dla każdego wierzchołka v odpowiadająca mu liczba reprezentuje numer wierzchołka, z którym v zostało skojarzone. W przypadku gdy wierzchołek v nie został skojarzony, odpowiadającą mu liczbą jest -1 .

Wynik wywołania funkcji VI `Graph<V, E>::Hopcroft()` dla przykładowego grafu z rysunku 1.18a jest pokazany na listingu 1.57, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 1.58.

Listing 1.56. Implementacja funkcji VI `Graph<V, E>::Hopcroft()`

```
// UWAGA: Na skutek działania algorytmu graf ulega modyfikacji
01 VI Hopcroft() {
// Inicjowanie zmiennych
02     int n = SIZE(g);
03     VI res(n, -1);
04     vector<char> l;
// Jeżeli graf nie jest dwudzielny, to algorytm zwraca puste skojarzenie
05     if (!BiPart(l)) return res;
// Do grafu dodawane są dwa wierzchołki, jeden z nich jest łączony ze
// wszystkimi wierzchołkami z pierwszego zbioru wyznaczonego przez funkcję
// BiPart, a drugi z wierzchołkami z drugiego zbioru
06     g.resize(n + 2);
07     REP(i, n) if (!l[i]) EdgeD(n, i);
08     else EdgeD(i, n + 1);
// Wyznaczany jest przepływ jednostkowy w zmodyfikowanym grafie
09     UnitFlow(n, n + 1);
// Skojarzenie jest rekonstruowane na podstawie wyniku obliczonego przez
// algorytm wyznaczający przepływ jednostkowy
10     REP(i, n) if (l[i] && g[i][0].v != n + 1)
11         res[res[g[i][0].v] = i] = g[i][0].v;
12     return res;
13 }
```

Listing 1.57. Wynik wygenerowany przez funkcję VI Graph<V, E>::Hopcroft() dla grafu z rysunku 1.18a

```
Wierzcholek 0 skojarzono z 3
Wierzcholek 1 skojarzono z 2
Wierzcholek 4 skojarzono z 5
```

Listing 1.58. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 1.57. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `hopcroft_str.cpp`

```
01 struct Ve { };
// Wzbogacenie wierzchołków grafu wymagane przez funkcję Hopcroft
02 struct Vs {
03     int t, s;
04 };
05 int main() {
06     int n, m, b, e;
// Skonstruj graf o odpowiednim rozmiarze i dodaj do niego wymagane krawędzie
07     cin >> n >> m;
08     Graph<Vs, Ve> g(n);
09     REP(x, m) {
10         cin >> b >> e;
11         g.EdgeD(b, e);
12     }
// Wykonaj algorytm Hopcrofta i wypisz wynik
13     VI res = g.Hopcroft();
14     REP(x, SIZE(res)) if (res[x] > x)
15         cout << "Wierzcholek " << x << " skojarzono z " << res[x] << endl;
16     return 0;
17 }
```

ZADANIE — SKOCZKI

Pochodzenie:

Olimpiada Informatyczna Krajów Bałtyckich 2001

Rozwiązanie:

`knights.cpp`

Dana jest szachownica o rozmiarach $n * n$, z której usunięto pewną liczbę pól. Zadanie polega na wyznaczeniu maksymalnej liczby skoczków, które można ustawić na planszy w ten sposób, aby żadne dwa z nich nie biły się.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta ze standardowego wejścia opis szachownicy z usuniętymi polami,
- wyznaczy maksymalną liczbę skoczków, które można ustawić na szachownicy w ten sposób, żeby żadne dwa nie biły się,
- wypisze wynik na standardowe wyjście.

Wejście

Pierwszy wiersz wejścia zawiera dwie liczby całkowite n oraz m ($1 \leq n \leq 200$, $0 \leq m \leq n^2$), n jest rozmiarem szachownicy, a m to liczba usuniętych pól. Każdy z kolejnych m wierszy zawiera dwie liczby x oraz y ($1 \leq x, y \leq n$) — współrzędne usuniętego pola. Współrzędne górnego-lewego pola szachownicy to $(1, 1)$, natomiast dolnego-prawego to (n, n) . Usunięte pola nie powtarzają się na liście.

Wyjście

W pierwszym i jedynym wierszu wyjścia należy wypisać liczbę — maksymalną liczbę skoczków, które da się umieścić na planszy tak, aby żadne dwa się nie biły.

Przykład

Dla następującego wejścia:

3	2
1	1
3	3

Poprawnym rozwiązaniem jest:

5

	x	x	
x			x
	S		
x			x
	x	x	

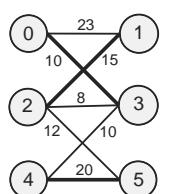
1.13.4. Najdroższe skojarzenie w grafie dwudzielnym

W tym punkcie jest przedstawiona funkcja VI Hungarian (`int **w, int n`) realizująca metodę węgierską wyznaczania najdroższego maksymalnego skojarzenia w grafach dwudzielnych o równolicznych zbiorach wierzchołków V_1 oraz V_2 .

Literatura
[12] — 5.8

Działanie algorytmu zasadniczo polega na sprowadzeniu problemu wyznaczania najdroższego maksymalnego skojarzenia w grafie do zagadnienia programowania liniowego, które jest omówione w rozdziale dotyczącym algebry liniowej. Ze względu na złożoność algorytmu nie przedstawimy analizy jego działania, a jedynie implementację. Zainteresowanych zachęcamy do zapoznania się z literaturą.

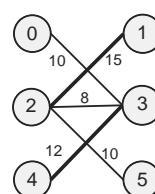
Funkcja ta różni się istotnie od dotychczas omawianych. Jako parametr przyjmuje ona

(a)

	0	2	4
1	23	15	-INF
3	10	8	10
5	-INF	12	20

(b)

(c)

Rysunek 1.19. (a) Graf dwudzielny z wagami na krawędziach. (b) Zmodyfikowana macierz sąsiedztwa wyznaczona dla grafu z części (a). (c) Graf niezawierający doskonalego skojarzenia

bowiem macierz sąsiedztwa grafu dwudzielnego i jej rozmiar. Kolumny takiej macierzy reprezentują wierzchołki grafu należące do zbioru V_1 , a wiersze — wierzchołki ze zbioru V_2 . Wartość pola w i -tej kolumnie i j -tym wierszu reprezentuje wagę krawędzi między i -tym wierzchołkiem ze zbioru V_1 i j -tym wierzchołkiem ze zbioru V_2 . W algorytmie zakłada się, że graf, dla którego jest wyznaczane skojarzenie, jest pełny. Takie założenie łatwo jest spełnić — wystarczy dla każdej nieistniejącej krawędzi w grafie wstawić do macierzy odpowiadającą jej wagę równą -INF. Na rysunku 1.19 pokazany jest przykładowy graf wraz z odpowiadającą mu zmodyfikowaną macierzą sąsiedztwa.

Przy użyciu metody węgierskiej można wyznaczać nie tylko najdroższe skojarzenie w grafie, ale również i najtańsze — jedyne, co należy zrobić, to zmienić na przeciwnie wagi wszystkich krawędzi w grafie.

Funkcja VI Hungarian(**int** ****w**, **int** **n**) zwraca wektor liczb reprezentujący skojarzenie wierzchołków ze zbioru V_1 i V_2 (k -ty element tego wektora jest numerem wierzchołka ze zbioru V_2 skojarzonego z k -tym wierzchołkiem ze zbioru V_1). Implementacja tej funkcji przedstawiona jest na listingu 1.59. Jej złożoność czasowa to $O(n^3)$.

Listing 1.59. Implementacja funkcji VI Hungarian(**int** ****w**, **int** **n**)

```

01 VI Hungarian(int **w, int n) {
02     int lx[n], ly[n], skojx[n], skojojy[n];
03     int markx[n], marky[n], sl[n], par[n], q[n];
04     REP(i, n) {
05         skojx[i] = skojojy[i] = -1;
06         ly[i] = 0;
07         lx[i] = *max_element(w[i], w[i] + n);
08     }
09     REP(k, n) {
10         int v = -1, qb = 0, qe = 0;
11         REP(i, n) {
12             marky[i] = markx[i] = 0;
13             sl[i] = -1;
14             if (skojx[i] == -1) q[qe++] = i;
15         }
16         while (v == -1) {
17             while (qb < qe) {
18                 int i = q[qb++];
19                 markx[i] = 1;
20                 REP(j, n)
21                     if (!marky[j] && (sl[j] == -1 ||
22                         sl[j] > lx[i] + ly[j] - w[i][j])) {
23                         if ((sl[j] = lx[par[j]] = i + ly[j] - w[i][j]) == 0) {
24                             marky[j] = 1;
25                             if (skojojy[j] != -1) q[qe++] = skojojy[j];
26                             else {
27                                 v = j;
28                                 goto end;
29                             }
30                         }
31                     }
32                 }
33             }
34         }
35     }
36 }
```

Listing 1.59. (cd.)

```

30         }
31     }
32 }
33 int x = -1;
34 REP(i, n) if (!marky[i] && (x == -1 || sl[i] < x)) x = sl[i];
35 REP(i, n) {
36     if (markx[i]) lx[i] -= x;
37     if (marky[i]) ly[i] += x;
38     else if ((sl[i] -= x) == 0) {
39         marky[i] = 1;
40         if (skojy[i] != -1) q[qe++] = skojy[i];
41         else v = i;
42     }
43 }
44 }
45 end:
46 while (v != -1) {
47     int y = skojx[par[v]];
48     skojx[par[v]] = v;
49     skojy[v] = par[v];
50     v = y;
51 }
52 }
53 return VI(skojx, skojx + n);
54 }
```

W wielu zadaniach dane wejściowe są tak przedstawione, że w bardzo prosty sposób można skonstruować macierz przekazywaną do funkcji VI `Graph<V, E>::Hungarian(int **w, int n)`. Nie zawsze jednak da się to prosto zrobić. Sytuacja taka występuje przede wszystkim w zadaniach, w których najpierw należy dokonać wstępnego przetwarzania danych, a dopiero potem można przystąpić do wyznaczania najdroższego maksymalnego skojarzenia. W takich przypadkach może się okazać pomocna funkcja VI `Graph<V, E> ::HungarianG()`, która wywołuje VI `Graph <V, E>::Hungarian(int **w, int n)` dla początkowego grafu. W kolejnym kroku następuje konwersja rezultatu na postać zgodną z formatem wyniku wyznaczanego przez algorytm Hopcrofta. Działanie funkcji VI `Graph<V, E>:: HungarianG()` składa się z wyznaczenia podziału zbioru wierzchołków grafu na zbiory V_1 oraz V_2 , konstrukcji zmodyfikowanej macierzy sąsiedztwa, wywołania właściwej funkcji wyznaczającej maksymalne skojarzenie i konwersji wyznaczonego wyniku. Funkcja ta dodatkowo usuwa słabość metody węgierskiej — wymuszenia równoliczności zbiorów V_1 oraz V_2 . Jeśli w grafie zbiory te nie są równe, to tworzone są specjalne wierzchołki-atrapy.

Implementacja funkcji VI `Graph<V, E>::HungarianG()`, która wywołuje VI `Graph <V, E>::Hungarian(int **w, int n)`, jest przedstawiona na listingu 1.60. Wynik jej wywołania dla przykładowego grafu z rysunku 1.19c jest pokazany na listingu 1.61, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 1.62.

Listing 1.60. Implementacja funkcji VI `Graph<V, E>::HungarianG()`

```

01 VI HungarianG() {
02     vector<char> l;
03     VI re(SIZE(g), -1);
// Jeśli graf nie jest dwudzielny, to zwróć puste skojarzenie
04     if (!BiPart(l)) return re;
05     int gr[SIZE(g)], rel[2][SIZE(g)], n = 0, m = 0;
// Przypisz wierzchołkom z oryginalnego grafu odpowiedniki w macierzy
// sąsiedztwa
06     REP(x, SIZE(g)) rel[l[x]][gr[x]] = (l[x] ? n++ : m++) = x;
// Skonstruuj macierz sąsiedztwa
07     int *w[n >? = m];
08     REP(i, n) {
09         w[i] = new int[n];
10         REP(j, n) w[i][j] = -INF;
11     }
// Dodaj do macierzy wagi krawędzi z grafu
12     REP(x, SIZE(g)) FOREACH(it, g[x])
13         w[min(gr[x], gr[it->v])][max(gr[x], gr[it->v])] =
14             max(w[min(gr[x], gr[it->v])][max(gr[x], gr[it->v])], it->c);
// Wykonaj algorytm węgierski
15     VI res = Hungarian(w, n);
// Zrekonstruuj wynik, używając wyznaczonej macierzy sąsiedztwa
16     REP(x, SIZE(res)) if (w[x][res[x]] != -INF) {
17         re[rel[0][x]] = rel[1][res[x]];
18         re[rel[1][res[x]]] = rel[0][x];
19     }
20     REP(i, n) delete[] w[i];
21     return re;
22 }
```

Listing 1.61. Wynik wygenerowany przez funkcję VI `Graph<V, E>::HungarianG()` dla grafu z rysunku 1.19.c

Wierzchołek 1 skojarzono z 2
Wierzchołek 3 skojarzono z 4

Listing 1.62. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 1.61. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `hungarian.cpp`

```

// Wzbogacenie wierzchołków oraz krawędzi wymagane przez algorytm wyznaczania
// najdroższego maksymalnego skojarzenia
01 struct Vs {
02     int t, s;
03 };
04 struct Ve {
```

Listing 1.62. (cd.)

```

05     int c, rev;
06 };
07 int main() {
08     int n, m, s, b, e;
// Konstruowanie grafu zgodnie z zadanym opisem
09     cin >> n >> m;
10    Graph<Vs, Ve> g(n);
11    Vs l;
12    REP(x, m) {
13        cin >> b >> e >> l.c;
14        g.EdgeU(b, e, l);
15    }
// Wyznaczenie maksymalnego skojarzenia przy użyciu metody węgierskiej oraz
// wypisanie wyniku
16    VI res = g.HungarianG();
17    REP(x, SIZE(res)) if (res[x] > x)
18        cout << "Wierzcholek " << x << " skojarzono z " << res[x] << endl;
19    return 0;
20 }
```

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 259	acm.uva.es — zad. 10746	acm.uva.es — zad. 10615
acm.uva.es — zad. 10080	acm.uva.es — zad. 10804	spoj.sphere.pl — zad. 377
acm.uva.es — zad. 10349	spoj.sphere.pl — zad. 203	spoj.sphere.pl — zad. 412
acm.uva.es — zad. 10888	spoj.sphere.pl — zad. 660	acm.sgu.ru — zad. 218
spoj.sphere.pl — zad. 286	acm.sgu.ru — zad. 210	acm.sgu.ru — zad. 234
spoj.sphere.pl — zad. 373	acm.sgu.ru — zad. 242	
acm.sgu.ru — zad. 190		

Rozdział 2

Geometria obliczeniowa na płaszczyźnie

W tym rozdziale są przedstawione najczęściej wykorzystywane w zadaniach algorytmy związane z geometrią obliczeniową. Poruszone zostaną między innymi takie zagadnienia, jak wyznaczanie punktów przecięcia figur, liczenie powierzchni wielokąta, wyznaczanie otoczki wypukłej czy sortowanie kątowe zbioru punktów.

Podobnie jak w przypadku grafów, algorytmy geometryczne również wykorzystują wspólną strukturę do reprezentacji obiektów geometrycznych — elementarną strukturą jest oczywiście punkt. Wszystkie inne obiekty geometryczne są reprezentowane przy jego użyciu:

- odcinek — jako para punktów stanowiących odpowiednio początek i koniec odcinka,
- prosta — jako para różnych punktów należących do prostej,
- okrąg i koło — jako punkt stanowiący środek okręgu/koła oraz liczba określająca jego promień,
- wielokąt — jako wektor punktów będących wierzchołkami wielokąta w kolejności występowania na obwodzie.

Na wstępie musimy wprowadzić pewną konwencję oznaczeniową dla poszczególnych obiektów. Punkty oznaczać będziemy wielkimi literami alfabetu angielskiego: A, B, \dots . Współrzędne punktu będą przedstawiane w postaci (x, y) , gdzie x jest odciętą, a y — rzędową punktu. Inne obiekty geometryczne oznaczać będziemy małymi literami alfabetu — z kontekstu będzie zawsze wynikało, o jakiego rodzaju obiekt chodzi. Definiując odcinek wyznaczony przez dwa punkty A i B , będziemy pisali $A \leftrightarrow B$. Prostą przechodzącą przez dwa różne punkty A i B będziemy zapisywać jako $A \rightarrow B$. Zarówno w przypadku prostej, jak i odcinka istotna jest kolejność podawania punktów je wyznaczających. W wielu miejscach powstaje potrzeba określania pozycji punktu względem prostej — może on leżeć na prostej lub po jednej z jej stron. Przez stronę lewą będziemy rozumieli tę półpłaszczyznę, która zawiera punkty leżące po lewej stronie wektora $A \leftrightarrow B$.

Wielokąty będą reprezentowane jako listy wierzchołków podawanych w kolejności występowania na obwodzie, a okręgi i koła — jako pary (środek, promień). Zadania geometryczne, oprócz problemów algorytmicznych związanych z ich rozwiązaniem, kryją w sobie dodatkową trudność — błędy zaokrągleń. Choćby podczas wyznaczania punktów przecięcia prostych nie jesteśmy w stanie w ogólnym przypadku podać dokładnych współrzędnych wyznaczanego punktu przecięcia przy wykorzystaniu reprezentacji liczb używanych

Literatura
[2] — 8
[4] — 33

przez komputery. Podczas rozwiązywania zadań kolejno pojawiające się błędy zaokrągleń, w przypadku źle zaimplementowanego programu, mogą się kumulować i w konsekwencji silnie zaburzać wynik.

Dla wielu konkursowych zadań istnieje na szczęście możliwość takiego ich rozwiązania, że wszystkie wykonywane obliczenia są całkowitoliczbowe (jedną ze stosowanych metod jest odpowiednie przeskalowywanie współrzędnych). W zależności od rodzaju wykonywanych obliczeń struktura punktu do reprezentacji swoich współrzędnych powinna używać typu **int** lub **long long** przy obliczeniach całkowitoliczbowych albo **float** lub **double**, a niekiedy nawet (w zadaniach wymagających dużej dokładności) **long double** przy obliczeniach niecałkowitoliczbowych.

W oryginalnej bibliotece algorytmicznej znajdują się dwa typy — **POINTT** oraz **POINTR**, które są wykorzystywane odpowiednio do reprezentacji współrzędnych punktów i do przechowywania wyników działania niektórych algorytmów (takich jak pole wielokąta). W przypadku zadań operujących na zmiennych całkowitoliczbowych definicje **POINTT** oraz **POINTR** dobierane są następująco:

- **typedef POINTT int;**
- **typedef POINTR LL;**

a w przypadku zadań wymagających obliczeń niecałkowitoliczbowych definicje te zostają odpowiednio zmodyfikowane, przykładowo może to być

- **typedef POINTT float;**
- **typedef POINTR long double;**

Ze względu na edukacyjny charakter książki konwencja ta została zmieniona (co, niestety, wpłynęło negatywnie na długość implementacji algorytmów). Wprowadzone zostały dwa niezależne typy — **POINT** oraz **POINTD**. Pierwszy z nich służy do reprezentowania punktów o współrzędnych całkowitoliczbowych, drugi natomiast — rzeczywistych, wyrażanych za pomocą liczb zmiennopozycyjnych. Implementacja struktury **POINT** przedstawiona jest na listingu 2.1, a listing 2.2 zawiera implementację struktury **POINTD**. Implementacja z listingu 2.2 wykorzystuje funkcję **bool IsZero(double)** znajdującą się na listingu 2.4.

Listing 2.1. Implementacja struktury **POINT**

```
// Struktura reprezentująca punkt o współrzędnych całkowitoliczbowych
01 struct POINT {
02     int x, y;
// Konstruktor punktu pozwalający na skrócenie zapisu wielu funkcji
// wykorzystujących punkty - w szczególności operacji wstawiania punktów do
// struktur danych
03     POINT(int x = 0, int y = 0) : x(x), y(y) { }
// Operator sprawdzający, czy dwa punkty są sobie równe
04     bool operator ==(POINT &a) {
05         return a.x == x && a.y == y;
```

Listing 2.1. (cd.)

```
06     }
07 };
// Operator używany przez przykładowe programy do wypisywania struktury punktu
08 ostream &operator<<(ostream &a, POINT &p) {
09     a << "(" << p.x << ", " << p.y << ")";
10     return a;
11 }
```

Listing 2.2. Implementacja struktury POINTD

```
// Struktura reprezentująca punkt o współrzędnych rzeczywistych
01 struct POINTD {
02     double x, y;
// Konstruktor punktu
03     POINTD(double wx = 0, double wy = 0) : x(wx), y(wy) { }
// Konstruktor POINTD z typu POINT - jest on potrzebny w celu
// wykonywania automatycznej konwersji między POINT a POINTD
04     POINTD(const POINT &p) : x(p.x), y(p.y) { }
// Operator sprawdzający, czy dwa punkty są sobie równe. Ze względu na
// reprezentowanie współrzędnych punktów przy użyciu zmiennych double
// operator porównuje współrzędne punktów z pewną tolerancją
05     bool operator==(POINTD &a) {
06         return IsZero(a.x - x) && IsZero(a.y - y);
07     }
08 };
// Operator używany przez przykładowe programy do wypisywania struktury punktu
09 ostream &operator<<(ostream &a, POINTD &p) {
10     a << "(" << p.x << ", " << p.y << ")";
11     return a;
12 }
```

W zadaniach geometrycznych często pojawiają się problemy związane z zaokrągleniem liczb. Przy porównywaniu wartości dwóch liczb typu **double**, które teoretycznie powinny być sobie równe, może się okazać, że ze względu na powstałe błędy zaokrąglenia komputer uznaje je za różne. Tego typu problemy powodują, że podczas porównywania wartości liczb zmiennopozycyjnych należy dokonywać tego z dodatkową tolerancją. W tym celu zostały wprowadzone definicje stałej **EPS** i funkcji **bool IsZero(double)**. Są one przedstawione na listingach 2.3 i 2.4.

Listing 2.3. Stała const double EPS

```
// Stała EPS jest używana w wielu algorytmach geometrycznych do porównywania
// wartości bliskich zera
1 const double EPS = 10e-9;
```

Listing 2.4. Implementacja funkcji `inline bool IsZero(double)`

```
// Funkcja sprawdza, czy podana liczba jest dostatecznie bliska 0
1 inline bool IsZero(double x) {
2     return x >= -EPS && x <= EPS;
3 }
```

Algorytmy geometryczne operujące na zbiorach punktów bardzo często muszą sprawdzać położenie poszczególnych punktów względem siebie. Ogólne pytanie, przy użyciu którego można odpowiedzieć na wiele innych, brzmi: po której stronie prostej $B \rightarrow C$ leży punkt A ? Potrafiąc odpowiedzieć na to pytanie, możemy również odpowiedzieć na pytanie typu: czy dwa odcinki $A \leftrightarrow B$ i $C \leftrightarrow D$ przecinają się. Aby to stwierdzić, wystarczy sprawdzić, czy punkty A i B leżą po przeciwnych stronach prostej $C \rightarrow D$ oraz czy punkty C i D leżą po przeciwnych stronach prostej $A \rightarrow B$. W celu udzielenia odpowiedzi na pierwotne pytanie — po której stronie prostej $B \rightarrow C$ leży punkt A — można skorzystać z własności iloczynu wektorowego. Jak wiadomo, iloczyn wektorowy $A \times B$ ma wartość 0, jeśli wektory A i B są do siebie równoległe, jego wartość jest większa od 0, jeśli kąt skierowany α między wektorami A i B ma miarę w przedziale $(0, 180)$ stopni, a mniejsza od 0, jeśli α jest większy od 180 stopni. Makro `Det` przedstawione na listingu 2.5 będzie służyć do wyznaczania wartości iloczynu wektorowego $A \leftrightarrow B$ i $A \leftrightarrow C$. Współrzędne punktów wyznaczających wektory $A \leftrightarrow B$ i $A \leftrightarrow C$ muszą być całkowitoliczbowe.

Listing 2.5. Implementacja makra `Det`

```
// Makro wyznacza wartość iloczynu wektorowego (a -> b)*(a -> c)
1 #define Det(a, b, c) (LL(b.x - a.x)*LL(c.y - a.y) - LL(b.y - a.y)*(c.x - a.x))
```

Oprócz wyznaczania wartości iloczynu wektorowego często wykonywaną operacją podczas analizowania zbioru punktów jest ich sortowanie. Możliwe są różne sposoby określania porządku liniowego na zbiorze punktów — jednym z nich może być na przykład omawiany w jednym z kolejnych podrozdziałów porządek kątowy. Najczęściej stosowane są jednak porządkie „po współrzędnych” — porządek (x, y) , w którym punkty są sortowane w kolejności niemalejących współrzędnych x , a w przypadku takiej samej współrzędnej x w kolejności niemalejących współrzędnych y , oraz analogiczny porządek (y, x) . Operatorami wykorzystywanyimi przez funkcję `sort` z biblioteki STL do określenia tych dwóch porządków są `bool OrdXY(POINT*, POINT*)` oraz `bool OrdYX(POINT*, POINT*)`. Ich implementacje podane są na listinguach 2.6 i 2.7.

Listing 2.6. Implementacja operatora `bool OrdXY(POINT*, POINT*)`

```
// Operator określający liniowy porządek na zbiorze punktów
// po współrzędnych (x, y)
1 bool OrdXY(POINT * a, POINT * b) {
2     return a->x == b->x ? a->y < b->y : a->x < b->x;
3 }
```

Listing 2.7. Implementacja operatora `bool OrdYX(POINT*, POINT*)`

```
// Operator określający liniowy porządek na zbiorze punktów
// po współrzędnych (y, x)
1 bool OrdYX(POINT * a, POINT * b) {
2     return a->y == b->y ? a->x < b->x : a->y < b->y;
3 }
```

2.1. Odległość punktu od prostej

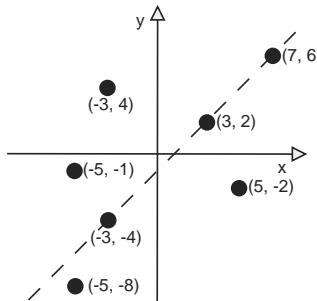
Często wykonywaną operacją w geometrii obliczeniowej jest liczenie odległości punktu od prostej. Mając daną prostą a o równaniu $ax + by + c = 0$ oraz punkt E o współrzędnych (x_0, y_0) , odległość d punktu E od prostej a można wyznaczyć na podstawie dobrze znanego wzoru

$$d = \frac{|ax_0 + by_0 + c|}{\sqrt{a^2 + b^2}}$$

Stosując ten wzór, funkcja `double PointLineDist(POINTD, POINTD, POINTD)`, której implementacja przedstawiona jest na listingu 2.8, wyznacza odległość punktu określonego przez trzeci parametr funkcji od prostej wyznaczonej przez punkty podane jako dwa pierwsze parametry. Wynik wywołania tej funkcji dla przykładowego zbioru punktów i prostej z rysunku 2.1 jest pokazany na listingu 2.9, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 2.10.

Listing 2.8. Implementacja funkcji `double PointLineDist(POINTD, POINTD, POINTD)`

```
// Funkcja wyznacza odległość punktu p od prostej (p1 -> p2)
1 double PointLineDist(POINTD p1, POINTD p2, POINTD p) {
2     double A = p2.y - p1.y, B = p2.x - p1.x;
3     return abs(A * (p1.x - p.x) + B * (p.y - p1.y)) / sqrt(A * A + B * B);
4 }
```


Rysunek 2.1. Zbiór siedmiu punktów na płaszczyźnie i prosta $A \rightarrow B$ o równaniu $y = x - 1$ wyznaczona przez punkty $A = (-3, -4)$ i $B = (7, 6)$. Punkty $(-3, 4)$ oraz $(-5, -1)$ leżą po lewej stronie prostej $A \rightarrow B$, punkty $(5, -2)$ oraz $(-5, -8)$ leżą po prawej stronie, a punkt $(3, 2)$ leży na prostej

Listing 2.9. Odległości poszczególnych punktów z rysunku 2.1 od prostej $y = x - 1$ wyznaczone przez funkcję `double PointLineDist(POINTD, POINTD, POINTD)`

Odległość punktu $(-5, -8)$ od prostej $((-3, -4), (7, 6))$ wynosi 1.41421
Odległość punktu $(5, -2)$ od prostej $((-3, -4), (7, 6))$ wynosi 4.24264
Odległość punktu $(3, 2)$ od prostej $((-3, -4), (7, 6))$ wynosi 0
Odległość punktu $(-3, 4)$ od prostej $((-3, -4), (7, 6))$ wynosi 5.65685
Odległość punktu $(-5, -1)$ od prostej $((-3, -4), (7, 6))$ wynosi 3.53553

Listing 2.10. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 2.9. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `pointdist.cpp`

```

1 int main() {
2     POINT l1, l2, p;
// Wczytaj pozycje punktów wyznaczających prostą
3     cin >> l1.x >> l1.y >> l2.x >> l2.y;
// Dla wszystkich punktów wyznacz odległość od prostej
4     while(cin >> p.x >> p.y)
5         cout << "Odległość punktu " << p << " od prostej (" << l1 <<
6         ", " << l2 << ") wynosi " << PointLineDist(l1, l2, p) << endl;
7     return 0;
8 }
```

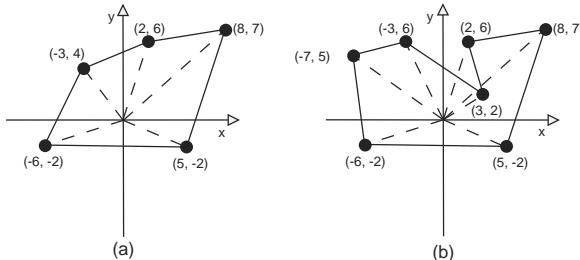
Wykaz zadań

Proste	Srednie	Trudne
acm.uva.es — zad. 10263	acm.uva.es — zad. 10709	acm.uva.es — zad. 10762
acm.uva.es — zad. 10310	acm.uva.es — zad. 10011	

2.2. Pole wielokąta

Obliczanie pól wielokątów wypukłych w porównaniu z dowolnymi wielokątami wydaje się istotnie prostsze. Jak widać na rysunku 2.2a, wielokąt wypukły można podzielić na trójkąty, których sumaryczne pole jest równe polu całego wielokąta. W celu wyznaczenia pola trójkąta można skorzystać z iloczynu wektorowego — pole trójkąta wyznaczonego przez trzy punkty A , B i C jest równe $\frac{1}{2}|(A \leftrightarrow B) \times (A \leftrightarrow C)|$. Nie ograniczając się wyłącznie do wielokątów wypukłych, okazuje się, że suma pól trójkątów nie daje pola badanego wielokąta, zatem bezpośrednie zastosowanie przedstawionej metody jest niemożliwe.

Przyglądając się rysunkowi 2.2b, można zauważyc, że obwód niektórych trójkątów jest zorientowany zgodnie z ruchem wskazówek zegara, natomiast innych — przeciwnie. Wyznaczając pole trójkąta przy użyciu iloczynu wektorowego, ale pomijając we wzorze moduł $(\frac{1}{2}(A \leftrightarrow B) \times (A \leftrightarrow C))$, otrzymujemy oznaczone pole trójkąta, którego wartość jest dodatnia bądź ujemna w zależności od orientacji obwodu trójkąta. Okazuje się, że suma oznaczonych pól wszystkich trójkątów jest równa oznaczonemu polu wielokąta.

Rysunek 2.2. (a) Wielokąt wypukły wyznaczony przez zbiór pięciu punktów. Przerywane odcinki reprezentują podział tego wielokąta na różnaczne trójkąty. (b) Wielokąt wyznaczony przez siedem punktów

Własność ta wynika z faktu, iż każdy punkt nienależący do wnętrza wielokąta należy do takiej samej liczby trójkątów o obwodach zorientowanych zgodnie z ruchem wskazówek zegara, co i przeciwnie — dzięki temu pola wszystkich obliczanych wielokrotnie obszarów znoszą się.

Postać wzoru na pole dowolnego wielokąta wyznaczonego przez punkty (X_1, Y_1) , (X_2, Y_2) , ..., (X_n, Y_n) jest następująca:

$$\frac{1}{2} |X_1Y_2 - X_2Y_1 + X_2Y_3 - X_3Y_2 + \cdots + X_{n-1}Y_n - X_nY_{n-1} + X_nY_1 - X_1Y_n|$$

Przedstawiona na listingu 2.11 funkcja **double PolygonArea(vector<POINT>&)** przyjmuje jako parametr listę punktów wyznaczających wielokąt, a zwraca jako wynik jego pole. Wynik wywołania tej funkcji dla przykładowego wielokąta z rysunku 2.2b jest pokazany na listingu 2.12, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 2.13.

Listing 2.11. Implementacja funkcji **double PolygonArea(vector<POINT>&)**

```
// Funkcja oblicza pole wielokąta, którego wierzchołki wyznaczone są przez
// wektor p
1 double PolygonArea(vector<POINT> &p) {
2     double area = 0;
3     int s = SIZE(p);
4     REP(x, s) area += (p[x].x + p[(x + 1) % s].x) *
5         (p[x].y - p[(x + 1) % s].y);
6     return abs(area) / 2;
7 }
```

Listing 2.12. Pole wielokąta z rysunku 2.2b wyznaczone przez funkcję **double PolygonArea(vector<POINT>&)**

```
Pole wielokata: 94
```

Listing 2.13. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 2.12. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `polygonarea.cpp`

```

01 int main() {
02     int n;
03     vector<POINT> l;
04     POINT p;
// Wczytaj liczbę wierzchołków wielokąta
05     cin >> n;
// Dodaj wszystkie wierzchołki wielokąta do wektora punktów
06     REP(x, n) {
07         cin >> p.x >> p.y;
08         l.PB(p);
09     }
// Wyznacz pole wielokąta
10    cout << "Pole wielokata: " << PolygonArea(l) << endl;
11    return 0;
12 }
```

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 10088 spoj.sphere.pl — zad. 55	acm.uva.es — zad. 10002 acm.sgu.ru — zad. 209	acm.uva.es — zad. 10456 acm.uva.es — zad. 10907

2.3. Przynależność punktu do figury

Rozwiązywanie wielu zadań wymaga umiejętności sprawdzania, czy pewne punkty należą do różnych obiektów geometrycznych, takich jak odcinki, proste, wielokąty czy koła. W tym podrozdziale zostaną przedstawione metody umożliwiające dokonywanie takich testów. Analizę problemu rozpoczęmy od bardzo prostego przypadku sprawdzania przynależności punktu do prostokąta o bokach równoległych do osi układu współrzędnych.

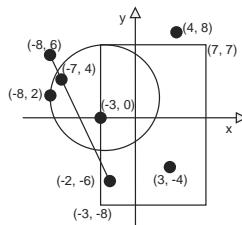
W celu sprawdzenia, czy punkt $A = (x, y)$ znajduje się we wnętrzu prostokąta wyznaczonego przez dwa jego przeciwległe wierzchołki $B = (x_1, y_1)$ i $C = (x_2, y_2)$, wystarczy sprawdzić, czy odcięta punktu leży między odciętymi wierzchołków prostokąta oraz czy podobna zależność jest zachowana przez rzędne. Nierówności, które muszą zostać spełnione, są następujące:

$$\min(x_1, x_2) < x < \max(x_1, x_2), \min(y_1, y_2) < y < \max(y_1, y_2)$$

W przypadku sprawdzania, czy punkt należy do wnętrza prostokąta lub leży na jego obwodzie, należy zamienić ostre nierówności z poprzednich warunków na nieostre:

$$\min(x_1, x_2) \leq x \leq \max(x_1, x_2), \min(y_1, y_2) \leq y \leq \max(y_1, y_2)$$

Literatura
[2] — 8.2
[4] — 33.1

Rysunek 2.3. Przykładowy zbiór punktów prezentujący różne przypadki przynależności punktów do obiektów geometrycznych — odcinka, prostokąta i koła

Do weryfikowania tych dwóch rodzajów przynależności przeznaczone są makra `PointInsideRect` oraz `PointInRect`. Oba makra przyjmują jako parametry dwa punkty wyznaczające prostokąt i punkt, dla którego badana jest przynależność. Gdy punkt należy do prostokąta, makra przyjmują wartość prawda. Ich implementacje są przedstawione na listingach 2.14 i 2.15.

Listing 2.14. Implementacja makra `PointInsideRect`

```
1 #define PointInsideRect(p1, p2, p3) \
2 (min(p1.x, p2.x) < p3.x && min(p1.y, p2.y) < p3.y && \
3 max(p1.x, p2.x) > p3.x && max(p1.y, p2.y) > p3.y)
```

Listing 2.15. Implementacja makra `PointInRect`

```
1 #define PointInRect(p1, p2, p3) \
2 (min(p1.x, p2.x) <= p3.x && min(p1.y, p2.y) <= p3.y && \
3 max(p1.x, p2.x) >= p3.x && max(p1.y, p2.y) >= p3.y)
```

Analogicznymi makrami są `PointInsideSegment` oraz `PointInSegment`. Ich zadaniem jest sprawdzanie, czy punkt podany jako trzeci parametr leży wewnątrz bądź na odcinku wyznaczonym przez punkty stanowiące pierwszy i drugi parametr. W implementacjach tych dwóch makr wykorzystuje się zarówno poprzednie makra do sprawdzania przynależności punktu do prostokąta, jak i iloczyn wektorowy. Najpierw jest sprawdzane, czy testowany punkt leży na prostej wyznaczonej przez odcinek. Jeśli tak, to musi on jeszcze należeć do prostokąta wyznaczonego przez końce odcinka. Implementacje tych makr są podane na listingach 2.16 i 2.17.

Listing 2.16. Implementacja makra `PointInsideSegment`

```
1 #define PointInsideSegment(p1, p2, l) \
2 (Det(p1, p2, l) == 0 && PointInsideRect(p1, p2, l))
```

Listing 2.17. Implementacja makra `PointInSegment`

```
1 #define PointInSegment(p1, p2, l) \
2 (Det(p1, p2, l) == 0 && PointInRect(p1, p2, l))
```

Ostatnimi z serii prostych i krótkich makr są `PointInsideCircle` oraz `PointInCircle`. Służą one odpowiednio do sprawdzania, czy punkt określony przez trzeci parametr makra należy do wnętrza bądź wnętrza lub obwodu koła o środku w punkcie określonym przez pierwszy parametr makra i promieniu zdefiniowanym przez drugi parametr. Implementacje tych makr są zamieszczone na listingach 2.18 i 2.19.

Listing 2.18. Implementacja makra `PointInsideCircle`

```
1 #define PointInsideCircle(c, r, p) \
2 (sqr(c.x - p.x) + sqr(c.y - p.y) + EPS < sqr(r))
```

Listing 2.19. Implementacja makra `PointInCircle`

```
1 #define PointInCircle(c, r, p) \
2 (sqr(c.x - p.x) + sqr(c.y - p.y) - EPS < sqr(r))
```

Przedstawione powyżej makra zastosowane dla przykładowego zbioru punktów z rysunku 2.3 dają wynik pokazany na listingu 2.20. Kod źródłowy programu użytego do uzyskania tego wyniku jest podany na listingu 2.21.

Listing 2.20. Wynik działania makr służących do sprawdzania przynależności punktów do różnych obiektów geometrycznych na przykładzie odcinka o końcach w punktach $(-2, -6)$ i $(-8, 6)$, koła o środku w punkcie $(-3, 2)$ i promieniu 5 oraz prostokąta wyznaczonego przez punkty $(-3, -8)$ i $(7, 7)$ (patrz rysunek 2.3)

	Rectangle		Segment		Circle	
	Inside	In	Inside	In	Inside	In
$(-8, 2)$	0	0	0	0	0	1
$(-7, 4)$	0	0	1	1	1	1
$(-8, 6)$	0	0	0	1	0	0
$(-3, 0)$	0	1	0	0	1	1
$(3, -4)$	1	1	0	0	0	0
$(4, 8)$	0	0	0	0	0	0

Listing 2.21. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 2.20. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `pointin_inside.cpp`

```
01 int main() {
02     POINT r1, r2, c, s1, s2, p;
03     int r;
// Wczytaj współrzędne wierzchołków wyznaczających prostokąt
04     cin >> r1.x >> r1.y >> r2.x >> r2.y;
// Wczytaj współrzędne punktów wyznaczających odcinek
05     cin >> s1.x >> s1.y >> s2.x >> s2.y;
// Wczytaj środek oraz promień okręgu
06     cin >> c.x >> c.y >> r;
07     cout << "\t\t Rectangle\t\t Segment\t\t Circle" << endl;
```

Listing 2.21. (cd.)

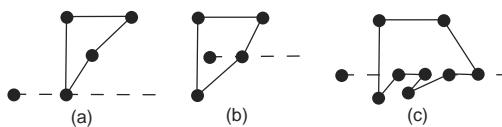
```

08   cout << "\t\t\tInside\t In\t Inside\t In\t Inside\t In\t Inside\t In" << endl;
// Dla wszystkich punktów wyznacz wynik działania poszczególnych makr
09   while(cin >> p.x >> p.y) {
10     cout << p << "\t\t" << PointInsideRect(r1, r2, p) << "\t\t" <<
11       PointInRect(r1, r2, p) << "\t\t" <<
12       PointInsideSegment(s1, s2, p) << "\t\t" <<
13       PointInSegment(s1, s2, p) << "\t\t" <<
14       PointInsideCircle(c, r, p) << "\t\t" <<
15       PointInCircle(c, r, p) << endl;
16   }
17   return 0;
18 }
```

Bardziej interesującym zagadnieniem jest sprawdzanie przynależności punktu do wielokąta. Zajmiemy się tym problemem przy założeniu, że wszystkie punkty stanowiące wierzchołki wielokąta mają współrzędne całkowitaliczbowe. Przy rozwiązywaniu tego problemu istotną obserwacją jest to, że dowolna półprosta o początku należącym do wnętrza wielokąta przecina jego obwód nieparzystą liczbę razy. Sytuacja odwrotna występuje w przypadku punktów nienależących do wielokąta — wtedy liczba przecięć jest parzysta. Zatem w celu sprawdzenia przynależności punktu do wielokąta można zbadać, z iloma bokami wielokąta przecina się dowolna półprosta o początku w tym punkcie. Wybór jakiegokolwiek półprostej niesie jednak ze sobą wiele problemów. Jak widać na rysunku 2.4, prosta taka może przecinać obwód wielokąta na różne sposoby, co wiąże się z dodatkowymi przypadkami do rozpatrzenia, znacznie komplikującymi implementację. Dla przypadku przedstawionego na rysunku 2.4a punkt przecięcia półprostej z obwodem wielokąta powinien być liczony podwójnie, natomiast dla przypadku z rysunku 2.4b — pojedynczo.

Widać, że odpowiedni wybór półprostej jest bardzo ważny — najlepiej byłoby wybrać ją tak, aby nie przechodziła przez żaden wierzchołek wielokąta. Okazuje się, że wyboru takiego można dokonać w bardzo prosty sposób — dla testowanego punktu (x, y) półprosta przechodząca przez punkt $(\infty, y + 1)$ nie przecina żadnego wierzchołka wielokąta, co wynika bezpośrednio z tego, iż wszystkie punkty mają całkowitaliczbowe współrzędne.

Implementacja algorytmu wykorzystującego ten fakt została zrealizowana w funkcjach **bool PointInsidePol(vector<POINT>&, POINT)** oraz **bool PointInPol(vector<POINT>&, POINT)** przedstawionych na listingach 2.22 i 2.23. Przyjmuję one jako parametry odpowiednio wektor wierzchołków wielokąta oraz punkt, dla którego przeprowadzany

Rysunek 2.4. Różne przypadki przecinania obwodu wielokąta przez półprostą

jest test. Pierwsza z tych funkcji zwraca wartość prawda, jeśli punkt należy do wnętrza wielokąta, a druga zwraca wartość prawda, jeśli punkt należy do wnętrza lub obwodu wielokąta. Czas ich działania jest liniowy — dla każdego boku wielokąta funkcje sprawdzają, czy przecina on półprostą o początku w testowanym punkcie. Obie te funkcje wykorzystują funkcję **bool SegmentCross(POINT&, POINT&, POINT&, POINT&)**, która przyjmuje jako parametry dwa odcinki reprezentowane przez pary wierzchołków i zwraca wartość prawda, jeśli odcinki te się przecinają. Jej implementacja jest podana na listingu 2.24.

Listing 2.22. Implementacja funkcji **bool PointInsidePol(vector<POINT>&, POINT)**

```

1 bool PointInsidePol(vector<POINT> &l, POINT p) {
2     int v = 0, s = SIZE(l);
3     POINT d(INF, p.y + 1);
// Jeśli punkt leży na jednym z boków wielokąta, to nie należy do wnętrza
// wielokąta
4     REP(x, s) if (PointInSegment(l[x], l[(x + 1) % s], p)) return false;
// Wyznacz liczbę przecięć obwodu wielokąta z półprostą (p -> d)
5     REP(x, s) v += SegmentCross(p, d, l[x], l[(x + 1) % s]);
// Jeśli półprosta przecina obwód nieparzystą liczbę razy, to punkt
// należy do wielokąta
6     return v & 1;
7 }
```

Listing 2.23. Implementacja funkcji **bool PointInPol(vector<POINT>&, POINT)**

```

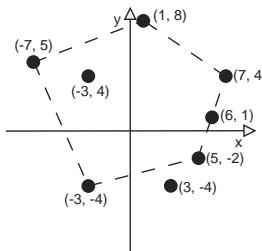
1 bool PointInPol(vector<POINT> &l, POINT p) {
2     int v = 0, s = SIZE(l);
3     POINT d(INF, p.y + 1);
// Jeśli punkt leży na jednym z boków wielokąta, to zwróć wartość prawda
4     REP(x, s) if (PointInSegment(l[x], l[(x + 1) % s], p)) return true;
// Wyznacz liczbę przecięć obwodu wielokąta z półprostą (p -> d)
5     REP(x, s) v += SegmentCross(p, d, l[x], l[(x + 1) % s]);
// Jeśli półprosta przecina obwód nieparzystą liczbę razy, to punkt
// należy do wielokąta
6     return v & 1;
7 }
```

Listing 2.24. Implementacja funkcji **bool SegmentCross(POINT&, POINT&, POINT&, POINT&)**

```

1 inline bool SegmentCross(POINT &p1, POINT &p2, POINT &l1, POINT &l2) {
2     return sgn(Det(p1, p2, l1)) * sgn(Det(p1, p2, l2)) == -1
3         && sgn(Det(l1, l2, p1)) * sgn(Det(l1, l2, p2)) == -1;
4 }
```

W przypadku rozpatrywania przynależności punktu do wielokąta wypukłego wcześniej omówione funkcje działają jak najbardziej poprawnie, nie są jednak optymalne. Istnieje wtedy możliwość sprawdzenia przynależności punktu w czasie logarytmicznym

Rysunek 2.5. Przykładowy wielokąt wypukły oraz zbiór trzech punktów $(3, -4)$, $(6, 1)$ i $(-3, 4)$, przedstawiający różne przypadki przynależności punktu do wielokąta

ze względu na liczbę wierzchołków wielokąta. Zasada działania takiego algorytmu opiera się na metodzie wyszukiwania binarnego. Na początku algorytm wybiera sobie punkt należący do wielokąta wypukłego (może to być przykładowo jego wierzchołek). Następnie wewnętrzne wielokąta jest dzielone na trójkąty (tak jak to widać na rysunku 2.2a) przy użyciu rodzin półprostych P_1, P_2, \dots . Jeśli punkt należy do wielokąta, to musi znajdować się w jednym z powstałych trójkątów. Przy użyciu iloczynu wektorowego, za pomocą którego sprawdzane jest położenie punktu względem kolejno wybieranych prostych, przeprowadzane jest wyszukiwanie binarne w celu wyznaczenia pary sąsiednich półprostych P_k i P_{k+1} , między którymi leży testowany punkt. Wówczas, jeśli znajduje się on w trójkącie wyznaczonym przez półproste P_k, P_{k+1} oraz odpowiedni bok wielokąta, to należy on również do wielokąta. Realizacja tej metody jest przedstawiona na listingach 2.25 i 2.26 w postaci funkcji **bool PointInsideConvexPol(vector<POINT>&, POINT)** i **bool PointInConvexPol(vector<POINT>&, POINT)**. Przyjmują one jako parametry listę wierzchołków wielokąta wypukłego i punkt, dla którego przeprowadzany jest test. Wynik wywołania tych funkcji dla przykładowego wielokąta wypukłego i zbioru punktów z rysunku 2.5 jest pokazany na listingu 2.27, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 2.28.

Listing 2.25. Implementacja funkcji **bool PointInsideConvexPol(vector<POINT>&, POINT)**

```

01 bool PointInsideConvexPol(vector<POINT> &l, POINT p) {
02     int a = 1, b = SIZE(l) - 1, c;
// Jeśli odcinek  $(l[0] \rightarrow l[a])$  leży na prawo od odcinka
//  $(l[0] \rightarrow l[b])$ , to następuje zamiana
03     if (Det(l[0], l[a], l[b]) > 0) swap(a, b);
// Jeśli punkt p nie leży po prawej stronie prostej  $(l[0] \rightarrow l[a])$  ani
// po lewej stronie prostej  $(l[0] \rightarrow l[b])$ , to nie należy do wielokąta
04     if (Det(l[0], l[a], p) >= 0 || Det(l[0], l[b], p) <= 0) return false;
// Wyszukiwanie binarne wycinka płaszczyzny zawierającego punkt p
05     while (abs(a - b) > 1) {
06         c = (a + b) / 2;
07         if (Det(l[0], l[c], p) > 0) b = c;
08         else a = c;
09     }
// Jeśli punkt p leży w trójkącie  $(l[0], l[a], l[b])$ , to należy do wielokąta
10    return Det(l[a], l[b], p) < 0;
11 }
```

Listing 2.26. Implementacja funkcji `bool PointInConvexPol(vector<POINT>&, POINT p)`

```

01 bool PointInConvexPol(vector<POINT> &l, POINT p) {
02     int a = 1, b = SIZE(l) - 1, c;
// Jeśli odcinek (l[0] -> l[a]) leży na prawo od odcinka
// (l[0] -> l[b]), to następuje zamiana
03     if (Det(l[0], l[a], l[b]) > 0) swap(a, b);
// Jeśli punkt p leży po lewej stronie prostej (l[0] -> l[a]) lub po
// prawej stronie prostej (l[0] -> l[b]), to nie należy do wielokąta
04     if (Det(l[0], l[a], p) > 0 || Det(l[0], l[b], p) < 0) return false;
// Wyszukiwanie binarne wycinka płaszczyzny zawierającego punkt p
05     while (abs(a - b) > 1) {
06         c = (a + b) / 2;
07         if (Det(l[0], l[c], p) > 0) b = c;
08         else a = c;
09     }
// Jeśli punkt p leży w trójkącie (l[0],l[a],l[b]), to należy do
// wielokąta
10    return Det(l[a], l[b], p) <= 0;
11 }
```

Listing 2.27. Przykład wykorzystania funkcji sprawdzających przynależność punktów do wielokąta na podstawie zbioru punktów z rysunku 2.5

	Polygon		Convex Polygon	
	Inside	In	Inside	In
(-3, 4)	1	1	1	1
(1, 8)	0	1	0	1
(6, 1)	0	1	0	1
(3, -4)	0	0	0	0

Listing 2.28. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 2.27. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `pointinpol.cpp`

```

01 int main() {
02     vector<POINT> pol;
03     POINT p;
04     int n;
// Wczytaj liczbę wierzchołków wielokąta
05     cin >> n;
// Wczytaj kolejne wierzchołki wielokąta i dodaj je do wektora
06     REP(x, n) {
07         cin >> p.x >> p.y;
08         pol.PB(p);
09     }
10    cout << "\t\t\t\t Polygon\t\t\t\t Convex Polygon" << endl;
11    cout << "\t\t\t Inside\t\t In\t\t\t Inside\t\t In" << endl;
```

Listing 2.28. (cd.)

```
// Dla kolejnych punktów wyznacz ich przynależność do wielokąta przy użyciu
// poszczególnych funkcji
12     while(cin >> p.x >> p.y) cout << p << "\t\t" <<
13         PointInsidePol(pol, p) << "\t\t\t" <<
14         PointInPol(pol, p) << "\t\t\t" <<
15         PointInsideConvexPol(pol, p) << "\t\t\t" <<
16         PointInConvexPol(pol, p) << endl;
17     return 0;
18 }
```

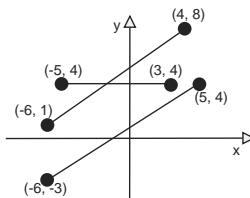
2.4. Punkty przecięcia

W niektórych sytuacjach stwierdzenie samego faktu przecinania się obiektów geometrycznych jest niewystarczające — potrzebne okazuje się również obliczenie współrzędnych punktów przecięcia. W niniejszym podrozdziale zajmiemy się tego typu problemami. Przedstawimy sposób wyznaczania punktów przecięcia prostych, odcinków, prostej z okręgiem i dwóch okręgów. Rozpoczniemy od omówienia problemu wyznaczania punktu przecięcia dwóch prostych.

Jeżeli przeanalizujemy zbiór punktów przecięcia prostych $P_1 \rightarrow P_2$ oraz $L_1 \rightarrow L_2$, to zauważymy, że może zachodzić jeden z trzech przypadków: proste mogą być do siebie równoległe i w ogóle się nie przecinać, mogą się pokrywać, czyli mieć nieskończonie wiele punktów przecięcia, albo mieć tylko jeden punkt wspólny (rysunek 2.6). Pierwsze dwa przypadki można w prosty sposób zbadać, sprawdzając wartość iloczynu wektorowego $(P_1 \leftrightarrow P_2) \times (L_1 \leftrightarrow L_2)$. Jeśli jest on równy 0, oznacza to, że proste są równoległe. Wówczas trzeba jeszcze sprawdzić, czy się pokrywają, co można łatwo zweryfikować choćby przez zbadanie przynależności punktu L_1 do prostej $P_1 \rightarrow P_2$.

Jeśli proste nie są równoległe, to istnieje dokładnie jeden punkt przecięcia, który można wyznaczyć, rozwiązując odpowiedni układ równań. Zauważmy, że dowolny punkt (x, y) należący do prostej $P_1 \rightarrow P_2$ można wyrazić w postaci $(b P_1.x + (1 - b) P_2.x, b P_1.y + (1 - b) P_2.y)$ dla pewnej rzeczywistej liczby b . Ponieważ poszukiwany punkt należy do obu prostych $P_1 \rightarrow P_2$ oraz $L_1 \rightarrow L_2$, uzyskujemy w ten sposób układ równań z czterema

Literatura
[4] — 33.1

Rysunek 2.6. Możliwe przypadki przecinania się zbioru odcinków oraz prostych je zawierających

niewiadomymi x, y, b i c :

$$\begin{cases} x = b x_1 + (1 - b) x_2 \\ y = b y_1 + (1 - b) y_2 \\ x = c x_3 + (1 - c) x_4 \\ y = c y_3 + (1 - c) y_4 \end{cases}$$

Wyznaczając z niego niewiadome x oraz y , otrzymujemy

$$x = \frac{x_2(x_3 y_4 - x_4 y_3 + (x_4 - x_3) y_1) + x_1(x_4 y_3 - x_3 y_4 + (x_3 - x_4) y_2)}{(x_1 - x_2)(y_3 - y_4) - (x_3 - x_4)(y_1 - y_2)}$$

$$y = \frac{y_2(x_3 y_4 - x_4 y_3) + y_1(x_4 y_3 - x_3 y_4) + x_2 y_1(y_4 - y_3) + x_1 y_2(y_3 - y_4)}{(x_1 - x_2)(y_3 - y_4) - (x_3 - x_4)(y_1 - y_2)}$$

Funkcją realizującą powyższą metodę jest `int LineCrossPoint(POINTD, POINTD, POINTD, POINTD, POINTD, POINTD&)`, która jako parametry przyjmuje dwie proste wyznaczone przez pary punktów oraz dodatkowy punkt przekazywany przez referencję. Zwracana przez funkcję wartość może być następująca:

- 0 — proste nie przecinają się,
- 1 — proste przecinają się w jednym punkcie,
- 2 — proste pokrywają się (istnieje nieskończenie wiele punktów przecięcia).

W przypadku gdy funkcja zwraca wartość 1, przekazany przez referencję punkt jest ustawiany na punkt przecięcia prostych. Implementacja tej funkcji przedstawiona jest na listingu 2.29.

Listing 2.29. Implementacja funkcji `int LineCrossPoint(POINTD, POINTD, POINTD, POINTD, POINTD&)`

```

1 int LineCrossPoint(POINTD p1, POINTD p2, POINTD l1, POINTD l2, POINTD &prz){
// Iloczyn wektorowy (p1 -> p2) i (l1 -> l2)
2     double s, t = (p1.x - p2.x) * (l1.y - l2.y) -
3         (p1.y - p2.y) * (l1.x - l2.x);
// Iloczyn wektorowy (l2 -> p2) i (l1 -> l2)
4     s = (l2.x - p2.x) * (l1.y - l2.y) - (l2.y - p2.y) * (l1.x - l2.x);
// Jeśli proste są równoległe (t == 0), to istnieje nieskończenie wiele
// punktów wspólnych wtedy i tylko wtedy, gdy proste się pokrywają (iloczyn
// wektorowy s == 0)
5     if (IsZero(t)) return IsZero(s) ? 2 : 0;
6     s = s / t;
// Istnieje jeden punkt wspólny - wyznacz jego współrzędne
7     prz.x = s * p1.x + (1 - s) * p2.x;
8     prz.y = s * p1.y + (1 - s) * p2.y;
9     return 1;
10 }
```

Problem wyznaczania punktów przecięcia dwóch odcinków jest z teoretycznego punktu widzenia stosunkowo podobny, jednak istnieją tu pewne różnice związane ze sposobem reprezentacji wspólnego obszaru. Gdy odcinki częściowo się pokrywają, ich część wspólna nie jest całą prostą je zawierającą. W takim przypadku obszar stanowiący ich przecięcie można reprezentować również przy użyciu odcinka. Jeśli odcinki się przecinają i nie są równoległe, to sposób wyznaczania punktu przecięcia jest podobny do tego wykorzystanego w przypadku dwóch prostych. Funkcja `bool SegmentCrossPoint(POINT, POINT, POINT, POINT, vector<POINTD>&)` przyjmuje jako parametry dwa odcinki reprezentowane przez pary punktów oraz referencję do wektora punktów v . Zwracanym wynikiem jest wartość fałsz, jeżeli odcinki się nie przecinają, albo wartość prawda w przeciwnym razie. Jeśli część wspólna odcinków składa się tylko z jednego punktu, to jest on umieszczany w wektorze v . Gdy odcinki się pokrywają, wektor v wypełniany jest dwoma punktami — końcami odcinka reprezentującego wspólny obszar. Implementacja omawianej funkcji znajduje się na listingu 2.30.

Listing 2.30. Implementacja funkcji `bool SegmentCrossPoint(POINT, POINT, POINT, POINT, vector<POINTD>&)`

```
01 inline bool SegmentCrossPoint(POINT p1, POINT p2, POINT l1, POINT l2,
02     vector<POINTD> &r) {
03     r.clear();
04     int w1 = sgn(Det(p1, p2, l1)), w2 = sgn(Det(p1, p2, l2)),
05         v1 = sgn(Det(l1, l2, p1)), v2 = sgn(Det(l1, l2, p2));
// Jeśli punkty l1 i l2 znajdują się po tej samej stronie prostej p1 -> p2
// lub p1 i p2 znajdują się po tej samej stronie prostej l1 -> l2,
// to odcinki nie przecinają się
06     if (w1*w2 > 0 || v1*v2 > 0) return false;
// Jeśli punkty l1 i l2 leżą na prostej p1 -> p2, to odcinki
// l1 -> l2 i p1 -> p2 są współliniowe
07     if (!w1 && !w2) {
// Zamiana par punktów reprezentujących odcinki, tak aby pierwsze punkty
// w parach były mniejsze w porządku po współrzędnych (x, y)
08     if (OrdXY(&p2, &p1)) swap(p1, p2);
09     if (OrdXY(&l2, &l1)) swap(l1, l2);
// Jeśli odcinki są rozłączne, to nie ma punktów przecięcia
10    if (OrdXY(&p2, &l1) || OrdXY(&l2, &p1)) return false;
// Wyznacz krańcowe punkty wspólne
11    if (p2 == l1) r.PB(POINTD(p2.x, p2.y));
12    else if (p1 == l2) r.PB(POINTD(l2.x, l2.y));
13    else {
14        r.PB(OrdXY(&p1, &l1) ? l1 : p1);
15        r.PB(OrdXY(&p2, &l2) ? p2 : l2);
16    }
17 }
// Jeśli jeden z odcinków jest zdegenerowany, to jest on punktem przecięcia
18 else if (l1 == l2) r.PB(l1);
19 else if (p1 == p2) r.PB(p2);
20 else {
```

Listing 2.30. (cd.)

```
// Wyznacz punkt przecięcia
21     double t = double(LL(12.x - p2.x) * LL(11.y - 12.y) - LL(12.y - p2.y)
22         * LL(11.x - 12.x)) / double(LL(p1.x - p2.x) * LL(11.y - 12.y)
23         - LL(p1.y - p2.y) * LL(11.x - 12.x));
24     r.PB(POINTD(t * p1.x + (1.0 - t) * p2.x,
25         t * p1.y + (1.0 - t) * p2.y));
26 }
27 return true;
28 }
```

Jeśli zastosujemy obie omówione powyżej funkcje dla przykładowego zbioru odcinków i prostych z rysunku 2.6, to uzyskamy wynik pokazany na listingu 2.31. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 2.32.

Listing 2.31. Wynik działania funkcji `bool SegmentCrossPoint(POINT, POINT, POINT, POINT, vector<POINTD>&)` oraz `int LineCrossPoint(POINTD, POINTD, POINTD, POINTD, POINTD&)` dla zbioru odcinków i prostych z rysunku 2.6

```
Prosta (4, 8) — (-6, 1) oraz (-5, 4) — (3, 4)
Punkt przeciecia prostych: 1 (-1.71429, 4)
Punkt przeciecia odcinków: 1 (-1.71429, 4)
Prosta (-6, -3) — (5, 4) oraz (-5, 4) — (3, 4)
Punkt przeciecia prostych: 1 (5, 4)
Punkt przeciecia odcinków: 0
Prosta (-6, -3) — (5, 4) oraz (4, 8) — (-6, 1)
Punkt przeciecia prostych: 1 (-68.8571, -43)
Punkt przeciecia odcinków: 0
```

Listing 2.32. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 2.31. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `linesegcross.cpp`

```
01 int main() {
02     vector<POINT> b, e;
03     vector<POINTD> l;
04     int res;
05     POINT p1, p2;
06     POINTD p;
// Wczytaj wszystkie pary punktów wyznaczające proste i odcinki
07     while(cin >> p1.x >> p1.y >> p2.x >> p2.y) {
08         b.PB(p1); e.PB(p2);
09     }
// Dla każdej pary punktów wykonaj LineCrossPoint oraz SegmentCrossPoint
10     REP(x, SIZE(b)) REP(y, x) {
11         cout << " Prosta " << b[x] << " - " << e[x] <<
12             " oraz " << b[y] << " - " << e[y] << endl;
13         cout << "Punkt przeciecia prostych: " <<
```

Listing 2.32. (cd.)

```

15     (res = LineCrossPoint(b[x], e[x], b[y], e[y], p));
16     if (res == 1) cout << " " << p;
17     cout << endl;
18     cout << "Punkt przeciecia odcinkow: " <<
19         SegmentCrossPoint(b[x], e[x], b[y], e[y], 1);
20     FOREACH(it, 1) cout << " " << (*it);
21     cout << endl;
22 }
23 return 0;
24 }
```

Kolejną funkcją służącą do wyznaczania punktów przecięcia obiektów geometrycznych jest `vector<POINTD> LineCircleCross (POINTD, double, POINTD, POINTD)`. Wyznacza ona punkty przecięcia prostej z okręgiem. Przyjmowane przez tę funkcję parametry, to odpowiednio punkt stanowiący środek okręgu, jego promień oraz dwa punkty wyznaczające prostą. Wynikiem działania funkcji jest wektor punktów przecięcia. W zależności od wzajemnego położenia okręgu i prostej wektor ten zawiera zero, jeden lub dwa elementy. W celu wyznaczenia poszukiwanych punktów przecięcia okręgu o środku w punkcie P i promieniu r z prostą wyznaczoną przez dwa punkty L_1 oraz L_2 należy rozwiązać następujący układ równań:

$$\begin{cases} x = b L_1.x + (1 - b) L_2.x \\ y = b L_1.y + (1 - b) L_2.y \\ (x - P.x)^2 + (y - P.y)^2 = r^2 \end{cases}$$

Działanie omawianej funkcji sprowadza się w zasadzie do wyznaczenia rozwiązań tego układu równań. Implementacja tej funkcji jest podana na listingu 2.33.

Listing 2.33. Implementacja funkcji `vector<POINTD> LineCircleCross(POINTD, double, POINTD, POINTD)`

```

// Funkcja wyznacza punkty przecięcia okręgu z prostą
01 vector<POINTD> LineCircleCross(POINTD p, double cr, POINTD p1, POINTD p2){
02     double a = sqr(p1.x) + sqr(p1.y) + sqr(p2.x) + sqr(p2.y) -
03         2.0 * (p1.x * p2.x + p1.y * p2.y);
04     double b = 2.0 * (p.x * (p2.x - p1.x) + p.y * (p2.y - p1.y) +
05         p1.x * p2.x + p1.y * p2.y - sqr(p2.x) - sqr(p2.y));
06     double c = -sqr(cr) + sqr(p2.x) + sqr(p2.y) + sqr(p.x) +
07         sqr(p.y) - 2.0 * (p.x * p2.x + p.y * p2.y);
08     double d = b * b - 4.0 * a * c;
09     vector<POINTD> r;
// Jeśli nie istnieje rozwiązanie kwadratowego,
// to brak punktów przecięcia
10    if (d < -EPS) return r;
11    double t = -b / (2.0 * a), e = sqrt(abs(d)) / (2.0 * a);
12    if (IsZero(d))
// Istnieje tylko jeden punkt przecięcia...
```

Listing 2.33. (cd.)

```

13     r.PB(POINTD(t * p1.x + (1.0 - t) * p2.x,
14         t * p1.y + (1.0 - t) * p2.y));
15   else {
// Istnieją dwa punkty przecięcia
16     r.PB(POINTD((t + e) * p1.x + (1.0 - t - e) * p2.x,
17         (t + e) * p1.y + (1.0 - t - e) * p2.y));
18     r.PB(POINTD((t - e) * p1.x + (1.0 - t + e) * p2.x,
19         (t - e) * p1.y + (1.0 - t + e) * p2.y));
20   }
21   return r;
22 }
```

Ostatnią z prezentowanych w tym podrozdziale funkcji geometrycznych jest `vector<POINTD> CirclesCross (POINTD, double, POINTD, double)`. Jako parametry funkcja ta przyjmuje środki oraz promień dwóch okręgów (P_1, r_1, P_2, r_2), a jako wynik zwraca wektor punktów przecięcia. Wyznaczenie punktów przecięcia dwóch okręgów sprowadza się, jak i poprzednio, do rozwiązania odpowiedniego układu równań:

$$\begin{cases} (x - P_1.x)^2 + (y - P_1.y)^2 = r_1^2 \\ (x - P_2.x)^2 + (y - P_2.y)^2 = r_2^2 \end{cases}$$

Implementacja tej funkcji jest przedstawiona na listingu 2.34.

Listing 2.34. Implementacja funkcji `vector<POINTD> CirclesCross(POINTD, double, POINTD, double)`

```

01 vector<POINTD> CirclesCross(POINTD c1, double c1r, POINTD c2, double c2r) {
02   vector<POINTD> r;
03   c2.x -= c1.x;
04   c2.y -= c1.y;
// Jeśli okręgi są współśrodkowe, to nie wyznaczamy punktów przecięcia
05   if (IsZero(c2.x) && IsZero(c2.y)) return r;
06   double A = (-sqr(c2r) + sqr(c1r) + sqr(c2.x) + sqr(c2.y)) / 2.0;
// Jeśli środki okręgów mają tę samą współrzędną y...
07   if (IsZero(c2.y)) {
08     double x = A / c2.x;
09     double y2 = sqr(c1r) - sqr(x);
10     if (y2 < -EPS) return r;
// Jeśli okręgi są styczne...
11     if (IsZero(y2)) r.PB(POINTD(c1.x + x, c1.y));
12     else {
// Okręgi przecinają się
13       r.PB(POINTD(c1.x + x, c1.y + sqrt(y2)));
14       r.PB(POINTD(c1.x + x, c1.y - sqrt(y2)));
15     }
16     return r;
17 }
```

Listing 2.34. (cd.)

```

18  double a = sqr(c2.x) + sqr(c2.y);
19  double b = -2.0 * A * c2.x;
20  double c = A * A - sqr(c1r) * sqr(c2.y);
21  double d = b * b - 4.0 * a * c;
22  if (d < -EPS) return r;
23  double x = -b / (2.0 * a);
// Jeśli okręgi są styczne...
24  if (IsZero(d)) r.PB(POINTD(c1.x + x, c1.y + (A - c2.x * x) / c2.y));
25  else {
// Okręgi przecinają się
26      double e = sqrt(d) / (2.0 * a);
27      r.PB(POINTD(c1.x + x + e, c1.y + (A - c2.x * (x + e)) / c2.y));
28      r.PB(POINTD(c1.x + x - e, c1.y + (A - c2.x * (x - e)) / c2.y));
29  }
30  return r;
31 }
```

Wywołanie dwóch ostatnio opisanych funkcji dla przykładowego zbioru okręgów i prostych z rysunku 2.7 daje wynik pokazany na listingu 2.35. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 2.36.

Listing 2.35. Wynik działania funkcji `vector<POINTD> CirclesCross(POINTD, double, POINTD, double)` oraz `vector<POINTD> LineCircleCross(POINTD, double, POINTD, POINTD)` na przykładzie rysunku 2.7

Przecięcie prostej $(-8, -3) — (8, -3)$ z okręgiem:

$(-5, 0, 3) — (-5, -3)$

$(2, 0, 4) — (-0.645751, -3) (4.64575, -3)$

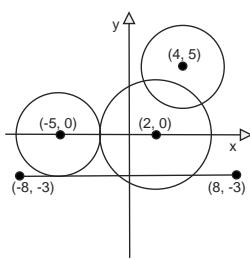
$(4, 5, 3) —$ brak punktów przecięcia

Przecięcie okręgów:

$(2, 0, 4)$ oraz $(-5, 0, 3) — (-2, 0)$

$(4, 5, 3)$ oraz $(-5, 0, 3) —$ brak punktów przecięcia

$(4, 5, 3)$ oraz $(2, 0, 4) — (5.28141, 2.28744) (1.20135, 3.91946)$

Rysunek 2.7. Różne możliwości przecinania się okręgów oraz prostych

Listing 2.36. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 2.35. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `linecirclecross.cpp`

```

01 int main() {
02     vector<POINT> cCen;
03     VI cR;
04     vector<POINTD> res;
05     POINT l1, l2, p; int r;
// Wczytaj współrzędne punktów wyznaczających prostą
06     cin >> l1.x >> l1.y >> l2.x >> l2.y;
// Wczytaj opisy kolejnych okręgów
07     while(cin >> p.x >> p.y >> r) {
08         cR.PB(r); cCen.PB(p);
09     }
// Wyznacz punkty przecięcia prostej z okręgiem
10    cout << "Przeciecie prostej " << l1 << " - " << l2 <<
11        " z okręgiem:" << endl;
12    REP(x, SIZE(cCen)) {
13        res = LineCircleCross(cCen[x], cR[x], l1, l2);
14        cout << "\t(" << cCen[x].x << ", " << cCen[x].y <<
15            ", " << cR[x] << ") - ";
16        if (!SIZE(res)) cout << "brak punktów przecięcia";
17        FOREACH(it, res) cout << " " << (*it);
18        cout << endl;
19    }
// Wyznacz punkty przecięcia dwóch okręgów
20    cout << "Przeciecie okregow:" << endl;
21    REP(x, SIZE(cCen)) REP(y, x) {
22        res = CirclesCross(cCen[x], cR[x], cCen[y], cR[y]);
23        cout << "\t(" << cCen[x].x << ", " << cCen[x].y << ", "
24            << cR[x] << ") oraz (" <<
25            cCen[y].x << ", " << cCen[y].y << ", " << cR[y] << ") - ";
26        if (!SIZE(res)) cout << "brak punktów przecięcia";
27        FOREACH(it, res) cout << " " << (*it);
28        cout << endl;
29    }
30    return 0;
31 }
```

ZADANIE — AKCJA KOMANDOSÓW

Pochodzenie:

XII Olimpiada Informatyczna

Rozwiązanie:

commando.cpp

Na Pustyni Błędowskiej odbywa się w tym roku Bardzo Interesująca i Widowiskowa Akcja Komandosów (BIWAK). Podstawowym elementem BIWAK-u ma być neutralizacja bomby, która znajduje się gdzieś na pustyni, jednak nie wiadomo dokładnie gdzie.

Pierwsza część akcji to desant z powietrza. Z helikoptera krążącego nad pustynią wyskakują pojedynczo, w ustalonej kolejności komandosi. Gdy któryś z komandosów wyląduje w jakimś miejscu, okopuje się i już się nie rusza z miejsca. Dopiero potem może wyskoczyć kolejny komando.

Dla każdego komandosa określona jest pewna odległość rażenia. Jeśli komando przebywa w tej odległości (lub mniejszej) od bomby, to w przypadku jej ewentualnej eksplozji zginie. Dowództwo chce zminimalizować liczbę komandosów biorących udział w akcji, ale chce mieć pewność, że w przypadku wybuchu bomby przynajmniej jeden z komandosów przeżyje.

Na potrzeby zadania przyjmujemy, że Pustynia Błędowska jest płaszczyzną, a komandosów, którzy się okopali, utożsamiamy z punktami. Mamy dany ciąg kolejno mogących wyskoczyć komandosów. Żaden z nich nie może opuścić swojej kolejki, tzn. jeśli i -ty komando wyskakuje z samolotu, to wszyscy poprzedni wyskoczyli już wcześniej. Dla każdego z komandosów znamy jego odległość zagrożenia rażeniem oraz współrzędne punktu, w którym wyląduje, o ile w ogóle wyskoczy.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta ze standardowego wejścia opisy komandosów,
- wyznaczy minimalną liczbę komandosów, którzy muszą wyskoczyć,
- wypisze wynik na standardowe wyjście.

Wejście

W pierwszym wierszu standardowego wejścia zapisana jest jedna liczba całkowita n ($2 \leq n \leq 2000$) — liczba komandosów. W kolejnych n wierszach opisani są komandosi — po jednym w wierszu. Opis każdego komandosa składa się z trzech liczb całkowitych: x , y i r ($-1000 \leq x, y \leq 1000$, $1 \leq r \leq 5000$). Punkt (x, y) to miejsce, gdzie wyląduje komando, a r to jego odległość „rażenia”. Jeśli komando znajdzie się w odległości r lub mniejszej od bomby, to w przypadku jej wybuchu zginie.

Wyjście

W pierwszym i jedynym wierszu standardowego wyjścia Twój program powinien zapisać jedną liczbę całkowitą — minimalną liczbę komandosów, którzy muszą wyskoczyć, aby zapewnić, że co najmniej jeden z nich przeżyje, lub jedno słowo *NIE*, jeśli nie jest możliwe, aby mieć pewność, że któryś z komandosów przeżyje.

Przykład

Dla następującego wejścia:

5
2 2 4
7 2 3
4 3 1
5 7 1
8 7 1

Poprawnym rozwiązaniem jest:

4

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 191	acm.sgu.ru — zad. 253	spoj.sphere.pl — zad. 182
acm.sgu.ru — zad. 124	spoj.sphere.pl — zad. 102	spoj.sphere.pl — zad. 332
acm.sgu.ru — zad. 129	acm.sgu.ru — zad. 198	spoj.sphere.pl — zad. 272
acm.uva.es — zad. 10084	acm.sgu.ru — zad. 267	

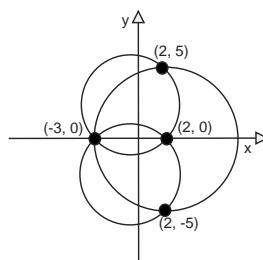
2.5. Trzy punkty — okrąg

W poprzednich podrozdziałach przedstawiliśmy wiele różnych funkcji operujących na okręgach. Przyjmowaliśmy wtedy, że okrąg jest reprezentowany w postaci pary (środek okręgu, promień). Nie jest to jednak jedyny sposób — w wielu przypadkach okrągi reprezentuje się jako trzy różne punkty należące do ich obwodu. W sytuacjach, w których konieczne jest korzystanie z różnych reprezentacji okręgu (co może być wymuszone formatem danych wejściowych w zadaniu), pojawia się potrzeba konwertowania jednej reprezentacji na inną. Konwersja reprezentacji okręgu $((C.x, C.y), r)$ używanej w funkcjach z tej książki na reprezentację wykorzystującą trzy punkty jest prosta. Jako reprezentantów okręgu można użyć przykładowo następującego zbioru punktów: $\{(C.x, C.y + r), (C.x, C.y - r), (C.x + r, C.y)\}$. Konwersja w drugą stronę wydaje się znacznie bardziej skomplikowana — na niej właśnie skupimy się w tym podrozdziale.

Załóżmy zatem, że mamy dane trzy punkty: P_1 , P_2 i P_3 , które nie leżą na jednej prostej. W celu wyznaczenia środka oraz promienia okręgu opisanego na tych trzech punktach należy rozwiązać układ równań z trzema niewiadomymi r , $C.x$ oraz $C.y$ postaci

$$\begin{cases} r^2 = (C.x - P_1.x)^2 + (C.y - P_1.y)^2 \\ r^2 = (C.x - P_2.x)^2 + (C.y - P_2.y)^2 \\ r^2 = (C.x - P_3.x)^2 + (C.y - P_3.y)^2 \end{cases}$$

Pokazana na listingu 2.37 funkcja służąca do konwertowania reprezentacji okręgu nie implementuje metody rozwiązywania powyższego układu równań wprost, lecz wykorzystuje przedstawioną wcześniej funkcję do wyznaczania punktu przecięcia dwóch prostych.

Rysunek 2.8. Rysunek prezentujący okręgi wyznaczone przez zbiór czterech punktów. Są tylko trzy, a nie cztery okręgi opisane na tych punktach, ponieważ punkty $(2, -5)$, $(2, 0)$ oraz $(2, 5)$ są współliniowe i nie wyznaczają okręgu

Przyjmuje ona jako parametry trzy punkty oraz referencję do punktu C i zmienną r typu **double**. Jeśli na trzech określonych przez parametry punktach można opisać okrąg, to funkcja zwraca wartość prawda, punktowi C przypisywany jest środek, a zmiennej r promień wyznaczonego okręgu. Wywołanie tej funkcji dla przykładowego zbioru punktów z rysunku 2.8 daje wynik pokazany na listingu 2.38. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 2.39.

Listing 2.37. Implementacja funkcji **bool ThreePointCircle(POINTD, POINTD, POINTD, POINTD&, double&)**

```
// Funkcja znajduje okrąg wyznaczony przez trzy punkty lub zwraca
// wartość fałsz, jeśli taki okrąg nie istnieje
01 bool ThreePointCircle(POINTD p1, POINTD p2, POINTD p3,
02   POINTD &c, double &r) {
// Wyznacz punkt przecięcia symetralnych trójkąta (p1, p2, p3)
03   if (LineCrossPoint(POINTD((p1.x + p2.x) / 2.0, (p1.y + p2.y) / 2.0),
04     POINTD((p1.x + p2.x) / 2.0 + p2.y - p1.y, (p1.y + p2.y) / 2.0 + p1.x
05     - p2.x), POINTD((p1.x + p3.x) / 2.0, (p1.y + p3.y) / 2.0),
06     POINTD((p1.x + p3.x) / 2.0 + p3.y - p1.y,
07     (p1.y + p3.y) / 2.0 + p1.x - p3.x) ,c) != 1)
08     return false;
// Oblicz promień okręgu o środku w punkcie c
09   r = sqrt(sqr(p1.x - c.x) + sqr(p1.y - c.y));
10   return true;
11 }
```

Listing 2.38. Wynik działania funkcji **bool ThreePointCircle(POINTD, POINTD, POINTD, POINTD&, double&)** dla przykładowego zbioru punktów przedstawionych na rysunku 2.8

```
Punkty: (-3, 0), (2, 0), (2, 5)
Srodek okregu = (-0.5, 2.5), promien = 3.53553
Punkty: (2, -5), (2, 0), (2, 5)
Punkty sa wspolliniowe
Punkty: (2, -5), (-3, 0), (2, 5)
Srodek okregu = (2, 0), promien = 5
Punkty: (2, -5), (-3, 0), (2, 0)
Srodek okregu = (-0.5, -2.5), promien = 3.53553
```

Listing 2.39. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 2.38. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku **threepointcircle.cpp**

```
01 int main() {
02   vector<POINT> l;
03   POINT p;
04   POINTD po;
05   double r;
06   bool res;
```

Listing 2.39. (cd.)

```

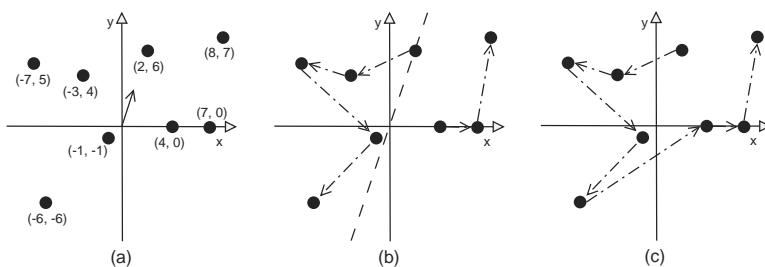
// Wczytaj listę punktów
07     while (cin >> p.x >> p.y) l.PB(p);
// Dla każdej trójki punktów wyznacz okrąg na nich opisany
08     REP(x, SIZE(l)) REP(y, x) REP(z, y) {
09         cout << "Punkty: " << l[x] << ", "
10         << l[y] << ", " << l[z] << endl;
11         if (!ThreePointCircle(l[x], l[y], l[z], po, r))
12             cout << "Punkty sa wspolliniowe" << endl;
13         else cout << "Srodek okregu = " << po <<
14             ", promien = " << r << endl;
15     }
16     return 0;
17 }
```

2.6. Sortowanie kątowe

Sortowanie kątowe zbioru punktów S dookoła wektora $C \mapsto D$ polega na takim uporządkowaniu punktów, że dla dwóch dowolnych punktów P_1 oraz P_2 ze zbioru S punkt P_1 znajduje się przed punktem P_2 , jeśli kąty skierowane $\angle DCP_1$ oraz $\angle DCP_2$ zachowują własność $\angle DCP_1 < \angle DCP_2$. W przypadku gdy $\angle DCP_1 = \angle DCP_2$, umawiamy się, że jako wcześniejszy wybierany jest punkt znajdujący się bliżej punktu C .

Sortowanie kątowe można zrealizować przy użyciu funkcji `sort` pochodzącej z biblioteki STL. Jedyne, co trzeba zrobić, to dostarczyć operator, który dla dwóch danych punktów będzie w stanie stwierdzić, który z nich jest mniejszy. Ze względu jednak na konieczność rozpatrzenia wielu przypadków implementacja takiego operatora jest stosunkowo skomplikowana. Poza tym funkcja `sort` nie przekazuje żadnej informacji na temat wektora, względem którego wykonywane jest sortowanie, i trzeba by było operatorowi porównującemu punkty dostarczyć informację na temat tego wektora.

Prezentowana w tym podrozdziale funkcja również korzysta z funkcji `sort`, jednak

Rysunek 2.9. (a) Zbiór punktów do posortowania kątowego względem wektora $(0, 0) \mapsto (1, 3)$. (b) Rozdzielenie zbioru punktów na dwa podzbiory i posortowanie punktów w ich obrębie. (c) Scalenie obu zbiorów

wcześniej dokonuje podziału zbioru punktów na dwie części — punkty znajdujące się po lewej stronie prostej $C \rightarrow D$ oraz resztę. Dzięki wprowadzeniu takiego podziału znika wiele przypadków skrajnych, które normalnie należały rozpatrzyć, a w rezultacie implementacja operatora wykorzystywanego przez funkcję `sort` jest prosta. Po posortowaniu obu zbiorów punktów wystarczy je z powrotem scalić. Złożoność czasowa sortowania ze względu na zastosowanie funkcji `sort` to $O(n \log n)$. Na rysunku 2.9 jest pokazany proces wyznaczania porządku kątowego dla przykładowego zbioru punktów.

Pokazana na listingu 2.40 funkcja `vector<POINT*> AngleSort(vector<POINT>&, POINT, POINT)` przyjmuje jako parametry listę punktów do posortowania oraz dwa punkty C i D . Jako wynik działania zwracany jest wektor wskaźników do punktów w kolejności zgodnej z porządkiem kątowym. Wywołanie tej funkcji dla zbioru punktów z rysunku 2.9 daje wynik pokazany na listingu 2.41. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 2.42.

Listing 2.40. Implementacja funkcji `vector<POINT*> AngleSort(vector<POINT>&, POINT, POINT)`

```
// Wskaźnik do punktu centralnego (używany przez funkcję porównującą)
01 POINT* RSK;
// Funkcja porównująca punkty
02 bool Rcmp(POINT *a, POINT *b) {
03     LL w = Det((*RSK), (*a), (*b));
04     if (w == 0) return abs(RSK->x - a->x) + abs(RSK->y - a->y) <
05         abs(RSK->x - b->x) + abs(RSK->y - b->y);
06     return w > 0;
07 }
// Funkcja sortuje według kąta odchylenia zbior punktów względem
// punktu centralnego s, zaczynając od wektora s -> k
08 vector<POINT*> AngleSort(vector<POINT> &p, POINT s, POINT k) {
09     RSK = &s;
10     vector<POINT*> l, r;
// Każdy punkt, który podlega sortowaniu, zostaje wstawiony do jednego
// z wektorów l lub r, w zależności od tego,
// czy znajduje się po lewej czy po prawej stronie prostej s -> k
11     FOREACH(it, p) {
12         LL d = Det(s, k, (*it));
13         (d > 0 || (d==0 && (s.x == it->x ? s.y < it->y : s.x < it->x)))
14             ? l.PB(&*it) : r.PB(&*it);
15     }
// Posortuj niezależnie punkty w obu wyznaczonych wektorach
16     sort(ALL(l), Rcmp);
17     sort(ALL(r), Rcmp);
// Wstaw wszystkie punkty z wektora r na koniec wektora l
18     FOREACH(it, r) l.PB(*it);
19     return l;
20 }
```

Listing 2.41. Wynik działania funkcji `vector<POINT*> AngleSort(vector<POINT>&, POINT, POINT)` dla przykładowego zbioru punktów z rysunku 2.9

(2, 6) (-3, 4) (-7, 5) (-1, -1) (-6, -6) (4, 0) (7, 0) (8, 7)

Listing 2.42. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 2.41. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `anglesort.cpp`

```

01 int main() {
02     POINT c, k;
03     int n;
// Wczytaj liczbę punktów oraz współrzędne wektora, względem którego
// wykonywane będzie sortowanie
04     cin >> n >> c.x >> c.y >> k.x >> k.y;
05     vector<POINT> l(n);
// Wczytaj wszystkie punkty
06     REP(x, n) cin >> l[x].x >> l[x].y;
// Posortuj punkty
07     vector<POINT *> res = AngleSort(l, c, k);
08     FOREACH(it, res) cout << " " << *(*it);
09     return 0;
10 }
```

ZADANIE — OŁTARZE

Pochodzenie:

VI Olimpiada Informatyczna

Rozwiązanie:

`altar.cpp`

Według chińskich wierzeń ludowych złe duchy mogą poruszać się tylko po linii prostej. Ma to istotne znaczenie przy budowie świątyń. Świątynie są budowane na planach prostokątów o bokach równoległych do kierunków północ-południe oraz wschód-zachód. Żadne dwa z tych prostokątów nie mają punktów wspólnych. Po środku jednej z czterech ścian jest wejście, którego szerokość jest równa połowie długości tej ściany. W centrum świątyni (na przecięciu przekątnych prostokąta) znajduje się ołtarz. Jeśli znajdzie się tam zły duch, świątynia zostanie zhańbiona. Tak może się zdarzyć, jeśli istnieje półprosta (w płaszczyźnie równoległej do powierzchni terenu), która biegnie od ołtarza w centrum świątyni przez otwór wejściowy aż do nieskończoności, nie przecinając i nie dotykając po drodze żadnej ściany, tej lub innej świątyni.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta opisy świątyń,
- sprawdzi, które świątynie mogą zostać zhańbione,
- wypisze ich numery na standardowe wyjście.

Wejście

W pierwszym wierszu wejścia zapisana jest jedna liczba naturalna n , $1 \leq n \leq 1000$, będąca liczbą świątyń. W każdym z kolejnych n wierszy znajduje się opis jednej świątyni (w i -tym z tych wierszy opis świątyni numer i). Opis świątyni składa się z czterech nieujemnych liczb całkowitych, nie większych niż 8000 oraz jednej litery E, W, S lub N. Pierwsze dwie liczby to współrzędne północno-zachodniego narożnika świątyni, a dwie następne to współrzędne przeciwnego, południowo-wschodniego narożnika. Określając współrzędne punktu, podajemy najpierw jego długość geograficzną (która rośnie z zachodem na wschód), a następnie — szerokość geograficzną, która rośnie z południa na północ. Piąty element opisu wskazuje ścianę, na której znajduje się wejście do świątyni (E — wschodnią, W — zachodnią, S — południową, N — północną). Kolejne elementy opisu świątyni są pooddzielane pojedynczymi odstępami.

Wyjście

W kolejnych wierszach wyjścia Twój program powinien zapisać w porządku rosnącym numery świątyń, które mogą zostać zhańbione przez złego ducha, każdy numer w osobnym wierszu.

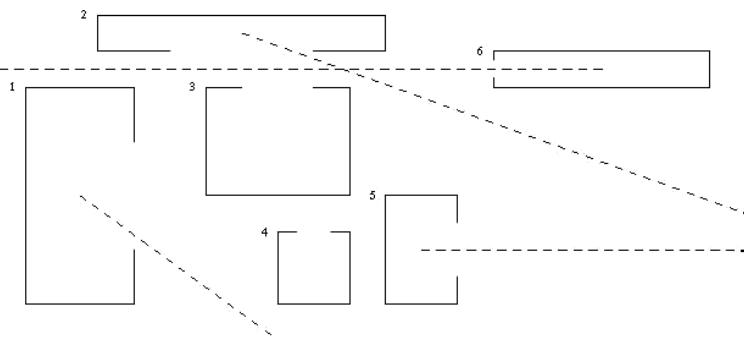
Przykład

Dla następującego wejścia:

6
1 7 4 1 E
3 9 11 8 S
6 7 10 4 N
8 3 10 1 N
11 4 13 1 E
14 8 20 7 W

Poprawnym rozwiązaniem jest:

1
2
5
6

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 10002	acm.uva.es — zad. 10927	spoj.sphere.pl — zad. 202

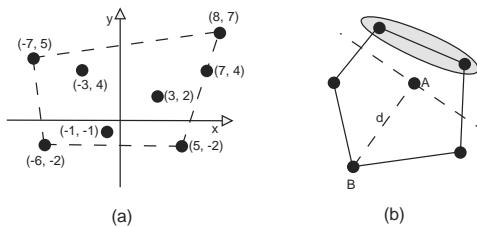
2.7. Otoczka wypukła

Dla danego zbioru punktów S otoczka wypukłą jest nazywany wielokątem wypukłym, który zawiera wszystkie punkty ze zbioru S . Najmniejsza otoczka wypukła cechuje się dodatkowo najmniejszym możliwym polem. Ważną właściwością najmniejszej otoczki wypukłej, pomagającą w jej wyznaczaniu, jest to, że każdy jej wierzchołek to również punkt ze zbioru S (patrz rysunek 2.10a)

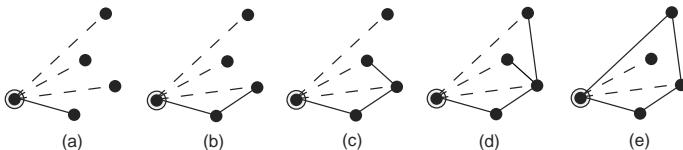
Literatura
[2] — 8.3
[4] — 33.3
[8] — 4

Istnieje wiele algorytmów służących do wyznaczania najmniejszej otoczki wypukłej. Jednym z nich jest algorytm Grahama, który dla n -elementowego zbioru punktów działa w czasie $O(n \log n)$. Algorytm ten najpierw wyznacza punkt zbioru o najmniejszej odległości (współrzędnej x), a potem sortuje wszystkie inne w kolejności rosnących kątów odchylenia (patrz rysunek 2.11a). Wszystkie punkty są następnie przetwarzane w takiej kolejności — dodaje się je do konstruowanej otoczki wypukłej, usuwając jednocześnie punkty dodane poprzednio, o ile kąt utworzony pomiędzy trzema ostatnio dodanymi do otoczki punktami wyznacza skręt w prawo (rysunek 2.11d). Proces konstruowania otoczki wypukłej dla przykładowego zbioru punktów jest pokazany na rysunku 2.11.

Podana na listingu 2.43 funkcja `vector<POINT*> ConvexHull(vector<POINT*>&)` przyjmuje jako parametr wektor punktów, a zwraca wektor wskaźników do punktów należących do otoczki wypukłej. Wskaźniki te są uporządkowane w kolejności odwrotnej do ruchu wskazówek zegara. Funkcja ta jest modyfikacją opisanego algorytmu Grahama, mającą na celu skrócenie implementacji i zwiększenie wydajności algorytmu. Punkty nie są sortowane według kąta odchylenia, lecz w porządku „po współrzędnych”, a konstruowanie

Rysunek 2.10. (a) Zbiór ośmiu punktów na płaszczyźnie oraz najmniejsza otoczka wypukła dla tego zbioru punktów. (b) Dla każdej pary punktów oddalonych o d , z których co najmniej jeden nie leży na otoczce wypukłej, istnieje para punktów oddalone o $l > d$

Rysunek 2.11. Proces konstruowania otoczki wypukłej. (a) Wyznaczenie skrajnego punktu, uporządkowanie punktów według kątów odchylenia oraz dodanie pierwszej krawędzi. (b-c) Przetworzenie kolejnych wierzchołków oraz dodanie krawędzi do konstruowanej otoczki wypukłej. (d) Usunięcie poprzedniej krawędzi leżącej na lewo od nowo dodanej. (e) Konstrukcja otoczki wypukłej zakończona

otoczki realizowane jest w dwóch fazach — dolnej oraz górnej połówki. Wynik wywołania tej funkcji dla przykładowego zbioru punktów z rysunku 2.10 jest pokazany na listingu 2.44, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 2.45.

Listing 2.43. Implementacja funkcji `vector<POINT*> ConvexHull(vector<POINT>&)`

```
01 #define XCAL {while(SIZE(w) > m && Det((*w[SIZE(w) - 2]), \
02     (*w[SIZE(w) - 1]),(*s[x]))) <= 0) w.pop_back(); w.PB(s[x]);}
// Funkcja wyznaczająca otoczkę wypukłą dla zbioru punktów
03 vector<POINT*> ConvexHull(vector<POINT> &p) {
04     vector<POINT*> s, w;
// Wypełnij wektor s wskaźnikami do punktów,
// dla których konstruowana jest otoczka wypukła
05     FOREACH(it, p) s.PB(&*it);
// Posortuj wskaźniki punktów w kolejności
// (niemalejące współrzędne x, niemalejące współrzędne y)
06     sort(ALL(s), OrdXY);
07     int m = 1;
// Wyznacz dolną część otoczki wypukłej - łączącą najbardziej lewy-dolny
// punkt z najbardziej prawym-górnym punktem
08     REP(x, SIZE(s)) XCAL
09     m = SIZE(w);
// Wyznacz górną część otoczki
10    FORD(x, SIZE(s) - 2, 0) XCAL
// Usuń ostatni punkt (został on wstawiony do otoczki dwa razy)
11    w.pop_back();
12    return w;
13 }
```

Listing 2.44. Wynik działania funkcji `vector<POINT*> ConvexHull(vector<POINT>&)` dla przykładowego zbioru punktów z rysunku 2.10. Do wyznaczanej otoczki wypukłej należą tylko skrajne punkty krawędzi — punkt (7, 4) nie należy do wyznaczonej otoczki

```
(-7, 5) (-6, -2) (5, -2) (8, 7)
```

Listing 2.45. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 2.44. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `convexhull_str.cpp`

```
01 int main() {
02     int n;
03     vector<POINT> l;
04     POINT p;
// Wczytaj liczbę punktów
05     cin >> n;
// Wczytaj wszystkie punkty
06     REP(x, n) {
```

Listing 2.45. (cd.)

```

07     cin >> p.x >> p.y;
08     l.PB(p);
09 }
// Wyznacz otoczkę wypukłą
10    vector<POINT *> res = ConvexHull(l);
11    FOREACH(it, res) cout << " " << (**it);
12    return 0;
13 }
```

Wiele problemów dla zbioru punktów można rozwiązać, wyznaczając najpierw otoczkę wypukłą. Przykładem może być problem znajdowania pary najbardziej oddalonych punktów. Oczywiście jest, że punkty takie muszą znajdować się na otoczce wypukłej rozpatrywanego zbioru. Wybierając bowiem parę punktów A i B oddalonych od siebie o d , z których przynajmniej jeden nie leży na otoczce wypukłej (założymy bez straty ogólności, że jest nim punkt A), oraz prowadząc przez punkt A prostą l prostopadłą do odcinka $A \mapsto B$, okazuje się, że dla wszystkich punktów C leżących po przeciwnej stronie prostej l niż punkt B zachodzi $|B \mapsto C| > d$ (patrz rysunek 2.10b). W celu wyznaczenia pary najdalszych punktów należy dla każdego punktu leżącego na otoczce wypukłej wyznaczyć punkt dla niego najdalszy oraz wybrać spośród wszystkich znalezionych par tę najbardziej oddaloną. Można tego dokonać w czasie liniowym przez wyznaczanie kolejnych par antypodycznych punktów, co daje sumaryczną złożoność czasową algorytmu $O(n \log n)$.

ZADANIE — POMNIKI

Pochodzenie:

Zadanie przygotowane na potrzeby książki

Rozwiązanie:

`monuments.cpp`

W Bajtocji od jakiegoś czasu trwa akcja mająca na celu zwiększenie atrakcyjności turystycznej miasta. Sadzone są drzewa, trawa malowana jest na zielono... Służby miejskie postanowiły wybudować również wiele ozdobnych pomników z Bito-Kryptu. Pojawił się jednak pewien problem — w Bajtocji znajduje się potężna sieć Bito-serwerów komunikujących się przy użyciu fal radiowych. Budowa pomników z Bito-Kryptu na obszarze aktywnej komunikacji radiowej może zakłócać transmisję danych. Transmisja może zostać zakłócona, jeśli pomnik znajduje się we wnętrzu pewnego trójkąta, którego wierzchołkami są lokalizacje Bito-serwerów. Służby miejskie zwróciły się do Ciebie z prośbą o stwierdzenie dla każdej sugerowanej lokalizacji pomnika, czy nie będzie ona zakłócać komunikacji.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta lokalizacje Bito-serwerów oraz sugerowane lokalizacje pomników,
- dla każdego pomnika stwierdzi, czy może on zakłócać łączność,
- wypisze wynik.

Wejście

Pierwszy wiersz zawiera dwie liczby całkowite n i m ($1 \leq n, m \leq 100\,000$) — liczbę Bito-serwerów oraz liczbę sugerowanych lokalizacji pomników. Następnych n wierszy

zawiera po dwie liczby całkowite x, y ($-1\ 000\ 000 \leq x, y \leq 1\ 000\ 000$) oznaczające współrzędne kolejnych Bito-serwerów. Kolejnych m wierszy zawiera po dwie liczby całkowite x, y ($-1\ 000\ 000 \leq x, y \leq 1\ 000\ 000$) oznaczające współrzędne sugerowanych lokalizacji pomników.

Wyjście

Twój program powinien wypisać dokładnie m wierszy — w i -tym wierszu wyjścia powinno się znaleźć słowo *TAK*, jeśli lokalizacja pomnika jest bezpieczna (nie będzie powodowała zakłóceń), lub słowo *NIE* w przeciwnym przypadku.

Przykład

Dla następującego wejścia:

4 5
0 0
10 0
10 10
0 10
5 5
12 1
9 9
10 5
3 10

Poprawnym rozwiązaniem jest:

NIE
TAK
NIE
TAK
TAK

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 10078 acm.uva.es — zad. 109 acm.uva.es — zad. 10065	acm.uva.es — zad. 218 spoj.sphere.pl — zad. 26 acm.sgu.ru — zad. 227	spoj.sphere.pl — zad. 228 acm.sgu.ru — zad. 277 acm.uva.es — zad. 10135 acm.sgu.ru — zad. 290

2.8. Para najbliższych punktów

W podrozdziale dotyczącym otoczki wypukłej zbioru punktów wspomnialiśmy o algorytmie wyznaczania pary najdalszych punktów. W tym podrozdziale zajmiemy się podobnym problemem — dla danego zbioru punktów S na płaszczyźnie należy wyznaczyć parę najbliższych punktów.

Nasuwanym się rozwiązaniem tego problemu jest sprawdzenie każdej pary punktów i wybór tych dwóch, które są najbliższej siebie. Rozwiązanie takie jest bardzo proste w implementacji, niestety jego złożoność czasowa nie jest zachwycająca i wynosi $O(n^2)$.

Istnieje algorytm pozwalający na znalezienie pary najbliższych punktów w czasie $O(n \log n)$ i działający na podstawie techniki dziel i zwyciężaj. Na samym początku są tworzone dwie kopie zbioru punktów. Jedna z nich sortowana jest w kolejności niemalejących odciętych (zbior ten nazwiemy S_x), a druga w kolejności niemalejących rzędnych (zbior S_y). Po wykonaniu tego kroku następuje przejście do fazy dzielenia zbioru punktów. Wyznaczana jest prosta l równoległa do osi y , taka że po obu jej stronach znajduje się

Literatura
[2] — 8.4.1
[4] — 33.4

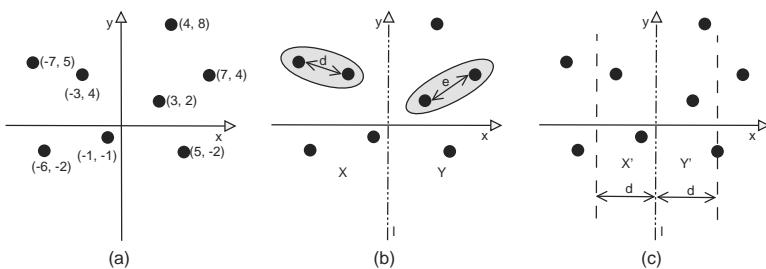
tylko same punktów ze zbioru S (patrz rysunek 2.12b). W ten sposób powstają dwa zbiory punktów X oraz Y . Zbiór X zawiera punkty położone na lewo od prostej l , natomiast Y — punkty położone na prawo od prostej l .

Rekurencyjnie rozwiązane zostają podproblemy dla obu części X i Y , na skutek czego zostają wyznaczone dwie odległości d oraz e , oznaczające odpowiednio odległość najbliższej pary punktów w zbiorze X oraz Y . Założymy, bez straty ogólności, że $d < e$.

Kolejnym krokiem algorytmu jest scalanie podrozwiązań. Oczywiście jest, że para najbliższych punktów dla całego zbioru S nie może być oddalona o więcej niż d . Możliwe są dwa przypadki — albo najbliższa para należy do zbioru X (wtedy jest to wyznaczona para punktów oddalonych o d), albo jeden z punktów należy do zbioru X , a drugi do zbioru Y . W tym drugim przypadku punkty są oddalone od siebie o odległość mniejszą niż d , więc każdy z nich musi leżeć nie dalej niż o d od prostej l — podzbiory X' i Y' punktów znajdujących się nie dalej niż o d oznaczamy odpowiednio przez X' i Y' (rysunek 2.12c).

To, co pozostało do zrobienia, to wyznaczenie wszystkich par punktów $u \in X'$ oraz $v \in Y'$, takich że $|u \leftrightarrow v| < d$. Ponieważ odległość dowolnej pary punktów zarówno w zbiorze X' , jak i Y' wynosi co najmniej d , zatem liczba punktów ze zbiorów X' oraz Y' w dowolnym kwadracie o boku długości d jest ograniczona przez liczbę 5. Aby wyznaczyć wszystkie pożądane pary punktów u i v , wystarczy dla każdego punktu ze zbioru X' sprawdzić 5 najbliższych pod względem współrzędnej y punktów ze zbioru Y' . Można tego dokonać w czasie liniowym ze względu na sumaryczną moc zbiorów X oraz Y , dzięki wcześniejszemu posortowaniu punktów względem współrzędnej y .

Implementacja opisanej powyżej metody jest realizowana przez strukturę **NearestPoints**. Do jej konstruktora przekazywany jest wektor punktów, dla których chcemy znaleźć parę punktów najbliższych. Wynik — najmniejszą odległość — można odczytać z pola **double dist**, a para najbliższych punktów jest wskazywana przez wskaźniki **POINT *p1**, ***p2**. Implementacja tej struktury przedstawiona jest na listingu 2.46. Zastosowanie struktury **NearestPoints** dla przykładowego zbioru punktów z rysunku 2.12 daje wynik pokazany na listingu 2.47. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 2.48.

Rysunek 2.12. (a) Zbiór punktów, dla których jest wyznaczana para najbliższych punktów. (b) Rozdzielenie zbioru punktów na dwa podzbiory X oraz Y . Wyznaczenie w obrębie tych zbiorów par najbliższych punktów oddalonych odpowiednio o d i e . (c) Scalenie podrozwiązań — następuje sprawdzenie par punktów ze zbiorów X' oraz Y' oddalonych co najwyżej o $\min(d, e) = d$ od prostej l

Listing 2.46. Implementacja struktury NearestPoints

```
01 struct NearestPoints {
02     vector<POINT*> l;
// Wskaźniki do dwóch punktów stanowiących znalezioną
// parę najbliższych punktów
03     POINT *p1, *p2;
// Odległość między punktami p1 i p2
04     double dist;
// Funkcja usuwa z listy l wszystkie punkty, których odległość
// od prostej x=p jest większa od odległości między parą aktualnie
// znalezionych najbliższych punktów
05     void Filter(vector<POINT*> &l, double p) {
06         int s = 0;
07         REP(x, SIZE(l))
08             if (sqr(l[x]->x - p) <= dist) l[s++] = l[x];
09         l.resize(s);
10    }
// Funkcja realizuje fazę dziel i zwycięzaj dla zbioru punktów z wektora l
// od pozycji p do k. Wektor ys zawiera punkty z przetwarzanego
// zbioru posortowane w kolejności niemalejących współrzędnych y
11    void Calc(int p, int k, vector<POINT*> &ys) {
// Jeśli zbiór zawiera więcej niż jeden punkt, to następuje faza podziału
12        if (k - p > 1) {
13            vector<POINT*> lp, rp;
// Wyznacz punkt podziału zbioru
14            int c = (k + p - 1) / 2;
// Podziel wektor ys na dwa zawierające odpowiednio punkty
// na lewo oraz na prawo od punktu l[c]
15            FOREACH(it, ys)
16                if (OrdXY(l[c], *it)) rp.PB(*it); else lp.PB(*it);
// Wykonaj fazę podziałów
17            Calc(p, c + 1, lp);
18            Calc(c + 1, k, rp);
// Następuje faza scalania. Najpierw z wektorów l i r usuwane
// są punkty położone zbyt daleko od prostej wyznaczającej podział zbiorów
19            Filter(lp, l[c]->x);
20            Filter(rp, l[c]->x);
21            int p = 0; double k; int rps = SIZE(rp) - 1;
// Następuje faza wyznaczania odległości między kolejnymi parami punktów,
// które mogą polepszyć bieżący wynik
22            FOREACH(it, lp) {
23                while (p < rps && rp[p + 1]->y < (*it)->y) p++;
24                FOR(x, max(0, p - 2), min(rps, p + 1))
// Jeśli odległość między parą przetwarzanych punktów jest mniejsza
// od bieżącego wyniku, to zaktualizuj wynik
25                    if (dist > (k = sqr((*it)->x - rp[x]->x) +
```

Listing 2.46. (cd.)

```

26             sqr((*it)->y - rp[x]->y))) {
27             dist = k;
28             p1 = *it;
29             p2 = rp[x];
30         }
31     }
32 }
33 }

// Konstruktor struktury NearestPoints wyznaczający parę najbliższych punktów
34 NearestPoints(vector<POINT> &p) {
// Wypełnij wektor l wskaźnikami do punktów z wektora p
// oraz posortuj te wskaźniki w kolejności niemalejących współrzędnych x
35 FOREACH(it, p) l.PB(&(*it));
36 sort(ALL(l), OrdXY);
// Jeśli w zbiorze istnieją dwa punkty o tych samych współrzędnych,
// to punkty te są poszukiwanym wynikiem
37 FOR(x, 1, SIZE(l) - 1)
38     if (l[x - 1]->x == l[x]->x && l[x - 1]->y == l[x]->y) {
39         dist = 0;
40         p1 = l[x - 1]; p2 = l[x]; return;
41     }
42     dist = double(INF) * double(INF);
// Skonstruuj kopię wektora wskaźników do punktów i posortuj go w kolejności
// niemalejących współrzędnych y
43     vector<POINT*> v = l;
44     sort(ALL(v), OrdYX);
// Wykonaj fazę dziel i zwyciężaj dla wszystkich punktów ze zbioru
45     Calc(0, SIZE(l), v);
46     dist = sqrt(dist);
47 }
48 };

```

Listing 2.47. Wynik wykorzystania struktury `NearestPoints` dla przykładowego zbioru punktów z rysunku 2.12

Wyznaczona odległość: 4.12311
 Znaleziona para najbliższych punktów:
 (-7, 5) (-3, 4)

Listing 2.48. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 2.47. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `nearestpoints_str.cpp`

```

01 int main() {
02     int n;
03     vector<POINT> l;

```

Listing 2.48. (cd.)

```
04 POINT p;
// Wczytaj liczbę punktów
05 cin >> n;
// Wczytaj kolejne punkty
06 REP(x, n) {
07     cin >> p.x >> p.y;
08     l.PB(p);
09 }
// Wyznacz parę najbliższych punktów oraz wypisz wynik
10 NearestPoints str(l);
11 cout << "Wyznaczona odległość: " << str.dist << endl;
12 cout << "Znaleziona para najbliższych punktów:" << endl;
13 cout << *(str.p1) << " " << *(str.p2) << endl;
14 return 0;
15 }
```

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 10245	acm.sgu.ru — zad. 120 acm.uva.es — zad. 10750	

Rozdział 3

Kombinatoryka

Wiele zadań, które zawodnik musi rozwiązać podczas zawodów, należy do klasy problemów NP-trudnych. Dość dużo tego typu zadań pojawia się na konkursach ACM czy TopCoder. Rozpoznanie zadania tego typu jest zazwyczaj stosunkowo łatwe — wszystkie one charakteryzują się bardzo ścisłymi limitami na wielkość danych wejściowych (umiejętność szacowania złożoności wymaganego algorytmu na podstawie ograniczeń na wielkość danych wejściowych jest bardzo istotna). Jak wiadomo, nie są znane algorytmy pozwalające na rozwiązywanie zadań NP-trudnych w czasie wielomianowym — często stosowane techniki opierają się na programowaniu dynamicznym, które zasadniczo polega na wyznaczaniu wyników dla pewnej klasy podproblemów, na podstawie których można obliczyć wynik dla postawionego problemu. Liczba podproblemów, które należy rozpatrzyć w przypadku zadań NP-trudnych, jest wykładnicza, co nie tylko wiąże się z długim czasem ich generowania, ale również wymaga dużej ilości pamięci potrzebnej na spamiętywanie wyników częściowych. Programowanie dynamiczne dla wielu zadań nie jest także proste z implementacyjnego punktu widzenia.

Czasem rozsądniejszym podejściem jest wygenerowanie wszystkich możliwych rozwiązań dla postawionego problemu, a następnie wybranie spośród nich najlepszego. Rozwiązaniem może być przykładowo odpowiednie uporządkowanie pewnych obiektów (wyznaczany porządek można reprezentować przy użyciu permutacji) czy też wybranie pewnego ich podzbioru.

W przypadku wielu zadań NP-trudnych okazuje się, że umiejętność efektywnego generowania rozmaitych obiektów kombinatorycznych jest podstawą do szybkiego rozwiązania zadania. W tym rozdziale przedstawimy kilka algorytmów umożliwiających generowanie wszystkich permutacji oraz podzbiorów danego zbioru, jak również podziałów liczb.

3.1. Permutacje w kolejności antyleksykograficznej

Pierwszą prezentowaną funkcją jest `void PermAntyLex::Gen(VI&, void (*)(VI&))`, której implementacja przedstawiona jest na listingu 3.1. Funkcja ta przyjmuje jako argumenty wektor liczb v oraz wskaźnik do funkcji f . Jej zadaniem jest generowanie wszystkich permutacji zbioru v , a także wywołanie funkcji f dla każdej wygenerowanej permutacji. Wywołanie omawianej funkcji dla przykładowego zbioru liczb spowoduje wygenerowanie ciągu permutacji widocznego na listingu 3.2. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku

Literatura
[10] — 1.2.5
[13] — 1
[38] — 3

Literatura
[10] — 1.2.5
[13] — 1.4

jest podany na listingu 3.3. Specyficzny porządek generowania permutacji okazuje się pozytyczny w niektórych zadaniach, jednak główną zaletą tej funkcji jest jej prostota.

Czas wyznaczenia wszystkich permutacji zbioru n -elementowego to $O(n!)$, co daje optymalny algorytm, gdyż średni czas przypadający na wygenerowanie pojedynczej permutacji jest stały.

Listing 3.1. Implementacja funkcji `void PermAntyLex::Gen(VI&, void (*)(VI&))`

```

01 namespace PermAntyLex {
// Wskaźnik do wektora liczb reprezentujących generowaną permutację
02     VI *V;
// Wskaźnik do funkcji, która jest wywoływana dla każdej wygenerowanej
// permutacji
03     void (*fun) (VI&);
// Funkcja rekurencyjna wyznaczająca wszystkie m-elementowe permutacje
04     void Perm(int m) {
05         if (!m) fun(*V);
06         else FOR(i, 0, m) {
07             Perm(m - 1);
08             if (i < m) {
// Zamiana miejscami elementu i-tego z (m - 1)-szym
09                 swap((*V)[i], (*V)[m]);
// Odwrócenie kolejności wszystkich elementów na przedziale
// [0..m - 1]. W tym miejscu wykorzystywana jest niejawna informacja
// na temat budowy wektorów - gdyby elementy nie znajdowały się w
// pamięci w postaci ciągłej, nie wolno byłoby skorzystać z funkcji
// reverse
10                 reverse(&(*V)[0], &(*V)[m]);
11             }
12         }
13     }
// Właściwa funkcja wywoływana z zewnątrz przestrzeni nazw PermAntyLex
14     void Gen(VI &v, void (*f) (VI&)) {
15         V = &v;
16         fun = f;
17         Perm(SIZE(v) - 1);
18     }
19 };

```

Listing 3.2. Ciąg permutacji wygenerowany przez funkcję `void PermAntyLex::Gen(VI&, void (*)(VI&))` dla zbioru liczb $\{1, 2, 3, 4\}$

1 2 3 4	2 1 3 4	1 3 2 4	3 1 2 4	2 3 1 4	3 2 1 4
1 2 4 3	2 1 4 3	1 4 2 3	4 1 2 3	2 4 1 3	4 2 1 3
1 3 4 2	3 1 4 2	1 4 3 2	4 1 3 2	3 4 1 2	4 3 1 2
2 3 4 1	3 2 4 1	2 4 3 1	4 2 3 1	3 4 2 1	4 3 2 1

Listing 3.3. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 3.2. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `permantylex.cpp`

```
// Funkcja wywoływana dla każdej wygenerowanej permutacji
01 void Display(VI &v) {
02     static int calc = 0;
03     if (!(calc++ % 6)) cout << endl;
// Wypisz elementy permutacji
04     FOREACH(it, v) cout << *it << " ";
05     cout << "\t";
06 }
07 int main() {
08     VI p;
// Utwórz wektor liczb {1, 2, 3, 4}
09     FOR(x, 1, 4) p.PB(x);
// Wygeneruj permutacje zbioru {1, 2, 3, 4} w kolejności antyleksykograficznej
10     PermAntyLex::Gen(p, &Display);
11     return 0;
12 }
```

3.2. Permutacje — minimalna liczba transpozycji

Jak już zauważyliśmy wcześniej, nie da się wygenerować wszystkich permutacji zbioru n -elementowego szybciej niż w czasie $O(n!)$. Nie oznacza to jednak, że rozwiązanie zadania opierającego się na przeanalizowaniu wszystkich permutacji w celu znalezienia optymalnego rozwiązania działa w takim czasie. Dla każdej permutacji bowiem muszą zostać wykonane pewne obliczenia zależne od rozwiązywanego problemu. Jedną z możliwości wykonywania tych obliczeń jest dokonywanie ich niezależnie dla każdej wyznaczonej permutacji. Podejście takie jest najprostsze z możliwych, jednakże nie uwzględnia zależności, które mogą występować pomiędzy różnymi rozwiązaniami, a co za tym idzie, podczas sprawdzania kolejnych permutacji algorytm może wykonywać pewną nadmiarową pracę. Uwzględnianie zależności między rozwiązaniami wymaga jednak pewnej wiedzy na temat kolejności generowania permutacji. W zależności od tego może się okazać, że wykorzystanie informacji z poprzedniego rozwiązania, w celu wyznaczenia wyniku dla aktualnego, nie jest proste, o ile w ogóle możliwe.

Literatura

[13] — 1.4

Definicja 3.1. Transpozycja jest to zamiana miejscami dwóch elementów permutacji — przykładowo, permutacjami uzyskanymi przez zastosowanie pojedynczej transpozycji do permutacji $\{1, 2, 3, 4\}$ są $\{2, 1, 3, 4\}$ oraz $\{1, 4, 3, 2\}$, ale nie $\{2, 3, 1, 4\}$.

Przedstawiona w tym podrozdziale funkcja `void PermMinTr::Gen(VI&, void (*) (VI&))` służy do generowania wszystkich permutacji danego zbioru w kolejności minimalnych transpozycji. Kolejne dwie permutacje powstają przez zamianę miejscami tylko dwóch elementów — podejście takie w wielu zadaniach bardzo ułatwia wyznaczanie wy-

ników dla kolejnych rozwiązań z wykorzystaniem poprzednich. Parametrami funkcji są odpowiednio wektor liczb reprezentujący permutowany zbiór oraz wskaźnik do funkcji wywoływanej dla każdej wyznaczonej permutacji. Czas działania algorytmu to $O(n!)$. Implementacja tej funkcji jest podana na listingu 3.4. Przykład wygenerowanej za pomocą tej funkcji listy permutacji jest pokazany na listingu 3.5. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia powyższego wyniku jest zamieszczony na listingu 3.6.

Listing 3.4. Implementacja funkcji `void PermMinTr::Gen(VI&, void (*)(VI&))`

```

01 namespace PermMinTr {
// Wskaźnik do wektora liczb reprezentujących generowaną permutację
02   VI* V;
// Wskaźnik do funkcji, która jest wywoływana dla każdej
// wygenerowanej permutacji
03   void (*fun)(VI&);
// Funkcja rekurencyjna wyznaczająca wszystkie m-elementowe permutacje
04   void Perm(int m){
05     if(m == 1) fun(*V); else
06       REP(i, m) {
07         Perm(m - 1);
08         if(i < m - 1) swap((*V)[!(m & 1) && m > 2] ?
09           (i < m - 1) ? i : m - 3 : m - 2], (*V)[m - 1]);
10       }
11   }
// Właściwa funkcja wywoywana z zewnątrz przestrzeni nazw PermAntyLex
12   void Gen(VI &v, void (*f)(VI&)) {
13     V = &v;
14     fun = f;
15     Perm(SIZE(v));
16   }
17 };

```

Listing 3.5. Przykład działania funkcji `void PermMinTr::Gen(VI&, void (*)(VI&))` dla zbioru liczb {1, 2, 3, 4}

1 2 3 4	2 1 3 4	2 3 1 4	3 2 1 4	3 1 2 4	1 3 2 4
4 3 2 1	3 4 2 1	3 2 4 1	2 3 4 1	2 4 3 1	4 2 3 1
4 1 3 2	1 4 3 2	1 3 4 2	3 1 4 2	3 4 1 2	4 3 1 2
4 3 2 1	3 4 2 1	3 2 4 1	2 3 4 1	2 4 3 1	4 2 3 1

Listing 3.6. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 3.5. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `permmintr.cpp`

```

// Funkcja wywoywana dla każdej wygenerowanej permutacji
01 void Display(VI &v) {
02   static int calc = 0;

```

Listing 3.6. (cd.)

```

03 if (!(calc++ % 6)) cout << "\n";
// Wypisz elementy permutacji
04 FOREACH(it, v) cout << *it << " ";
05 cout << "\t";
06 }
07 int main() {
08     VI p;
// Utwórz wektor liczb {1, 2, 3, 4}
09     FOR(x, 1, 4) p.PB(x);
// Wygeneruj permutacje zbioru {1, 2, 3, 4} z użyciem minimalnej
// liczby transpozycji
10     PermMinTr::Gen(p, &Display);
11     return 0;
12 }
```

3.3. Permutacje — minimalna liczba transpozycji sąsiednich

W niektórych zadaniach generowanie permutacji w kolejności minimalnych transpozycji może się okazać niewystarczające — zależności między poszczególnymi rozwiązaniami są na tyle skomplikowane, że proces aktualizacji wyniku dla konkretnego rozwiązania nie może zostać zrealizowany w zadowalającym czasie na podstawie wyniku dla innego rozwiązania różniącego się pojedynczą transpozycją. W takich sytuacjach pożądanym sposobem generowania kolejnych permutacji może się okazać metoda wyznaczania permutacji z użyciem minimalnej liczby transpozycji sąsiednich.

Literatura

[13] — 1.4

Definicja 3.2. Transpozycja sąsiednia jest to taka transpozycja, która zamienia miejscami dwa sąsiednie elementy — przykładowo, permutacjami uzyskanymi przez zastosowanie pojedynczej transpozycji sąsiedniej do permutacji $\{1, 2, 3, 4\}$ są $\{2, 1, 3, 4\}$ oraz $\{1, 2, 4, 3\}$, ale nie $\{2, 3, 1, 4\}$ oraz $\{4, 2, 3, 1\}$.

Funkcja **void PermMinTrAdj(VI&, void (*)(VI&, int))**, której implementację zawiera listing 3.7, realizuje taką właśnie metodę wyznaczania permutacji. Jej parametrami są odpowiednio wektor liczb oraz funkcja f wywoływana dla każdej wyznaczonej permutacji. Funkcja f otrzymuje dwa parametry — pierwszym jest wektor liczb reprezentujący permutację, a drugim liczba k wyznaczająca parę elementów (k oraz $k+1$), które zostały zamienione miejscami w celu uzyskania nowej permutacji ($k = -1$ w przypadku pierwszej permutacji). Czas działania omawianej funkcji to $O(n!)$.

Wynik wygenerowany przez tę funkcję dla przykładowego zbioru liczb jest pokazany na listingu 3.8. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 3.9.

Listing 3.7. Implementacja funkcji `void PermMinTrAdj(VI&, void (*)(VI&, int))`

```

// Funkcja generuje wszystkie permutacje zbioru p z użyciem minimalnej
// liczby transpozycji sąsiednich
01 void PermMinTrAdj(VI &p, void (*fun) (VI&, int)) {
02     int x, k, i = 0, s = SIZE(p);
03     VI c(s, 1);
04     vector<bool> pr(s, 1);
05     c[s - 1] = 0;
06     fun(p, -1);
07     while (i < s - 1) {
08         i = x = 0;
09         while (c[i] == s - i) {
10             if (pr[i] == !pr[i]) x++;
11             c[i++] = 1;
12         }
13         if (i < s - 1) {
14             k = pr[i] ? c[i] + x : s - i - c[i] + x;
15             swap(p[k - 1], p[k]);
16             fun(p, k - 1);
17             c[i]++;
18         }
19     }
20 }
```

Listing 3.8. Wynik wygenerowany przez funkcję `void PermMinTrAdj(VI&, void (*)(VI&, int))` dla zbioru liczb {1, 2, 3}

```

Permutacja: 1 2 3
Zamiana elementow 0 i 1
Permutacja: 2 1 3
Zamiana elementow 1 i 2
Permutacja: 2 3 1
Zamiana elementow 0 i 1
Permutacja: 3 2 1
Zamiana elementow 1 i 2
Permutacja: 3 1 2
Zamiana elementow 0 i 1
Permutacja: 1 3 2
```

Listing 3.9. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 3.8. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `permmintradj.cpp`

```

// Funkcja wywoływana dla każdej wygenerowanej permutacji
01 void Display(VI &v, int k) {
02     if (k != -1)
03         cout << "Zamiana elementow " << k << " i " << k + 1 << endl;
```

Listing 3.9. (cd.)

```

// Wypisz elementy permutacji
04   cout << "Permutacja: ";
05   FOREACH(it, v) cout << *it << " ";
06   cout << endl;
07 }
08 int main() {
09     VI p;
// Utwórz wektor liczb {1, 2, 3}
10    FOR(x, 1, 3) p.PB(x);
// Wygeneruj permutacje zbioru {1, 2, 3} z użyciem minimalnej liczby
// transpozycji sąsiednich
11    PermMinTrAdj(p, &Display);
12    return 0;
13 }
```

ZADANIE — LICZBY PERMUTACYJNIE-PIERWSZE**Pochodzenie:**

Eliminacje do konkursu ACM ICPC — Dhaka Regional 2004

(Autorem zadania jest Mohammad Sajjad Hossain)

Rozwiązanie:

permprime.cpp

Permutacje ciągu cyfr 0–9 mają bardzo ciekawe własności — różnica dowolnych dwóch permutacji tej samej sekwencji cyfr jest zawsze podzielna przez 9. Jest to dość interesujące zjawisko. Przykładowo:

$$|458967 - 456879| = 2088 = 9 * 232$$

Zadaniem nie będzie jednak udowodnienie tego faktu (gdyż jest to zbyt proste), lecz przeanalizowanie nieco innej własności. Istnieją pewne liczby, które pomniejszone o pewną permutację swoich cyfr są postaci $9p$, gdzie p to liczba pierwsza mniejsza od 1111111. Liczby takie nazywane są permutacyjnie-pierwszymi. Dla przykładu: $92 - 29 = 63 = 9 * 7$, a ponieważ 7 jest liczbą pierwszą, zatem 92 jest liczbą permutacyjnie-pierwszą.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta listę przedziałów liczb naturalnych,
- dla każdego z przedziałów wyznaczy ilość liczb permutacyjnie-pierwszych.
- wypisze wynik.

Wejście

Pierwszy wiersz wejścia zawiera jedną liczbę całkowitą T ($0 < T < 51$) oznaczającą liczbę testów. Następnych T wierszy zawiera po dwie liczby p oraz q ($0 < p \leq q \leq 99\,999\,999$, $q - p \leq 1000$).

Wyjście

Dla każdego testu należy wypisać jeden wiersz zawierający dokładnie jedną liczbę całkowitą, oznaczającą liczbę liczb w przedziale $[a, b]$, które są permutacyjnie-pierwsze.

Przykład

Dla następującego wejścia:

2
1 10
2 20

Poprawnym rozwiązaniem jest:

0
5

Wykaz zadań

Proste	Srednie	Trudne
acm.uva.es — zad. 10911	acm.uva.es — zad. 216	acm.sgu.ru — zad. 224
acm.uva.es — zad. 10063	spoj.sphere.pl — zad. 399	acm.uva.es — zad. 10012
acm.uva.es — zad. 146	acm.sgu.ru — zad. 222	acm.uva.es — zad. 10252
acm.uva.es — zad. 10098	acm.uva.es — zad. 10460	acm.uva.es — zad. 195
spoj.sphere.pl — zad. 379	acm.uva.es — zad. 10475	

3.4. Wszystkie podzbiory zbioru

Rozwiązania niektórych problemów nie wyrażają się w postaci permutacji elementów pewnego zbioru, co wymusza potrzebę poszukiwania innych sposobów reprezentacji. Jednym z nich jest użycie podzbiorów danego zbioru — w takich sytuacjach przydatna może się okazać, podobnie jak to było w przypadku permutacji, efektywna metoda generująca wszystkich 2^n podzbiorów zbioru n -elementowego.

Prezentowana w tym podrozdziale funkcja **void SubsetMin(int, void (*)(vector<bool>&, int))**, której implementacja przedstawiona jest na listingu 3.10, przyjmuje jako parametry liczbę naturalną n określającą liczbę elementów w rozpatrywanym zbiorze oraz wskaźnik do funkcji f , która jest wywoływana dla każdego wyznaczonego podzbioru. Funkcji f przekazywane są dwa parametry. Pierwszy z nich to wektor n zmiennych logicznych reprezentujących podzbiór zbioru — k -ty element przyjmuje wartość 1, jeśli k -ty element zbioru należy do wyznaczonego podzbioru. Drugi parametr reprezentuje numer elementu, który został dodany lub usunięty w procesie generowania kolejnego podzbiuru. Każde dwa kolejne podzbiory wyznaczane przez funkcję różnią się dokładnie jednym elementem (w każdym kroku jeden element zostaje dodany lub usunięty z generowanego podzbiuru). Czas działania funkcji jest liniowy ze względu na liczbę wyznaczanych podzbiorów i wynosi $O(2^n)$. Wynik działania tej funkcji dla przykładowego 3-elementowego zbioru jest pokazany na listingu 3.11, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 3.12.

Literatura
[13] — 1.5

Listing 3.10. Implementacja funkcji `void SubsetMin(int, void (*)(vector<bool>&, int))`

```

// Funkcja generująca wszystkie podzbiory zbioru n-elementowego
01 void SubsetMin(int n, void (*fun)(vector<bool>&, int)) {
02     vector<bool> B(n, 0);
03     fun(B, -1);
04     for(int i = 0, p = 0, j; p < n;) {
05         for(p = 0, j = ++i; j & 1; p++) j >>= 1;
06         if(p < n) {
// Zmień przynależność do podzbioru elementu p
07             B[p] = ! B[p];
08             fun(B, p);
09         }
10     }
11 }
```

Listing 3.11. Przykład działania funkcji `void SubsetMin(int, void (*)(vector<bool>&, int))` dla 3-elementowego zbioru

```

Podzbior: 0 0 0
Do zbioru został dodany element 1
Podzbior: 0 1 0
Do zbioru został dodany element 0
Podzbior: 1 1 0
Do zbioru został dodany element 2
Podzbior: 1 1 1
Ze zbioru został usunięty element 0
Podzbior: 0 1 1
Ze zbioru został usunięty element 1
Podzbior: 0 0 1
Do zbioru został dodany element 0
Podzbior: 1 0 1
```

Listing 3.12. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 3.11. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `subsetmin.cpp`

```

// Funkcja wywoływana dla każdego wygenerowanego podzbioru
01 void Display(vector<bool> &v, int k) {
02     if (k != -1) {
03         if (v[k]) cout << "Do zbioru został dodany element " << k << endl;
04         else cout << "Ze zbioru został usunięty element " << k << endl;
05     }
06     cout << "Podzbior: ";
07     FOREACH(it, v) cout << *it << " ";
08     cout << endl;
09 }
10 int main() {
```

Listing 3.12. (cd.)

```
// Wyznacz wszystkie 3-elementowe podzbiory
11   SubsetMin(3, &Display);
12   return 0;
13 }
```

Wykaz zadań

Proste	Srednie	Trudne
spoj.sphere.pl — zad. 147	acm.sgu.ru — zad. 249	acm.uva.es — zad. 811

3.5. Podzbiory k -elementowe w kolejności leksykograficznej

Istnieje grupa zadań, dla których rozwiązanie można reprezentować przy użyciu podzbioru, ale do rozwiązania nie są potrzebne wszystkie podzbiory, lecz tylko te o odpowiedniej liczności. W takich sytuacjach przydatny jest mechanizm umożliwiający wyznaczanie wszystkich podzbiorów zbioru n -elementowego zawierających dokładnie k elementów. Zadanie takie okazuje się nie tylko możliwe do zrealizowania w czasie liniowym ze względu na liczbę wyznaczanych podzbiorów, ale również proste w implementacji.

Funkcja **void SubsetKLex(int, int, void (*) (VI&))**, której implementacja przedstawiona jest na listingu 3.13, pozwala na wyznaczanie wszystkich podzbiorów k -elementowych w kolejności leksykograficznej. Jako parametry funkcja ta przyjmuje liczbę elementów w rozpatrywanym zbiorze n , wielkość generowanych podzbiorów k oraz wskaźnik do funkcji, której jako parametr będą przekazywane kolejno generowane podzbiory. Podzbiór reprezentowany jest w postaci listy numerów elementów do niego należących. Elementy są numerowane od 0 do $n - 1$. Funkcja ta wywołana przykładowo dla 7-elementowego zbioru w celu wyznaczenia jego wszystkich 4-elementowych podzbiorów daje wynik pokazany na listingu 3.14. Kod źródłowy programu użytego do uzyskania tego wyniku jest podany na listingu 3.15

Listing 3.13. Implementacja funkcji **void SubsetKLex(int, int, void (*) (VI&))**

```
// Funkcja wyznacza wszystkie k-elementowe podzbiory n-elementowego
// zbioru
01 void SubsetKLex(int k, int n, void (*fun) (VI&)) {
02   int i, p = k;
03   VI A(k);
04   REP(x, k) A[x] = x;
05   while (p) {
06     fun(A);
07     A[k - 1] == n - 1 ? p-- : p = k;
```

Literatura
[13] — 1.7

Listing 3.13. (cd.)

```

08     if (p) FORD(i, k, p) A[i - 1] = A[p - 1] + i - p + 1;
09 }
10 }
```

Listing 3.14. Przykład wykorzystania funkcji **void SubsetKLex(int, int, void (*)(VI&))** do wyznaczenia wszystkich 4-elementowych podzbiorów 7-elementowego zbioru

0 1 2 3	0 1 2 4	0 1 2 5	0 1 2 6	0 1 3 4
0 1 3 5	0 1 3 6	0 1 4 5	0 1 4 6	0 1 5 6
0 2 3 5	0 2 3 6	0 2 4 5	0 2 4 6	0 2 5 6
0 3 4 6	0 3 5 6	0 4 5 6	1 2 3 4	1 2 3 5
1 2 4 5	1 2 4 6	1 2 5 6	1 3 4 5	1 2 3 6
1 4 5 6	2 3 4 5	2 3 4 6	2 3 5 6	1 3 5 6
			2 4 5 6	3 4 5 6

Listing 3.15. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 3.14. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku **subsetklex.cpp**

```

// Funkcja wywoływana dla każdego wyznaczonego podzbioru
01 void Display(VI &v) {
02     static int calc = 0;
03     if (!(++calc % 6)) cout << "\n";
// Wypisz elementy podzbiuru
05     FOREACH(it, v) cout << *it << " ";
06     cout << "\t";
07 }
08 int main() {
// Wygeneruj wszystkie 4-elementowe podzbiory 7-elementowego zbioru
10     SubsetKLex(4, 7, &Display);
11     return 0;
12 }
```

3.6. Podziały zbioru z użyciem minimalnej liczby zmian

Podział zbioru polega na przyporządkowaniu każdego elementu tego zbioru do dokładnie jednego podzbioru. Przykładami podziałów zbioru 5-elementowego $\{1, 2, 3, 4, 5\}$ są $\{1, 5\} \{2, 3, 4\}$ oraz $\{1\} \{2\} \{3, 4\} \{5\}$. Tak jak i w przypadku permutacji, wyznaczanie wyniku dla konkretnego podziału można wykonać na podstawie wyniku wyznaczonego dla innego podobnego podziału, zatem metoda wyznaczania podziałów jest dość istotna. Przedstawiony tu algorytm, realizowany przez funkcję **void SetPartition(int, void (*)(VI&))**, której implementacja jest podana na listingu 3.16, wyznacza podziały zbioru w sekwencji minimalnych zmian — kolejne dwa podziały różnią się przynależnością do różnych podzbiorów tylko jednego elementu. Funkcja

Literatura

[13] — 1.10

jako parametry przyjmuje liczbę n określającą moc dzielonego zbioru oraz wskaźnik do funkcji f , której przekazywane są wszystkie wyznaczane podziały. Podział zbioru reprezentowany jest przez wektor n liczb, gdzie k -ta liczba reprezentuje numer podzbioru, do którego został przydzielony k -ty element. Wynik działania tej funkcji dla przykładowego 4-elementowego zbioru jest pokazany na listingu 3.17, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku zawiera listing 3.18.

Listing 3.16. Implementacja funkcji `void SetPartition(int, void (*)(VI&))`

```
// Funkcja wyznacza wszystkie podziały n-elementowego zbioru
01 void SetPartition(int n, void (*fun)(VI&)) {
02     VI B(n, 1), N(n + 1), P(n + 1);
03     vector<bool> Pr(n + 1, 1);
04     N[1] = 0;
05     fun(B);
06     for(int i, k, j = n; j > 1;) {
07         k = B[j - 1];
08         if(Pr[j]) {
09             if(!N[k]) P[N[k] = j + (N[j] = 0)] = k;
10             if(N[k] > j) N[P[j] = k] = P[N[j] = N[k]] = j;
// W tym miejscu następuje przydzielanie elementu j do zbioru o numerze N[k]
11             B[j - 1] = N[k];
12         } else {
// W tym miejscu następuje przydzielanie elementu j do zbioru o numerze P[k]
13             B[j - 1] = P[k];
14             if(k == j) N[k] ? P[N[P[k]] = N[k]] = P[k] : N[P[k]] = 0;
15         }
16         fun(B);
17         j = n;
18         while(j > 1 && ((Pr[j] && (B[j - 1] == j))
19             || (!Pr[j] && (B[j - 1] == 1)))) Pr[j--] = !Pr[j];
20     }
21 }
```

Listing 3.17. Przykład wykorzystania funkcji `void SetPartition(int, void (*)(VI&))` do wyznaczenia podziałów 4-elementowego zbioru

1 1 1 1	1 1 1 4	1 1 3 4	1 1 3 3	1 1 3 1	1 2 3 1
1 2 3 2	1 2 3 3	1 2 3 4	1 2 2 4	1 2 2 2	1 2 2 1
1 2 1 1	1 2 1 2	1 2 1 4			

Listing 3.18. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 3.17. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `setpartition.cpp`

```
// Funkcja wywoływana dla każdego wyznaczonego podziału zbioru
01 void Display(VI &v) {
02     static int calc = 0;
```

Listing 3.18. (cd.)

```

03   if (!(calc++ % 6)) cout << endl;
// Wypisz wyznaczony podział zbioru
04   FOREACH(it, v) cout << *it << " ";
05   cout << "\t";
06 }
07 int main() {
// Wyznacz wszystkie podziały 4-elementowego zbioru
08   SetPartition(4, &Display);
09   return 0;
10 }
```

3.7. Podziały liczby w kolejności antyleksykograficznej

Ostatnią z prezentowanych w tym rozdziale jest funkcja służąca do generowania wszystkich podziałów zadanej liczby w kolejności antyleksykograficznej. Podziałem liczby naturalnej nazywamy zaprezentowanie jej w postaci sumy liczb naturalnych dodatnich. Dla przykładu, liczbę 10 można przedstawić na wiele sposobów, między innymi jako $5 + 3 + 2$ lub jako $5 + 5$. Dwa podziały liczby są takie same, jeśli w ich skład wchodzą te same liczby (kolejność nie jest istotna). Generowanie podziałów liczb okazuje się potrzebne choćby podczas rozwiązywania problemów związanych z wydawaniem reszty.

Literatura
[13] — 1.11

Funkcja `void NumPart(int, void (*) (VI&, VI&))`, której implementacja przedstawiona jest na listingu 3.19, przyjmuje jako parametry liczbę naturalną n , która ma zostać poddana podziałom, oraz wskaźnik do funkcji f wywoływanej dla każdego wyznaczonego podziału. Funkcja f jako parametry otrzymuje parę równolicznych wektorów s oraz r ; k -ta para elementów z tych wektorów (s_k, r_k) reprezentuje k -ty składnik sumy — s_k liczb r_k . Przykładowy wynik wykorzystania tej funkcji w celu wyznaczenia podziałów liczby 5 jest pokazany na listingu 3.20. Kod źródłowy programu użytego do uzyskania tego wyniku jest podany na listingu 3.21.

Listing 3.19. Implementacja funkcji `void NumPart(int, void (*) (VI&, VI&))`

```

// Funkcja generuje wszystkie podziały liczby n
01 void NumPart(int n, void (*fun) (VI&, VI&, int)) {
02   VI S(n + 1), R(n + 1);
03   int d, sum, l;
04   S[0] = n;
05   R[0] = d = 1;
06   while (1) {
07     int summ = 0, x, s;
08     fun(R, S, d);
09     if (S[0] == 1) break;
10     sum = 0;
```

Listing 3.19. (cd.)

```

11     if (S[d - 1] == 1) sum += R[--d];
12     sum += S[d - 1];
13     R[d - 1]--;
14     l = S[d - 1] - 1;
15     if (R[d - 1]) d++;
16     S[d - 1] = 1;
17     R[d - 1] = sum / l;
18     l = sum % l;
19     if (l) {
20         S[d] = 1;
21         R[d++] = 1;
22     }
23 }
24 }
```

Listing 3.20. Przykład zastosowania funkcji `void NumPart(int, void (*)(VI&, VI&))` do wyznaczenia podziałów liczby 5

```

5
4 + 1
3 + 2
3 + 1 + 1
2 + 2 + 1
2 + 1 + 1 + 1
1 + 1 + 1 + 1 + 1
```

Listing 3.21. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 3.20. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `numpart.cpp`

```

// Funkcja wywoływana dla każdego wyznaczonego podziału liczby
01 void Display(VI &s, VI &r, int n) {
02     bool ch = 0;
// Wypisz kolejne elementy podziału
03     REP(x, n) REP(y, s[x]) {
04         if (ch) cout << " + ";
05         cout << r[x];
06         ch = 1;
07     }
08     cout << endl;
09 }
10 int main() {
// Wygeneruj wszystkie podziały liczby 5
11     NumPart(5, &Display);
12     return 0;
13 }
```

Rozdział 4

Teoria liczb

W tym rozdziale poruszamy problematykę związaną z teorią liczb. Przedstawimy implementacje takich algorytmów, jak wyznaczanie największego wspólnego dzielnika, metoda szybkiego potęgowania czy wyznaczanie odwrotności modułarnej. Zaprezentowane zostaną również metody testowania pierwszości liczb oraz implementacja arytmetyki wielkich liczb, pozwalająca na wykonywanie operacji zarówno na liczbach całkowitych niemieszczących się w ograniczeniach standardowych typów zmiennych, jak i na liczbach wymiernych reprezentowanych w postaci ułamka nieskracalnego $\frac{p}{q}$.

Literatura

[10] — 4

4.1. Współczynnik dwumianowy

Każdy zapewne zna definicję współczynnika dwumianowego, zwanego też symbolem Newtona: $\binom{n}{k} = \frac{n!}{k!(n-k)!}$. Istnieje wiele zadań, w których należy wyznaczyć liczbę sposobów wyboru podzbioru jakiegoś zbioru, spełniającego pewne dodatkowe założenia. W zadaniach tego typu zawsze występuje w którymś momencie współczynnik dwumianowy. Wyznaczenie wartości $\binom{n}{k}$ jest proste — wystarczy policzyć wartość liczby $n!$, a następnie podzielić ją przez $k!(n - k)!$. W tym miejscu jednak pojawia się pewien problem. W zadaniach często jest powiedziane, że obliczany wynik mieści się w pewnym standardowym typie zmiennych. Nie gwarantuje to jednak, że wszystkie wykonywane obliczenia pośrednie nie spowodują przepełnienia wartości zmiennej. Taka sytuacja może mieć miejsce podczas wyznaczania wartości współczynnika dwumianowego — wartość $n!$ może być istotnie większa od wyznaczonej wartości $\binom{n}{k}$. Jednym z rozwiązań tego problemu jest zastosowanie arytmetyki wielkich liczb, ale nie jest to w wielu przypadkach najlepsze wyjście ze względu na efektywność oraz złożoność implementacji. Zmiana sposobu obliczania wyniku może okazać się znacznie lepszym pomysłem — tak jest w przypadku współczynnika dwumianowego.

Literatura

[7] — 5

Sposób obliczania współczynnika dwumianowego, który nie powoduje przepełnienia zmiennych, o ile sama wartość $\binom{n}{k}$ mieści się w arytmetyce, polega na wyznaczeniu rozkładu na liczby pierwsze poszczególnych liczb $n!$, $k!$ oraz $(n - k)!$, a następnie wykonaniu dzielenia przez skracanie czynników uzyskanych rozkładów. Implementacja takiego algorytmu jest przedstawiona na listingu 4.1. Funkcja `LL_Binom(int, int)` przyjmuje jako parametry liczby n oraz k , a zwraca jako wynik wartość $\binom{n}{k}$. Przykładowy wynik działania tej funkcji jest pokazany na listingu 4.2, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 4.3.

Listing 4.1. Implementacja funkcji LL_Binom(int, int)

```

// Funkcja wyznacza wartość symbolu Newtona
01 LL_Binom(int n, int k) {
02 #define Mark(x, y) for(int w = x, t = 2; w > 1; t++) \
03 while(!(w % t)) {w /= t; p[t] += y;}
04     if (n < k || n < 0) return 0;
05     int p[n + 1];
06     REP(x, n + 1) p[x] = 0;
// Wyznacz wartość liczby n!/(n - k) != (n - k + 1) * ... * n w postaci
// rozkładu na liczby pierwsze
07     FOR(x, n - k + 1, n) Mark(x, 1);
// Podziel liczbę, której rozkład znajduje się w tablicy p przez k!
08     FOR(x, 1, k) Mark(x, -1);
// Oblicz wartość współczynnika dwumianowego na podstawie
// jej rozkładu na liczby pierwsze i zwróć wynik
09     LL r = 1;
10     FOR(x, 1, n) while(p[x]--) r *= x;
11     return r;
12 }
```

Listing 4.2. Przykład działania funkcji LL_Binom(int, int)

```

Binom(40, 20) = 137846528820
Binom(100000, 3) = 166661666700000
Binom(10, 23) = 0
```

Listing 4.3. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 4.2. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku binom.cpp

```

1 int main() {
2     int n, k;
// Dla wszystkich par liczb wyznacz wartość symbolu Newtona
3     while (cin >> n >> k)
4         cout << "Binom(" << n << ", " << k << ")" = " <<
5             Binom(n, k) << endl;
6     return 0;
7 }
```

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 369	spoj.sphere.pl — zad. 78 acm.uva.es — zad. 10338	acm.uva.es — zad. 10219

4.2. Największy wspólny dzielnik

Największy wspólny dzielnik (ang. *greatest common divisor*) dwóch liczb a i b ($\text{NWD}(a, b)$) jest to największa liczba naturalna, która dzieli bez reszty obie liczby a i b . Przykładowo, $\text{NWD}(10, 15) = 5$, $\text{NWD}(7, 2) = 1$. Dwoma interesującymi własnościami największego wspólnego dzielnika, zapewniającymi jego efektywne obliczanie, są:

Literatura
[4] — 31.2
[7] — 4.1
[10] — 4.5.3
[11] — 1.2
[30] — 4.6

$$\text{NWD}(a, b) = a \text{ dla } b = 0$$

$$\text{NWD}(a, b) = \text{NWD}(a \bmod b, b) \text{ dla } b \neq 0$$

Mając dane dwie liczby naturalne a oraz b , dla których należy wyznaczyć wartość największego wspólnego dzielnika, wystarczy powtarzać proces zamiany ich wartości, przypisując liczbę b wartość $a \bmod b$, a liczbę a wartość liczby b , dopóki $b \neq 0$. Po zakończeniu wartość największego wspólnego dzielnika jest równa liczbie a . Łatwo można wykazać, że dwukrotne zastosowanie kroku zamiany powoduje co najmniej dwukrotne zmniejszenie sumy liczb a i b , a co za tym idzie, liczba wszystkich wykonywanych kroków jest logarytmiczna ze względu na sumę $a + b$.

Opisany algorytm znany jest jako wyznaczanie największego wspólnego dzielnika metodą Euklidesa. Realizuje go funkcja `LL GCD(LL, LL)`, której implementacja przedstawiona jest na listingu 4.4.

Listing 4.4. Implementacja funkcji `LL GCD(LL, LL)`

```
// Funkcja służąca do wyznaczania największego wspólnego dzielnika dwóch liczb
1 LL GCD(LL a, LL b) {
2     while (b) swap(a %= b, b);
3     return a;
4 }
```

Rozpatrując różne ważne własności największego wspólnego dzielnika, należy wspomnieć o tym, że dla każdej pary dwóch liczb naturalnych a oraz b istnieją takie liczby całkowite l oraz k , że

$$\text{NWD}(a, b) = a * l + b * k$$

Fakt istnienia (a dokładniej możliwości obliczenia) tych dwóch liczb jest użyteczny podczas rozwiązywania wielu problemów, na przykład przy wyznaczaniu odwrotności modułarnej, co stanowi temat kolejnego podrozdziału. Wyznaczenie liczb l oraz k jest możliwe przez modyfikację algorytmu Euklidesa. Założymy, że znamy wartości liczb l' oraz k' , występujących w równaniu postaci

$$n = (b \bmod a) * l' + a * k'$$

Rozpatrując równanie postaci

$$n = a * l + b * k$$

możemy uzależnić wartości zmiennych l i k od l' i k' . Poszukiwane podstawienie ma postać

$$\begin{cases} l = k' - \lfloor \frac{b}{a} \rfloor * l' \\ k = l' \end{cases}$$

Stosując algorytm Euklidesa, dochodzimy pod koniec jego działania do równania postaci

$$a = l * a + k * 0$$

zatem wartościami zmiennych l i k , spełniającymi to równanie, są $l = 1$, $k = 0$. Cofając wszystkie zamiany wartości zmiennych a oraz b wykonane przez algorytm Euklidesa i wykonując za każdym razem odpowiednie podstawienia zmiennych l oraz k , otrzymamy w końcu poszukiwane współczynniki początkowego równania

$$\text{NWD}(a, b) = a * l + b * k$$

Algorytm realizujący tę metodę został zaimplementowany jako funkcja **int GCDW(int, int, LL&, LL&)**, której implementacja przedstawiona jest na listingu 4.5. Funkcja przyjmuje jako parametry dwie liczby a i b , dla których jest wyznaczany największy wspólny dzielnik, oraz referencje do dwóch dodatkowych zmiennych, którym przypisywane są wyznaczane wartości współczynników l oraz k . Złożoność czasowa algorytmu nie uległa zmianie w stosunku do oryginalnej wersji algorytmu Euklidesa i wynosi $O(\log(a + b))$. Funkcja **int GCDW(int, int, LL&, LL&)** jest rekurencyjna (w odróżnieniu od **int GCD(int, int)**), a co za tym idzie, zużycie pamięci jest również logarytmiczne. Przykładowy wynik działania tej funkcji jest pokazany na listingu 4.6, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 4.7.

Listing 4.5. Implementacja funkcji **int GCDW(int, int, LL&, LL&)**

```
// Funkcja wyznacza największy wspólny dzielnik dwóch liczb i współczynniki
// l oraz k
01 int GCDW(int a, int b, LL &l, LL &k) {
02     if (!a) {
03         // gcd(0, b) = 0 * 0 + 1 * b
04         l = 0;
05         k = 1;
06         return b;
07     }
// Wyznacz rekurencyjnie wartość największego wspólnego dzielnika i
// współczynniki l oraz k
08     int d = GCDW(b % a, a, k, l);
// Zaktualizuj wartości współczynników oraz zwróć wynik
09     l -= (b / a) * k;
10    return d;
11 }
```

Listing 4.6. Przykład działania funkcji `int GCDW(int, int, LL&, LL&)`

```
gcd(10, 15) = 5 = -1 * 10 + 1 * 15
gcd(123, 291) = 3 = -26 * 123 + 11 * 291
```

Listing 4.7. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 4.6. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `gcdw.cpp`

```
// Funkcja Pokaz wypisuje wynik wyznaczony przez funkcję GCDW
// dla pary liczb a i b
01 void Pokaz(int a, int b) {
02     LL l, k;
03     int gcd=GCDW(a, b, l, k);
04     cout << "gcd(" << a << ", " << b << ") = " << GCDW(a, b, l, k);
05     cout << " = " << l << " * " << a << " + " << k << "*" << b;
06     cout << endl;
07 }
08 int main() {
09     Pokaz(10, 15);
10     Pokaz(123, 291);
11     return 0;
12 }
```

ZADANIE — BILARD

Pochodzenie:

Potyczki Algorytmiczne 2005

Rozwiązanie:

`bil.cpp`

Bajtazar i przyjaciele w piątkowy wieczór udali się do klubu na partyjkę bilarda. Jak zazwyczaj, podczas tego typu spotkań, wywiązała się sprzeczka między Bajtazarem a Bitolem. Bajtazar zarzucił Bitolowi, że jego strategia gry jest bezsensowna, gdyż kula uderzana przez niego nie ma najmniejszych szans wpaść do luzy. Bitol natomiast twierdził, że gdyby uderzył kulę dostatecznie mocno, to w końcu wpadłaby ona do jakiejś luzy. Pomóż rozstrzygnąć spór między kolegami.

Napisz program, który stwierdzi, czy faktycznie kula wpadłaby do luzy, a jeśli tak, to do której.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta wymiary stołu bilardowego, początkową pozycję uderzanej kuli oraz wektor wyznaczający ruch kuli po uderzeniu,
- wyznaczy lszę, do której wpadnie kula, lub stwierdzi, że kula nigdy nie wpadnie do żadnej lszę,
- wypisze wynik.

Wejście

Pierwszy i jedyny wiersz zawiera sześć liczb całkowitych $s_x, s_y, p_x, p_y, w_x, w_y$ oddzielonych pojedynczymi znakami odstępu, gdzie s_x, s_y — wymiary stołu bilardowego, $1 \leq s_x, s_y \leq 1\,000\,000$, s_x jest parzyste; p_x, p_y — współrzędne początkowego położenia kuli, $0 \leq p_x \leq s_x, 0 \leq p_y \leq s_y; w_x, w_y$ — współrzędne wektora wyznaczającego ruch kuli, $-1000 \leq w_x, w_y \leq 1000$.

Stół bilardowy ma s_x metrów długości i s_y metrów szerokości. Łuzy znajdują się w rogach stołu oraz na środkach boków o długości s_x . Przykładowo, stół o wymiarach $(8, 3)$ ma luzy w punktach $(0, 0), (4, 0), (8, 0), (0, 3), (4, 3), (8, 3)$. Kule nie wypadają poza obręb stołu, poruszają się bez tarcia, a wszystkie odbicia od band podlegają zasadzie, że kąt padania równa się kątowi odbicia. Kula wpada do luzy, gdy znajdzie się dokładnie w punkcie, w którym znajduje się dana luza.

Wyjście

Twój program powinien wypisać jeden wiersz zawierający nazwę luzy, do której wpadnie kula, bądź słowo *NIE*, jeśli to się nigdy nie zdarzy. Nazwy kolejnych luz są następujące:

- GL — dla luzy o współrzędnych $(0, s_y)$
- GP — dla luzy o współrzędnych (s_x, s_y)
- GS — dla luzy o współrzędnych $(\frac{s_x}{2}, s_y)$
- DL — dla luzy o współrzędnych $(0, 0)$
- DP — dla luzy o współrzędnych $(s_x, 0)$
- DS — dla luzy o współrzędnych $(\frac{s_x}{2}, 0)$

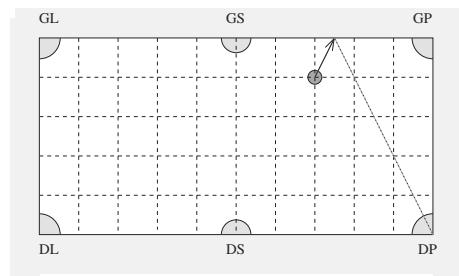
Przykład

Dla następującego wejścia:

```
10 5 7 4 1 2
```

Poprawnym rozwiązaniem jest:

```
DP
```


Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 10104 acm.uva.es — zad. 10179	spoj.sphere.pl — zad. 62 acm.uva.es — zad. 10090	acm.uva.es — zad. 10294 acm.sgu.ru — zad. 292

4.3. Odwrotność modularna

Załóżmy, że mamy dane równanie modularne z jedną niewiadomą x :

$$a * x \equiv 1 \pmod{m}$$

Chcielibyśmy znaleźć liczbę $x \in \{0, 1, \dots, m - 1\}$, dla której powyższe równanie jest spełnione. Problem ten jest znany jako wyznaczanie odwrotności modularnej.

Nasuwającym się na samym początku pomysłem jest sprawdzenie wszystkich m możliwości. Takie rozwiązanie sprawdza się jednak tylko w przypadku małych wartości liczby m . Należy zatem zastanowić się nad szybszym rozwiązaniem. Kongruencję, którą chcemy rozwiązać, można przedstawić w innej postaci przez wprowadzenie dodatkowej niewiadomej y , która może przyjmować tylko wartości całkowitoliczbowe:

$$a * x + m * y = 1$$

Literatura
[30] — 3.6

Z tej postaci od razu widać, że jeśli liczby a i m nie są względnie pierwsze, to równanie nie ma rozwiązań. Jeśli jednak liczby te są względnie pierwsze, to istnieje nieskończenie wiele rozwiązań. Założymy, że x_0 i y_0 są pewnym rozwiązaniem tego równania. Wtedy $x_1 = x_0 + m k$, $y_1 = y_0 - a k$, $k \in N$, również są rozwiązaniem tego równania, gdyż dokonując podstawienia, otrzymujemy

$$a x_1 + m y_1 = a(x_0 + m k) + m(y_0 - a k) = a x_0 + m y_0 + a m k - a m k = a x_0 + m y_0 = 1$$

Wyznaczenia wartości x_0 oraz y_0 można dokonać przy użyciu rozszerzonego algorytmu Euklidesa. Nie ma gwarancji, że uzyskana w ten sposób liczba x_0 będzie należała do zbioru wartości $\{0, 1, \dots, m - 1\}$ (a takiego właśnie rozwiązania poszukujemy). Można to jednak poprawić, wybierając zamiast wyznaczonej wartości x_0 jej odpowiednik różniący się o wielokrotność liczby m , który, jak pokazaliśmy, także jest rozwiązaniem naszego równania.

Listing 4.8 zawiera implementację funkcji `int RevMod(int, int)` realizującej omówiony algorytm. Funkcja ta przyjmuje jako parametry dwie liczby a oraz m , a zwraca wartość zmiennej x lub -1 , jeśli nie istnieje odwrotność liczby a (modulo m). Przykładowy wynik działania tej funkcji jest pokazany na listingu 4.9, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 4.10.

Listing 4.8. Implementacja funkcji `int RevMod(int, int)`

```
// Funkcja wyznacza odwrotność modularną liczby a (mod m)
1 int RevMod(int a, int m){
2     LL x, y;
3     if (GCDW(a, m, x, y) != 1) return -1;
// Dokonaj przesunięcia zmiennej x tak, aby znajdowała się
// w przedziale [0..m - 1]
4     x %= m;
5     if (x < 0) x += m;
6     return x;
7 }
```

Listing 4.9. Przykładowe wyniki obliczone przez funkcję `int RevMod(int, int)`

Równanie: $3 * x = 1 \pmod{7}$
$x = 5$

Listing 4.9. (cd.)

Równanie: $5 * x = 1 \pmod{11}$

$x = 9$

Równanie: $11 * x = 1 \pmod{143}$

Brak rozwiązań

Listing 4.10. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 4.9. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `revmod.cpp`

```

01 int main() {
02     int a, m;
// Dla wszystkich par liczb wyznacz rozwiązanie równania modularnego
04     while (cin >> a >> m) {
05         cout << "Równanie: " << a << " * x = 1 (mod " << m << ")";
06         cout << endl;
07         int sol = RevMod(a, m);
08         if (sol == -1) cout << "Brak rozwiązań" << endl;
09         else cout << "x = " << sol << endl;
10     }
11     return 0;
12 }
```

4.4. Kongruencje

Dla danej liczby naturalnej n można w prosty sposób wyznaczyć jej reszty z dzielenia przez różne liczby naturalne. Po wykonaniu serii takich operacji można zadać sobie pytanie, czy na podstawie sekwencji reszt uzyskanych w procesie dzielenia da się odtworzyć wartość liczby n . Pomocne może

się tu okazać chińskie twierdzenie o resztach, zgodnie z którym: jeśli mamy dany zbiór liczb parami względnie pierwszych $K = \{k_1, k_2, \dots, k_m\}$, to dla każdej sekwencji reszt r_1, r_2, \dots, r_m z dzielenia przez liczby ze zbioru K istnieje dokładnie jedna liczba całkowita w przedziale $[0..k_1 k_2 \dots k_m - 1]$ dająca takie reszty. Proces odtwarzania wartości n można wykonać krokami, rozwiązuając za każdym razem prosty układ kongruencji postaci

Literatura
[7] — 4.6, 4.7
[11] — 1.3

$$\begin{cases} x \equiv a \pmod{p} \\ x \equiv b \pmod{q} \end{cases}$$

i uzyskując na skutek jego rozwiązania nową kongruencję postaci $x \equiv c \pmod{r}$.

Wyjściowy problem sprowadza się zatem do rozwiązywania układu dwóch kongruencji. Zgodnie z chińskim twierdzeniem o resztach rozpatrywana sekwencja dzielników jest parami względnie pierwsza. Nie jest to jednak warunek dostateczny istnienia rozwiązania. Okazuje się, że rozwiązanie układu dwóch kongruencji istnieje wtedy i tylko wtedy,

gdy $a \equiv b \pmod{\text{NWD}(p, q)}$, i można wyrazić je wzorem

$$x \equiv a\beta q + b\alpha p \pmod{\frac{pq}{\text{NWD}(p, q)}}$$

gdzie α i β to liczby całkowite spełniające równanie $\alpha p + \beta q = \text{NWD}(p, q)$.

Funkcja **bool congr(int, int, int, int, int&, int&)**, której implementacja przedstawiona jest na listingu 4.11, przyjmuje jako parametry liczby a , b , p i q (w takiej właśnie kolejności), a zwraca wartość logiczną oznaczającą istnienie rozwiązania układu kongruencji. Gdy rozwiązanie istnieje, wartości dwóch ostatnich parametrów funkcji zostają ustawione odpowiednio na liczby c oraz r spełniające kongruencję postaci $x \equiv c \pmod{r}$. Wynik wywołania tej funkcji dla przykładowych wartości zmiennych jest pokazany na listingu 4.12, a kod źródłowy programu użytego do jego wyznaczenia jest podany na listingu 4.13.

Listing 4.11. Implementacja funkcji **bool congr(int, int, int, int, int&, int&)**

```
// Funkcja wyznacza rozwiązanie układu dwóch kongruencji
01 bool congr(int a, int b, int p, int q, int &c, int &r) {
02     LL x, y;
03     r = GCDW(p, q, x, y);
// Jeśli liczba a nie przystaje do b (mod nwd(p,q)), to nie ma
// rozwiązań
04     if ((a - b) % r) return 0;
// Wyznacz wartości c oraz r zgodnie ze wzorami
05     x = LL(a) + LL(p) * LL(b - a) / r * x;
06     r = LL(p) * LL(q) / r;
07     c = x % r;
08     if (c < 0) c += r;
09     return 1;
10 }
```

Listing 4.12. Przykład działania funkcji **bool congr(int, int, int, int, int&, int&)**

```
5 (mod 7), 9 (mod 11), rozwiązań: 75 (mod 77)
2 (mod 4), 4 (mod 8), rozwiązań: Brak rozwiązań
```

Listing 4.13. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 4.12. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku **congr.cpp**

```
01 int main() {
02     int a, b, p, q, c, v;
// Dla wszystkich zestawów danych wyznacz rozwiązania układu kongruencji
03     while(cin >> a >> p >> b >> q) {
04         cout << a << " (mod " << p << "), " << b <<
05             " (mod " << q << "), rozwiązanie: ";
06         if (congr(a, b, p, q, c, v))
```

Listing 4.13. (cd.)

```
07     cout << c << " (mod " << v << ")" << endl;
08     else cout << "Brak rozwiazan" << endl;
09 }
10 return 0;
11 }
```

ZADANIE — WYLCZANKA

Pochodzenie:

IX Olimpiada Informatyczna

Rozwiązanie:

enum.cpp

Dzieci ustawiły się w kółko i bawią się w wyliczankę. Dzieci są ponumerowane od 1 do n w ten sposób, że (dla $i = 1, 2, \dots, n - 1$) na lewo od dziecka nr i stoi dziecko nr $i + 1$, a na lewo od dziecka nr n stoi dziecko nr 1. Dziecko, „na które wypadnie” w wyliczance, wypada z kółka. Wyliczanka jest powtarzana, aż nikt nie zostanie w kółku. Zasady wyliczanki są następujące:

- Pierwszą wyliczankę zaczyna dziecko nr 1. Każdą kolejną wyliczankę rozpoczyna dziecko stojące na lewo od dziecka, które ostatnio wypadło z kółka.
- Wyliczanka za każdym razem składa się z k sylab. Dziecko, które zaczyna wyliczankę, mówi pierwszą jej sylabę; dziecko stojące na lewo od niego mówi drugą sylabę, kolejne dziecko trzecią itd. Dziecko, które mówi ostatnią sylabę wyliczanki, odpada z kółka.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta ze standardowego wejścia opis kolejności, w jakiej dzieci wypadały z kółka,
- wyznaczy najmniejszą dodatnią liczbę k , dla której dzieci, bawiąc się w k -sylabową wyliczanką, będą wypadać z kółka w zadanej kolejności, lub stwierdzi, że takie k nie istnieje,
- wypisze wynik na standardowe wyjście: wyznaczoną liczbę k lub słowo *NIE* w przypadku, gdy takie k nie istnieje.

Wejście

W pierwszym wierszu znajduje się jedna dodatnia liczba całkowita n , $2 \leq n \leq 20$. W drugim wierszu znajduje się n liczb całkowitych pooddzielanych pojedynczymi odstępami — i -ta liczba określa, jako które z kolei dziecko nr i wypadło z kółka.

Wyjście

Twój program powinien wypisać w pierwszym i jedynym wierszu jedną liczbę całkowitą: najmniejszą liczbę k sylab, jakie może mieć wyliczanka, lub jedno słowo *NIE*, jeśli taka liczba nie istnieje.

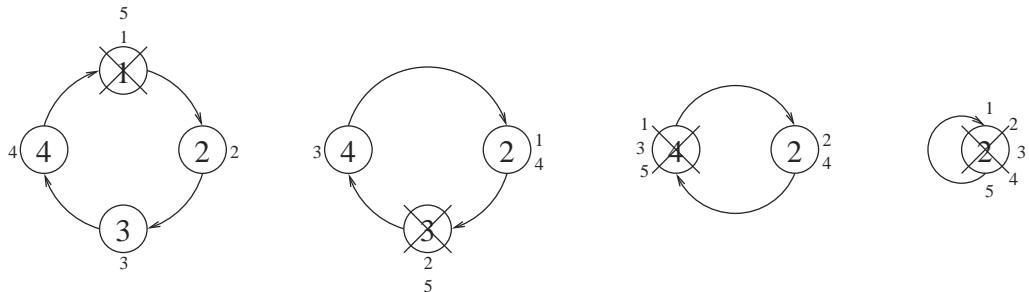
Przykład

Dla następującego wejścia:

4 1 4 2 3

Poprawnym rozwiązaniem jest:

5

4.5. Szybkie potęgowanie modularne

W tym podrozdziale zajmiemy się problemem potęgowania modularnego, czyli obliczania dla danych liczb a , b oraz q wartości wyrażenia

$$a^b \pmod{q}$$

Literatura

[4] — 31.6

Przy rozpatrywaniu zadania mającego na celu obliczenie wartości a^b należy uwzględnić dwa przypadki — albo wyznaczany wynik mieści się w standardowym typie zmiennych, albo nie. W pierwszym przypadku, jeżeli zastosujemy prostą metodę potęgowania polegającą na b -krotnym pomnożeniu przez siebie liczby a , to liczba wykonywanych mnożeń będzie ograniczona przez liczbę bitów użytych do reprezentacji wykorzystywanych zmiennych. Ponieważ jest to stała wartość (zazwyczaj 32 lub 64), więc algorytm realizujący tę metodę działa w czasie stałym (dla $a > 1$, b nie może być większe niż 32/64). Inna sytuacja zachodzi, gdy wyznaczany wynik nie mieści się w arytmetyce. Wtedy pojawiają się dodatkowe problemy związane z implementacją własnej arytmetyki (przykład takiej arytmetyki przedstawiony jest w podrozdziale 4.9). Podczas zawodów, w razie potrzeby zaimplementowania własnej arytmetyki, nie ma czasu na tworzenie bardzo efektywnych operacji. Chociaż istnieje algorytm pozwalający na mnożenie dwóch liczb w czasie $O(n \log n \log \log n)$, to zazwyczaj implementowany algorytm ma złożoność $O(nm)$, gdzie n i m to liczby cyfr występujących w mnożonych liczbach. W takich sytuacjach każda operacja mnożenia jest bardzo kosztowna i dowolne „oszczędności” w liczbie wykonywanych mnożeń podczas potęgowania dają duże różnice. Zmiana sposobu wykonywania potęgowania może znacznie zredukować złożoność czasową algorytmu.

Podobnie rzeczą się ma w przypadku wykonywania potęgowania modularnego — w taki sytuacji mamy gwarancję, że wynik jest mniejszy od wartości liczby q (czyli mieści się w arytmetyce komputera), nie mając jednocześnie żadnych ograniczeń dotyczących wartości liczb a oraz b (jak było w pierwszym rozpatrywanym przez nas przypadku). Wówczas dobrym pomysłem jest wykorzystanie algorytmu szybkiego potęgowania modularnego. Jego zasada działania polega na analizie reprezentacji binarnej liczby b oraz

odpowiednim mnożeniu liczby a przez kolejne potęgi a^{2^k} :

$$a^b = a^{(b_m b_{m-1} \dots b_0)_2} = a^{b_m 2^m + b_{m-1} 2^{m-1} + \dots + b_0 2^0} = a^{b_m 2^m} a^{b_{m-1} 2^{m-1}} \dots a^{b_0 2^0}$$

Algorytm szybkiego potęgowania modularnego oblicza wartości kolejnych potęg a^{2^m} i gdy b_m jest równe 1, mnoży wynik przez a^{2^m} . Algorytm tej jest zrealizowany przez funkcję `int ExpMod(int, int, int)`, której implementacja przedstawiona jest na listingu 4.14. Złożoność całego algorytmu to $O(\log b)$. Wynik wywołania prezentowanej funkcji dla przykładowych wartości zmiennych jest pokazany na listingu 4.15, a kod źródłowy programu użytego do jego wyznaczenia zawiera listing 4.16.

Listing 4.14. Implementacja funkcji `int ExpMod(int, int, int)`

```
// Funkcja realizująca szybkie potęgowanie modularne
1 int ExpMod(int a, int b, int q) {
2     LL p = 1;
3     while (b > 0) {
4         if (b & 1) p = (LL(a) * p) % q;
5         a = (LL(a) * LL(a)) % q;
6         b /= 2;
7     }
8     return p;
9 }
```

Listing 4.15. Przykład działania funkcji `int ExpMod(int, int, int)`

```
2 do potegi 100 (mod 10) = 6
3 do potegi 17 (mod 123) = 3
```

Listing 4.16. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 4.15. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `expmod.cpp`

```
1 int main() {
2     int a, b, q;
// Dla wszystkich danych wejściowych wyznacz wartość liczby a^b (mod q)
3     while(cin >> a >> b >> q) cout << a << " do potegi " << b <<
4         " (mod " << q << ") = " << ExpMod(a, b, q) << endl;
5     return 0;
6 }
```

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.sgu.ru — zad. 117	acm.uva.es — zad. 10006	acm.uva.es — zad. 10710

4.6. Sito Eratostenesa

Założymy, że mamy zadanie, którego rozwiązywanie wymaga sprawdzania dla różnych liczb k z przedziału $[1..n]$, czy k jest liczbą pierwszą. W takim przypadku widać, że nawet jeśli pytania o tę samą liczbę nie będą się powtarzać, to i tak może się okazać opłacalne sprawdzenie na początku działania programu, które liczby z tego zakresu są pierwsze, a które nie, a następnie zapamiętanie tych wyników w celu późniejszego użycia (o ile tylko n jest na tyle małe, że jesteśmy w stanie pomieścić wszystkie wyniki w pamięci). Doskonała do realizacji tego zadania jest metoda sita Eratostenesa, której zasada działania jest bardzo prosta: buduje się tablicę liczb od 2 do n , a następnie wykreśla się z niej kolejne wielokrotności jeszcze niewykreślonych liczb, zaczynając od liczby 2. W ten sposób: dla liczby 2 zostaną wykreślone liczby $4, 6, 8, \dots$; dla liczby 3 — $6, 9, 12, \dots$; dla liczby 5 — $10, 15, 20, \dots$. Po zakończeniu tego procesu jedynymi niewykreślonymi elementami będą liczby pierwsze (co wynika bezpośrednio z ich definicji — liczba pierwsza nie ma dzielników różnych od 1 i jej samej).

Funkcja realizująca ten algorytm to `bit_vector Sieve(int)`, której implementacja przedstawiona jest na listingu 4.17. Funkcja ta jako parametr przyjmuje wielkość zakresu, a zwraca jako wynik wektor binarny, w którym na k -tej pozycji znajduje się wartość 1, jeśli liczba k jest pierwsza, lub 0 w przeciwnym przypadku. Złożoność czasowa algorytmu to $O(n \log \log n)$, a jest tak dzięki temu, że wykreślanie wielokrotności liczby pierwszej p następuje dopiero od jej kwadratu (p^2). Wszystkie mniejsze wielokrotności liczby p zostały bowiem już wcześniej wykreślone podczas przetwarzania mniejszych liczb pierwszych. Wynik działania omawianej funkcji dla przykładowego zakresu liczb jest pokazany na listingu 4.18, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 4.19.

Listing 4.17. Implementacja funkcji `bit_vector Sieve(int)`

```
// Funkcja realizuje algorytm sita Eratostenesa
1 bit_vector Sieve(int s) {
2     bit_vector V(s + 1, 1);
3     V[0] = V[1] = 0;
// Dla kolejnej liczby, jeśli nie została ona wykreślona,
// to wykreś wszystkie jej wielokrotności
4     FOR(x, 2, s) if(V[x] && LL(s) >= LL(x) * LL(x))
5         for(int y = x * x; y <= s; y += x) V[y] = 0;
6     return V;
7 }
```

Listing 4.18. Przykład działania funkcji `bit_vector Sieve(int)`

```
0 nie jest liczba pierwsza
1 nie jest liczba pierwsza
2 jest liczba pierwsza
3 jest liczba pierwsza
4 nie jest liczba pierwsza
5 jest liczba pierwsza
```

Listing 4.18. (cd.)

```
6 nie jest liczba pierwsza
7 jest liczba pierwsza
```

Listing 4.19. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 4.18. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `sieve.cpp`

```
1 int main() {
2     int n;
// Wczytaj wielkość zakresu
3     cin >> n;
4     bit_vector V = Sieve(n);
// Dla każdej liczby z zakresu wypisz, czy jest ona liczbą pierwszą
5     REP(x, n) cout << x << (V[x] ? " jest liczba pierwsza"
6           : " nie jest liczba pierwsza") << endl;
7     return 0;
8 }
```

4.7. Lista liczb pierwszych

Innym sposobem przedstawienia problemu z poprzedniego podrozdziału może być polecenie wyznaczenia wszystkich liczb pierwszych w danym przedziale $[1..n-1]$. Podejście takie może okazać się przydatne w zadaniach wymagających wyznaczania k -tej liczby pierwszej. Sposób wyznaczania wszystkich liczb pierwszych mniejszych od zadanej wartości można zrealizować, sprawdzając dla kolejnych liczb naturalnych, czy są one pierwsze. Aby to zrobić, należy się upewnić, że liczba nie ma żadnych dzielników różnych od 1 oraz jej samej. Istotne z punktu widzenia złożoności czasowej algorytmu są dwie obserwacje:

- Jeśli liczba m ma jakikolwiek dzielnik różny od 1 i m , to ma również dzielnik mniejszy bądź równy \sqrt{m} (dla każdego dzielnika k liczby m , $\frac{m}{k}$ jest też dzielnikiem m) — dzięki temu wystarczy szukać dzielników liczby m w przedziale $[2..\sqrt{m}]$.
- Jeśli liczba m ma dzielnik k niebędący liczbą pierwszą, to ma również dzielnik $k' < k$ będący liczbą pierwszą.

Dzięki tym dwóm spostrzeżeniom wystarczy poszukiwać dzielników liczby m wśród liczb pierwszych mniejszych bądź równych \sqrt{m} .

Funkcja `VI PrimeList(int)`, której implementacja przedstawiona jest na listingu 4.20, realizuje opisany powyżej algorytm, przyjmując jako parametr liczbę n i zwracając jako wynik wektor liczb pierwszych mniejszych od n .

Listing 4.20. Implementacja funkcji `VI PrimeList(int)`

```
// Funkcja wyznacza listę liczb pierwszych mniejszych od n
01 VI PrimeList(int n) {
// Utwórz listę liczb pierwszych zawierającą liczbę 2
02     VI w(1, 2);
```

Listing 4.20. (cd.)

```

03     int s = 0, i = 2;
// Dla kolejnej liczby sprawdź, czy jest pierwsza, i jeśli tak, to dodaj ją
// do listy
04     FOR(l, 3, n - 1) {
05         i = 0;
06         while (w[s] * w[s] <= l) s++;
07         while (i < s && l % w[i]) i++;
// Nie znaleziono dzielnika liczby l - jest ona pierwsza
08         if (i == s) w.PB(l);
09     }
10     return w;
11 }
```

Opisana metoda wyznaczania listy liczb pierwszych nie jest jedyną możliwą. Innym rozwiązaniem jest przykładowo wykorzystanie wyniku wygenerowanego przez algorytm sita Eratostenesa. Na jego podstawie można w prosty sposób wyznaczyć wszystkie liczby pierwsze mniejsze od zadanego ograniczenia. Metoda taka okazuje się w praktyce około 5-krotnie szybsza od algorytmu realizowanego przez funkcję VI `PrimeList(int)` ze względu na wykonywaną przez nią stosunkowo wolną operację arytmetyczną liczenia reszty z dzielenia.

Przedstawiona na listingu 4.21 funkcja VI `PrimeListS(int)` wyznacza liczby pierwsze, korzystając z algorytmu sita. Jest ona szybsza od VI `PrimeList(int)`, jednak zużywa więcej pamięci. Jeśli wyznaczanie liczb pierwszych jest wykonywane w zakresie nie większym niż [1..2 000 000 000] oraz mamy wystarczająco dużo pamięci, to nowo opisana metoda działa lepiej od poprzedniego rozwiązania. Przykładowy wynik wywołania tej funkcji jest pokazany na listingu 4.22, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 4.23.

Listing 4.21. Implementacja funkcji VI `PrimeListS(int)`

```

// Funkcja wyznacza listę liczb pierwszych mniejszych od n, wykorzystując do
// tego celu sito Eratostenesa
1 VI PrimeListS(int s) {
2     bit_vector l = Sieve(++s);
3     VI V;
4     REP(x, s) if (l[x]) V.PB(x);
5     return V;
6 }
```

Listing 4.22. Przykład działania funkcji VI `PrimeListS(int)`

Lista liczb pierwszych mniejszych od 100:
2, 3, 5, 7, 11, 13, 17, 19, 23, 29, 31, 37, 41, 43, 47, 53, 59, 61, 67,
71, 73, 79, 83, 89, 97

Listing 4.23. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 4.22. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `primelist.cpp`

```

01 int main() {
02     int n;
// Wczytaj analizowany zakres
03     cin >> n;
// Wyznacz listę liczb pierwszych oraz wypisz wynik
04     VI l = PrimeListS(n);
05     int count = 0;
06     cout << "Lista liczb pierwszych mniejszych od " << n << ":" << endl;
07     FOREACH(it, l) {
08         if (count++) cout << ", ";
09         if (!(count % 20)) cout << endl;
10         cout << *it;
11     }
12     return 0;
13 }
```

4.8. Test pierwszości

Rozważaliśmy już zagadnienie wyznaczania wszystkich liczb pierwszych mniejszych od pewnej liczby n . W tym podrozdziale postawimy sobie inny problem — dla danej liczby n należy sprawdzić, czy jest ona pierwsza. Teoretycznie do rozwiązania tego problemu można wykorzystać jeden z algorytmów z poprzednich dwóch podrozdziałów, lecz po dejście takie zastosowane wprost byłoby wyjątkowo nieefektywne. Istnieje jednak możliwość zaadaptowania poprzedniego pomysłu. Biorąc pod uwagę własności dzielników liczb, które wykorzystaliśmy do konstrukcji algorytmu realizowanego przez funkcję `VI PrimeList(int)`, można dla danej liczby n sprawdzić, czy nie ma ona żadnych dzielników mniejszych bądź równych \sqrt{n} . Należy jednak na wstępnie zauważać, że taki algorytm ma złożoność $O(\sqrt{n})$, co jest funkcją wykładniczą ze względu na liczbę cyfr występujących w zapisie liczby n . Algorytm ten został zrealizowany w funkcji `bool IsPrime(int)`, której implementacja przedstawiona jest na listingu 4.24. Jako parametr funkcja przyjmuje liczbę n , a zwraca wartość prawda, jeśli n jest liczbą pierwszą, lub wartość fałsz w przeciwnym razie.

Literatura
[4] — 31.8
[8] — 11
[11] — 5

Listing 4.24. Implementacja funkcji `bool IsPrime(int)`

```

// Funkcja sprawdza, czy liczba n jest pierwsza
1 bool IsPrime(int n) {
2     if (x < 2) return 0;
3     for(int x = 2; x * x <= n; x++)
4         if (!(n % x)) return 0;
5     return 1;
6 }
```

Jak już wspomnieliśmy, algorytm realizowany przez funkcję **bool IsPrime (int)** ma złożoność wykładniczą. Przez długi czas nie był znany żaden deterministyczny algorytm wielomianowy pozwalający na stwierdzenie, czy dana liczba jest pierwsza. Wprawdzie były różne randomizowane algorytmy, które w praktyce działały bardzo dobrze (takie jak test Millera-Rabina), jednak z teoretycznego punktu widzenia bardzo ważne było pokazanie istnienia algorytmu deterministycznego. Dopiero w 2002 roku trzech naukowców — Manindra Agrawal, Neeraj Kayal i Nitin Saxena — przedstawiło algorytm wielomianowy o nazwie AKS (jak można się domyślić, nazwa pochodzi od nazwisk jego autorów). Ogromna złożoność czasowa tego algorytmu $O(\log^{12} n)$ oraz bardzo skomplikowana implementacja powodują jego małą przydatność praktyczną. O algorytmie tym można przeczytać w oryginalnej pracy jego autorów *Primes is in P* [1].

Wielomianową metodą sprawdzania pierwszości liczb, którą teraz przedstawimy, jest test Millera-Rabina. Zasada działania tego algorytmu opera się na małym twierdzeniu Fermata, które mówi, że jeżeli p jest liczbą pierwszą, to

$$a^p \equiv a \pmod{p}$$

Przyjmując $a = 2$, można wykazać, że liczba 875 jest złożona:

$$2^{875} \pmod{875} = 193 \pmod{875} \neq 2 \pmod{875}$$

Wybierając do testu liczbę 17, otrzymujemy

$$2^{17} \pmod{17} = 2 \pmod{17}$$

mamy zatem prawo podejrzewać, że 17 jest liczbą pierwszą, co w istocie jest prawda. Jednak sprawdzając w ten sposób liczbę 341, otrzymujemy

$$2^{341} \pmod{341} = 2 \pmod{341}$$

pomimo że 341 jest złożona — $341 = 11 * 31$. Przyjmując jednak inną wartość liczby a , przykładowo $a = 3$, otrzymamy

$$3^{341} \pmod{341} = 168 \pmod{341}$$

co jest świadectwem tego, że liczba 341 jest złożona. Można wykazać, że prawdopodobieństwo uzyskania takiego przypadku, jaki zachodził dla pary liczb $n = 341$ i $a = 2$, nie przekracza $\frac{1}{4}$, zatem wykonując k testów z różnymi wartościami liczby a , można stwierdzić, że prawdopodobieństwo otrzymania za każdym razem złej odpowiedzi wynosi $\frac{1}{4^k}$.

Niestety, istnieją liczby złożone n , dla których własność $a^n \equiv a \pmod{n}$ zachodzi dla każdego a . Liczby takie są nazywane liczbami Carmichaela. Najmniejszą z nich jest 561. Algorytm do testowania pierwszości liczb oparty na małym twierdzeniu Fermata zawsze będzie dawał złą odpowiedź dla tych liczb. Na szczęście istnieje możliwość poprawienia tego algorytmu przez dodanie dodatkowego testu, zwanego testem Millera. Podstawą tego testu jest następująca własność liczb pierwszych:

$$x^2 \equiv 1 \pmod{p} \Rightarrow x \equiv \pm 1 \pmod{p}$$

gdzie p jest liczbą pierwszą. Przy użyciu tej własności można wykazać, że liczba 561 jest złożona. Mianowicie:

$$5^{560} = (5^{280})^2 \equiv 1 \pmod{561} \text{ oraz } 5^{280} \equiv 67 \pmod{561}$$

Algorytm Millera-Rabina przeprowadza serię testów opartych na małym twierdzeniu Fermata, wykonując jednocześnie testy Millera dla kolejnych potęg liczby a wyznaczanych podczas szybkiego potęgowania. Implementacja tego algorytmu jest przedstawiona na listingu 4.25 jako funkcja **bool IsPrime(int)**. Funkcja ta wykonuje testy dla liczb $a \in \{2, 3, 5, 7\}$, co gwarantuje jej prawidłowe działanie dla wszystkich liczb należących do przedziału $[1..2\,000\,000\,000]$ (fakt ten został zweryfikowany empirycznie). Przykładowy wynik działania tej funkcji jest pokazany na listingu 4.26, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 4.27.

Listing 4.25. Implementacja funkcji **bool IsPrime(int)**

```

// Funkcja przeprowadza test Millera-Rabina dla liczby x przy podstawię n
01 bool MaR(LL x, LL n) {
02     if (x >= n) return 0;
03     LL d = 1, y;
04     int t = 0, l = n - 1;
05     while (!(l & 1)) {
06         ++t;
07         l >>= 1;
08     }
09     for (; l > 0 || t--; l >>= 1) {
10         if (l & 1) d = (d * x) % n;
11         if (!l) {
12             x = d;
13             l = -1;
14         }
15         y = (x * x) % n;
16         if (y == 1 && x != 1 && x != n - 1) return 1;
17         x = y;
18     }
19     // Jeśli nie jest spełnione założenie twierdzenia Fermata, to liczba jest
20     // złożona
21     return x != 1;
22 }
23 
```

Listing 4.26. Liczby pierwsze z przedziału $[2\,000\,000\,000..2\,000\,000\,100]$ wyznaczone przez funkcję **bool IsPrime(int)**

2000000011	2000000033	2000000063	2000000087	2000000089
2000000099				

Listing 4.27. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 4.26. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `isprime.cpp`

```

01 int main() {
02     int b, e, count = 0;
// Wczytaj przedział testowanych liczb
03     cin >> b >> e;
// Dla każdej liczby z przedziału sprawdź, czy jest pierwsza
04     while (b < e) {
05         if (IsPrime(b)) cout << b << (!(++count % 5) ? "\n" : "\t");
06         b++;
07     }
08     return 0;
09 }
```

Wykaz zadań

Proste	Srednie	Trudne
acm.sgu.ru — zad. 113	acm.sgu.ru — zad. 116	acm.uva.es — zad. 10139
acm.uva.es — zad. 382	acm.uva.es — zad. 294	acm.sgu.ru — zad. 200
acm.uva.es — zad. 160	acm.sgu.ru — zad. 231	spoj.sphere.pl — zad. 2
acm.uva.es — zad. 406	acm.uva.es — zad. 10168	spoj.sphere.pl — zad. 134
acm.uva.es — zad. 543	acm.uva.es — zad. 583	spoj.sphere.pl — zad. 288
acm.uva.es — zad. 136	acm.uva.es — zad. 10235	

4.9. Arytmetyka wielkich liczb

Zdarzają się zadania, w których zakres standardowych typów zmiennych jest niewystarczający. W takich przypadkach pojawia się konieczność implementowania własnej arytmetyki wielkich liczb. W zależności od rozwiązywanego zadania implementacja ta powinna umożliwiać wykonywanie pewnych operacji arytmetycznych. Wielkie liczby przechowuje się zazwyczaj w postaci tablicy cyfr. Ze względów wydajnościowych nie reprezentuje się ich przy podstawie 10, lecz istotnie większej, co ma na celu zmniejszenie liczby cyfr, a tym samym zwiększenie wydajności wykonywanych operacji.

Przedstawiona w tym podrozdziale implementacja wielkich liczb — zrealizowana jako struktura `BigNum` z listingu 4.28 — jest dość długa, co wynika z dużej liczby dostępnych operacji. Implementacja została zrealizowana w taki sposób, aby umożliwić zminimalizowanie ilości kodu, który trzeba przepisać, aby zapewnić wymaganą funkcjonalność struktury. Implementacja jest podzielona na sekcje obejmujące kolejno: część podstawową, która jest zawsze wymagana; operatory porównawcze pozwalające na dokonywanie porównywania wartości liczb; operacje na parach (wielka liczba, zmienna typu

Literatura

[10] — 4.4, 4.5.1

`int`); operatory działające na parach (wielka liczba, wielka liczba); operatory pozwalające na wczytywanie i wypisywanie wartości wielkich liczb. Implementacja niektórych operatorów wykorzystuje inne — w takich przypadkach komentarze znajdujące się przed implementacją operatora informują, jakie inne operatory należy również zaimplementować. Najlepszym sposobem przeanalizowania tego, jak działa arytmetyka `BigNum`, jest prześledzenie jej kodu źródłowego oraz komentarzy. Poniżej jest podana lista realizowanych operacji wraz z ich krótkim opisem. Zakładamy, że w przypadku opisu operatorów liczby cyfr w liczbach, na których są wykonywane operacje, to odpowiednio n i m . Przez p będzie oznaczana podstawa, przy której są wykonywane operacje na wielkich liczbach. Zaimplementowane operatory to:

- `Bignum(int a, int b)` — konstruktor tworzący nową wielką liczbę równą a , mającą zaalokowaną pamięć na b cyfr. W przypadku gdy na skutek wykonywanych operacji liczba cyfr przekroczy przeznaczoną na nie pamięć, nastąpi automatyczne zaalokowanie nowej pamięci. Jeśli z góry wiemy, że wynik, który obliczamy, będzie miał przykładowo 500 cyfr, to ze względów efektywnościowych należy poinformować o tym konstruktor.
- `BigNum(const BigNum&)` — konstruktor tworzący nową liczbę równą innej, istniejącej już wielkiej liczbie.
- `Res(int)` — funkcja służąca do alokowania nowej pamięci dla cyfr (o ile zachodzi taka potrzeba).
- `przen(int)` — implementacja typu `BigNum` wykorzystuje do przechowywania cyfr zmienne typu `long long` oraz podstawy 1 000 000 000. Dzięki temu podczas wykonywania operacji dodawania lub mnożenia dwóch liczb nie następują przepełnienia wartości zmiennych i operatory nie muszą „zajmować się” przenoszeniem nadmiaru do starszych cyfr. Procesem tym, po zakończeniu wykonywania operacji arytmetycznej, zajmuje się funkcja `przen(int)`, której parametrem jest liczba cyfr (licząc od najmniej znaczącej), dla których należy wykonać przeniesienie. Takie podejście zmniejsza nieco efektywność, ale w istotny sposób upraszcza implementację.
- Operatory porównawcze dwóch liczb typu `BigNum`: `==`, `<`, `>`, `<=`, `>=`, `!=` — ich znaczenie jest standardowe, a złożoność czasowa to $O(\min(n, m))$.
- `BigNum& operator=(int)` — operator przypisujący wartość zmiennej typu `int` do wielkiej liczby. Złożoność to $O(n)$ (liczba cyfr wielkiej liczby, której wartość jest zmieniana).
- Operatory `void operator+=(int)` oraz `void operator-=(int)` — ich pesymistyczna złożoność zależy od wykonywanych przeniesień. Koszt zamortyzowany wykonania sekwencji inkrementacji bądź dekrementacji (przy wykonywaniu operacji tylko jednego typu) to $O(1)$.
- Operatory `void operator*=(int)`, `int operator/=(int)` oraz `int operator%(int)` — ich złożoność to $O(n)$. Operator `int operator/=(int)` działa dość nietypowo; dzieli wartość wielkiej liczby przez zadany parametr oraz zwraca resztę z dzielenia.
- `BigNum& operator+=(const BigNum&)`, `BigNum operator+(const BigNum&)`,

`BigNum& operator == (const BigNum&)` i `BigNum operator - (const BigNum&)` — ich zamortyzowana złożoność to $O(m)$.

- `BigNum& operator *= (const BigNum&)`, `BigNum operator * (const BigNum &)` — ich złożoność to $O(n m)$.
- `BigNum& operator /= (const BigNum&)`, `BigNum operator / (const BigNum &)`, `BigNum& operator %= (const BigNum&)` i `BigNum operator % (const BigNum&)` — ich złożoność to $O(n m \log p)$.
- `BigNum& operator = (const BigNum&)` — złożoność tego operatora to $O(n + m)$.
- `BigNum& operator = (string)` — operator przypisujący zmiennej `BigNum` wartość liczby reprezentowanej przez zadany tekst. Jego złożoność jest liniowa ze względu na długość tekstu.
- `void write()` oraz `void write(char*)` — operatory służące do wypisywania wartości liczby na standardowe wyjście/do bufora. Złożoność to $O(n)$.
- `BigNum& operator<<=(int)`, `BigNum operator<<(int)`,
`BigNum& operator>>=(int)` oraz `BigNum operator>>(int)` — dokonują przesunięcia cyfr liczby o zadaną liczbę pozycji.
- `BigNum sqrt()` — wyznacza pierwiastek całkowity z wielkiej liczby. Jego złożoność to $O(n^2 \log p)$.

Wynik zastosowania arytmetyki wielkich liczb dla dwóch przykładowych liczb naturalnych jest pokazany na listingu 4.29, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 4.30.

Listing 4.28. Implementacja struktury `BigNum`

```
// Implementacja struktury BigNum realizującej arytmetykę wielkich liczb
001 struct BigNum {
// Makro służące do eliminowania wiodących zer
002 #define REDUCE() while( len > 1 && !cyf[len - 1]) len--;
// Podstawa, przy której wykonywane są obliczenia, oraz liczba zer w
// podstawie
003     static const int BASE = 1000000000, BD = 9;
// Zmienna len reprezentuje długość liczby (liczbę cyfr), a al wielkość
// zaalokowanej pamięci do przechowywania cyfr liczby
004     int len, al;
// Wskaźnik do tablicy cyfr liczby
005     LL *cyf;
// Konstruktor liczby o wartości v i zaalokowanej pamięci dla 1 cyfr
006     BigNum(int v = 0, int l = 2) : len(l), al(l), cyf(new LL[l]) {
007         REP(x, al) cyf[x] = 0;
008         if ((cyf[0] = v) >= BASE) przen(1);
009     }
// Konstruktor kopiący
010     BigNum(const BigNum &a) : len(a.len), al(len), cyf(new LL[al]) {
011         REP(x, al) cyf[x] = a.cyf[x];
012     }
```

Listing 4.28. (cd.)

```
// Destruktor
013 ~BigNum() {
014     delete cyf;
015 }
// Funkcja przyjmuje jako parametr zapotrzebowanie na liczbę cyfr i jeśli
// zapotrzebowanie jest większe od bieżącego rozmiaru tablicy cyfr, to
// dokonuje realokacji
016 void Res(int l) {
017     if (l > al) {
018         LL *n = new LL[l = max(l, 2 * al)];
019         REP(x, 1) n[x] = x >= al ? 0 : cyf[x];
020         delete cyf;
021         cyf = n;
022         al = l;
023     }
024 }
// Funkcja dokonuje przenoszenia do starszych cyfr nadmiaru powstałygo na
// skutek wykonywania operacji. Jest to jedyne miejsce w całej strukturze,
// gdzie wykonuje się tę operację. Parametr określa liczbę cyfr, do której
// należy wykonać przenoszenie nadmiaru
025 void przen(int p) {
026     int x = 0;
027     for (; x < p || cyf[x] < 0 || cyf[x] >= BASE; x++) {
028         Res(x + 2);
// W razie potrzeby wykonaj zapożyczenie od starszej cyfry...
029         if (cyf[x] < 0) {
030             LL i = (-cyf[x] - 1) / BASE + 1;
031             cyf[x] += i * BASE;
032             cyf[x + 1] -= i;
033         } else
// lub wykonaj przeniesienie powstałygo nadmiaru
034         if (cyf[x] >= BASE) {
035             LL i = cyf[x] / BASE;
036             cyf[x] -= i * BASE;
037             cyf[x + 1] += i;
038         }
039     }
040     len = max(len, x + 1);
041     REDUCE();
042 }
// Od tego miejsca zaczyna się implementacja operatorów. Przepisywanie tej
// części kodu nie jest wymagane - należy przepisywać tylko te operatory, z
// których się korzysta. Niektóre operatory korzystają z innych - w takich
// przypadkach przy każdym operatorze jest napisane, implementacji jakich
// operatorów on wymaga
```

Listing 4.28. (cd.)

```

// Poniższe makro pozwala skrócić zapis nagłówków operatorów
043 #define OPER1(op) bool operator op (const BigNum &a) const
// Operatory porównawcze
044     OPER1(==) {
045         if (a.len != len) return 0;
046         REP(x, len) if (cyf[x] != a.cyf[x]) return 0;
047         return 1;
048     }
049     OPER1(<) {
050         if (len != a.len) return len < a.len;
051         int x = len - 1;
052         while (x && a.cyf[x] == cyf[x]) x--;
053         return cyf[x] < a.cyf[x];
054     }
// Operator ten wymaga implementacji operatora <(BigNum)
055     OPER1(>) {
056         return a < *this;
057     }
// Operator ten wymaga implementacji operatora <=(BigNum)
058     OPER1(<=) {
059         return !(a < *this);
060     }
// Operator ten wymaga implementacji operatora >=(BigNum)
061     OPER1(>=) {
062         return !(*this < a);
063     }
// Operator ten wymaga implementacji operatora ==(BigNum)
064     OPER1(!=) {
065         return !(*this == a);
066     }
// Operacje dla liczb typu int
067     BigNum & operator=(int a) {
068         REP(x, len) cyf[x] = 0;
069         len = 1;
070         if ((cyf[0] = a) >= BASE) przen(1);
071         return *this;
072     }
073     void operator+=(int a) {
074         cyf[0] += a;
075         przen(1);
076     }
077     void operator-=(int a) {
078         cyf[0] -= a;
079         przen(1);
080     }

```

Listing 4.28. (cd.)

```
081 void operator*=(int a) {
082     REP(x, len) cyf[x] *= a;
083     przen(len);
084 }
// Poniższy operator zwraca jako wynik resztę z dzielenia liczby typu
// BigNum przez liczbę typu int
085 int operator/=(int a) {
086     LL w = 0;
087     FORD(p, len - 1, 0) {
088         w = w * BASE + cyf[p];
089         cyf[p] = w / a;
090         w %= a;
091     }
092     REDUCE();
093     return w;
094 }
095 int operator%=(int a) {
096     LL w = 0;
097     FORD(p, len - 1, 0) w = (w * BASE + cyf[p]) % a;
098     return w;
099 }
// Operacje wyłącznie na liczbach typu BigNum
100 #define OPER2(op) BigNum& operator op (const BigNum &a)
101 OPER2(+=) {
102     Res(a.len);
103     REP(x, a.len) cyf[x] += a.cyf[x];
104     przen(a.len);
105     return *this;
106 }
107 OPER2(-=) {
108     REP(x, a.len) cyf[x] -= a.cyf[x];
109     przen(a.len);
110     return *this;
111 }
112 OPER2(*=) {
113     BigNum c(0, len + a.len);
114     REP(x, a.len) {
115         REP(y, len) c.cyf[y + x] += cyf[y] * a.cyf[x];
116         c.przen(len + x);
117     }
118     *this = c;
119     return *this;
120 }
// Operator ten wymaga implementacji następujących operatorów:
// <(BigNum), +(BigNum), *(BigNum), +(BigNum), *(BigNum),
```

Listing 4.28. (cd.)

```

// <<(int), <=>(int)
121  OPER2(/=) {
122      int n = max(len - a.len + 1, 1);
123      BigNum d(0, n), prod;
124      FORD(i, n - 1, 0) {
125          int l = 0, r = BASE - 1;
126          while (l < r) {
127              int m = (l + r + 1) / 2;
128              if (*this < prod + (a * m << i)) r = m - 1;
129              else l = m;
130          }
131          prod += a * l << i;
132          d.cyf[i] = 1;
133          if (l) d.len = max(d.len, i + 1);
134      }
135      *this = d;
136      return *this;
137  }

// Operator ten wymaga implementacji następujących operatorów:
// <(BigNum), +(BigNum), *(BigNum), +(BigNum), *(BigNum),
// <<(BigNum), <=>(BigNum)
138  OPER2(%=) {
139      BigNum v = *this;
140      v /= a;
141      v *= a;
142      *this -= v;
143      return *this;
144  }
145  OPER2(=) {
146      Res(a.len);
147      FORD(x, len - 1, a.len) cyf[x] = 0;
148      REP(x, a.len) cyf[x] = a.cyf[x];
149      len = a.len;
150      return *this;
151  }

// Operatory służące do wczytywania i wypisywania liczb
// Funkcja przypisuje liczbie BigNum wartość liczby z przekazanego
// wektora, zapisanej przy podstawie p
// Operator ten wymaga implementacji +=(int), *(int)
152  void read(const VI &v, int p) {
153      *this = 0;
154      FORD(x, SIZE(v), 0) {
155          *this *= p;
156          *this += v[x];
157      }

```

Listing 4.28. (cd.)

```
158     }
// Funkcja przypisuje liczbie BigNum wartość liczby z napisu zapisanego
// przy podstawie 10
// Operator ten wymaga implementacji =(int)
159     BigNum & operator=(string a) {
160         int s = a.length();
161         *this = 0;
162         Res(len = s / BD + 1);
163         REP(x, s) cyf[(s - x - 1) / BD] =
164             10 * cyf[(s - x - 1) / BD] + a[x] - '0';
165         REDUCE();
166         return *this;
167     }
// Funkcja wypisuje wartość liczby BigNum zapisanej przy podstawie 10
168     void write() const {
169         printf("%d", int(cyf[len - 1]));
170         FORD(x, len - 2, 0) printf("%0*d", BD, int(cyf[x]));
171     }
// Funkcja wypisuje do przekazanego bufora wartość liczby zapisanej przy
// podstawie 10
172     void write(char *buf) const {
173         int p = sprintf(buf, "%d", int(cyf[len - 1]));
174         FORD(x, len - 2, 0) p += sprintf(buf + p, "%0*d", BD, int(cyf[x]));
175     }
// Funkcja zwraca wektor cyfr liczby zapisanej przy podstawie pod. Funkcja
// ta wymaga implementacji /(int), =(BigNum)
176     VI write(int pod) const {
177         VI w;
178         BigNum v;
179         v = *this;
180         while (v.len > 1 || v.cyf[0]) w.PB(v /= pod);
181         return w;
182     }
// Operator przesunięcia w prawo o n cyfr
183     BigNum & operator>>=(int n) {
184         if (n >= len) n = len;
185         REP(x, len - n) cyf[x] = cyf[x + n];
186         FOR(x, len - n, n) cyf[x] = 0;
187         len -= n;
188         if (len == 0) len = 1;
189         return *this;
190     }
// Operator przesunięcia w lewo
191     BigNum & operator<=>(int n) {
192         if (cyf[0] == 0 && len == 1) return *this;
```

Listing 4.28. (cd.)

```

193     Res(len + n);
194     FORD(x, len - 1, 0) cyf[x + n] = cyf[x];
195     REP(x, n) cyf[x] = 0;
196     len += n;
197     return *this;
198 }
// Funkcja wyznaczająca pierwiastek całkowity z liczby
// Funkcja ta wymaga implementacji <(BigNum), +(BigNum),
// *=(BigNum), <=(int), +(BigNum), *(BigNum), <<(int)
199     BigNum sqrt() {
200     int n = (len + 1) / 2;
201     BigNum a(0, n), sq;
202     FORD(i, n - 1, 0) {
203         int l = 0, r = BASE - 1;
204         while (l < r) {
205             int m = (l + r + 1) / 2;
206             if (*this < sq + (a * 2 * m << i) +
207                 (BigNum(m) * m << 2 * i)) r = m - 1;
208             else l = m;
209         }
210         sq += (a * 2 * l << i) + (BigNum(l) * l << 2 * i);
211         a.cyf[i] = l;
212         a.len = n;
213     }
214     return a;
215 }
// Makra pozwalające na skrócenie zapisu nagłówków poniższych operatorów
216 #define OPER3(op) BigNum operator op(const BigNum &a) \
217 const {BigNum w = *this; w op ##= a; return w; }
218 #define OPER4(op) BigNum operator op(int a) \
219 {BigNum w = *this; w op ##= a; return w; }
// Operator wymaga implementacji +=(BigNum)
220     OPER3(+);
// Operator wymaga implementacji -(BigNum)
221     OPER3(-);
// Operator wymaga implementacji ==(BigNum)
222     OPER3(*);
// Operator wymaga implementacji <(BigNum), +(BigNum), ==(BigNum),
// /= (BigNum), +(BigNum), *(BigNum), <<(int)
223     OPER3(/);
// Operator wymaga implementacji <(BigNum), +(BigNum), -(BigNum),
// *= (BigNum), /= (BigNum), %(BigNum), +(BigNum), *(BigNum)
224     OPER3(%);
// Operator wymaga implementacji <=(int)
225     OPER4(<=);

```

Listing 4.28. (cd.)

```
// Operator wymaga implementacji >>=(int)
226     OPER4(>>);
227 }
```

Listing 4.29. Przykład wykorzystania arytmetyki wielkich liczb

```
a = 348732498327423984324198321740932174
b = 7653728101928872838232879143214
a + b = 348740152055525913197036554620075388
a - b = 348724844599322055451360088861788960
a * b = 2669103722504468593268937284375465614778291815203334805554806367236
a / b = 45563
sqrt(a) = 590535772267374150
```

Listing 4.30. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 4.29. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `bignum.cpp`

```
01 int main() {
02     BigNum a, b;
03     string ta, tb;
// Wczytaj tekst reprezentujący dwie wielkie liczby
04     cin >> ta >> tb;
// Przekonwertuj tekst na liczby oraz wykonaj podstawowe operacje
05     a = ta;
06     b = tb;
07     cout << "a = ";
08     a.write();
09     cout << endl << "b = ";
10     b.write();
11     cout << endl << "a + b = ";
12     (a + b).write();
13     cout << endl << "a - b = ";
14     (a - b).write();
15     cout << endl << "a * b = ";
16     (a * b).write();
17     cout << endl << "a / b = ";
18     (a / b).write();
19     cout << endl << "sqrt(a) = ";
20     a.sqrt().write();
21     return 0;
22 }
```

Arytmetyka wielkich liczb realizowana przez strukturę `BigNum` umożliwia wykonywanie operacji na zbiorze liczb naturalnych. W zdecydowanej większości zadań arytmetyka taka jest wystarczająca, jednak czasem pojawia się potrzeba wykonywania operacji

na zbiorze liczb całkowitych. W tym celu została stworzona struktura `Integer`, której implementacja przedstawiona na listingu 4.31 wykorzystuje strukturę `BigNum`. Sposób działania operatorów jest w zasadzie taki sam jak w przypadku struktury `BigNum`.

Listing 4.31. Implementacja struktury `Integer`

```

// Implementacja liczb całkowitych oparta na typie BigNum
01 struct Integer {
02     BigNum x;
// Znak liczby (-1 dla liczby ujemnej, 0 dla zera, 1 dla liczby dodatniej)
03     int Sgn;
// Konstruktor przyjmujący jako parametry wartość bezwzględną oraz znak
// tworzonej liczby
04     Integer(const BigNum &a, int s = 1) {
05         x = a;
06         Sgn = (a == BigNum(0)) ? 0 : !s ? 1 : s;
07     }
// Konstruktor tworzący zmienną równą liczbie a
08     Integer(int a = 0) {
09         x = BigNum(abs(a));
10         Sgn = sgn(a);
11     }
// Operator zwraca liczbę o przeciwnym znaku
12     Integer operator-() const {
13         return Integer(x, -Sgn);
14     }
// Operatory porównawcze
15     bool operator<(const Integer &b) const {
16         if (Sgn != b.Sgn) return Sgn < b.Sgn;
17         return (Sgn == -1) ? b.x < x : x < b.x;
18     }
19     bool operator==(const Integer &b) const {
20         return Sgn == b.Sgn && x == b.x;
21     }
// Makra pozwalające na skrócenie zapisu nagłówków operatorów
22 #define OPER5(op) Integer operator op (const Integer &b) const
23 #define OPER6(op) Integer &operator op ## = (const Integer &b) \
24 {return *this = *this op b;}
// Operator +(Integer)
25     OPER5(+) {
26         if (Sgn == -1) return -(-(*this) + (-b));
27         if (b.Sgn >= 0) return Integer(x + b.x, min(1, Sgn + b.Sgn));
28         if (x < b.x) return Integer(b.x - x, -1);
29         return Integer(x - b.x, x > b.x);
30     }
// Operator -(Integer), wykorzystuje +(Integer)
31     OPER5(-) {
32         return *this + (-b);

```

Listing 4.31. (cd.)

```

33    }
// Operator *(Integer)
34    OPER5(*) {
35        return Integer(x * b.x, Sgn * b.Sgn);
36    }
// Operator /(Integer)
37    OPER5(/) {
38        return Integer(x / b.x, Sgn * b.Sgn);
39    }
// Operator %(Integer), wykorzystuje -(Integer)
40    OPER5(%) {
41        return Sgn == -1 ? Integer((b.x - (x % b.x)) % b.x) :
42            Integer(x % b.x);
43    }
// Operator +=(Integer), wykorzystuje +(Integer)
44    OPER6(+)
// Operator -=(Integer), wykorzystuje -(Integer)
45    OPER6(-)
// Operator *=(Integer), wykorzystuje *(Integer)
46    OPER6(*)
// Operator /=(Integer), wykorzystuje /(Integer)
47    OPER6(/)
// Operator %= (Integer), wykorzystuje %(Integer)
48    OPER6(%)
// Funkcja wypisuje liczbę Integer zapisaną przy podstawie 10 na
// standardowe wyjście
49    void write() const {
50        if (Sgn == -1) printf("-");
51        x.write();
52    }
53 };

```

Dopełnieniem przedstawionych dotychczas struktur realizujących arytmetykę wielkich liczb jest zamieszczona na listingu 4.32 struktura `Frac`. Umożliwia ona wykonywanie operacji na liczbach wymiernych postaci $\frac{p}{q}$. Struktura ta zawiera implementację najczęściej wykorzystywanych operatorów. Wynik zastosowania arytmetyki wielkich liczb dla dwóch przykładowych liczb ułamkowych jest pokazany na listingu 4.33. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 4.34.

Listing 4.32. Implementacja struktury `Frac`

```

// Funkcja wyznaczająca największy wspólny dzielnik dwóch liczb.
// Jest ona używana do skracania ułamków
01 BigNum NatGCD(const BigNum &a, const BigNum &b) {
02     return b == BigNum(0) ? a : NatGCD(b, a % b);

```

Listing 4.32. (cd.)

```
03 }
// Implementacja liczb ułamkowych oparta na typach Integer i BigNum
04 struct Frac {
// Licznik a oraz mianownik b ułamka
05     Integer a, b;
// Konstruktor typu Frac tworzący liczbę o zadanym liczniku i mianowniku
06     Frac(const Integer &aa = 0, const Integer &bb = 1) {
07         a = aa;
08         b = bb;
09         if(b < 0) {
10             a = -a;
11             b = -b;
12         }
13         Integer d = Integer(NatGCD(aa.x, bb.x));
14         a /= d;
15         b /= d;
16     }
// Operatory porównawcze
17     bool operator<(const Frac &x) const {
18         return a * x.b < x.a * b;
19     }
20     bool operator==(const Frac &x) const {
21         return a == x.a && b == x.b;
22     }
// Makra pozwalające na skrócenie zapisu nagłówków operatorów
23 #define OPER7(op) Frac operator op (const Frac &x) const
24 #define OPER8(op) Frac &operator op ##=(const Frac &b) \
25 {return *this = *this op b;}
// Operator +(Frac)
26     OPER7(+){
27         return Frac(a * x.b + b * x.a, b * x.b);
28     }
// Operator -(Frac)
29     OPER7(-) {
30         return Frac(a * x.b - b * x.a, b * x.b);
31     }
// Operator *(Frac)
32     OPER7(*) {
33         return Frac(a * x.a, b * x.b);
34     }
// Operator /(Frac)
35     OPER7(/) {
36         return Frac(a * x.b, b * x.a);
37     }
// Operator +=(Frac), wykorzystuje +(Integer)
```

Listing 4.32. (cd.)

```
38     OPER8(+)
// Operator -=(Frac), wykorzystuje -(Integer)
39     OPER8(-)
// Operator *=(Frac), wykorzystuje *(Integer)
40     OPER8(*)
// Operator /=(Frac), wykorzystuje /(Integer)
41     OPER8(/)
// Funkcja zwraca prawdę, jeśli dany ułamek jest równy 0
42     bool isZero(){
43         return a == Integer(0);
44     }
// Funkcja wypisująca ułamek postaci licznik/mianownik zapisany
// przy podstawie 10 na standardowe wyjście
45     void write(){
46         a.write();
47         printf("/");
48         b.write();
49     }
50 };
```

Listing 4.33. Przykład użycia arytmetyki ułamkowej

```
a = 2/3
b = 15/28
a + b = 101/84
a - b = 11/84
a * b = 5 / 14
a / b = 56/45
```

Listing 4.34. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 4.33. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `frac.cpp`

```
01 int main() {
// Skonstruuj dwie liczby typu Frac
02     Frac a(10, 15);
03     Frac b(30, 56);
04     cout << "a = ";
05     a.write();
06     cout << endl << "b = ";
07     b.write();
08     cout << endl << "a + b = ";
09     (a + b).write();
10     cout << endl << "a - b = ";
11     (a - b).write();
```

Listing 4.34. (cd.)

```

12   cout << endl << "a * b = ";
13   (a * b).write();
14   cout << endl << "a / b = ";
15   (a / b).write();
16   return 0;
17 }
```

W podrozdziale dotyczącym sprawdzania pierwszości liczb przedstawiliśmy implementację testu Millera-Rabina, który dla dowolnej liczby naturalnej nie większej od 2 000 000 000 stwierdza, czy liczba ta jest pierwsza. Istnieje możliwość zaadaptowania tego algorytmu w celu zbadania, czy dana wielka liczba jest pierwsza. Jedyna różnica w implementacji polega na zmianie liczby wykonywanych testów (w przypadku liczb z przedziału [1..2 000 000 000] wystarczyły tylko 4 — 2, 3, 5 oraz 7). Prawdopodobieństwo uzyskania błędnej odpowiedzi w przypadku testowania liczby złożonej przy wykonywaniu l testów wynosi $(\frac{1}{4})^l$. Implementacja funkcji **bool IsBPrime(const BigNum&, int)** przedstawiona na listingu 4.35 realizuje ten test pierwszości. Wynik działania tej funkcji dla przykładowego zakresu liczb jest pokazany na listingu 4.36, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 4.37.

Listing 4.35. Implementacja funkcji **bool IsBPrime(const BigNum&, int)**

```

// Funkcja przeprowadza test Millera-Rabina dla liczby n przy podstawie x
01 bool PBWit(BigNum x, BigNum n) {
02     if (x >= n) return 0;
03     BigNum d = 1, y, l = n - 1;
04     int t = 0;
05     bool st = 0;
06     while ((l % 2) == 0) {
07         ++t;
08         l /= 2;
09     }
10    for (; l > 0 || t--; l /= 2) {
11        if ((l % 2) == 1) d = (d * x) % n;
12        else if (!st && l == 0) {
13            st = 1;
14            x = d;
15        }
16        y = (x * x) % n;
17        if (y == 1 && x != 1 && x != n - 1) return 1;
18        x = y;
19    }
20    return x != 1;
21 }
// Funkcja sprawdza, czy dana liczba typu BigNum jest pierwsza. W tym celu
// wykonuje t razy test Millera-Rabina
22 bool IsBPrime(const BigNum &x, int t) {
```

Listing 4.35. (cd.)

```

23     if (x < 2) return 0;
24     REP(i, t) if (PBWit(max(rand(), 2), x)) return 0;
25     return 1;
26 }
```

Listing 4.36. Wyznaczone przez funkcję **bool IsBPrime(const BigNum&, int)** wszystkie liczby pierwsze z przedziału [1 000 000 000 000 000 000 000..1 000 000 000 000 000 300]

```

10000000000000000000000000000000117
10000000000000000000000000000000193
10000000000000000000000000000000213
10000000000000000000000000000000217
10000000000000000000000000000000289
```

Listing 4.37. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 4.36. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku **isbprime.cpp**

```

01 int main() {
02     BigNum b, e;
03     string tb, te;
// Wczytaj zakres testowanych liczb
04     cin >> tb >> te;
05     b = tb;
06     e = te;
// Dla każdej liczby z zakresu sprawdź, czy jest pierwsza
07     while (b < e) {
08         if (IsBPrime(b, 20)) {
09             b.write();
10             cout << endl;
11         }
12         b += 1;
13     }
14     return 0;
15 }
```

ZADANIE — ŁAŃCUCH

Pochodzenie:

VIII Olimpiada Informatyczna

Rozwiązanie:

`chain.cpp`

Bajtacja nie zawsze była państwem demokratycznym. W jej historii były również czarne karty. Pewnego razu generał Bajtelski — przywódca junty żelazną ręką rządzącej Bajtocią — postanowił zakończyć stan wojenny, trwający od momentu przejęcia władzy, i zwolnić więzionych działaczy opozycji. Nie chciał jednak uwolnić przywódcy opozycji Bajtazara.

Postanowił przykuć go do murów więzienia za pomocą bajtackiego łańcucha. Bajtacki łańcuch składa się z połączonych ze sobą ogniw oraz przymocowanego do muru pręta. Choć ognia nie są połączone z prętem, to bardzo trudno jest je z niego zdjąć.

— Generale, czemuś mnie przykuł do murów więzienia, miast uwolnić, jako to uczyńileś z moimi kamratami! — wołał Bajtazar.

— Ależ Bajtazarze, wszak nie jesteś przykuty i z pewnością potrafisz sam zdjąć trzymające cię ognia z pręta wystającego z murów więzienia — przewrotnie stwierdził generał Bajtelski, po czym dodał — Uporaj się z tym jednak przed godziną cyfracyjną i nie dzwoń łańcuchami po nocy, gdyż w przeciwnym przypadku będę zmuszony wezwać funkcjonariuszy Cyfronicji Obywatelskiej.

Pomóż Bajtazarowi! Ponumerujmy kolejne ognia łańcucha liczbami $1, 2, \dots, n$. Ogniwa te możemy zakładać i zdejmować z pręta zgodnie z następującymi zasadami:

- jednym ruchem możemy zdjąć lub założyć na pręt tylko jedno ognwo,
- ognwo nr 1 można zawsze zdjąć lub założyć na pręt,
- jeżeli ognia o numerach $1, \dots, k - 1$ (dla $1 \leq k \leq n$) są zdjęte z pręta, a ognwo nr k jest założone, to możemy zdjąć lub założyć ognwo nr $k + 1$.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta opis bajtackiego łańcucha,
- obliczy minimalną liczbę ruchów, które należy wykonać, aby zdjąć wszystkie ognia bajtackiego łańcucha z pręta,
- wypisze wynik.

Wejście

W pierwszym wierszu zapisano jedną dodatnią liczbę całkowitą n , $1 \leq n \leq 10\,000$. W drugim wierszu zapisano n liczb całkowitych $o_1, o_2, \dots, o_n \in \{0, 1\}$, pooddzielanych pojedynczymi odstępami. Jeśli $o_i = 1$, to ognwo nr i jest założone na pręt, a jeśli $o_i = 0$, to jest z niego zdjęte.

Wyjście

Twój program powinien wypisać jedną liczbę całkowitą, równą minimalnej liczbie ruchów potrzebnych do zdjęcia wszystkich ogniw bajtackiego łańcucha z pręta.

Przykład

Dla następującego wejścia:

4
1 0 1 0

Poprawnym rozwiązaniem jest:

6

Wykaz zadań

Proste	Srednie	Trudne
acm.uva.es — zad. 424	acm.uva.es — zad. 10183	acm.uva.es — zad. 623
acm.uva.es — zad. 10018	acm.uva.es — zad. 495	spoj.sphere.pl — zad. 31
acm.uva.es — zad. 324	spoj.sphere.pl — zad. 54	spoj.sphere.pl — zad. 291
acm.uva.es — zad. 10035	spoj.sphere.pl — zad. 328	spoj.sphere.pl — zad. 279
spoj.sphere.pl — zad. 123	acm.sgu.ru — zad. 111	spoj.sphere.pl — zad. 115
spoj.sphere.pl — zad. 362	acm.sgu.ru — zad. 193	acm.sgu.ru — zad. 247
acm.sgu.ru — zad. 112	acm.sgu.ru — zad. 197	
spoj.sphere.pl — zad. 94	acm.sgu.ru — zad. 299	

Rozdział 5

Struktury danych

Podstawą pomyślnego rozwiązania każdego zadania jest wymyślenie odpowiedniego algorytmu. W przypadku podjęcia dobrej decyzji rozwiązanie zadania jest już tylko kwestią czasu. Niestety, podczas zawodów trzeba się liczyć dodatkowo ze ścisłymi ograniczeniami czasowymi. W takiej sytuacji nie tylko algorytm, ale również sposób jego implementacji jest niezwykle ważny. Rozwiążanie wielu zadań wymaga użycia różnego rodzaju struktur danych. Na ogół istnieje możliwość wyboru między bardziej efektywną, lecz trudniejszą do zaimplementowania metodą a metodą wolniejszą i prostszą. Bardzo ważną decyzją projektową jest wybór odpowiedniej struktury danych, która jest wystarczająco efektywna, aby rozwiążanie zmieściło się w limitach czasowych przygotowanych przez organizatorów, a jednocześnie jej implementacja była jak najprostsza. Jest to niezwykle ważna umiejętność, której nabywa się z czasem. Najlepszą decyzją jest zazwyczaj po prostu użycie, o ile to możliwe, gotowej struktury danych z biblioteki STL. Umiejętnie wykorzystanie tej biblioteki pozwala skrócić długość implementowanego programu niekiedy nawet kilkakrotnie.

W niektórych sytuacjach okazuje się jednak, że struktury danych udostępnione przez bibliotekę STL są niewystarczające. W niniejszym rozdziale przedstawimy implementacje kilku najczęściej wykorzystywanych podczas zawodów struktur danych, które nie są zawarte w bibliotece STL.

5.1. Struktura danych do reprezentacji zbiorów rozłącznych

Założymy, że mamy danych n rozłącznych zbiorów jednoelementowych $\{0\}, \{1\}, \dots, \{n - 1\}$. Chcielibyśmy wykonywać na tych zbiorach dwie operacje: łączenie ze sobą dwóch zbiorów oraz wyznaczanie zbioru, do którego należy dany element $k \in \{0, 1, \dots, n - 1\}$.

Jednym ze sposobów rozwiązania tego zadania jest przypisanie każdej liczbie k numeru zbioru, do którego ona należy (na początku liczbie k przypisywany jest zbiór o numerze k). Sprawdzenie, do którego zbioru należy dany element, sprowadza się wtedy do zwrócenia numeru przypisanego zbioru. Złączenie dwóch zbiorów P i Q można z kolei zrealizować przez zamianę numeru p wszystkich elementów zbioru P na numer zbioru Q . Widać, że wykonanie złączenia dwóch zbiorów wymaga wyznaczenia wszystkich elementów należących dołączanych zbiorów, zatem operacja ta ma w przypadku pesymistycznym złożoność liniową — nie jest to więc rozwiązanie szczególnie efektywne.

Literatura
[4] — 10–14
[38] — 4

Literatura
[2] — 4
[4] — 21

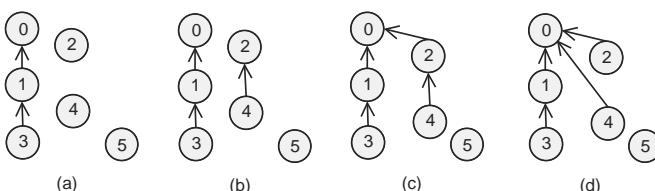
Efektywną, a zarazem dość prostą strukturą danych umożliwiającą wykonywanie powyższych dwóch operacji jest tzw. struktura Find and Union. Struktura ta reprezentuje zbiory w postaci lasu, w którym wierzchołkami są elementy ze zbioru $\{0, 1, \dots, n - 1\}$. Każdy zbiór jest reprezentowany jako drzewo, w którym każdy element przechowuje numer swojego ojca. Operacja łączenia dwóch zbiorów polega na dodaniu krawędzi między korzeniami drzew reprezentujących łączone zbiory, a operacja wyznaczania zbioru, do którego należy element k , polega na znalezieniu numeru korzenia drzewa, do którego należy element k . Tak więc dwa elementy należą do tego samego zbioru, jeśli mają wspólny korzeń w drzewie.

Zamortyzowana złożoność wykonania m operacji na tej strukturze danych wynosi $O(m \log^* m)$, gdzie \log^* jest odwrotnością funkcji Ackermanna. Funkcja ta bardzo wolno rośnie (znacznie wolniej od logarytmu) — w praktycznych zastosowaniach można zakładać zatem, że złożoność wykonania m operacji to po prostu $O(m)$. Uzyskanie takiej złożoności jest możliwe dzięki wykorzystaniu dwóch pomysłów:

- Podczas wyszukiwania korzenia drzewa, do którego należy element k , ścieżka do korzenia ulega kompresji — wszystkie wierzchołki leżące na ścieżce między k a jego korzeniem zostają bezpośrednio połączone z korzeniem. W ten sposób wykonywanie operacji wyszukiwania powoduje skracanie ścieżek w drzewach, dzięki czemu kolejne wyszukiwania będą przebiegać szybciej.
- Operacja łączenia dwóch drzew reprezentujących zbiory jest realizowana według rang, co sprowadza się do przyłączania mniejszego drzewa do korzenia drzewa większego, a nie na odwrót. Takie podejście minimalizuje sumaryczną długość powstających ścieżek.

Przykładowy sposób realizacji łączenia i wyszukiwania zbiorów jest pokazany na rysunku 5.1.

Implementacja struktury FAU jest przedstawiona na listingu 5.1. Operacja `Union(x, y)` powoduje złączenie zbiorów zawierających elementy x oraz y , a operacja `Find(x)` wyznacza numer zbioru, do którego należy element x . Na listingu 5.2 jest podany wynik działania tej struktury dla 6-elementowego zbioru oraz sekwencji przykładowych operacji `Find` i `Union`. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest pokazany na listingu 5.3.

Rysunek 5.1. (a) Reprezentacja struktury zbiorów rozłącznych $\{0, 1, 3\}$, $\{2\}$, $\{4\}$, $\{5\}$. (b) Stan struktury danych po wykonaniu operacji złączenia zbiorów $\{2\}$ i $\{4\}$. (c) Stan struktury po złączeniu zbiorów $\{0, 1, 3\}$ i $\{2, 4\}$. (d) Wyszukanie zbioru, do którego należy element 4, spowodowało skompresowanie ścieżki od elementu 4 do korzenia jego drzewa

Listing 5.1. Implementacja struktury FAU

```

// Struktura danych do reprezentacji zbiorów rozłącznych
01 struct FAU {
02     int *p, *w;
// Konstruktor tworzący reprezentację n jednoelementowych zbiorów
// rozłącznych
03     FAU(int n) : p(new int[n]), w(new int[n]) {
04         REP(x, n) p[x] = w[x] = -1;
05     }
// Destruktor zwalniający wykorzystywaną pamięć
06     ~FAU() {
07         delete[] p;
08         delete[] w;
09     }
// Funkcja zwraca numer reprezentanta zbioru, do którego należy element x
10     int Find(int x) {
11         return (p[x] < 0) ? x : p[x] = Find(p[x]);
12     }
// Funkcja łączy zbiory zawierające elementy x oraz y
13     void Union(int x, int y) {
14         if ((x = Find(x)) == (y = Find(y))) return;
15         if (w[x] > w[y]) p[y] = x;
16         else p[x] = y;
17         if (w[x] == w[y]) w[y]++;
18     }
19 };

```

Listing 5.2. Przykład działania struktury FAU

```

Zlaczanie zbiorow zawierajacych elementy 0 i 1
Find(0) = 1   Find(1) = 1   Find(2) = 2   Find(3) = 3   Find(4) = 4   Find(5) = 5
Zlaczanie zbiorow zawierajacych elementy 3 i 4
Find(0) = 1   Find(1) = 1   Find(2) = 2   Find(3) = 4   Find(4) = 4   Find(5) = 5
Zlaczanie zbiorow zawierajacych elementy 1 i 5
Find(0) = 1   Find(1) = 1   Find(2) = 2   Find(3) = 4   Find(4) = 4   Find(5) = 1
Zlaczanie zbiorow zawierajacych elementy 0 i 5
Find(0) = 1   Find(1) = 1   Find(2) = 2   Find(3) = 4   Find(4) = 4   Find(5) = 1

```

Listing 5.3. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 5.2. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `fau.cpp`

```

01 int main() {
02     int n, m, e1, e2;
// Wczytaj liczbę elementów oraz operacji do wykonania
03     cin >> n >> m;

```

Listing 5.3. (cd.)

```

04     FAU fau(n);
05     REP(x, m) {
// Wczytaj numery dwóch elementów oraz złącz zbiorę je zawierające
06         cin >> e1 >> e2;
07         fau.Union(e1, e2);
08         cout << "Złączenie zbiorów zawierających elementy " <<
09             e1 << " i " << e2 << endl;
10         REP(y, n) cout << "Find(" << y << ") = " << fau.Find(y) << " ";
11         cout << endl;
12     } return 0;
13 }
```

ZADANIE — MAŁPKI

Pochodzenie:

X Olimpiada Informatyczna

Rozwiązanie:

monkey.cpp

Na drzewie wisi n małpeks ponumerowanych od 1 do n . Małpka z nr 1 trzyma się gałęzi ogonkiem. Pozostałe małpki albo są trzymane przez inne małpki, albo trzymają się innych małpek, albo jedno i drugie równocześnie. Każda małpka ma dwie przednie łapki, każdą może trzymać co najwyżej jedną inną małpkę (za ogon). Rozpoczynając od chwili 0, co sekundę jedna z małpeks puszczają jedną łapkę. W ten sposób niektóre małpki spadają na ziemię, gdzie dalej mogą puszczać łapki (czas spadania małpek jest pomijalnie mały).

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta ze standardowego wejścia opis tego, w jaki sposób małpki trzymają się oraz w jakiej kolejności puszczają łapki,
- obliczy dla każdej małpki, kiedy spadnie ona na ziemię,
- wypisze wynik na standardowe wyjście.

Wejście

Pierwszy wiersz standardowego wejścia zawiera dwie dodatnie liczby całkowite n i m ($1 \leq n \leq 200\,000$, $1 \leq m \leq 400\,000$). Liczba n oznacza liczbę małpeks, a liczba m czas (w sekundach), przez jaki obserwujemy małpki. Kolejne n wierszy zawiera opis sytuacji początkowej. W wierszu $k+1$ ($1 \leq k \leq n$) znajdują się dwie liczby całkowite oznaczające numery małpeks trzymanych przez małpkę nr k . Pierwsza z tych liczb to numer małpki trzymanej lewą łapką, a druga — prawą. Liczba -1 oznacza, że małpka ma wolną łapkę. Kolejne m wierszy opisuje wyniki obserwacji małpeks. W i -tym spośród tych wierszy ($1 \leq i \leq m$) znajdują się dwie liczby całkowite. Pierwsza z nich oznacza numer małpki, a druga numer łapki (1 — lewa, 2 — prawa), którą małpka puszczają w chwili $i-1$.

Wyjście

Twóz program powinien wypisać na standardowe wyjście dokładnie n liczb całkowitych, po jednej w wierszu. Liczba w wierszu i powinna oznaczać chwilę, w której małpka nr i spadła na ziemię, lub być równa -1 , jeśli małpka nie spadła na ziemię w trakcie obserwacji.

Przykład

Dla następującego wejścia:

3 2
-1 3
3 -1
1 2
1 2
3 1

Poprawnym rozwiązaniem jest:

-1
1
1

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 10583 acm.uva.es — zad. 10608	spoj.sphere.pl — zad. 116 acm.sgu.ru — zad. 174 acm.uva.es — zad. 793	spoj.sphere.pl — zad. 264 spoj.sphere.pl — zad. 188 acm.uva.es — zad. 10158

5.2. Drzewa wyszukiwań binarnych

W tym podrozdziale zajmiemy się realizacją struktur danych umożliwiających wykonywanie operacji dodawania oraz usuwania elementów, na których określony jest porządek liniowy. W zależności od rodzaju przedstawianej struktury będą również dostępne inne operacje, takie jak wyznaczanie liczby elementów o wartościach w zadanym przedziale czy wyszukiwanie k -tego najmniejszego elementu. Zaprezentowana zostanie także specjalna „wzbogacalna” struktura pozwalająca na łatwe tworzenie własnych operacji. Na wstępie podamy sposób reprezentacji tych struktur danych — wszystkie omawiane struktury są pewnego rodzaju drzewami wyszukiwań binarnych.

Literatura
[2] — 3.3
[10] — 2.3
[30] — 6.4
[38] — 4.4

Definicja 5.1. Drzewo wyszukiwań binarnych jest to takie drzewo ukorzenione, które spełnia następujące warunki:

- Każdy węzeł w drzewie ma co najwyżej dwóch synów — lewego i prawego. Węzły drzewa nieposiadające synów są nazywane liśćmi.
- Każdy węzeł ma przypisany mu element. Na zbiorze elementów jest określony porządek liniowy.

- Dla każdego węzła p drzewa zawierającego element v_p , jeśli ma on lewego syna l z elementem v_l , to $v_l < v_p$.
- Dla każdego węzła p drzewa zawierającego element v_p , jeśli ma on prawego syna r z elementem v_r , to $v_r > v_p$.

Przykład drzewa wyszukiwań binarnych jest przedstawiony na rysunku 5.2a. Drzewo tego typu wykorzystuje się do konstruowania różnych struktur danych, jak choćby słowników. Wstawianie elementu do słownika odbywa się przez dodanie do drzewa wyszukiwań binarnych nowego węzła zawierającego dodawany element (miejsce umieszczenia nowego węzła w drzewie musi zostać tak dobrane, aby zachować zgodność z definicją drzew wyszukiwań binarnych). Sprawdzenie przynależności elementu jest równoważne przeszukaniu drzewa od korzenia w celu wyszukania odpowiedniego węzła.

Wprowadzenie takiej struktury danych, jaką są drzewa wyszukiwań binarnych, ma służyć uzyskaniu efektywnych operacji. Czas potrzebny na wykonanie operacji na węźle jest wprost proporcjonalny do jego głębokości (odległości od korzenia). Gdy drzewo jest zrównoważone (głębokość najgłębszego liścia w drzewie nie różni się wiele od głębokości najgłębszego liścia), wówczas odległość każdego węzła od korzenia jest logarytmiczna w stosunku do liczby węzłów w całym drzewie. Wprawdzie w przypadku wykonywania losowych operacji na drzewie wyszukiwań binarnych pozostaje ono zrównoważone, ale wykonanie n operacji wstawienia elementu do drzewa w kolejności rosnących wartości spowoduje powstanie w drzewie łańcucha o długości n (kolejno wstawiane elementy będą dodawane jako prawy syn poprzedniego). Istnieje możliwość zabezpieczenia się przed takimi sytuacjami przez implementację zrównoważonych drzew binarnych (takich jak drzewa czerwono-czarne lub AVL), które po wykonaniu operacji modyfikującej strukturę drzewa przeprowadzają reorganizację układu węzłów, mającą na celu wyrównanie głębokości liści. Implementacja tych struktur danych jest jednak czasochłonna, co podczas zawodów jest bardzo dużą wadą.

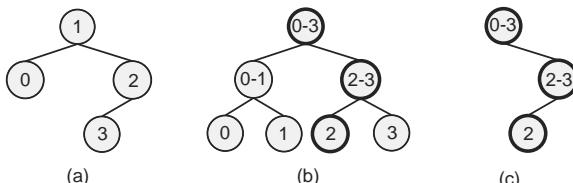
Na szczęście są inne, bardzo proste sposoby zapewnienia szybkiego czasu działania wszystkich operacji. Jest to możliwe dzięki zmodyfikowaniu postaci drzew wyszukiwań binarnych, które będziemy dalej nazywali statycznymi drzewami wyszukiwań binarnych. Przykład takiego drzewa jest pokazany na rysunku 5.2b. Różnica w stosunku do zwykłych drzew polega na tym, że podczas konstruowania drzewa statycznego podaje się liczbę węzłów, które powinny znaleźć się w takim drzewie. Narzuca to pewne ograniczenia na dziedzinę, z której pochodzą wstawiane elementy — musi być ona skończona. W drzewach statycznych właściwe węzły są umieszczone tylko w liściach, wewnętrzne węzły drzewa reprezentują natomiast całe zbiory elementów z ich poddrzew. Takie podejście ułatwia realizację różnych dodatkowych operacji — węzły wewnętrzne mogą przechowywać specjalne informacje, utrzymywane w celu umożliwienia efektywnej realizacji tych operacji. Dodanie nowego elementu do drzewa statycznego polega na zaznaczeniu odpowiedniego liścia jako aktywnego oraz zaktualizowaniu wartości w węzłach wewnętrznych drzewa, leżących na ścieżce od dodawanego liścia do korzenia. Podobnie realizowana jest operacja usuwania elementów.

Drzewa statyczne, oprócz ograniczenia na wielkość dziedziny, mają jeszcze jedną wadę — zużycie pamięci. Nawet jeśli liczba elementów wstawionych do drzewa jest mała, to i tak zużycie pamięci jest liniowe ze względu na wielkość dziedziny. Usunięcie tej wady jest możliwe przez zastosowanie tzw. drzew statycznych dynamicznie alokowanych, których struktura jest taka sama jak drzew statycznych, ale przydzielają one pamięć na węzły dopiero wtedy, gdy są one potrzebne. Przykład takiego drzewa znajduje się na rysunku 5.2.c.

W dalszej części tego podrozdziału przedstawimy implementacje czterech prostych struktur danych opartych na koncepcji statycznych drzew wyszukiwań binarnych. Omówimy kolejno:

- drzewa maksimów — umożliwiające przypisywanie dodatkowych wartości elementom oraz wyznaczanie największej wartości spośród elementów z zadanej przedziału,
- drzewa licznikowe — umożliwiające przypisywanie dodatkowych wartości elementom oraz wyznaczanie sumy wartości w obrębie elementów z zadanej przedziału,
- drzewa pozycyjne — umożliwiające wyznaczanie statystyk pozycyjnych (znajdowanie k -tego najmniejszego elementu),
- drzewa pokryciowe — umożliwiające dodawanie i usuwanie przedziałów liczb (które można również traktować jako odcinki) oraz obliczanie powierzchni przez nie pokrytej na zadanym obszarze.

Na przykładzie drzew pokryciowych przedstawimy także modyfikację drzew statycznych zmieniającą je w drzewa dynamicznie alokowane. Pod koniec podrozdziału podamy implementację klasycznych drzew binarnych, które wspomagają dodatkowe wzbogacanie (możliwość dodawania własnych operacji). Drzewa te nie są drzewami zrównoważonymi, co może spowodować, że dla specyficznych scenariuszy czas wykonywania pojedynczych operacji może być liniowy. Pokażemy również realizację randomizowanych drzew binarnych, które dodatkowo losowo modyfikują swoją strukturę; stanowią one bardzo prostą implementację zrównoważonej struktury danych (takich jak drzewa czerwono-czarne czy AVL).

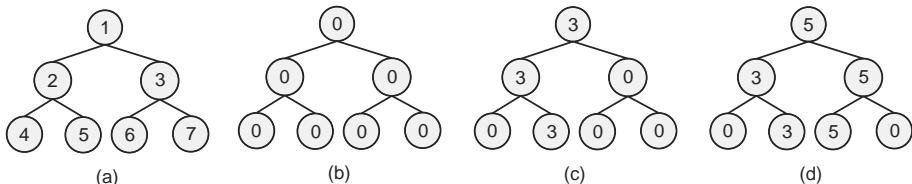
Rysunek 5.2. (a) Drzewo wyszukiwań binarnych zawierające cztery elementy — 0, 1, 2 i 3. (b) Statyczne drzewo wyszukiwań binarnych skonstruowane dla czterech elementów. Aktualnie w drzewie tym jest wstawiony (aktywny) tylko jeden element — 2. (c) Statyczne drzewo binarne dynamicznie alokowane. Struktura takiego drzewa jest z góry określona, lecz nieaktywnym węzłom nie jest przydzielana pamięć

5.2.1. Drzewa maksimów

Drzewa maksimów pozwalają na dodawanie i usuwanie elementów, którym przypisane są dodatkowe wartości ze zbioru liczb naturalnych. Umożliwiają one także wyznaczanie największej wartości w zadanym spójnym przedziale elementów. Węzły wewnętrzne drzewa maksimów zawierają informację na temat największej wartości umieszczonej w ich poddrzewach, co pozwala na efektywną realizację zapytań.

Reprezentacja statycznego drzewa wyszukiwań binarnych jest realizowana jako zwykła tablica liczb. Taka reprezentacja może zostać zastosowana, ponieważ drzewa statyczne są pełne i nie zmieniają swej struktury w czasie. Element 1 tablicy to korzeń drzewa, element 2 to lewy syn korzenia, element 3 to syn prawy Wyznaczanie lewego i prawnego syna dla węzła o numerze k odbywa się w bardzo prosty sposób — syn lewy ma przypisany numer $2 * k$, a prawy $2 * k + 1$ (patrz rysunek 5.3a).

Implementacja tych drzew zrealizowana jest jako struktura `MaxTree`, której kod źródłowy przedstawiony jest na listingu 5.4. Funkcja `void Set(int, int)` umożliwia zmianę wartości elementów, a funkcja `int Find(int, int)` wyznacza największą wartość spośród elementów z zadanego przedziału. Wynik przykładowego zastosowania omawianej struktury jest pokazany na listingu 5.5, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 5.6.

Rysunek 5.3. (a) Sposób numeracji węzłów w drzewach statycznych. (b) Puste drzewo maksimów. Kolejne liście (patrząc od lewej strony) reprezentują klucze 0, 1, 2 i 3. (c) Stan drzewa po dodaniu elementu 1 o wartości 3. (d) Stan drzewa po dodaniu elementu 2 o wartości 5

Listing 5.4. Implementacja struktury `MaxTree`

```

// Drzewo MaxTree umożliwia dodawanie elementów z przypisaną im wartością
// oraz wyszukiwanie największej wartości w dowolnym spójnym przedziale
// elementów
01 struct MaxTree {
02     int *el, s;
// Konstruktor przyjmuje jako parametr wysokość budowanego drzewa (dziedzina
// elementów to [0..2^size-1])
03     MaxTree(int size) {
04         el = new int[2 * (s = 1 << size)];
05         REP(x, 2 * s) el[x] = 0;
06     }
// Destruktor zwalnia zaalokowaną pamięć
07     ~MaxTree() {
08         delete[] el;
09     }
// Funkcja zmienia wartość elementu p na v

```

Listing 5.4. (cd.)

```

10 void Set(int p, int v) {
// Ustaw wartość elementu p na v oraz zaktualizuj węzły na ścieżce do
// korzenia, obliczając dla nich maksimum z ich lewego i prawego syna
11     for (p += s, el[p] = v, p >>= 1; p > 0; p >>= 1)
12         el[p] = max(el[p << 1], el[(p << 1) + 1]);
13 }
// Funkcja wyznacza największą wartość w przedziale elementów [p..k]
14     int Find(int p, int k) {
15         int m = -INF;
16         p += s;
17         k += s;
// Przeszukiwanie drzewa rozpoczyna się od liści reprezentujących elementy
// p i k. Dopóki węzeł p jest różny od węzła k...
18         while (p < k) {
// Jeśli przedziały reprezentowane przez bieżące węzły p i k
// zawierają się całkowicie w przeszukiwanym przedziale, to następuje
// aktualizacja wyniku
19             if ((p & 1) == 1) m = max(m, el[p++]);
20             if ((k & 1) == 0) m = max(m, el[k--]);
// Przejdz do ojców węzłów p i k
21             p >>= 1;
22             k >>= 1;
23         }
24         if (p == k) m = max(m, el[p]);
25     return m;
26 }
27 };

```

Listing 5.5. Przykład wykorzystania struktury MaxTree dla elementów z przedziału [0..15]

```

Zmiana wartosci elementu 2 na 2
Maksimum na przedziale [0..4] = 2
Maksimum na przedziale [2..2] = 2
Maksimum na przedziale [3..15] = 0
Zmiana wartosci elementu 3 na 10
Maksimum na przedziale [0..2] = 2
Maksimum na przedziale [3..10] = 10
Zmiana wartosci elementu 3 na 3
Maksimum na przedziale [0..15] = 3

```

Listing 5.6. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 5.5. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `maxtree.cpp`

```

01 int main() {
02     int w1, w2, w3;

```

Listing 5.6. (cd.)

```

// Skonstruuj drzewo maksimów dla elementów z przedziału [0..15]
03     MaxTree tree(4);
// Wykonaj listę operacji...
04     while(cin >> w1 >> w2 >> w3) {
05         if (w1 == 0) {
// Operacja zmiany wartości klucza...
06             tree.Set(w2, w3);
07             cout << "Zmiana wartosci elementu " << w2 <<
08                 " na " << w3 << endl;
09         } else
// Operacja wypisania maksimum na przedziale [w2..w3]
10             cout << "Maksimum na przedziale [" << w2 << ".." << w3 <<
11                 "] = " << tree.Find(w2, w3) << endl;
12     }
13     return 0;
14 }
```

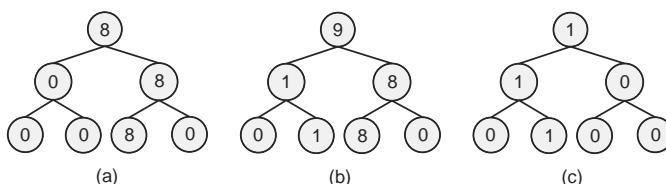
Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 105 acm.uva.es — zad. 231	acm.uva.es — zad. 10635 spoj.sphere.pl — zad. 130	acm.uva.es — zad. 497 spoj.sphere.pl — zad. 57

5.2.2. Drzewa licznikowe

Kolejną prezentowaną strukturą danych są drzewa licznikowe. Pozwalają one na przypisywanie elementom wartości ze zbioru liczb całkowitych oraz wyznaczanie sumy wartości w spójnym przedziale elementów. Węzły wewnętrzne drzewa licznikowego przechowują sumę wartości ze swoich poddrzew. Przykładowe wykonywanie operacji na takich drzewach jest pokazane na rysunku 5.4.

Implementacja struktury CountTree przedstawiona jest na listingu 5.7. Wynik przykładowego zastosowania tej struktury jest pokazany na listingu 5.8, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 5.9.

Rysunek 5.4. (a) Stan drzewa licznikowego po wstawieniu elementu 2 o wartości 8. (b) Zmiana stanu drzewa po dodaniu elementu 1 o wartości 1. (c) Stan drzewa po usunięciu elementu 2

Listing 5.7. Implementacja struktury CountTree

```

// Struktura umożliwia dodawanie elementów z przypisaną im wartością oraz
// sprawdzanie sumy wartości na dowolnym przedziale elementów
01 struct CountTree {
02     int *el, s;
// Konstruktor przyjmuje jako parametr wysokość budowanego drzewa (dziedzina
// kluczy to [0..2^size-1])
03     CountTree(int size) {
04         el = new int[2 * (s = 1 << size)];
05         REP(x, 2 * s) el[x] = 0;
06     }
// Destruktor zwalnia zaallokowaną pamięć
07     ~CountTree() {
08         delete[]el;
09     }
// Funkcja zmienia wartość klucza p na v
10     void Set(int p, int v) {
// Do wszystkich węzłów na ścieżce do korzenia dodawana jest wartość v
11         for (p += s; p; p >= 1)
12             el[p] += v;
13     }
// Funkcja wyznacza sumę wartości w spójnym przedziale elementów [p..k]
14     int Find(int p, int k) {
15         int m = 0;
16         p += s; k += s;
17         while (p < k) {
18             if (p & 1) m += el[p++];
19             if (!(k & 1)) m += el[k--];
20             p >>= 1;
21             k >>= 1;
22         }
23         if (p == k) m += el[p];
24     return m;
25 }
26 };

```

Listing 5.8. Przykład wykorzystania struktury CountTree dla elementów z przedziału [0..15]

Zmiana wartosci elementu 2 o 2
 Suma na przedziale [0..15] = 2
 Suma na przedziale [5..10] = 0
 Zmiana wartosci elementu 3 o 10
 Suma na przedziale [0..15] = 12
 Suma na przedziale [0..2] = 2
 Zmiana wartosci elementu 3 o 3
 Suma na przedziale [0..15] = 15

Listing 5.9. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 5.8. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `counttree.cpp`

```

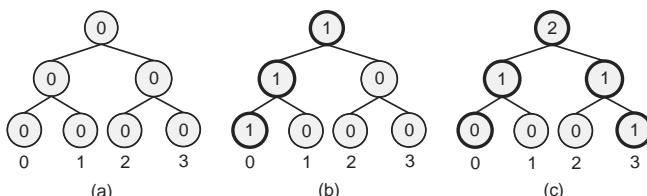
01 int main() {
02     int w1, w2, w3;
// Skonstruuj drzewo licznikowe dla elementów z przedziału [0..15]
03     CountTree tree(4);
// Wykonaj listę operacji...
04     while(cin >> w1 >> w2 >> w3) {
05         if (w1 == 0) {
// Operacja zmiany wartości elementu...
06             tree.Set(w2, w3);
07             cout << "Zmiana wartosci elementu " << w2 <<
08                 " o " << w3 << endl;
09         } else
// Wyznaczenie sumy wartości na przedziale [w2..w3]
10         cout << "Suma na przedziale [" << w2 << ".." << w3 <<
11             "] = " << tree.Find(w2, w3) << endl;
12     }
13     return 0;
14 }
```

Wykaz zadań

Proste	Srednie	Trudne
spoj.sphere.pl — zad. 227	acm.uva.es — zad. 10200	

5.2.3. Drzewa pozycyjne

Drzewa pozycyjne pozwalają na dodawanie i usuwanie elementów oraz wyznaczanie statystyk pozycyjnych (k -tego najmniejszego elementu). Węzły wewnętrzne drzewa pozycyjnego przechowują liczbę elementów znajdujących się w ich poddrzewach, dzięki czemu można w łatwy sposób wyznaczać statystyki pozycyjne, przeszukując drzewo od korzenia. Przykładowe wykonywanie operacji na takich drzewach jest pokazane na rysunku 5.5.

Rysunek 5.5. (a) Stan pustego drzewa pozycyjnego. (b) Dodanie do drzewa elementu 0. (c) Dodanie do drzewa elementu 3

Implementacja struktury `Postree` przedstawiona jest na listingu 5.10. Wynik przykładowego zastosowania tej struktury jest pokazany na listingu 5.11, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 5.12.

Listing 5.10. Implementacja struktury `Postree`

```

// Struktura umożliwia dodawanie elementów i wyznaczanie statystyk pozycyjnych
01 struct Postree {
02     int *el, s;
// Konstruktor przyjmuje jako parametr wysokość budowanego drzewa (dziedzina
// elementów to [0..2^size-1])
03     Postree(int size) {
04         el = new int[1 << ((s = size) + 1)];
05         REP(x, 1 << (s + 1)) el[x] = 0;
06     }
// Destruktor zwalnia zaalokowaną pamięć
07     ~Postree() {
08         delete[] el;
09     }
// Funkcja dodaje v wystąpienie elementu p (v może być ujemne)
10     void Add(int p, int v) {
// Dla każdego węzła drzewa od liścia p do korzenia aktualizowana jest
// liczba elementów w poddrzewie
11         for (p = (1 << s) + p; p > 0; p = p >> 1)
12             el[p] += v;
13     }
// Funkcja wyznacza p-tą statystykę pozycyjną
14     int Find(int p) {
// Przeszukiwanie rozpoczęte jest od korzenia drzewa
15         int po = 1;
16         REP(x, s) {
// Następuje przejście do lewego syna bieżącego węzła
17             po <= 1;
// Jeśli bieżące poddrzewo zawiera mniej elementów, niż wynosi numer
// wyszukiwanej statystyki pozycyjnej, to następuje przejście do prawego
// syna
18             if (el[po] < p) p -= el[po++];
19         }
// Zwracany jest numer znalezionego elementu
20         return po - (1 << s);
21     }
22 };

```

Listing 5.11. Przykład wykorzystania struktury `Postree` dla elementów z przedziału [0..15]

```

Do drzewa dodano element 0
1-statystyka pozycyjna = 0

```

Listing 5.11. (cd.)

```
Do drzewa dodano element 7
2-statystyka pozycyjna = 7
Do drzewa dodano element 3
2-statystyka pozycyjna = 3
Z drzewa usunięto element 3
2-statystyka pozycyjna = 7
```

Listing 5.12. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 5.11. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `postree.cpp`

```
01 int main() {
02     int w1, w2, w3;
// Skonstruuj drzewo pozycyjne dla elementów z przedziału [0..15]
03     PosTree tree(4);
// Wykonaj listę operacji...
04     while (cin >> w1 >> w2) {
05         if (w1 == 0) {
// Operacje dodawania/usuwania elementów
06             cin >> w3;
07             tree.Add(w2, w3);
08             if (w3 == 1) cout << "Do drzewa dodano element " << w2 << endl;
09             else cout << "Z drzewa usunięto element " << w2 << endl;
10         } else
// Wyznaczanie statystyki pozycyjnej
11             cout << w2 << "-statystyka pozycyjna = " << tree.Find(w2) << endl;
12     }
13     return 0;
14 }
```

ZADANIE — KODOWANIE PERMUTACJI

Pochodzenie:

II Olimpiada Informatyczna

Rozwiązanie:

`perm.cpp`

Każdą permutację $A = (a_1, \dots, a_n)$ liczb $1, \dots, n$ można zakodować za pomocą ciągu $B = (b_1, \dots, b_n)$, w którym b_i jest równe liczbie wszystkich a_j takich, że: ($j \leq i$ oraz $a_j \geq a_i$) dla każdego $i = 1, \dots, n$.

Przykład:

Kodem permutacji $A = (1, 5, 2, 6, 4, 7, 3)$ jest ciąg $B = (0, 0, 1, 0, 2, 0, 4)$.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta ze standardowego wejścia długość n i kolejne wyrazy ciągu liczb B ,
- sprawdzi, czy ciąg B jest kodem jakiejś permutacji liczb $1, \dots, n$,

- jeżeli tak, to znajdzie tę permutację i wypisze ją na standardowe wyjście,
- w przeciwnym przypadku wypisze jedno słowo *NIE*.

Wejście

W pierwszym wierszu wejścia zapisana jest dodatnia liczba całkowita $n \leq 1\,000\,000$. Jest to liczba wyrazów ciągu B . W każdym z kolejnych n wierszy jest zapisana jedna liczba całkowita nieujemna nie większa niż $1\,000\,000$. Jest to kolejny wyraz ciągu B .

Wyjście

Program powinien wypisać w każdym z kolejnych n wierszy jeden wyraz permutacji A , której kodem jest dany ciąg B , lub jedno słowo *NIE*, jeśli ciąg B nie jest kodem żadnej permutacji.

Przykład

Dla następującego wejścia:

7
0
0
1
0
2
0
4

Poprawnym rozwiązaniem jest:

1
5
2
6
4
7
3

Dla następującego wejścia:

4
0
2
0
0

Poprawnym rozwiązaniem jest:

NIE

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 440 acm.uva.es — zad. 151	acm.uva.es — zad. 10015	acm.sgu.ru — zad. 254

5.2.4. Drzewa pokryciowe

Ostatnim przykładem drzew statycznych, jakie zaprezentujemy, są drzewa pokryciowe. Elementami wstawianymi do tych drzew, w odróżnieniu od dotychczasowych, są przedziały, których końce należą do zbioru $\{0, \dots, 2^n - 1\}$. Dodatkową operacją wspomagającą jest wyznaczanie — dla danego spójnego podprzedziału dziedziny — wielkości obszaru pokrytego przez jakikolwiek z wstawionych odcinków. Węzły drzewa pokryciowego reprezentują odcinki jednostkowe $(0, 1)$, $(1, 2)$, ..., a węzły wewnętrzne drzewa przechowują informacje dotyczące pokrytej powierzchni przez odcinki z ich poddrzew.

Implementacja drzew pokryciowych zrealizowana jest jako struktura CoverTree, której kod źródłowy znajduje się na listingu 5.13. Zastosowanie struktury CoverTree sprawdza się do wykorzystania dwóch funkcji — **void Mark(int p, int k, int w)**, która dodaje w wystąpień odcinka (p, k) (jeśli w jest ujemne, to następuje usunięcie odpowiedniej liczby wystąpień odcinka (p, k)), oraz **int Find(int p, int k)**, która wyznacza pokrycie przedziału $[p..k]$. Podczas korzystania ze struktury CoverTree należy pamiętać, że nie wolno z niej usuwać odcinków, które nie zostały wcześniej wstawione. Wynik przykładowego zastosowania omawianej struktury jest pokazany na listingu 5.14, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 5.15.

Listing 5.13. Implementacja struktury CoverTree.

```
// Struktura umożliwia dodawanie i usuwanie odcinków oraz wyznaczanie
// wielkości obszaru przez nie pokrytego
01 struct CoverTree {
02     #define nr (wp + wk + 1) >> 1
03     int *el, *ma, s, p, k, il;
// Konstruktor przyjmuje jako parametr wysokość budowanego drzewa (koniec
// odcinków, na których wykonywane są operacje, należą
// do przedziału [0..2^size-1])
04     CoverTree(int size) {
// Tablica el przechowuje liczbę odcinków pokrywających w całości przedział
// reprezentowany przez odpowiedni węzeł
05         el = new int[s = 1 << (size + 1)];
// Tablica ma przechowuje sumaryczną pokrytą powierzchnię przedziału
// reprezentowanego przez odpowiedni węzeł
06         ma = new int[s];
07         REP(x, s) el[x] = ma[x] = 0;
08     }
// Destruktor zwalnia zaalokowaną pamięć
09     ~CoverTree() {
10         delete[] el;
11         delete[] ma;
12     }
// Funkcja pomocnicza wykorzystywana przez operację dodawania i usuwania
// odcinków. Wykonuje ona aktualizację wartości w węzłach
13     void Mark(int wp, int wk, int g) {
// Jeśli dodawany/usuwany odcinek i przedział
// reprezentowany przez bieżący węzeł są rozłączne, to przerwij
14         if(k <= wp || p >= wk) return;
// Jeśli odcinek pokrywa przedział bieżącego węzła, zmień wartość el
15         if(p <= wp && k >= wk) el[g] += il; else {
// a jeśli nie, to wykonaj aktualizację zmiennych synów bieżącego węzła
16             Mark(wp, nr, 2 * g);
17             Mark(nr, wk, 2 * g + 1);
18         }
// Dokonaj aktualizacji pokrytego obszaru przetwarzanego przedziału
19         ma[g] = el[g] > 0 ? wk - wp :
```

Listing 5.13. (cd.)

```

20      (wk - 1 == wp ? 0 : ma[2 * g] + ma[2 * g + 1]);
21  }
// Funkcja dodająca i1 wystąpień odcinka (p1, k1) do drzewa. W przypadku
// gdy i1 jest wartością ujemną, następuje usunięcie odcinka
22  void Add(int p1, int k1, int i1) {
23      p = p1;
24      k = k1;
25      il = i1;
26      Mark(0, s / 2, 1);
27  }
// Funkcja pomocnicza służąca do wyznaczania wielkości obszaru
// [wp, wk] pokrytego przez odcinki
28 int F(int wp, int wk, int g) {
// Jeśli testowany odcinek i bieżący przedział są rozłączne,
// to pokrycie jest równe 0
29      if (wp >= k || wk <= p) return 0;
// Jeśli przedział jest w całości pokryty, to zwróć wielkość
// części wspólnej testowanego odcinka i przedziału
30      if (el[g] > 0) return min(k, wk) - max(p, wp);
// Jeśli odcinek pokrywa w całości przedział, to zwróć pokrycie przedziału
31      if (p <= wp && wk <= k) return ma[g];
// Zwróć jako wynik sumę pokryć synów
32      return wp == wk - 1 ? 0 : F(wp, nr, 2 * g) + F(nr, wk, 2 * g + 1);
33 }
// Właściwa funkcja realizująca wyznaczanie wielkości obszaru
// [p1, k1] pokrytego przez odcinki
34 int Find(int p1, int k1) {
35      p = p1;
36      k = k1;
37      return F(0, s / 2, 1);
38  }
39 };

```

Listing 5.14. Przykład wykorzystania struktury CoverTree dla elementów z przedziału [0..15]

```

Pokrycie przedziału [0..15] = 0
Dodanie odcinka (1, 10)
Pokrycie przedziału [0..15] = 9
Pokrycie przedziału [5..15] = 5
Dodanie odcinka (5, 15)
Pokrycie przedziału [0..15] = 14
Usunięcie odcinka (1, 10)
Pokrycie przedziału [0..15] = 10

```

Listing 5.15. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 5.14. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `covertree.cpp`

```

01 int main() {
02     int w1, w2, w3;
// Skonstruuj drzewo pokryciowe dla przedziału [0..15]
03     CoverTree tree(4);
// Wczytaj polecenia i wykonaj je...
04     while(cin >> w1 >> w2 >> w3) {
05         if (w1 == 0) {
// Operacja dodawania nowego odcinka
06             tree.Add(w2, w3, 1);
07             cout << "Dodanie odcinka (" << w2 << ", " << w3 << ")" ;
08             cout << endl;
09         } else if (w1 == 1) {
// Operacja usuwania odcinka
10            tree.Add(w2, w3, -1);
11            cout << "Usuniecie odcinka (" << w2 << ", " << w3 << ")" ;
12            cout << endl;
13        } else
// Wyznaczanie pokrycia na przedziale [w2..w3]
14        cout << "Pokrycie przedzialu [" << w2 << ".." << w3 <<
15                "] = " << tree.Find(w2, w3) << endl;
16    }
17    return 0;
18 }
```

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
	spoj.sphere.pl — zad. 61	

5.3. Binarne drzewa statyczne dynamicznie alokowane

W poprzednim podrozdziale przedstawiliśmy proste w realizacji struktury danych oparte na statycznych drzewach wyszukiwań binarnych. Struktura tych drzew jest łatwa w użyciu — bez większych problemów można zmieniać zestaw operacji przez nie realizowanych. Jednakże wielką wadą tych drzew jest to, iż zużycie pamięci (oraz czas konstruowania drzewa) jest liniowe ze względu na wielkość dziedziny, z której pochodzą elementy. W przypadku gęstego wykorzystania elementów z dziedziny nie stanowi to wielkiego problemu, ale gdy elementy, które są wstawiane do drzewa, umieszczone są stosunkowo rzadko, może się okazać, że nie dysponujemy odpowiednią ilością pamięci, aby skonstruować odpowiednie drzewo. Przyglądając się strukturze drzewa statycznego z rysunku 5.2b, widać, że wiele węzłów takich drzew jest przez większość czasu działania programu zupełnie

niepotrzebnych. Zmodyfikowaną strukturą danych dobrze zachowującą się w takiej sytuacji jest przedstawione w tym podrozdziale drzewo statyczne dynamicznie alokowane (przykład pokazany jest na rysunku 5.2c). Podczas konstruowania takiego drzewa nie tworzy się węzłów dla wszystkich elementów dziedziny. Węzły te są konstruowane dopiero w momencie, gdy są faktycznie potrzebne, co w wielu przypadkach oznacza, że znaczna ich część nigdy nie zostanie skonstruowana. Podejście takie jednak istotnie komplikuje implementację struktury — węzły wewnętrzne muszą pamiętać wskaźniki do swoich synów. W przypadku drzew statycznych „wskaźniki” te były obliczane na podstawie numeru węzła — synowie węzła k mieli numery $2 * k$ oraz $2 * k + 1$.

Drzewa dynamicznie alokowane zaprezentujemy na przykładzie omówionych wcześniej drzew pokryciowych. Jak już wiemy, drzewa te umożliwiają wykonywanie takich operacji, jak wstawianie i usuwanie odcinków oraz wyznaczanie obszaru przez nie pokrytego.

Implementacja tych drzew jest realizowana przez strukturę `CoverBTree`, której kod źródłowy znajduje się na listingu 5.16. Przykładowy wynik zastosowania tej struktury danych jest pokazany na listingu 5.17. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 5.18.

Listing 5.16. Implementacja struktury `CoverBTree`

```
// Struktura umożliwia dodawanie i usuwanie odcinków oraz wyznaczanie obszaru
// przez nie pokrytego
01 struct CoverBTree {
// Struktura węzła drzewa
02     struct Vert {
// Wskaźniki do odpowiednio lewego i prawego syna
03         Vert *s[2];
// Zmienna v reprezentuje pokryty obszar bieżącego węzła, a c zlicza
// liczbę odcinków, które pokrywają w całości przedział reprezentowany
// przez węzeł
04         int v, c;
05         Vert() {
06             s[v = c = 0] = s[1] = 0;
07         }
08     };
// Korzeń drzewa
09     Vert *root;
// Wartość reprezentująca początek i koniec przedziału, dla którego zostało
// skonstruowane drzewo
10     int zp, zk;
// Funkcja usuwa pamięć zaalokowaną dla danego węzła oraz jego poddrzewa
11     void Rem(Vert *p) {
12         if (p) {
13             Rem(p->s[0]);
14             Rem(p->s[1]);
15             delete p;
16         }
17     }
// Destruktor zwalnia całą pamięć przydzieloną na drzewo
```

Listing 5.16. (cd.)

```

18     ~CoverBTree() {
19         Rem(root);
20     }
// Konstruktor tworzy nowe drzewo dla przedziału [p..k]
21     CoverBTree(int p, int k) : zp(p), zk(k) {
22         root = new Vert;
23     }
// Zmienne pomocnicze dla operatorów (przypisywane są im odpowiednio początek
// i koniec odcinka oraz licznik określający, ile kopii odcinka jest
// dodawanych/usuwanych)
24     int pp, kk, cc;
// Funkcja pomocnicza dla Add, dodająca lub usuwająca odcinek (pp, kk).
// Parametry p i k oznaczają przedział, który reprezentuje węzeł v
25     void Ad(int p, int k, Vert * v) {
26         if (kk <= p || pp >= k) return;
// Jeśli odcinek w całości pokrywa bieżący przedział, to następuje
// modyfikacja zmiennej c bieżącego węzła
27         if (p >= pp && k <= kk) v->c += cc;
28         else {
29             int c = (p + k) / 2;
// Jeśli odcinek zachodzi na przedział lewego syna, to aktualizuj go
30             if (pp <= c) {
31                 if (!v->s[0]) v->s[0] = new Vert;
32                 Ad(p, c, v->s[0]);
33             }
// Jeśli odcinek zachodzi na przedział prawego syna, to aktualizuj go
34             if (kk >= c) {
35                 if (!v->s[1]) v->s[1] = new Vert;
36                 Ad(c, k, v->s[1]);
37             }
38         }
// Aktualizacja pokrycia przedziału. Jeśli zmienna c jest dodatnia, to
// przedział jest pokryty w całości, a jeśli nie, to wielkość jego pokrycia
// jest zależna od jego synów
39         v->v = v->c ? k - p :
40         (v->s[0] ? v->s[0]->v : 0) + (v->s[1] ? v->s[1]->v : 0);
41     }
// Funkcja dodaje lub usuwa z drzewa odcinek (p, k). Parametr c
// określa, czy odcinek jest dodawany (1), czy usuwany (-1)
42     void Add(int p, int k, int c) {
43         pp = p;
44         kk = k;
45         cc = c;
46         Ad(zp, zk, root);
47     }

```

Listing 5.16. (cd.)

```

// Funkcja pomocnicza wyznaczająca wielkość pokrycia przedziału [pp..kk]
48     int Fi(int p, int k, Vert * v) {
// Jeśli węzeł nie istnieje lub jego przedział jest rozłączny z odcinkiem,
// to wyjdź
49         if (!v || p >= kk || k <= pp) return 0;
// Jeśli przedział jest pokryty w całości, to zwróć wielkość przecięcia z
// odcinkiem
50         if (v->c) return min(k, kk) - max(p, pp);
// Jeśli odcinek zawiera cały przedział, to zwróć pokrycie przedziału
51         if (p >= pp && k <= kk) return v->v;
// Wyznacz pokrycie dla obu synów
52         int c = (p + k) / 2;
53         return Fi(p, c, v->s[0]) + Fi(c, k, v->s[1]);
54     }
// Funkcja wyznaczająca pokrycie przedziału [p..k]
55     int Find(int p, int k) {
56         pp = p;
57         kk = k;
58         return Fi(zp, zk, root);
59     }
60 };

```

Listing 5.17. Przykład wykorzystania struktury danych CoverBTree

```

Pokrycie przedziału [0..1000000000] = 0
Dodanie odcinka (1, 10000)
Pokrycie przedziału [0..1000000000] = 9999
Pokrycie przedziału [5..100000] = 9995
Dodanie odcinka (5, 50000)
Pokrycie przedziału [0..100000] = 49999
Usuniecie odcinka (1, 10000)
Pokrycie przedziału [0..100000] = 49995

```

Listing 5.18. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 5.17. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `coverbtree.cpp`

```

01 int main() {
02     int w1, w2, w3;
// Skonstruuj dynamiczne drzewo pokryciowe dla przedziału [0..10^9]
03     CoverBTree tree(0, 1000000000);
// Wczytaj polecenia i wykonaj je...
04     while(cin >> w1 >> w2 >> w3) {
05         if (w1 == 0) {
// Operacja dodawania nowego odcinka
06             tree.Add(w2, w3, 1);

```

Listing 5.18. (cd.)

```
07         cout << "Dodanie odcinka (" << w2 << ", " << w3 << ")";
08         cout << endl;
09     } else if (w1 == 1) {
// Operacja usuwania odcinka
10         tree.Add(w2, w3, -1);
11         cout << "Usuniecie odcinka (" << w2 << ", " << w3 << ")";
12         cout << endl;
13     } else
// Wyznaczanie pokrycia na przedziale [w2..w3]
14         cout << "Pokrycie przedzialu [" << w2 << ".." << w3 <<
15             "] = " << tree.Find(w2, w3) << endl;
16     }
17     return 0;
18 }
```

ZADANIE — MARSJAŃSKIE MAPY

Pochodzenie:

Olimpiada Informatyczna Krajów Bałtyckich 2001

Rozwiązanie:

mars.cpp

W 2051 roku przeprowadzonych zostało kilka ekspedycji na Marsa, w wyniku czego stworzone zostały mapy zbadanych obszarów. BaSA (Baltic Space Agency) chce stworzyć mapę całej planety — w celu określenia kosztów operacji należy obliczyć obszar planety, dla którego mapy zostały już skonstruowane. Twoim zadaniem jest napisać taki program.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta ze standardowego wejścia opis map,
- wyznaczy sumaryczny obszar pokryty przez mapy,
- wypisze wynik na standardowe wyjście.

Wejście

Pierwszy wiersz standardowego wejścia zawiera jedną liczbę całkowitą n ($1 \leq n \leq 10\,000$), oznaczającą liczbę dostępnych map. Każdy z kolejnych n wierszy zawiera cztery liczby całkowite — x_1, y_1, x_2, y_2 ($0 \leq x_1 \leq x_2 \leq 1\,000\,000$, $0 \leq y_1 \leq y_2 \leq 1\,000\,000$). Pary (x_1, y_1) oraz (x_2, y_2) są współrzędnymi odpowiednio dolnego-lewego oraz górnego-prawego rogu obszaru znajdującego się na mapie. Wszystkie mapy są prostokątne, a ich boki są równoległe do osi x i y .

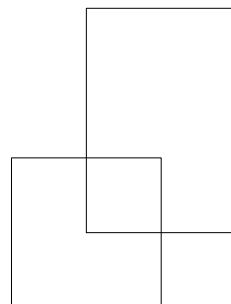
Wyjście

Twój program powinien wypisać na standardowe wyjście dokładnie jedną liczbę całkowitą — zbadany obszar planety.

Przykład

Dla następującego wejścia:

2			
10	10	20	20
15	15	25	30

Poprawnym rozwiązaniem jest:

225		
-----	--	--

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
	acm.uva.es — zad. 688	

5.4. Wzbogacane drzewa binarne

Po wnikliwej analizie poprzednich podrozdziałów uważny czytelnik zaobserwuje, że istnieje duże podobieństwo między poszczególnymi rodzajami prezentowanych drzew. Choć realizują one różne operacje, w większości przypadków sposób wyznaczania dodatkowych informacji, które umożliwiają efektywne wykonywanie tych operacji, jest taki sam — wartość informacji w węźle wewnętrznym drzewa jest zależna wyłącznie od tego węzła oraz od jego synów. Można zatem stworzyć szablon pozwalający na konstruowanie różnego rodzaju drzew, w których funkcje wstawiania oraz usuwania węzłów będą identyczne, a różnice będą dotyczyć zasobu informacji przechowywanych w węzłach oraz sposobu obliczania ich wartości. Różnice będą się również pojawiać w zakresie zbioru funkcji umożliwiających realizację dodatkowych operacji. Implementacja tych funkcji jest jednak prosta, gdyż nie są w nich dokonywane modyfikacje struktury drzewa (dodawania i usuwania węzłów). W niniejszym podrozdziale przedstawimy dwie takie struktury danych. Pierwszą z nich będą wzbogacane drzewa wyszukiwań binarnych, o których wiadomo, że w pesymistycznych przypadkach czas wykonywania operacji może być liniowy. Jako drugą omówimy modyfikację tych drzew, które będą różniły się realizacją funkcji wstawiania nowych węzłów — modyfikacja polega na wykonywaniu losowych zmian struktury drzewa, mających na celu zapobieganie zbytniemu rozrastaniu się drzewa w głąb.

Literatura
[4] — 14
[10] — 6.2.2, 6.2.3

Przedstawiona na listingu 5.19 implementacja struktury BST stanowi klasyczną realizację drzewa wyszukiwań binarnych. Główną zaletą tej implementacji jest możliwość określenia dodatkowych informacji, które należy przechowywać w węzłach drzewa. Podczas konstrukcji drzewa BST podaje się strukturę `element`, która ma stanować część

tworzonych węzłów, oraz definiuje się dwie funkcje *f* i *g*. Zadaniem funkcji *f*, o sygnaturze **int f(const element&, const element&)**, jest określanie liniowego porządku na zbiorze elementów przechowywanych w drzewie. Jeśli element określony przez pierwszy parametr jest większy od elementu drugiego, to funkcja ta powinna zwracać wartość 1. Jeśli element drugi jest większy od pierwszego, to wartością zwracaną jest 0. Jeśli elementy są równe, to funkcja powinna zwrócić -1. Z kolei funkcja *g*, o sygnaturze **void g(element*, element*, element*)**, przyjmuje jako parametry trzy wskaźniki do węzłów drzewa — odpowiednio ojca oraz jego lewego i prawego syna (gdy któryś z synów nie istnieje, odpowiedni wskaźnik ma wartość 0). Zadaniem tej funkcji jest aktualizowanie informacji węzła-ojca na podstawie informacji z jego synów. Przykładowa implementacja drzew pozycyjnych, pozwalająca na wyszukiwanie *k*-tego najmniejszego elementu w drzewie, która oparta jest na strukturze BST, daje wynik przedstawiony na listingu 5.20. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 5.21.

Listing 5.19. Implementacja struktury BST

```
// Implementacja struktury BST
01 template <typename _T> struct BST {
// Struktura węzła drzewa
02     struct Ve {
// Wskaźniki do lewego i prawego syna
03         Ve *s[2];
// Pole e zawiera element przechowywany w węźle
04         _T e;
05         Ve() {
06             s[0] = s[1] = 0;
07         };
// Sygnatury funkcji do porównywania elementów oraz do aktualizacji ich
// zawartości
08 #define _Less int (*Less)(const _T&, const _T&)
09 #define _Upd void (*Upd)(_T*, _T*, _T*)
10     _Less;
11     _Upd;
// Korzeń drzewa oraz dodatkowa zmieniona pomocnicza
12     Ve *root, *v;
// Wektor wskaźników do węzłów drzewa, wykorzystywany do wyznaczania ścieżki
// od przetwarzanego węzła do korzenia drzewa
13     vector<Ve*> uV;
// Funkcja usuwa dany węzeł wraz z jego całym poddrzewem
14     void Rem(Ve * p) {
15         if (p) {
16             REP(x, 2) Rem(p->s[x]);
17             delete p;
18         }
19     }
// Destruktor drzewa zwalnia zaallokowaną pamięć
20     ~BST() {
```

Listing 5.19. (cd.)

```

21     Rem(root);
22 }
// Konstruktor drzewa przyjmuje jako parametry dwie funkcje - funkcję
// określającą porządek na elementach oraz funkcję służącą do aktualizowania
// informacji elementów
23 BST(_Less, _Upd) : Less(Less), Upd(Upd) {
24     root = 0;
25 }
// Funkcja aktualizuje wartości elementów znajdujących się na ścieżce od
// ostatnio przetwarzanego węzła do korzenia drzewa
26 void Update() {
27     for (int x = SIZE(uV) - 1; x >= 0 && (v = uV[x]); x--)
28         Upd(&v->e, v->s[0] ? &(v->s[0]->e) : 0,
29              v->s[1] ? &(v->s[1]->e) : 0);
30     uV.clear();
31 }
// Funkcja pomocnicza wyszukująca w drzewie węzeł zawierający zadany element
32 Ve *Find(const _T &e, bool s) {
33     v = root;
34     if (s) uV.PB(v);
35     for (int c; v && (-1 != (c = Less(v->e, e)));) {
36         if (s) uV.PB(v);
37         v = v->s[c];
38     }
39     return v;
40 }
// Funkcja wyszukuje zadany element w drzewie
41 _T *Find(const _T &e) {
42     return (v = Find(e, 0)) ? &(v->e) : 0;
43 }
// Funkcja wstawia zadany element do drzewa
44 void Insert(const _T &e) {
// Jeśli drzewo nie jest puste...
45     if (root) {
// Znajdź odpowiednie miejsce w drzewie dla dodawanego elementu i dodaj go
46         Find(e, 1);
47         v = uV.back();
48         int cmp = Less(v->e, e);
49         if (cmp != -1) uV.PB(v = v->s[cmp] = new Ve);
50     }
// Utwórz nowy korzeń drzewa z zadanym elementem
51     else uV.PB(v = root = new Ve);
52     v->e = e;
// Zaktualizuj elementy na ścieżce od dodanego elementu do korzenia
53     Update();

```

Listing 5.19. (cd.)

```
54    }
// Funkcja usuwa z drzewa węzeł zawierający zadany element
55    bool Delete(const _T &e) {
56        Ve *c = Find(e, 1), *k;
// Jeśli elementu nie ma w drzewie, to przerwij
57        if (!c) {
58            uV.resize(0);
59            return 0;
60        }
61        if (c != root) uV.PB(c);
// Jeśli węzeł ma obu synów, to musi nastąpić zamiana elementów w węźle
// bieżącym z kolejnym elementem...
62        if (c->s[0] && c->s[1]) {
63            for (k = c->s[1]; k->s[0]; k = k->s[0])
64                uV.PB(k);
65                uV.PB(k);
66                c->e = k->e;
67                c = k;
68        }
// Usunięcie odpowiednich węzłów z drzewa
69        if (SIZE(uV) > 1)
70            (k = uV[SIZE(uV) - 2])->s[k->s[0] != c] =
70            c->s[0] ? c->s[0] : c->s[1];
71        else root = c->s[0] ? c->s[0] : c->s[1];
// Aktualizacja elementów na ścieżce
72        Update();
73        delete c;
74        return 1;
75    }
76 };
```

Listing 5.20. Przykład wykorzystania struktury BST

```
Dodawanie do drzewa elementu 10
Dodawanie do drzewa elementu 15
1-statystyka pozycyjna to: 10
2-statystyka pozycyjna to: 15
Dodawanie do drzewa elementu 1
1-statystyka pozycyjna to: 1
2-statystyka pozycyjna to: 10
3-statystyka pozycyjna to: 15
W drzewie nie ma wezla bedacego 4-statystyka pozycyjna
Usuwanie z drzewa elementu 10
2-statystyka pozycyjna to: 15
```

Listing 5.21. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 5.20. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku bst.cpp

```
// Element stanowiący zawartość węzłów drzewa
01 struct Element {
02     int val, stat;
03 };
// Funkcja określająca porządek na węzłach drzewa
// w kolejności rosnących wartości val
04 int Cmp(const Element &a, const Element &b) {
05     return (a.val == b.val) ? -1 : a.val < b.val;
06 }
// Funkcja aktualizująca wartość stat węzła
07 void Update(Element *p, Element *ls, Element *rs){
08     p->stat = 1 + (ls ? ls->stat : 0);
09 }
// Funkcja zwraca wskaźnik do elementu drzewa,
// stanowiącego k-tą statystykę pozycyjną
10 Element* Stat(BST<Element> &t, int k) {
11     VAR(v, t.root);
12     while(v && k != v->e.stat) {
13         if (v->s[0] && v->s[0]->e.stat >= k) v = v->s[0];
14         else {
15             if (v->s[0]) k -= v->s[0]->e.stat;
16             k--;
17             v = v->s[1];
18         }
19     }
20     return v ? &(v->e) : 0;
21 }
22 int main() {
// Skonstruuj drzewo binarne, wzbogacając je obiektami typu Element
// oraz wykorzystując funkcje Cmp i Update
23     BST<Element> Tree(Cmp, Update);
24     Element e, *p;
25     int cmd;
// Wczytaj operacje do wykonania i wykonaj je
26     while(cin >> cmd >> e.val) {
27         if (cmd == 0) {
28             Tree.Insert(e);
29             cout << "Dodawanie do drzewa elementu " << e.val << endl;
30         } else if(cmd == 1) {
31             cout << "Usuwanie z drzewa elementu " << e.val << endl;
32             Tree.Delete(e);
33         } else {
34             p = Stat(Tree, e.val);
35             if (!p)
```

Listing 5.21. (cd.)

```

36         cout << "W drzewie nie ma wezla bedacego " << e.val <<
37         "-statystyka pozycyjna" << endl;
38     else cout << e.val << "-statystyka pozycyjna to: " <<
39         p->val << endl;
40     }
41 }
42 return 0;
43 }
```

Implementacja randomizowanych drzew binarnych, czyli struktury RBST, której kod źródłowy przedstawiony jest na listingu 5.22, różni się od implementacji struktury BST tym, że podczas operacji wstawiania do drzewa nowych elementów są wykonywane losowe rotacje. W przypadku pozostałych operacji wykorzystanie drzew RBST jest dokładnie takie samo jak drzew BST. Wynik przykładowego zastosowania struktury RBST jest pokazany na listingu 5.23, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 5.24.

Listing 5.22. Implementacja struktury RBST

```

// Implementacja struktury RBST
001 template <typename _T> struct RBST {
// Struktura węzła drzewa
002     struct Ve {
// Wskaźniki do lewego i prawego syna
003         Ve *s[2];
// Pole e zawiera element przechowywany w węźle
004         _T e;
// Zmienna wykorzystywana do realizacji rotacji na drzewie
005         int w;
006         Ve() {s[0] = s[1] = 0;}
007     };
// Sygnatury funkcji do porównywania elementów i do aktualizacji
// ich zawartości
008 #define _Less int (*Less)(const _T&, const _T&)
009 #define _Upd void (*Upd)(_T*, _T*, _T*)
010     _Less;
011     _Upd;
// Korzeń drzewa i dodatkowa zmienna pomocnicza
012     Ve *root, *v;
// Wektor wskaźników do węzłów drzewa, wykorzystywany do wyznaczania ścieżki
// od przetwarzanego węzła do korzenia drzewa
013     vector<Ve*> uV;
// Funkcja usuwa dany węzeł wraz z jego całym poddrzewem
014     void Rem(Ve *p) {
015         if (p) {
016             REP(x, 2) Rem(p->s[x]);
```

Listing 5.22. (cd.)

```

017     delete p;
018 }
019 }
// Destruktor drzewa zwalnia zaallokowaną pamięć
020 ~RBST() {
021     Rem(root);
022 }
// Konstruktor drzewa przyjmuje jako parametry dwie funkcje -
// funkcję określającą porządek na elementach oraz
// funkcję służącą do aktualizowania informacji elementów
023 RBST(_Less, _Upd) : Less(Less), Upd(Upd) {
024     root = 0;
025 }
// Funkcja aktualizuje wartości elementów znajdujących się na ścieżce
// od ostatnio przetwarzanego węzła do korzenia drzewa
026 void Update(vector<Ve*> &uV) {
027     for(int x = SIZE(uV) - 1; x >= 0 && (v = uV[x]); x--) {
028         v->w = 1 +
029             (v->s[0] ? v->s[0]->w : 0) + (v->s[1] ? v->s[1]->w : 0);
030         Upd(&v->e, v->s[0] ? &(v->s[0]->e) : 0,
031             v->s[1] ? &(v->s[1]->e) : 0);
032     }
033     uV.clear();
034 }
// Funkcja pomocnicza wyszukująca w drzewie węzeł zawierający zadany element
035 Ve* Find(const _T &e, bool s) {
036     v = root;
037     if (s) uV.PB(v);
038     for(int c; v && (-1 != (c = Less(v->e, e)));) {
039         v = v->s[c];
040         if (s) uV.PB(v);
041     }
042     return v;
043 }
// Funkcja wyszukuje zadany element w drzewie
044 _T* Find(const _T &e) {
045     return (v = Find(e, 0)) ? &(v->e) : 0;
046 }
// Ponieważ operacja rotacji na drzewie wymaga przechowywania
// w węzłach informacji na temat wielkości poddrzew, zatem informację tę
// można wykorzystać do wyznaczania statystyk pozycyjnych
047 _T* StatPos(int nr) {
048     Ve* v = root;
049     if (!v || v->w < nr) return 0;
050     while (v && nr>0) {

```

Listing 5.22. (cd.)

```

051         if (v->s[0] && v->s[0]->w >= nr)
052             v = v->s[0];
053         else {
054             if (v->s[0]) nr -= v->s[0]->w;
055             if (--nr) v = v->s[1];
056         }
057     }
058     if (!v) return 0;
059     return &(v->e);
060 }

// Funkcja pomocnicza wykonująca rotacje na drzewie w celu jego zrównoważenia
061 Ve* AtRoot(Ve* p, const _T &e) {
062     Ve *d = new Ve, *a, *t, *r=0;
063     vector<Ve*> Up[2];
064     d->e = e;
065     int z = Less(p->e, e);
066     a = (t = p)->s[z];
067     p->s[z] = 0;
068     d->s[1 - z] = t;
069     d->s[z] = a;
070     Up[1 - z].PB((r = d)->s[1 - z]);
071     while(a) {
072         if (Less(e, a->e) == z) {
073             Up[z].PB(r = a);
074             a = a->s[1 - z];
075         } else {
076             r->s[r->s[0] != a] = 0;
077             t->s[(t == d) & z] = a;
078             t = r;
079             z = 1 - z;
080         }
081     }
082     REP(x, 2) Update(Up[x]);
083     uV.PB(d);
084     return d;
085 }

// Funkcja wstawia zadany element do drzewa
086 void Insert(const _T &e) {
087     if (!root) {
088         uV.PB(root = new Ve);
089         root->e = e;
090     } else if (v = Find(e, 1))
091         v->e = e;
092     else {
093         uV.clear();

```

Listing 5.22. (cd.)

```

094     v = root;
095     int cmp = 0;
096     while(v && rand() % (v->w + 1)) {
097         uV.PB(v);
098         v = v->s[cmp = Less(v->e, e)];
099     }
100    if (!v) {
101        uV.PB(v = uV.back()->s[cmp] = new Ve);
102        v->e = e;
103    } else
104        SIZE(uV) ? uV.back()->s[cmp] = AtRoot(v, e) :
105            root = AtRoot(v, e);
106    }
107    Update(uV);
108 }
// Funkcja usuwa określony element z drzewa
109 bool Delete(const _T &e) {
110     Ve* c = Find(e, 1), *k;
111     if (!c) {
112         uV.clear();
113         return 0;
114     }
115     if (c->s[0] && c->s[1]) {
116         for(k = c->s[1]; k->s[0]; k = k->s[0]) uV.PB(k);
117         uV.PB(k);
118         c->e = k->e;
119         c = k;
120     }
121     if (SIZE(uV) >= 2)
122         (k = uV[SIZE(uV) - 2])->s[k->s[0] != c] =
123             c->s[0] ? c->s[0] : c->s[1];
124     else
125         root = c->s[0] ? c->s[0] : c->s[1];
126     Update(uV);
127     delete c;
128     return 1;
129 }
130 };

```

Listing 5.23. Przykład wykorzystania struktury RBST

W drzewie nie ma odcinka zawierajacego punkt 7
 Dodawanie do drzewa odcinka (5, 10)
 Punkt 7 zawiera odcinek (5, 10)
 W drzewie nie ma odcinka zawierajacego punkt 2
 Dodawanie do drzewa odcinka (1, 20)

Listing 5.23. (cd.)

```
Punkt 2 zawiera odcinek (1, 20)
Usuniecie z drzewa odcinka (1, 20)
W drzewie nie ma odcinka zawierajacego punkt 2
```

Listing 5.24. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 5.23. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `rbst.cpp`

```
// Element stanowiący zawartość węzłów drzewa
01 struct Element {
// Lewy i prawy koniec odcinka oraz maksimum z końców odcinków z poddrzewa
02     int l, r, mr;
03 };
// Funkcja określająca porządek liniowy na elementach
04 int Cmp(const Element &a, const Element &b) {
05     if (a.l == b.l && a.r == b.r) return -1;
06     return (a.l == b.l) ? a.r < b.r : a.l < b.l;
07 }
// Funkcja aktualizująca wartość mr elementów
08 void Update(Element *p, Element *ls, Element *rs){
09     p->mr = p->r;
10     if (ls) p->mr = max(p->mr, ls->mr);
11     if (rs) p->mr = max(p->mr, rs->mr);
12 }
// Funkcja znajdująca odcinek zawierający punkt o współrzędnej k
13 Element* Find(RBST<Element> &t, int k) {
14     VAR(v, t.root);
15     while(v) {
16         if (v->e.l <= k && v->e.r >= k) return &(v->e);
17         v = (v->s[0] && v->s[0]->e.mr >= k) ? v->s[0] : v->s[1];
18     }
19     return 0;
20 }
21 int main() {
// Skonstruuj randomizowane drzewo binarne wzbogacone o obiekty
// typu Element oraz wykorzystujące funkcje Cmp i Update
22     RBST<Element> Tree(Cmp, Update);
23     Element e, *p;
24     int cmd;
// Wczytaj operacje do wykonania i wykonaj je
25     while(cin >> cmd >> e.l) {
26         if (cmd == 0) {
27             cin >> e.r;
28             Tree.Insert(e);
29             cout << "Dodawanie do drzewa odcinka (" << e.l << ", " << e.r << ")" << endl;
30         }
```

Listing 5.24. (cd.)

```

31     } else if(cmd == 1) {
32         cin >> e.r;
33         cout << "Usuniecie z drzewa odcinka (" 
34             << e.l << ", " << e.r << ")" << endl;
35         Tree.Delete(e);
36     } else {
37         p = Find(Tree, e.l);
38         if (!p) cout << "W drzewie nie ma odcinka zawierajacego punkt "
39             << e.l << endl;
40         else cout << "Punkt " << e.l << " zawiera odcinek (" 
41             << p->l << ", " << p->r << ")" << endl;
42     }
43 }
44 return 0;
45 }
```

ZADANIE — PUSTE PROSTOPADŁOŚCIANY

Pochodzenie:

VI Olimpiada Informatyczna

Rozwiązanie:

cuboids.cpp

Prostopadłościan nazwiemy regularnym, gdy:

- jednym z jego wierzchołków jest punkt o współrzędnych $(0, 0, 0)$,
- krawędzie wychodzące z tego wierzchołka leżą na dodatnich półosiach układu współrzędnych,
- krawędzie te mają długości nie większe niż 10^6 .

Dany jest zbiór A punktów przestrzeni, których wszystkie współrzędne są całkowite i należą do przedziału $[1..10^6]$. Szukamy prostopadłościanu regularnego o maksymalnej objętości, który w swoim wnętrzu nie zawiera żadnego punktu ze zbioru A . Punkt należy do wnętrza prostopadłościanu, jeżeli jest punktem prostopadłościanu, ale nie jego ściany.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta współrzędne punktów ze zbioru A ,
- wyznaczy jeden z prostopadłościanów regularnych o maksymalnej objętości, nie zawierający w swoim wnętrzu punktów ze zbioru A ,
- wypisze wynik.

Wejście

W pierwszym wierszu znajduje się jedna całkowita nieujemna liczba n , $n \leq 5000$, będąca liczbą elementów zbioru A . W kolejnych n wierszach znajdują się trójką liczb całkowitych

z przedziału $[1..10^6]$ będące współrzędnymi (odpowiednio x , y i z) punktów ze zbioru A . Liczby w wierszu pooddzielane są pojedynczymi odstępami.

Wyjście

W pierwszym i jedynym wierszu powinny znaleźć się trzy liczby całkowite oddzielone pojedynczymi odstępami, będące współrzędnymi (odpowiednio x , y i z) wierzchołka znalezionej prostopadłościanu regularnego, który ma wszystkie współrzędne dodatnie.

Przykład

Dla następującego wejścia:

4
3 3 300000
2 200000 5
90000 3 2000
2 2 1000

Poprawnym rozwiązaniem jest:

1000000 200000 1000

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 10869 acm.sgu.ru — zad. 193	spoj.sphere.pl — zad. 382 acm.sgu.ru — zad. 199 acm.uva.es — zad. 221	acm.sgu.ru — zad. 263 acm.uva.es — zad. 501 spoj.sphere.pl — zad. 205

Rozdział 6

Algorytmy tekstowe

W tym rozdziale omówimy różne algorytmy tekstowe — większość z nich jest związana z zagadniением wyszukiwania wzorca. Zaprezentujemy między innymi algorytm KMP pozwalający na znajdowanie wszystkich wystąpień wzorca w tekście oraz jego modyfikację umożliwiającą wyszukiwanie wielu wzorców jednocześnie.

Przedstawimy również problemy wyznaczania maksymalnego leksykograficznie sufiku słowa, obliczania promieni palindromów będących podsłownami danego słowa, wyszukiwania minimalnej leksykograficznej cykliczności słowa oraz sprawdzania, czy dwa dane słowa są równoważne cyklicznie.

Bardzo ważną częścią rozdziału jest prezentacja implementacji drzew sufiksowych — struktury danych o liniowej wielkości, która umożliwia reprezentację wszystkich sufiksów danego słowa. Struktura ta pozwala na efektywne rozwiązywanie wielu problemów tekstowych, takich jak liczanie liczby wystąpień wzorca w tekście, wyznaczanie najdłuższego wspólnego podłowa wielu słów czy znajdowanie najdłuższych podłów występujących określona liczbę razy.

Dla danego słowa s o długości n kolejne litery tego słowa będziemy numerować od 1 do n i będziemy je oznaczać przez s_1, s_2, \dots, s_n . W niektórych podrozdziałach będą przedstawiane algorytmy, których czas działania zależy będzie od wielkości alfabetu (wyznaczanie krawędzi wychodzących z wierzchołków etykietowanych literami wymaga wyszukania ich w słowniku, co zajmuje czas logarytmiczny ze względu na liczbę liter). W przypadku tego typu algorytmów będziemy pomijali logarytmiczny czynnik podczas analizy złożoności realizowanych operacji.

6.1. Algorytm KMP

Załóżmy, że mamy dane dwa teksty s oraz t i chcemy znaleźć wystąpienie (ewentualnie wiele wystąpień) t w s . Problem tego typu nazywamy wyszukiwaniem wzorca t w tekście s .

Wyszukiwanie wzorca w tekście można zrealizować w bardzo prosty sposób. Dla każdej pozycji przeszukiwanego tekstu można sprawdzić, czy kolejne jego litery, poczynając od tej pozycji, zgadzają się z literami wyszukiwanego wzorca. Implementacja takiego podejścia zajmuje dosłownie dwa wiersze, ale niestety złożoność algorytmu jest w pesymistycznym przypadku kwadratowa, choć w średnim przypadku działa on bardzo szybko. Przy wyszukiwaniu wzorca postaci $a^n b$ w tekście a^{2*n} (zapis a^n oznacza n -krotną konkatenację a) dla pierwszych n pozycji będzie wykonywanych po n porównań ze wzorcem,

Literatura
[2] — 5
[4] — 32
[5] — 5

Literatura
[2] — 5.1.2
[4] — 32.4
[5] — 3.1

zanim nastąpi znalezienie niezgodności między literami a i b . Obserwując działanie takiego algorytmu, widać, że wiele porównań mogłoby zostać pominiętych na podstawie wiedzy uzyskanej o tekstuach podczas wykonywania poprzednich kroków algorytmu. Istnieje możliwość skonstruowania algorytmu działającego w czasie liniowym, wykorzystującego tę wiedzę.

Algorytm KMP (którego nazwa pochodzi od nazwisk jego autorów — Knutha, Morrisa i Pratta) służy do wyszukiwania wzorca w tekście w czasie liniowym. Jest on stosunkowo prosty w implementacji — do swojego działania wykorzystuje tzw. tablicę prefiksową, która jest wyznaczana dla wyszukiwanego wzorca. Dla k -tej litery wzorca t odpowiednia wartość tablicy jest równa długości najbliższego właściwego prefiksu słowa $t_1t_2\dots t_k$, będącego jednocześnie jego sufiksem (tzw. prefikso-sufiks). Dla słowa $abca$ najbliższym właściwym prefikso-sufiksem jest a , natomiast dla słowa $abcab$ jest to ab . W przypadku wzorca $abcaba$ tablica prefiksowa wygląda następująco: $[0, 0, 0, 1, 2, 1]$.

Wyznaczanie wartości tablicy prefiksowej p dla tekstu t można wykonywać przyrostowo — na podstawie wartości $p[1], p[2], \dots, p[k - 1]$ można w prosty sposób wyznaczyć wartość $p[k]$. Zauważmy, że jeżeli $t_{p[k-1]+1} = t_k$, to wtedy $p[k] = p[k - 1] + 1$, czyli kolejny prefikso-sufiks stanowi wydłużenie prefikso-sufiku dla słowa o jedną literę krótszego. Jeśli natomiast $t_{p[k-1]+1} \neq t_k$, to wówczas należy wyznaczyć najbliższy prefikso-sufiks słowa $t_1t_2\dots t_{k-1}$ taki, aby litera występująca po nim w słowie t była równa t_k . Wyznaczenie takiego słowa można wykonać, sprawdzając kolejne prefiksy słowa t długości $p[k - 1], p[p[k - 1]], \dots$. Jeśli w ten sposób nie zostanie znaleziony odpowiedni prefikso-sufiks, to $p[k] = 0$. Ponieważ w każdym kroku długość ostatnio znalezionej prefikso-sufiku może wzrastać co najwyżej o 1, zatem wyznaczanie tablicy prefiksowej można zrealizować w czasie liniowym ze względu na długość wzorca.

Po wyznaczeniu tablicy prefiksowej wyszukiwanie wzorca w tekście jest proste — wystarczy porównywać kolejne litery wzorca i tekstu, pamiętając długość zgadzającego się fragmentu tekstu. Jeśli porównywane litery wzorca i tekstu są różne, to należy wykorzystać tablicę prefiksową w celu cofnięcia się we wzorcu aż do miejsca wystąpienia takich samych liter (krok ten wygląda podobnie do konstrukcji tablicy prefiksowej).

Widoczna na listingu 6.1 funkcja `void KMP(const char*, const char*, void (*)(int))` przyjmuje jako parametry tekst, wyszukiwany wzorzec oraz wskaźnik do funkcji wywoływanej dla każdego wyznaczonego wystąpienia wzorca w tekście. Wynik przykładowego wykorzystania tej funkcji jest przedstawiony na listingu 6.2. Kod źródłowy programu użytego do wygenerowania tego wyniku jest podany na listingu 6.3.

Listing 6.1. Implementacja funkcji `void KMP(const char*, const char*, void (*)(int))`

```
// Funkcja wyszukuje wystąpienia wzorca w tekście i dla każdego
// znalezionego wystąpienia wywołuje funkcję fun
01 void KMP(const char *str, const char *wzo, void (*fun)(int)) {
02 #define KMPH(z) while(k > 0 && wzo[k] != z[q]) k = p[k]; \
03 if(wzo[k] == z[q]) k++;
04     int p[strlen(wzo) + 1], k = 0, q, m;
05     p[1] = 0;
// Wyznacz tablicę prefiksową dla wyszukiwanego wzorca
```

Listing 6.1. (cd.)

```

06   for (q = 1; wzo[q]; q++) {
07     KMPH(wzo);
08     p[q + 1] = k;
09   }
10   m = q;
11   k = 0;
// Dla kolejnych liter przeszukiwanego tekstu...
12   for (q = 0; str[q]; q++) {
// Używając tablicy prefiksowej, wyznacz długość sufiku tekstu
// str[0..q], będącego jednocześnie prefiksem wzorca
13     KMPH(str);
// Jeśli wyznaczony prefiks jest równy długości wzorca, to wywołaj
// funkcję fun dla znalezionej wystąpienia wzorca
14     if(m == k) {
15       fun(q - m + 1);
16       k = p[k];
17     }
18   }
19 }
```

Listing 6.2. Przykład wykorzystania funkcji `void KMP(const char*, const char*, void(*)(int))`

```

Wyszukiwanie abab w ababcabdababab
Znaleziono wystąpienie wzorca na pozycji 0
Znaleziono wystąpienie wzorca na pozycji 8
Znaleziono wystąpienie wzorca na pozycji 10
```

Listing 6.3. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 6.2. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `kmp.cpp`

```

// Funkcja wywoływana dla każdego znalezionej wystąpienia wzorca
01 void Disp(int x) {
02   cout << "Znaleziono wystąpienie wzorca na pozycji " << x << endl;
03 }
04 int main() {
05   string pattern, text;
// Wczytaj tekst oraz wyszukiwany wzorzec
06   cin >> text >> pattern;
07   cout << "Wyszukiwanie " << pattern << " w " << text << endl;
// Wyznacz wszystkie wystąpienia wzorca w tekście
08   KMP(text.c_str(), pattern.c_str(), Disp);
09   return 0;
10 }
```

ZADANIE — SZABLOŃ

Pochodzenie:

Rozwiązanie:

XII Olimpiada Informatyczna

template.cpp

Bajtazar chce umieścić na swoim domu długi napis. W tym celu najpierw musi wykonać odpowiedni szablon z wyciętymi literkami. Następnie przykłada taki szablon we właściwe miejsce do ściany i maluje po nim farbą, w wyniku czego na ścianie pojawiają się literki znajdujące się na szablonie. Gdy szablon jest przyłożony do ściany, to malujemy od razu wszystkie znajdujące się na nim literki (nie można tylko części). Dopuszczamy natomiast możliwość, że któraś litera na ścianie zostanie narysowana wielokrotnie, w wyniku różnych przyłożeń szablonu. Literki na szablonie znajdują się koło siebie (nie ma tam przerw). Oczywiście można wykonać szablon zawierający cały napis. Bajtazar chce jednak zminimalizować koszty i w związku z tym wykonać szablon tak krótki, jak to tylko możliwe.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta ze standardowego wejścia napis, który Bajtazar chce umieścić na domu,
 - obliczy minimalną długość potrzebnego do tego szablonu,
 - wypisze wynik na standardowe wyjście.

Wejście

W pierwszym i jedynym wierszu standardowego wejścia znajduje się jedno słowo. Jest to napis, który Bajtazar chce umieścić na domu. Napis składa się z nie więcej niż 500 000 oraz nie mniej niż 1 małej litery alfabetu angielskiego.

Wyjście

W pierwszym i jedynym wierszu standardowego wyjścia należy zapisać jedną liczbę całkowitą — minimalną liczbę liter na szablonie.

Przykład

Dla następującego wejścia:

Poprawnym rozwiązaniem jest:

|| ababbababbabababbababbababbababbaba

8

								a	b	a	b	b	a	b	a
								a	b	a	b	b	a	b	a
					a	b	a	b	b	a	b	a			
				a	b	a	b	b	a	b	a				
			a	b	a	b	b	a	b	a					
	a	b	a	b	b	a	b	a	b	a	b	b	a	b	a
a	b	a	b	b	a	b	a	b	a	b	b	a	b	b	a

6.2. Minimalny okres słowa

Tablica prefiksowa opisana w ramach algorytmu KMP ma wiele ciekawych własności. Przy jej użyciu można przykładowo wyznaczać minimalny okres danego słowa.

Definicja 6.1. Okresem słowa s nazywamy takie słowo t , $|s| \geq |t|$, dla którego istnieją słowo l oraz liczba naturalna k , takie że $t^k = sl$. Innymi słowy, s jest prefiksem słowa t^k .

Przykładowo, dla słowa *abcabcabc* okresem jest zarówno słowo *abcabc*, jak i *abc*. Minimalnym okresem słowa jest najkrótszy okres tego słowa — w powyższym przykładzie najkrótszym okresem jest *abc*.

Przypomnijmy teraz definicję tablicy prefiksowej p wyznaczonej dla słowa s o długości n — $p[x]$, $x \in \{1, 2, \dots, n\}$, jest równa długości najdłuższego właściwego prefikso-sufiku słowa $s_1s_2\dots s_x$. Korzystając z tej definicji, można w prosty sposób pokazać, że długość minimalnego okresu słowa s jest równa $n - p[n]$.

Funkcja `int MinPeriod(const char*)`, przedstawiona na listingu 6.4, przyjmuje jako parametr tekst, a zwraca długość jego minimalnego okresu. Wynik przykładowego wykorzystania tej funkcji jest pokazany na listingu 6.5. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 6.6.

Listing 6.4. Implementacja funkcji `int MinPeriod(const char*)`

```
// Funkcja wyznacza długość minimalnego okresu słowa
01 int MinPeriod(const char *s) {
02     int p[strlen(s--) + 1], k = 0, q;
03     p[1] = 0;
// Dla tekstu s wyznacz funkcję prefiksową
04     for (q = 2; s[q]; q++) {
05         while (k > 0 && s[k + 1] != s[q]) k = p[k];
06         if (s[k + 1] == s[q]) k++;
07         p[q] = k;
08     }
// Minimalny okres tekstu s jest równy długości s pomniejszonej o długość
// maksymalnego prefikso-sufiku s
09     return q - p[q - 1] - 1;
10 }
```

Listing 6.5. Przykład wykorzystania funkcji `int MinPeriod(const char*)`

<code>MinPeriod(abcad)</code>	<code>= (abcad)</code>
<code>MinPeriod(abcabc)</code>	<code>= (abc)</code>
<code>MinPeriod(aa.....aa)</code>	<code>= (a)</code>
<code>MinPeriod(ababa)</code>	<code>= (ab)</code>

Listing 6.6. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 6.5. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `minperiod.cpp`

```
1 int main() {
2     string text;
// Wczytaj kolejne teksty
```

Listing 6.6. (cd.)

```

3   while(cin >> text) {
4       // Wyznacz długość minimalnego okresu tekstu oraz wypisz znaleziony wynik
5       cout << "MinPeriod(" << text << ") = " << "(" <<
6       text.substr(0, MinPeriod(text.c_str())) << ")" << endl;
7   }
8   return 0;
}

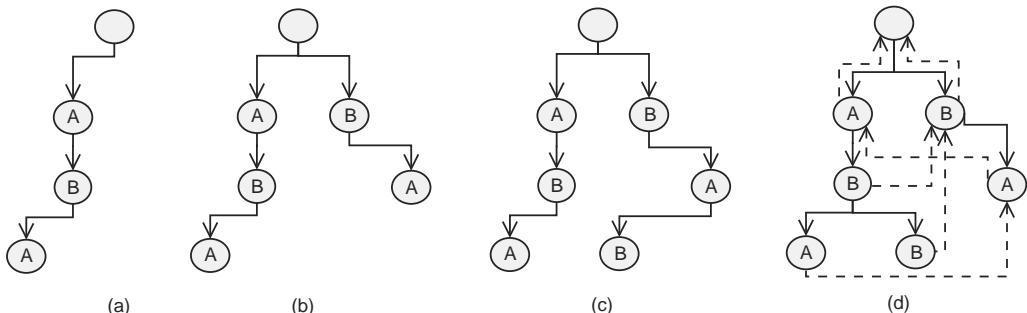
```

6.3. KMP dla wielu wzorców (algorytm Aho-Corasick)

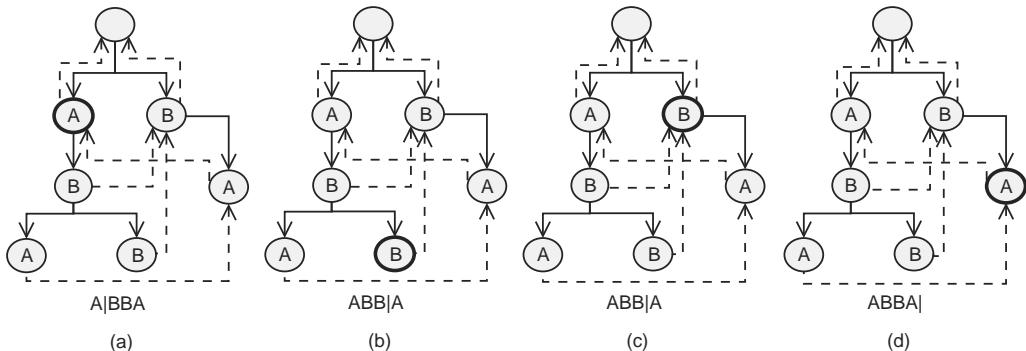
Algorytm KMP do wyszukiwania wystąpień wzorca w w zadanym tekście t wykorzystuje do swojego działania tablicę prefiksową. Dzięki niej jest on w stanie w czasie stałym, znając najdłuższy sufiks tekstu $t_1t_2\dots t_{k-1}$, będący jednocześnie prefiksem wzorca w (oznaczmy go przez p_{k-1}), wyznaczać odpowiedni sufiks p_k tekstu $t_1t_2\dots t_k$. Znalezienie wzorca w tekście jest w ten sposób równoważne z wyznaczeniem sufiksu $p_{|w|}$. Można się w takiej sytuacji zastanowić, co by było w przypadku wyszukiwania w tekście wielu wzorców naraz. Widać, że jest to możliwe pod warunkiem istnienia sposobu na wyznaczanie odpowiedniego sufiksu p_m , który tym razem musiałby być prefiksem dowolnego z wyszukiwanych wzorców. Okazuje się, że jest to rzeczywiście możliwe — algorytm ten znany jest pod nazwą algorytmu Aho-Corasick.

Literatura
[2] — 5.1.3
[5] — 7.1, 7.2

Przed rozpoczęciem wyszukiwania wzorców w tekście, podobnie jak klasyczny algorytm KMP, algorytm Aho-Corasick musi najpierw wyznaczyć postać tablicy prefiksowej, która w tym przypadku ma bardziej skomplikowaną strukturę (i przestaje być tablicą,

Rysunek 6.1. (a) Postać struktury $mkmf$ po dodaniu wzorca ABA . (b) Postać struktury po dodaniu wzorca BA . (c) Postać struktury po dodaniu kolejnego wzorca ABB . (d) Wyznaczenie funkcji prefiksowej

Rysunek 6.2. (a) Rozpoczęcie przeszukiwania tekstu *ABBA*. Po wczytaniu pierwszej litery *A* aktywnym węzłem jest syn korzenia z literą *A*. (b) Wczytano kolejne dwie litery. Został znaleziony wzorzec *ABB*. (c) Kolejną literą tekstu jest *A*. Ponieważ bieżący węzeł drzewa nie ma syna dla tej litery, zatem wykonywane jest przejście zgodne z funkcją prefiksową. (d) Przetworzenie ostatniej litery i znalezienie wzorca *BA*

więc od tej pory będziemy ją nazywać funkcją prefiksową). W tym celu budowane jest drzewo ze wszystkich wyszukiwanych wzorców (przykład jest podany na rysunku 6.1a–c). Kolejnym krokiem jest wyznaczenie funkcji prefiksowej — dla każdego węzła drzewa reprezentującego tekst t_1 jest wyznaczany węzeł reprezentujący tekst t_2 taki, że t_2 jest najdłuższym właściwym sufiksem tekstu t_1 spośród wszystkich tekstów mających węzły w drzewie (rysunek 6.1d). Zauważmy, że w przypadku drzewa reprezentującego jeden wzorzec wyznaczone pary węzłów (t_1, t_2) są dokładnym odpowiednikiem tablicy prefiksowej z algorytmu KMP. W tym momencie możliwe jest już przystąpienie do procesu przeszukiwania tekstu. Dla kolejnych liter tekstu są wykonywane przesunięcia wzdłuż odpowiednich krawędzi w drzewie. Gdy nie istnieje krawędź dla kolejnej analizowanej litery a , wykonywane są kroki „w tył” wzdłuż funkcji prefiksowej tak długo, aż trafi się na węzeł mający krawędź dla litery a lub wróci się do korzenia. Przykładowy proces wyszukiwania wzorca jest pokazany na rysunku 6.2.

Przedstawiona na listingu 6.7 struktura `mkmp` realizuje opisany algorytm Aho-Corasick. Udostępnia ona funkcję `int addWord(char*)` służącą do dodawania kolejnego wzorca oraz funkcję `void calcLink()`, której zadaniem jest wyznaczanie funkcji prefiksowej (należy ją wywołać po dodaniu do struktury ostatniego wzorca). Czas dodawania wzorca do struktury jest liniowy ze względu na jego długość, a wyznaczanie funkcji prefiksowej jest liniowe ze względu na liczbę węzłów w drzewie (która jest ograniczona przez sumaryczną długość wszystkich wzorców).

Do przeszukiwania tekstu służą dwie funkcje: `void SearchAll(const char*, void (*)(int, int))` oraz `void SearchFirst(const char*, void (*)(int, int))`. Obie przyjmują jako parametry przeszukiwany tekst w oraz wskaźnik do funkcji f , która jest wywoływana dla każdego znalezionej wystąpienia wzorca w tekście. Funkcja f jako parametry otrzymuje odpowiednio numer znalezionej wzorca i jego pozycję w tekście. Różnica między tymi dwiema funkcjami polega na tym, że pierwsza z nich wyznacza wszystkie wystąpienia wzorców, podczas gdy druga dla każdego wzorca wyznacza tylko pierwsze jego wystąpienie. Złożoność algorytmów realizowanych przez te funkcje wynosi $O(n+m)$,

gdzie n to długość przeszukiwanego tekstu, a m to liczba znalezionych wystąpień wzorca. Wynik przykładowego zastosowania struktury `mkmp` jest pokazany na listingu 6.8, a kod źródłowy programu użytego do wygenerowania tego wyniku jest podany na listingu 6.9.

Listing 6.7. Implementacja struktury `mkmp`

```
01 struct mkmp {
// Struktura reprezentująca węzeł w drzewie wzorców
02     struct leaf {
// Mapa son służy do reprezentowania krawędzi wychodzących z węzła
03         map<char, leaf *> son;
// Element lnk węzła v reprezentuje wartość funkcji prefiksowej
// węzła, a wo jest wskaźnikiem do najdłuższego wzorca będącego
// sufiksem tekstu węzła v
04         leaf *lnk, *wo;
// Zmienna reprezentująca numer wzorca węzła (jeśli węzeł nie reprezentuje
// żadnego wzorca, jest to -1)
05         int el;
06         leaf() : el(-1) { }
07     };
// Wektor zawierający długości poszczególnych wzorców wstawionych do
// struktury
08     VI len;
// Korzeń drzewa
09     leaf root;
// Pомocnicza funkcja przetwarzająca literę tekstu i dokonująca odpowiedniego
// przejścia w drzewie
10     leaf *mv(leaf *w, char l) {
// Dopóki węzeł w nie ma syna dla litery l, przesuwaj się wzdłuż
// funkcji prefiksowej
11         while (w != &root && w->son.find(l) == w->son.end()) w = w->lnk;
// Jeśli węzeł w ma syna dla litery l, to przejdź do tego węzła
12         if (w->son.find(l) != w->son.end()) w = w->son[l];
13         return w;
14     }
// Funkcja wstawia nowy wzorzec do struktury
15     int addWord(const char *s) {
16         int l = strlen(s);
17         leaf *p = &root;
// Przejdz od korzenia drzewa do węzła reprezentującego cały wzorzec,
// ewentualnie tworząc jeszcze nieistniejące węzły
18         for (; *s; ++s) {
19             VAR(e, p->son.find(*s));
20             p = (e == p->son.end()) ? p->son[*s] = new leaf : e->second;
21         }
// Jeśli bieżący węzeł nie reprezentuje jeszcze żadnego wzorca, to przypisz
// mu nowy identyfikator i zapamiętaj jego długość (w przeciwnym razie
// wykorzystywany jest poprzedni identyfikator)
```

Listing 6.7. (cd.)

```

22     if (p->el == -1) {
23         p->el = SIZE(len);
24         len.PB(l);
25     }
// Zwróć identyfikator wzorca
26     return p->el;
27 }
// Funkcja wyznacza funkcję prefiksową dla węzłów drzewa. Oblicza ona również
// wartości pól wo
28     void calcLink() {
// Wektor l jest używany jako kolejka dla przeszukiwania drzewa metodą BFS
29     vector<leaf *> l;
30     leaf *w;
31     root.lnk = root.wo = 0;
// Wstaw do kolejki wszystkich synów korzenia oraz ustaw ich funkcję
// prefiksową na korzeń
32     FOREACH(it, root.son) {
33         l.PB(it->ND);
34         it->ND->lnk = &root;
35     }
// Dla wszystkich elementów z kolejki...
36     REP(x, SIZE(l)) {
// Obliczenie pola wo - jego wartość to węzeł wskazywany przez funkcję
// prefiksową, jeśli reprezentuje on wzorzec, a w przeciwnym razie
// wartość pola wo tego węzła
37         l[x]->wo = (l[x]->lnk->el != -1) ? l[x]->lnk : l[x]->lnk->wo;
// Dla każdego syna bieżącego węzła (literę prowadzącą do syna
// reprezentuje it->ST)...
38         FOREACH(it, l[x]->son) {
// Wstaw go do kolejki
39             l.PB(it->ND);
// Wyznaczanie wartość funkcji prefiksowej
40             w = l[x]->lnk;
// Dokonaj przejścia z węzła w
41             w = mv(w, it->ST);
// Ustaw węzeł w jako wartość funkcji prefiksowej
42             it->ND->lnk = w;
43         }
44     }
45 }
// Funkcja wyszukuje wszystkie wystąpienia wzorców w zadanym tekście i dla
// każdego znalezionej wystąpienia wywołuje funkcję fun
46     void searchAll(const char *s, void (*fun) (int, int)) {
47         leaf *p = &root;
// Dla każdej kolejnej litery przeszukiwanego tekstu...

```

Listing 6.7. (cd.)

```

48     for (int x = 0; s[x]; ++x) {
// Dokonaj przejścia dla litery s[x]
49         p = mv(p, s[x]);
// Jeśli bieżący węzeł (lub pewne jego sufiksy) reprezentują wzorzec, to
// wywołaj dla nich funkcję fun
50         for (VAR(r, p); r; r = r->wo)
51             if (r->el != -1) fun(x - len[r->el] + 1, r->el);
52     }
53 }
// Funkcja wyszukuje pierwsze wystąpienie każdego ze wzorców w zadanym
// tekście i dla każdego znalezionego wystąpienia wywołuje funkcję fun
54 void searchFirst(const char *s, void (*fun) (int, int)) {
55     leaf *p = &root, *r, *t;
// Dla każdej kolejnej litery przeszukiwanego tekstu...
56     for (int x = 0; s[x]; ++x) {
// Dokonaj przejścia dla litery s[x]
57         p = mv(p, s[x]);
// Wywołaj funkcję fun dla wszystkich znalezionych wzorców oraz usuń
// informacje o tych wzorcach, aby nie zostały znalezione ponownie
58         r = p;
59         while (r) {
// Jeśli węzeł reprezentuje wzorzec, to wywołaj funkcję fun
60             if (r->el != -1) fun(x - len[r->el] + 1, r->el);
// Usuń identyfikator wzorca, aby nie został on znaleziony po raz kolejny
61             r->el = -1;
// Przejdź do kolejnego wzorca i wyzeruj wskaźnik wo (aby nie wykonywać
// tego ruchu w przyszłości)
62             t = r;
63             r = r->wo;
64             t->wo = 0;
65         }
66     }
67 }
68 };

```

Listing 6.8. Przykład wykorzystania struktury `mkmp`

```

Dodawanie wzorca ABA
Dodawanie wzorca ABB
Dodawanie wzorca BA
Przeszukiwanie tekstu ABABCABCABCA
Znaleziono wzorzec 0 na pozycji 0
Znaleziono wzorzec 2 na pozycji 1
Znaleziono wzorzec 1 na pozycji 5

```

Listing 6.9. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 6.8. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `mkmp.cpp`

```
// Funkcja wywoływana dla każdego znalezionego wzorca
01 void Disp(int x, int p) {
02     cout << "Znaleziono wzorzec " << p << " na pozycji " << x << endl;
03 }
04 int main() {
05     mkmp search;
06     string text;
07     int n;
// Wczytaj liczbę wzorców
08     cin >> n;
// Wczytaj kolejne wzorce
09     REP(x, n) {
10         cin >> text;
11         cout << "Dodawanie wzorca " << text << endl;
12         search.addWord(text.c_str());
13     }
// Wyznacz funkcję prefiksową
14     search.calcLink();
15     cin >> text;
// Przeszukaj zadany tekst
16     cout << "Przeszukiwanie tekstu " << text << endl;
17     search.searchAll(text.c_str(), Disp);
18     return 0;
19 }
```

ZADANIE — MEGACUBE

Pochodzenie:

V Obóz Olimpiady Informatycznej im. A. Kreczmara

Rozwiązanie:

`megacube.cpp`

Grupa studentów pewnej uczelni, zafascynowana niedawno obejrzanym filmem — Cube2-Hypercube, postanowiła nakręcić kolejną serię tego wspaniałego filmu. Z uwagi na niski budżet, jedyne na co mogą sobie pozwolić to dwuwymiarowa kostka (skoro dwuwymiarowa, to niech będzie przynajmniej prostokątna). W celu urozmaicenia filmu, każda komnata zostanie pomalowana na jeden z dostępnych kolorów. Główni bohaterowie filmu jako wskazówkę, umożliwiającą im wydostanie się z labiryntu, otrzymają mapę z zaznaczonymi kolorami poszczególnych komnat. Bohaterowie będą chodzić po labiryncie i starać się zlokalizować swą pozycję na podstawie kolorów odwiedzanych komnat oraz mapy. Ponieważ jeden z aktorów przez przypadek zabrał ze sobą komputer, więc postanowił napisać program, który pozwoli określić pozycję w labiryncie. Pomóż mu w tym niebanalnym zadaniu.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta opis labiryntu, po którym poruszają się bohaterowie, oraz obszar zbadany przez nich (znają tylko pewien obszar labiryntu, który jest kształtu prostokąta),
- wyliczy, w ilu różnych miejscach mogą się znajdować bohaterowie filmu,
- wypisze wynik na standardowe wyjście.

Wejście

W pierwszym wierszu standardowego wejścia zapisane są cztery liczby naturalne c_x , c_y , m_x , m_y ($1 \leq m_x \leq c_x \leq 1000$, $1 \leq m_y \leq c_y \leq 1000$); c_x i c_y to odpowiednio wymiary labiryntu (czyli również jego mapy); a m_x i m_y to wymiary zwiedzonego obszaru. W kolejnych c_y wierszach znajduje się po c_x liczb naturalnych (nie większych od 100), reprezentujących kolory poszczególnych pomieszczeń na mapie. Następnie znajduje się m_y wierszy zawierających po m_x liczb naturalnych (podobnie nie większych od 100), reprezentujących kolory kolejnych pomieszczeń zwiedzonych przez bohaterów.

Wyjście

W pierwszym i jedynym wierszu standardowego wyjścia powinna się znajdować jedna liczba naturalna, odpowiadająca liczbie miejsc, w których mogą się znajdować bohaterowie.

Przykład

Dla następującego wejścia:

5	3	2	2
1	2	2	1
2	3	1	2
1	2	2	3
1	2		
2	3		

Poprawnym rozwiązaniem jest:

3

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 10010 spoj.sphere.pl — zad. 48	acm.uva.es — zad. 11019 spoj.sphere.pl — zad. 263 acm.uva.es — zad. 10298	acm.uva.es — zad. 10679 spoj.sphere.pl — zad. 413

6.4. Promienie palindromów w słowie

Palindromem nazywamy słowo, które czytane zarówno od początku, jak i od końca jest takie samo. Każde słowo o długości 1 jest palindromem. Odpowiedzenie na pytanie, czy dane słowo jest palindromem, czy nie, jest proste. Znacznie trudniejszym problemem jest znalezienie w danym tekście wszystkich palindromów. Postawmy sobie następujący problem — dla każdej litery tekstu należy obliczyć maksymalny promień palindromu o środku w tej literze. Przykładowo,

Literatura
[2] — 5.3.4
[5] — 8.3

dla tekstu *abbabbb* poszukiwanym promieniem dla czwartej litery jest 2, a dla szóstej litery jest 1.

Poszukiwane promienie można wyznaczyć w czasie liniowym. Oznaczmy przetwarzany tekst przez $t = t_1 t_2 \dots t_n$, a odpowiednie promienie palindromów tego tekstu przez p_1, p_2, \dots, p_n . Założymy, że zostały już wyznaczone promienie p_1, p_2, \dots, p_k . Własność, która umożliwia efektywne wyznaczanie kolejnych promieni, ma postać

$$p_{k+l} = \min(p_{k-l}, p_k - l), \quad l \in \{1, 2, \dots\}, \text{ jeśli } p_{k+l} \leq p_k - l$$

Ponadto p_{k+l} jest nie mniejsze niż $\min(p_{k-l}, p_k - l)$. Złączenie tych dwóch prostych własności pozwala już na efektywne wyznaczenie wyniku.

Algorytm wyznaczający promienie palindromów zrealizowany został jako funkcja VI **PalRad**(**const char***, **bool**), której implementacja jest przedstawiona na listingu 6.10. Funkcja ta przyjmuje jako parametry tekst, dla którego wyznaczane są promienie palindromów, oraz wartość logiczną p . Gdy p ma wartość prawda, algorytm wyznacza promienie dla palindromów nieparzystych — takich, których środkiem jest litera tekstu. Natomiast gdy p ma wartość fałsz, wyznaczane są promienie palindromów parzystych, czyli takich, które nie mają w środku niesparowanej litery. Przedstawiona metoda znana jest jako algorytm Manachera. Wynik zastosowania omawianej funkcji dla przykładowego tekstu jest pokazany na listingu 6.11, a kod źródłowy programu użytego do wygenerowania tego wyniku jest podany na listingu 6.12.

Listing 6.10. Implementacja funkcji VI **PalRad**(**const char***, **bool**)

```
// Funkcja oblicza promienie palindromów danego tekstu
01 VI PalRad(const char *x, bool p)
02 {
03     int n = strlen(x), i = 1, j = 0, k;
04     VI r(n, 0);
05     while(i < n) {
// Dopóki kolejno sprawdzane litery palindromu o środku na pozycji i
// są takie same, zwiększą promień
06         while(i + j + p < n && i > j && x[i - j - 1] == x[i + j + p]) j++;
// Stosując zależności między promieniami palindromów, wyznacz
// jak najwięcej kolejnych promieni
07         for(r[i] = j, k = 0; ++k <= j && r[i - k] != j - k;)
08             r[i + k] = min(r[i - k], j - k);
09         j = max(0, j - k);
10         i += k;
11     }
12     return r;
13 }
```

Listing 6.11. Przykład wykorzystania funkcji VI **PalRad**(**const char***, **bool**)

Analizowany tekst: aabaaabaabaca

Palindromy parzyste: 0 1 0 0 1 1 0 0 3 0 0 0 0

Palindromy nieparzyste: 0 0 2 0 4 0 2 0 0 1 0 1 0

Listing 6.12. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 6.11. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `palrad.cpp`

```
01 int main() {
02     string text;
// Wczytaj tekst
03     cin >> text;
04     cout << "Analizowany tekst: " << text << endl;
// Wyznacz promienie palindromów parzystych
05     VI res = PalRad(text.c_str(), 0);
06     cout << "Palindromy parzyste: ";
07     FOREACH(it, res) cout << " " << (*it);
08     cout << endl;
// Wyznacz promienie palindromów nieparzystych
09     res = PalRad(text.c_str(), 1);
10    cout << "Palindromy nieparzyste: ";
11    FOREACH(it, res) cout << " " << (*it);
12    cout << endl;
13    return 0;
14 }
```

ZADANIE — PALINDROMY

Pochodzenie:

II Olimpiada Informatyczna

Rozwiązanie:

`pal.cpp`

Słowo jest palindromem wtedy i tylko wtedy, gdy nie zmienia się, jeśli czytamy je wspanik. Palindrom jest parzysty, gdy ma dodatnią parzystą liczbę liter.

Przykładem parzystego palindromu jest słowo *abaaba*.

Rozkładem słowa na palindromy parzyste jest jego podział na rozłączne części, z których każda jest palindromem parzystym.

Rozkładami słowa:

bbaabbabbbaaaaaaaaaaabbbaa

na palindromy parzyste są:

bbaabb aabbbaaaaaaaaaaaabbbaa

oraz:

bb aa bb aa bb baaaaaaaaaaaab bb aa

Pierwszy rozkład zawiera najmniejszą możliwą liczbę palindromów, drugi jest rozkładem na maksymalną możliwą liczbę palindromów parzystych. Zauważ, że słowo może mieć wiele różnych rozkładów na palindromy parzyste, albo nie mieć żadnego.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczytuje słowo,

- bada, czy da się je rozłożyć na palindromy parzyste,
 - jeśli nie, to wypisuje słowo *NIE*,
 - jeśli tak, to zapisuje jego rozkłady na minimalną i maksymalną liczbę palindromów parzystych.

Wejście

W pierwszym wierszu wejścia znajduje się jedno słowo złożone z co najmniej 1 i co najwyżej 200 małych liter alfabetu angielskiego, zapisane w jednym wierszu bez odstępów pomiędzy literami.

Wyjście

Twój program powinien wypisać:

- tylko jeden wyraz *NIE*
- albo:
 - w pierwszym wierszu ciąg słów oddzielonych odstępami stanowiący jeden rozkład danego słowa na minimalną liczbę palindromów parzystych,
 - w drugim wierszu jeden rozkład danego słowa na maksymalną liczbę palindromów parzystych.

Przykład

Dla następującego wejścia:

bbaabbaabbbaaaaaaaaaaaabbbaa

Dla następującego wejścia:

abcde

Dla następującego wejścia:

abaaba

Poprawnym rozwiązaniem jest:

bbaabbb aabbbaaaaaaaaaaaaaabbbaa bb aa bb aa bb baaaaaaaaaaab bb aa
--

Poprawnym rozwiązaniem jest:

NIE

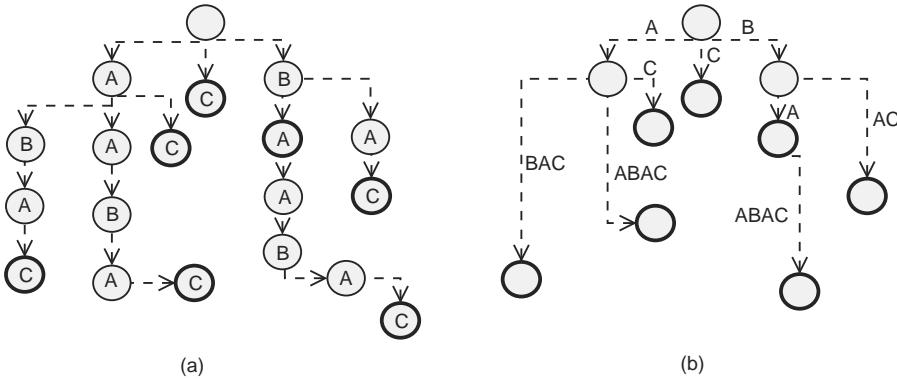
Poprawnym rozwiązaniem jest:

abaaba abaaba

6.5. Drzewa sufiksowe

Drzewo sufiksowe jest strukturą danych umożliwiającą reprezentację wszystkich sufiksów danego słowa. Prosta postać takiego drzewa ma rozmiar kwadratowy ze względu na długość słowa. Przykład jest pokazany na rysunku 6.3a. Drzewa sufiksowe stanowią bardzo pozytyczną strukturę danych, przy użyciu której można rozwiązać (zakładając, że drzewo sufiksowe jest już skonstruowane) bardzo wiele problemów tekstowych. Przykładowo, wyszukiwanie wzorca w tekście można zrealizować, przechodząc od korzenia drzewa sufiksowego po krawędziach reprezentujących kolejne litery wyszukiwanego wzorca.

Literatura
[2] — 5.2
[5] — 5
[36]

Rysunek 6.3. (a) Nieskompresowane drzewo sufiksowe zbudowane dla tekstu *BAABAC*. Pogrubione węzły reprezentują sufiksy tekstu. (b) Skompresowane drzewo sufiksowe zbudowane dla tego samego tekstu

Wyznaczenie drzewa sufiksowego w postaci takiej, w jakiej jest ono przedstawione na rysunku 6.3a, nie jest trudne. Wystarczy dobudowywać odpowiednie węzły drzewa dla kolejno przetwarzanych sufiksów tekstu. Skonstruowane w ten sposób drzewo ma, niestety, kwadratowy rozmiar. Istnieje jednak możliwość przedstawienia drzewa sufiksowego w innej postaci — skompresowanej. W drzewie takim spójne ścieżki bez rozgałęzień w węzłach zostają zastąpione jedną krawędzią. Przykład takiego drzewa jest pokazany na rysunku 6.3b. Drzewo tego typu ma co najwyżej dwa razy więcej węzłów, niż wynosi długość tekstu, dla którego zostało ono zbudowane. Konstrukcję skompresowanego drzewa sufiksowego można przeprowadzić w dwóch fazach — najpierw wyznaczyć nieskompresowane drzewo sufiksowe, a następnie zamienić w nim wszystkie spójne ścieżki bez rozgałęzień na odpowiednie krawędzie. Wynikiem takiego algorytmu jest drzewo o liniowej wielkości, ale proces konstruowania cały czas działa w czasie kwadratowym.

Okazuje się jednak, że istnieje inna metoda konstruowania drzew sufiksowych, działająca w czasie liniowym. Przykładem takiej metody jest algorytm Ukkonena, którego opis można znaleźć w [36]. Przedstawiona na listingu 6.13 implementacja struktury *SufTree* jest realizacją algorytmu opisanego w [2] (w celu zapoznania się z dokładną analizą działania algorytmu należy zajrzeć do literatury).

Drzewo sufiksowe *SufTree* zbudowane dla tekstu t składa się z węzłów o typie *SufV*. Każdy węzeł zawiera pola **int** p oraz **int** k , które określają podowo $t_p t_{p+1} \dots t_{k-1}$ będące etykietą krawędzi prowadzącej do tego węzła. Dodatkowo pole **bool** s oznacza, czy węzeł reprezentuje pełny sufiks (pogrubione węzły na rysunku 6.3b). Istnieje możliwość wzbogacenia każdego węzła o dodatkowe pole e służące do przechowywania specjalnych informacji zależnych od algorytmów, w których wykorzystywane jest drzewo sufiksowe.

Listing 6.13. Implementacja struktury *SufTree*

```
// Drzewo sufiksowe
01 template<typename _T> struct SufTree {
// Struktura reprezentująca węzeł drzewa
02     struct SufV {
// Mapa synów węzła
03         map<char, SufV*> sons;
// Początek oraz koniec tekstu reprezentowanego przez krawędź prowadzącą
// do węzła
```

Listing 6.13. (cd.)

```

04     int p, k;
// Czy węzeł reprezentuje sufiks słowa
05     bool s;
// Obiekt reprezentuje dodatkowe wzbogacenie węzła, które może być
// zastosowane w algorytmach korzystających z drzew sufiksowych
06     _T e;
// Wskaźnik do ojca w drzewie
07     SufV *par;
// Konstruktor węzła
08     SufV(int p, int k, SufV *par, bool s) : p(p), k(k), par(par), s(s) {}
// Destruktor węzła usuwa wszystkich synów
09     ~SufV() {
10         FOREACH(it, sons) delete it->second;
11     }
12 };
// Struktura wykorzystywana do konstrukcji drzewa sufiksowego - służy do
// reprezentacji tablic lnk i test
13     struct V1P {
14         SufV *p;
15         char l;
16         V1P(SufV *p, char l) : p(p), l(l) {}
17         bool operator<(const V1P &a) const {
18             return (a.p > p) || (a.p == p && a.l > l);
19         }
20     };
// Korzeń drzewa
21     SufV root;
// Tekst, dla którego zostało zbudowane drzewo sufiksowe
22     string text;
23     SufTree(const string &t) : root(0, 0, 0, 0), text(t) {
24         map<V1P, SufV*> lnk;
25         set<V1P> test;
26         int len = t.length();
// Utwórz pierwszy węzeł drzewa reprezentujący ostatnią literę słowa
27         SufV *v = root.sons[t[len - 1]] = new SufV(len - 1, len, &root, 1);
28         lnk[V1P(&root, t[len - 1])] = v;
29         test.insert(V1P(&root, t[len - 1]));
// Dla kolejnych sufiksów słowa (od najkrótszych do najdłuższych)...
30         FORD(i, len - 2, 0) {
31             char a = t[i];
// Jeśli z korzenia nie wychodzi krawędź dla litery słowa na pozycji i...
32             if (!root.sons[a]) {
// Następuje aktualizacja tablicy test dla węzłów na ścieżce od węzła
// reprezentującego poprzedni sufiks do korzenia
33                 SufV *it = v;

```

Listing 6.13. (cd.)

```
34         while(it) {
35             test.insert(VlP(it, a));
36             it = it->par;
37         }
38         it = v;
// Dodanie nowego syna dla korzenia
39         lnk[VlP(it, a)] = v = root.sons[t[i]] =
40             new SufV(i, len, &root, 1);
41     } else {
// Przy wykorzystaniu tablic test oraz lnk następuje wyznaczenie krawędzi
// drzewa, którą trzeba podzielić w celu dodania kolejnego sufiku
42         char lw;
43         SufV *head, *head2, *x, *x1;
44         int lw2 = 0, gl = 0;
45         for(x = v; x != &root && test.find(VlP(x, a)) == test.end();
46             x = x->par) lw2 += x->k - x->p;
47         for(x1 = x; x1 && !lnk[VlP(x1, a)]; x1 = x1->par) {
48             gl += x1->k - x1->p;
49             lw = t[x1->p];
50         }
51         if (x1) gl--;
// Następuje podział krawędzi drzewa sufiksowego
52         SufV *head1 = x1 ? lnk[VlP(x1, a)] : &root;
53         if (x == x1) head = head1; else {
54             head2 = (!x1) ? root.sons[a] : head1->sons[lw];
55             head = head1->sons[t[head2->p]] =
56                 new SufV(head2->p, head2->p + 1 + gl, head1, 0);
57             head->sons[t[head->k]] = head2;
58             head2->p = head->k;
59             head2->par = head;
60             for(VAR(it, test.lower_bound(VlP(head2, 0))));
61                 it->p == head2;) test.insert(VlP(head, (it++)->l));
62         }
// Aktualizacja zawartości tablic test oraz lnk
63         for(SufV *it = v; it != x1; it = it->par)
64             test.insert(VlP(it, a));
65         lnk[VlP(x, a)] = head;
66         SufV *v1 = v;
67         v = head->sons[t[len - lw2]] =
68             new SufV(len - lw2, len, head, 1);
69         lnk[VlP(v1, a)] = v;
70     }
71 }
72 }
73 };
```

W kilku kolejnych punktach będą przedstawione sposoby wykorzystania drzew sufiksowych. Przy ich użyciu zostaną rozwiązane problemy zliczania liczby wystąpień wzorca w tekście, wyznaczania liczby różnych podłów i szukania najdłuższego słowa występującego w tekście n razy. Wszystkie te problemy daje się rozwiązać w czasie liniowym.

6.5.1. Liczba wystąpień wzorca w tekście

Jednym z możliwych zastosowań drzew sufiksowych jest wyznaczanie liczby wystąpień wzorca w tekście.

Załóżmy, że chcemy wyznaczyć liczbę wystąpień wzorca p w tekście t . Jeśli do tego celu wykorzystamy nieskompresowane drzewo sufiksowe, to wystarczy znaleźć węzeł w drzewa sufiksowego, reprezentujący wzorzec p , a następnie wyznaczyć liczbę węzłów osiągalnych z v , które reprezentują sufiksy tekstu t . Przykładowo, rozpatrując drzewo sufiksowe dla tekstu *BAABAC* przedstawione na rysunku 6.3a oraz wzorzec *A*, można zauważać, że poszukiwanym węzłem jest syn korzenia drzewa z etykietą *A*. Z węzła tego osiągalne są trzy węzły reprezentujące sufiksy, zatem liczba wystąpień litery *A* w tekście jest równa 3.

Przechodząc do skompresowanej postaci drzewa sufiksowego, można zastosować ten sam algorytm. Różni się tylko sposób wyznaczania węzła v . W tym przypadku, wyznaczając pozycję w drzewie sufiksowym reprezentującą wzorzec p , należy brać pod uwagę napisy umieszczone na krawędziach, a nie w węzłach.

Pozostaje jeszcze jeden problem — aby można było wyznaczyć liczbę wystąpień wzorca p w czasie $O(|p|)$, musi istnieć możliwość szybkiego obliczania liczby osiągalnych węzłów reprezentujących sufiksy. Można tego dokonać, spamiętując wcześniej (przed przystąpieniem do przetwarzania wzorców) liczbę tych węzłów dla każdego węzła drzewa sufiksowego.

Na listingu 6.14 przedstawiony jest kod realizujący opisany pomysł. Przed przystąpieniem do zliczania wystąpień wzorca należy wywołać funkcję `int STSuffxC(SufTree<int>::SufV& v)`, przekazując jej jako parametr korzeń drzewa sufiksowego. Po zakończeniu tej fazy wyznaczanie liczby wystąpień wzorca można wykonywać przy użyciu funkcji `int STFindCount(SufTree<int>&, const char*)`, której parametrami są drzewo sufiksowe dla tekstu oraz wyszukiwany wzorzec. Wynik zastosowania omawianej funkcji dla przykładowego tekstu jest pokazany na listingu 6.15, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 6.16.

Listing 6.14. Implementacja funkcji `int STFindCount(SufTree<int>&, const char*)`

```
// Funkcja oblicza dla każdego węzła drzewa sufiksowego liczbę osiągalnych
// węzłów, które reprezentują sufiks słowa
01 int STSuffxC(SufTree<int>::SufV &v) {
02     v.e = v.s;
03     FOREACH(it, v.sons) v.e += STSuffxC(*(it->second));
04     return v.e;
05 }
```

Listing 6.14. (cd.)

```
// Funkcja wyznacza liczbę wystąpień wzorca t w tekście, dla którego zostało
// skonstruowane drzewo sufiksowe st
06 int STFindCount(SufTree<int> &st, const char *t) {
07     int tp = 0, x;
08     VAR(v, &(st.root));
// Rozpoczynając od korzenia drzewa, przesuwaj się po nim zgodnie z
// wczytywanymi literami wzorca
09     while (t[tp]) {
10         if (!(v = v->sons[t[tp]])) return 0;
11         for (x = v->p; x < v->k && t[tp];)
12             if (t[tp++] != st.text[x++]) return 0;
13     }
// Jeśli wzorzec występuje w tekście, to liczba jego wystąpień jest równa
// liczbie sufiksów osiągalnych z bieżącego węzła drzewa
14     return v->e;
15 }
```

Listing 6.15. Przykład wykorzystania funkcji `int STFindCount(SufTree<int> &, const char*)`

Przeszukiwany tekst: abcabcaaabcad

Wzorzec: abc występuje 3 razy

Wzorzec: a występuje 6 razy

Wzorzec: bcda występuje 0 razy

Listing 6.16. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 6.15. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `stfind.cpp`

```
01 int main() {
02     string text;
// Wczytaj tekst, w którym będą wyszukiwane wzorce
03     cin >> text;
04     cout << "Przeszukiwany tekst: " << text << endl;
// Skonstruuj drzewo sufiksowe
05     SufTree<int> tree(text.c_str());
// Wyznacz liczbę osiągalnych węzłów-sufiksów dla każdego węzła
// drzewa sufiksowego
06     STSuffixC(tree.root);
// Dla poszczególnych wzorców wyznacz liczbę ich wystąpień w tekście
07     while(cin >> text) cout << "Wzorzec: " << text << " występuje " <<
08         STFindCount(tree, text.c_str()) << " razy" << endl;
09     return 0;
10 }
```

6.5.2. Liczba różnych podłów słowa

Przy użyciu drzew sufiksowych można wyznaczać liczbę różnych podłów występujących w słowie t . W tym celu przyjrzymy się przykładowemu nieskompresowanemu drzewu sufiksowemu z rysunku 6.3a. Każdy węzeł v w drzewie sufiksowym można utożsamić z tekstem uzyskanym przez konkatenację etykiet węzłów na ścieżce od korzenia do v . Oczywiście jest, że każdemu węzlowi został w ten sposób przyporządkowany inny tekst. Co więcej, każde podslowo słowa t ma przyporządkowany jakiś węzeł. Zatem liczba różnych podłów w t jest równa liczbie węzłów w nieskompresowanym drzewie sufiksowym t . Przechodząc teraz do drzewa skompresowanego, wystarczy w tym przypadku wyznaczyć sumaryczną długość wszystkich krawędzi w drzewie.

Algorytm realizujący powyższą metodę został zaimplementowany jako funkcja **int STSubWords (SufTree<int>::SufV&)**, przedstawiona na listingu 6.17. Przyjmuje ona jako parametr drzewo sufiksowe reprezentujące tekst, dla którego jest wyznaczana liczba różnych niepustych podłów. Wynik przykładowego zastosowania tej funkcji jest pokazany na listingu 6.18, a kod źródłowy programu użytego do wygenerowania tego wyniku jest podany na listingu 6.19.

Listing 6.17. Implementacja funkcji **int STSubWords (SufTree<int>::SufV&)**

```
// Funkcja wyznacza liczbę różnych podłów w tekście przez zliczanie długości
// krawędzi w drzewie sufiksowym
1 template <typename T> int STSubWords(typename SufTree<T>::SufV &v) {
2     int r = v.k - v.p;
3     FOREACH(it, v.sons) r += STSubWords<T> (*(it->second));
4     return r;
5 }
```

Listing 6.18. Przykład wykorzystania funkcji **int STSubWords (SufTree<int>::SufV&)**

```
test ma 9 podslow
aaaaa ma 5 podslow
abcabcaaabcad ma 69 podslow
```

Listing 6.19. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 6.18. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku **subwords.cpp**

```
01 int main() {
02     string text;
// Wczytaj kolejne teksty
03     while (cin >> text) {
// Zbuduj drzewo sufiksowe
04         SufTree<int> tree(text);
// Wyznacz liczbę różnych podłów
05         cout << text << " ma " << STSubWords <
06         int >(tree.root) << " podslow" << endl;
07     } return 0;
11 }
```

Literatura
[2] — 5.3.9

6.5.3. Najdłuższe podsłowo występujące n razy

Kolejnym zastosowaniem drzew sufiksowych jest wyznaczanie najdłuższego podsłowa, które występuje w słowie co najmniej n razy. Analizując strukturę drzew sufiksowych, można szybko dojść do wniosku, że rozwiązywanie tego problemu sprowadza się do wyznaczenia w drzewie najgłębszego węzła (najbardziej oddalonego od korzenia), z którego da się dojść do co najmniej n węzłów reprezentujących sufiksy tekstu.

Implementacja tego algorytmu została zrealizowana jako struktura `STLongestWord` przedstawiona na listingu 6.20. Do konstruktora tej struktury należy przekazać tekst t i liczbę n . Wynik, czyli wyznaczone najdłuższe podsłowo, można odczytać z pól `int p` oraz `int k`. Reprezentują one odpowiednio początek i koniec podsłowa tekstu t . Wynik przykładowego zastosowania tej struktury jest pokazany na listingu 6.21, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 6.22.

Listing 6.20. Implementacja struktury `struct STLongestWord`

```
// Struktura wyznacza najdłuższe podsłowo występujące odpowiednią liczbę razy
01 struct STLongestWord {
// Zmienne p oraz k reprezentują odpowiednio początek i koniec
// wyznaczonego słowa
02     int p, k, n;
03     int Find(SufTree<int>::SufV &v, int d) {
// d jest głębokością węzła v
04         d += v.k - v.p;
05         v.e = v.s;
// Zlicz liczbę sufiksów osiągalnych z węzła v
06         FOREACH(it, v.sons) v.e += Find(*it->ND), d);
// Jeśli liczba sufiksów jest mniejsza niż c, a głębokość bieżącego
// węzła jest większa od długości aktualnie znalezionej słowa, to
// zaktualizuj wynik
07         if (v.e >= n && d > k - p) { k = v.k;
08             p = v.k - d;
09         }
10         return v.e;
11     }
12     STLongestWord(const string &t, int n) : p(0), k(0), n(n) {
// Skonstruuj drzewo sufiksowe oraz wyznacz wynik
13         SufTree<int> tr(t);
14         Find(tr.root, 0);
15     }
16 };
```

Listing 6.21. Przykład wykorzystania struktury `STLongestWord`

Podslowo slowa abcabc wystepujace 2 razy:

abc

Podslowo slowa aaaaaaaaa wystepujace 3 razy:

Listing 6.21. (cd.)

```
aaaaaa
Podslowo slowa baabaabaab wystepujace 3 razy:
baab
```

Listing 6.22. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 6.21. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `multisubword.cpp`

```
01 int main() {
02     string text;
03     int n;
// Wczytaj dane
04     while(cin >> text >> n) {
// Wyznacz podsłowo slowa text występujące n razy
05         STLongestWord str(text, n);
06         cout << "Podslowo slowa " << text << " wystepujace " << n <<
07             " razy: " << endl << text.substr(str.p, str.k - str.p) << endl;
08     }
09     return 0;
10 }
```

Wykaz zadań

Proste	Srednie	Trudne
acm.uva.es — zad. 10234	spoj.sphere.pl — zad. 220	

6.6. Maksymalny leksykograficznie sufiks

Drzewa sufiksowe mają znacznie więcej zastosowań niż te, które przedstawiliśmy w poprzednim podrozdziale. Przy ich użyciu można wyznaczać maksymalny leksykograficznie sufiks słowa. Przykładowo, maksymalnym leksykograficznie sufiksem dla słowa *ababbaabbaba* jest *bbaba*. Wyznaczenie takiego sufiksu wymaga przejścia po drzewie sufiksowym od korzenia do liścia, przy czym wybierana jest za każdym razem krawędź reprezentująca leksykograficznie największy tekst. Podejście takie jest dość skomplikowane ze względu na potrzebę konstruowania drzewa sufiksowego. Istnieje jednak znacznie prostsza metoda — tzw. algorytm Duvala działający, podobnie do rozwiązania wykorzystującego drzewa sufiksowe, w czasie liniowym.

Implementacja tego algorytmu została zrealizowana jako funkcja `int maxSuf(const char*)` przedstawiona na listingu 6.23. Parametrem tej funkcji jest tekst, dla którego ma zostać wyznaczony maksymalny leksykograficznie sufiks, a jako wynik zwracana jest pozycja w tekście, od której zaczyna się wyznaczony maksymalny leksykograficznie sufiks. Wynik zastosowania omawianej funkcji dla przykładowych słów jest pokazany na listingu 6.24, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 6.25.

Literatura
[2] — 5.3.7
[5] — 3.1

Listing 6.23. Implementacja funkcji `int maxSuf(const char*)`

```
// Funkcja wyznacza maksymalny leksykograficznie sufiks słowa
01 int maxSuf(const char *x) {
02     int i = 0, j = 1, k = 1, p = 1;
03     char a, b;
04     while (x[j + k - 1]) {
05         if ((a = x[i + k - 1]) < (b = x[j + k - 1])) {
06             i = j++;
07             k = p = 1;
08         } else if (a > b) {
09             j += k;
10             k = 1;
11             p = j - i;
12         } else if (a == b && k != p) k++;
13         else {
14             j += p;
15             k = 1;
16         }
17     }
18     return i;
19 }
```

Listing 6.24. Przykład wykorzystania funkcji `int maxSuf(const char*)`

```
Maksymalny sufiks ababbaabbaba = bbaba
Maksymalny sufiks abaabbbabba = bbbabba
Maksymalny sufiks algorytm = ytm
```

Listing 6.25. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 6.24. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `maxsuf.cpp`

```
1 int main() {
2     string text;
// Wczytaj kolejne teksty i wyznacz dla nich maksymalne leksykograficzne
// sufiksy
3     while (cin >> text)
4         cout << "Maksymalny sufiks " << text << " = " <<
5             text.substr(maxSuf(text.c_str())) << endl;
6     return 0;
7 }
```

6.7. Równoważność cykliczna

Dwa słowa $s = s_1s_2\dots s_n$ i $t = t_1t_2\dots t_l$ są równoważne cyklicznie, jeżeli można przenieść pewien sufiks słowa s na początek w taki sposób, aby $s = t$. Innymi słowy, istnieje

liczba $1 \leq k \leq n$, taka że $s_k s_{k+1} \dots s_n s_1 s_2 \dots s_{k-1} = t$. Dla danych dwóch słów s i t o długości n można postawić pytanie, czy są one równoważne cyklicznie. Mając w pamięci algorytm KMP, sformułowanie rozwiązania tego problemu przy jego użyciu jest proste. Jeśli dwukrotnie skonkatenowany tekst s (ss) zawiera jako wzorzec słowo t , to s i t są równoważne cyklicznie.

Rozwiązanie takie jest proste zarówno koncepcyjnie, jak i implementacyjnie, jednak wymaga wyznaczenia dla tekstu t tablicy prefiksowej. W przypadku gdy badane teksty są bardzo długie i nie mamy wystarczająco dużo pamięci, przydatny może się okazać algorytm, który wymaga do działania zaledwie stałej ilości dodatkowej pamięci. Został on zaimplementowany jako funkcja **bool cycEq(const char*, const char*)**, której kod źródłowy znajduje się na listingu 6.26. Funkcja ta przyjmuje jako parametry dwa teksty, a zwraca wartość logiczną prawda wtedy, gdy podane teksty są swoimi równoważnościami cyklicznymi. Wynik zastosowania omawianej funkcji dla przykładowych słów jest pokazany na listingu 6.27, a kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego wyniku jest podany na listingu 6.28.

Listing 6.26. Implementacja funkcji **bool cycEq(const char*, const char*)**

```
// Funkcja sprawdza, czy dwa dane teksty są swoimi
// równoważnościami cyklicznymi
01 bool cycEq(const char *s1, const char *s2) {
02     int n = strlen(s1), i = 0, j = 0, k = 0;
03     if (n != strlen(s2)) return 0;
04     while (i < n && j < n && k < n) {
05         k = 1;
06         while (k <= n && s1[(i + k) % n] == s2[(j + k) % n]) k++;
07         if (k <= n) if (s1[(i + k) % n] > s2[(j + k) % n]) i += k;
08         else j += k;
09     }
10     return k > n;
11 }
```

Literatura
[2] — 5.3.5
[5] — 15.4

Listing 6.27. Przykład wykorzystania funkcji **bool cycEq(const char*, const char*)**

```
Slowa babaa i ababa sa rownowazne cyklicznie
Slowa abbab i ababa nie sa rownowazne cyklicznie
Slowa abbab i babaa nie sa rownowazne cyklicznie
```

Listing 6.28. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 6.27. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku **cycEq.cpp**

```
01 int main() {
02     int n;
// Wczytaj liczbę tekstów oraz poszczególne teksty
03     cin >> n;
04     vector<string> text(n);
```

Listing 6.28. (cd.)

```

05   REP(x,n) cin >> text[x];
// Dla każdej pary tekstów wyznacz, czy są one równoważne cyklicznie
06   REP(x, n) REP(y, x)
07     cout << "Słowa " << text[x] << " i " << text[y] <<
08     (cycEq(text[x].c_str(), text[y].c_str()) ? "" : " nie") <<
09     " są równoważne cyklicznie" << endl;
10   return 0;
11 }
```

6.8. Minimalna leksykograficznie cykliczność słowa

Problem z poprzedniego podrozdziału można rozwiązać w inny sposób. Pomysł polega na wyznaczeniu dla wszystkich tekstów równoważnych cyklicznie wspólnej reprezentacji. A zatem dwa teksty są równoważne cyklicznie, o ile ich reprezentacje są identyczne. Jednym z nasuwających się rozwiązań, po przeczytaniu podrozdziału dotyczącego wyznaczenia maksymalnego leksykograficznie sufiku, jest wyznaczenie dla słowa maksymalnej leksykograficznie cykliczności.

W tym podrozdziale przedstawimy algorytm pozwalający na podejście do problemu od innej strony — dla danego słowa będzie wyznaczana minimalna leksykograficznie cykliczność. Minimalna leksykograficznie cykliczność słowa s jest to najmniejsze słowo t w porządku leksykograficznym, które jest równoważne cyklicznie ze słowem s . Funkcja `int minLexCyc(const char*)` realizująca omawiany algorytm przyjmuje jeden parametr — słowo. Wynikiem jej działania jest numer pierwszej litery rozpoczynającej minimalną leksykograficznie cykliczność słowa. Implementacja algorytmu jest przedstawiona na listingu 6.29. Jest on modyfikacją algorytmu Duvala służącego do wyznaczania maksymalnego leksykograficznie sufiku słowa. Zauważmy, że jeżeli dla danego słowa w poszukibyśmy maksymalnego leksykograficznie sufiku słowa ww , to musiałby się on zaczynać w pierwszej części słowa i mieć długość co najmniej $|w+1|$. Wybierając pierwszych w liter wyznaczonego sufiku, otrzymalibyśmy maksymalną leksykograficznie cykliczność słowa w , zatem odwracając porządek na zbiorze liter alfabetu i postępując w dokładnie taki sam sposób, uzyskalibyśmy minimalną leksykograficznie równoważność w . Wynik zastosowania omawianej funkcji dla przykładowych słów jest pokazany na listingu 6.30, a kod źródłowy programu użytego do wygenerowania tego wyniku jest podany na listingu 6.31.

Listing 6.29. Implementacja funkcji `int minLexCyc(const char*)`

```

// Funkcja wyznacza minimalną leksykograficznie równoważność cykliczną słowa
01 int minLexCyc(const char *x) {
02   int i = 0, j = 1, k = 1, p = 1, a, b, l = strlen(x);
03   while (j + k <= (l << 1)) {
04     if ((a = x[(i + k - 1) % l]) > (b = x[(j + k - 1) % l])) {
05       i = j++;
06       k = p = 1;
07     } else if (a < b) {
```

Listing 6.29. (cd.)

```

08         j += k;
09         k = 1;
10         p = j - i;
11     } else if (a == b && k != p) k++;
12     else {
13         j += p;
14         k = 1;
15     }
16 }
17 return i;
18 }
```

Listing 6.30. Przykład wykorzystania funkcji `int minLexCyc(const char*)`

Minimalna równoważność cykliczna aabaaabaabaca = aaabaaaabaabac

Minimalna równoważność cykliczna baaabaabacaaa = aaabaaaabaabac

Minimalna równoważność cykliczna algorytm = algorytm

Listing 6.31. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 6.30. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `minlexcyc.cpp`

```

01 int main() {
02     string text;
// Wczytaj kolejne teksty i wyznacz dla nich minimalną leksykograficznie
// równoważność cykliczną
04     while (cin >> text) {
05         int res = minLexCyc(text.c_str());
06         cout << "Minimalna równoważność cykliczna " << text << " = " <<
07             text.substr(res, text.length() - res) <<
08             text.substr(0, res) << endl;
09     }
10 }
```

ZADANIE — PUNKTY

Pochodzenie:

XII Olimpiada Informatyczna

Rozwiązanie:

`points.cpp`

Dany jest zbiór punktów na płaszczyźnie o współrzędnych całkowitych, który będzie my nazywać wzorem, oraz zestaw innych zbiorów punktów na płaszczyźnie (również o współrzędnych całkowitych). Interesuje nas, które z podanych zestawów są podobne do wzoru, tzn. czy można je tak przekształcić za pomocą obrotów, przesunięć, symetrii osiowej i jednokładności, aby były identyczne ze wzorem. Przykładowo, zbiór punktów $(0,0), (2,0), (2,1)$ jest podobny do zbioru $(6,1), (6,5), (4,5)$, ale nie do zbioru $(4,0), (6,0), (5,-1)$.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta ze standardowego wejścia opisy: wzoru oraz zestawu badanych zbiorów punktów,
- wyznaczy, które z badanych zbiorów punktów są podobne do wzoru,
- wypisze wynik na standardowe wyjście.

Wejście

W pierwszym wierszu standardowego wejścia zapisana jest jedna liczba całkowita k ($1 \leq k \leq 25\,000$) — liczba punktów tworzących wzór. W kolejnych k wierszach zapisane są pary liczb całkowitych pooddzielanych pojedynczymi odstępami. W $(i+1)$ -szym wierszu są współrzędne i -tego punktu należącego do wzoru: x_i i y_i ($-20\,000 \leq x_i, y_i \leq 20\,000$). Punkty tworzące wzór są (parami) różne. W kolejnym wierszu zapisana jest liczba zbiorów do zbadania n ($1 \leq n \leq 20$). Dalej następuje n opisów zbiorów punktów. Opis każdego zbioru rozpoczyna się od wiersza zawierającego jedną liczbę całkowitą l — liczbę punktów w danym zbiorze ($1 \leq l \leq 25\,000$). Punkty te są opisane w kolejnych wierszach, po jednym w wierszu. Opis punktu to dwie liczby całkowite oddzielone pojedynczym odstępem — jego współrzędne x i y ($-20\,000 \leq x, y \leq 20\,000$). Punkty tworzące jeden zbiór są parami różne.

Wyjście

Twój program powinien wypisać na standardowe wyjście n wierszy — po jednym dla każdego badanego zbioru punktów. Wiersz nr i powinien zawierać słowo *TAK*, gdy i -ty z podanych zbiorów punktów jest podobny do podanego wzoru, lub słowo *NIE* w przeciwnym przypadku.

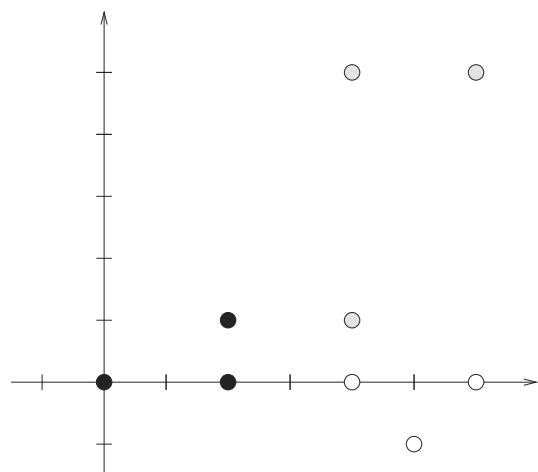
Przykład

Dla następującego wejścia:

```
3
0 0
2 0
2 1
2
3
4 1
6 5
4 5
3
4 0
6 0
5 -1
```

Poprawnym rozwiązaniem jest:

```
TAK
NIE
```


Rozdział 7

Algebra liniowa

Przez Z_p , gdzie p jest liczbą pierwszą, będziemy oznaczać ciało liczb $\{0, 1, \dots, p-1\}$ z operacjami realizowanymi modulo p . Przykładowo, w ciele Z_3 zachodzą następujące równości: $2 + 1 = 0$, $2 * 2 = 1$, natomiast w ciele Z_7 mamy $6 + 3 = 2$, $5 * 4 = 6$.

Literatura
[29]

W tym rozdziale zajmiemy się zagadnieniem rozwiązywania układów równań liniowych w ciele Z_p . Problem ten polega na wyznaczeniu wartości zmiennych $x_0, x_1, \dots, x_{n-1}, x_n \in \{0, 1, \dots, p-1\}$ takich, aby wszystkie zadane równania liniowe zmiennych ze zbioru X były spełnione. W podrozdziale 7.1 zostanie przedstawiony algorytm umożliwiający rozwiązywanie takich układów równań. Ciekawa sytuacja zachodzi w przypadku ciała Z_2 , w którym zmienne przyjmują wartość 0 lub 1. Istnieje wiele zadań, które można rozwiązać, przypisując występującym w tych zadaniach warunkom typu prawda-fałsz zmienne z ciała Z_2 , a następnie rozwiązując odpowiedni układ równań. Ze względu na dużą użyteczność rozwiązywania układów równań w ciele Z_2 podamy implementację algorytmu pozwalającego na efektywne rozwiązywanie tego typu układów równań.

Drugim problemem, jaki zostanie poruszony w tym rozdziale, jest zagadnienie programowania liniowego (patrz podrozdział 7.2). Ogólnie polega ono na wyznaczeniu wartości zmiennych $x_0, x_1, \dots, x_{n-1} \in R^+$ takich, aby zmaksymalizować wartość funkcji liniowej $f(x_0, x_1, \dots, x_{n-1})$ oraz aby były spełnione zadane ograniczenia g_1, g_2, \dots, g_k będące nierównościami liniowymi zmiennych x_0, x_1, \dots, x_{n-1} . Przy użyciu programowania liniowego mamy możliwość rozwiązywania takich problemów, jak wyznaczanie najciętszego/najdłuższego maksymalnego skojarzenia w grafie [32]. Algorytm rozwiązujący ten problem dla grafów dwudzielnych przy wykorzystaniu innych metod został przedstawiony w rozdziale poświęconym teorii grafów.

7.1. Eliminacja Gaussa

Eliminacja Gaussa jest jedną z najczęściej stosowanych metod rozwiązywania układów równań liniowych. Założmy, że mamy dany układ m równań z n niewiadomymi postaci

$$\left\{ \begin{array}{l} a_{0,0} x_0 + a_{0,1} x_1 + \dots + a_{0,n-1} x_{n-1} = b_0 \\ a_{1,0} x_0 + a_{1,1} x_1 + \dots + a_{1,n-1} x_{n-1} = b_1 \\ \dots \\ a_{m-1,0} x_0 + a_{m-1,1} x_1 + \dots + a_{m-1,n-1} x_{n-1} = b_{m-1} \end{array} \right.$$

Literatura
[29] — 2.2

Taki układ równań można zapisać w postaci macierzowej $Ax = b$, gdzie

$$A = \begin{pmatrix} a_{0,0} & a_{0,1} & \dots & a_{0,n-1} \\ a_{1,0} & a_{1,1} & \dots & a_{1,n-1} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{m-1,0} & a_{m-1,1} & \dots & a_{m-1,n-1} \end{pmatrix} \quad x = \begin{pmatrix} x_0 \\ x_1 \\ \vdots \\ x_{n-1} \end{pmatrix} \quad b = \begin{pmatrix} b_0 \\ b_1 \\ \vdots \\ b_{m-1} \end{pmatrix}$$

Metoda Gaussa umożliwia wyznaczenie wartości zmiennych x_0, x_1, \dots, x_{n-1} , dla których wszystkie zadane równania liniowe są spełnione, bądź stwierdzenie, że podany układ równań jest sprzeczny.

Znalezienie rozwiązania układu równań metodą Gaussa polega na takim przekształceniu równania postaci $Ax = b$ na postać równoważną $Cx = d$, że macierz C jest macierzą trójkątną górną:

$$C = \begin{pmatrix} c_{0,0} & c_{0,1} & \dots & c_{0,n-1} \\ 0 & c_{1,1} & \dots & c_{1,n-1} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & 0 & \dots & c_{m-1,n-1} \end{pmatrix}$$

Z takiej postaci układu równań (o ile jest niesprzeczny) można w łatwy sposób wyznaczyć wartości kolejnych niewiadomych $x_{n-1}, x_{n-2}, \dots, x_0$. Z ostatniego równania można wyznaczyć $x_{n-1} = \frac{d_{m-1}}{c_{m-1,n-1}}$. Następnie wyznaczoną wartość można podstawić do kolejnego równania, które będzie zawierało tylko jedną niewiadomą $x_{n-2} \dots$

W przypadku rozwiązywania układów równań w ciele liczb rzeczywistych pojawia się dodatkowy problem dokładności wykonywanych obliczeń (wykonywane zaokrąglenia mogą się kumulować, wpływając znacząco na wartość obliczonego rozwiązania). W zadaniach konkursowych układy równań, które wymagają rozwiązania, mają zazwyczaj specyficzną konstrukcję — wszystkie wartości niewiadomych oraz współczynników są liczbami całkowitymi z przedziału $[0..p - 1]$ dla p będącego liczbą pierwszą, a operacje arytmetyczne wykonuje się modulo p . Pozwala to zapomnieć o problemie zaokrągleń i skupić się tylko na operacjach całkowitoliczbowych. W poniższych dwóch punktach zostaną przedstawione implementacje eliminacji Gaussa odpowiednio w ciele Z_2 oraz Z_p . Oba omawiane algorytmy mają złożoność czasową $O(n^3)$.

7.1.1. Eliminacja Gaussa w Z_2

Szczególnym przypadkiem rozwiązywania układów równań w ciele Z_p , który często przydaje się w zadaniach, jest rozwiązywanie układów równań w Z_2 . W ciele tym zmienne mogą przyjmować dwie wartości 0 lub 1. Implementacja algorytmu rozwiązywającego tego typu układ równań jest zrealizowana przez funkcję **template <const int s> int GaussZ2(vector<bitset<s>>, VI, VI&)**, która jest przedstawiona na listingu 7.1. Funkcja ta przyjmuje jako parametry tablicę reprezentującą układ równań (macierz A zgodnie z przyjętymi wcześniej oznaczeniami), wektor wartości b oraz wektor, w którym ma zostać umieszczony wynik (wektor x), o ile układ równań jest niesprzeczny. Funkcja zwraca: wartość -1 , gdy podany układ równań nie ma rozwiązania; wartość 0 , gdy układ równań jest jednoznaczny; wartość większą od 0 ,

Literatura
[30] — 3.6

gdy układ równań nie jest jednoznaczny (zwrócona wartość jest wymiarem przestrzeni rozwiązań).

Listing 7.1. Implementacja funkcji template <const int s> int GaussZ2(vector<bitset<s>>, VI, VI&)

```

// Funkcja rozwiązuje układ równań w ciele Z2
01 template <const int s> int GaussZ2(vector < bitset<s> >equ, VI vals,
02 VI &res) {
03     int n = SIZE(equ), a = 0, b = 0, c;
// Ustaw odpowiednią wielkość wektora wynikowego
04     res.resize(s, 0);
// Dla kolejnej niewiadomej xb...
05     for (; a < n && b < s; b++) {
// Wyznacz pierwsze równanie spośród równań [a..n-1], w którym
// współczynnik przy zmiennej xb jest niezerowy
06         for (c = a; c < n && !equ[c][b]; c++);
// Jeśli znaleziono takie równanie...
07         if (c < n) {
// Jeśli w równaniu numer a współczynnik przy xb jest równy 0,
// to dodaj (modulo 2) równanie numer c do a
08             if (a != c) {
09                 equ[a] ^= equ[c];
10                 vals[a] ^= vals[c];
11             }
// Dla wszystkich równań różnych od a wyeliminuj z nich współczynnik przy xb
12             REP(y, n) if (a != y && equ[y][b]) {
13                 equ[y] ^= equ[a];
14                 vals[y] ^= vals[a];
15             }
// Zapamiętaj numer równania, w którym współczynnik przy zmiennej xb
// jest różny od 0
16             res[b] = ++a;
17         }
18     }
// Dla każdej niewiadomej, jeśli istnieje dla niej równanie z niezerowym
// współczynnikiem, to wyznacz jej wartość z tego równania
19     REP(x, b) if (res[x]) res[x] = vals[res[x] - 1];
// Sprawdź, czy wyznaczone rozwiązanie spełnia układ równań
20     REP(x, n) {
21         c = 0;
22         REP(z, s) if (equ[x][z]) c ^= res[z];
23         if (c != vals[x]) return -1;
24     }
// Zwróć wymiar przestrzeni rozwiązań
25     return s - a;
26 }
```

Dla następującego układu równań:

$$\begin{cases} x_1 + x_2 = 0 \\ x_0 + 1 \\ x_1 + x_3 = 0 \\ x_0 + 1 \\ x_1 + x_3 + x_4 = 0 \\ x_0 + 1 \end{cases} \quad \begin{aligned} x_0 + x_1 + x_2 + 0x_3 + 0x_4 &= 0 \\ x_0 + 1x_1 + 0x_2 + 1x_3 + 0x_4 &= 1 \\ x_0 + 1x_1 + 0x_2 + 1x_3 + 1x_4 &= 0 \end{aligned}$$

Rozwiązanie jest pokazane na listingu 7.2. Kod źródłowy programu użytego do wygenerowania tego rozwiązania jest podany na listingu 7.3.

Listing 7.2. Przykład wykorzystania funkcji `template <const int s> int GaussZ2(vector<bitset<s>>, VI, VI&)`

```
Wymiar przestrzeni rozwiazan: -1
x0 = 0
x1 = 1
x2 = 1
x3 = 0
```

Listing 7.3. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 7.2. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `gaussz2.cpp`

```
01 int main() {
// Skonstruuuj rozwiązywany układ równań
02     vector<bitset<4>> equ(4);
03     VI vals(4), res;
04     equ[0][1] = equ[0][2] = 1;
05     vals[0] = 0;
06     equ[1][1] = equ[1][3] = 1;
07     vals[1] = 1;
08     equ[2][1] = equ[2][3] = equ[2][4] = 1;
09     vals[2] = 0;
// Wyznacz jego rozwiązanie
10    cout << "Wymiar przestrzeni rozwiazan: " << GaussZ2<4>(equ, vals,
11    res) << endl;
12    REP(z, SIZE(res)) cout << "x" << z << " = " << res[z] << endl;
13    return 0;
14 }
```

ZADANIE — TANIEC

Pochodzenie:

Szwajcarska Olimpiada Informatyczna 2004

Rozwiązanie:
`dance.cpp`

Ostatnio oglądasz program telewizyjny, w którym piosenkarz tańczył na szachownicy składającej się z kolorowych, podświetlanych od dołu pól. Każdy jego krok na polu powodował przełączenie podświetlenia; dodatkowo wszystkie sąsiadujące pola również

zmieniały stan swojego podświetlenia. Twoim zadaniem jest sprawdzenie, czy istnieje możliwość zapalenia wszystkich świateł na szachownicy, wykonując w tym celu odpowiedni taniec.

Na początku tańca niektóre obszary są już zapalone. Wolno tańczyć po wszystkich polach szachownicy. Każdy krok na polu powoduje zamianę stanu aktualnego pola oraz czterech pól sąsiednich (w przypadku pól leżących na krawędzi szachownicy odpowiednio mniejszej ich liczby).

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta ze standardowego wejścia początkowy stan szachownicy,
- stwierdzi, czy da się wykonać pożądany taniec i jeśli tak, to wypisze listę kroków, które należy wykonać,
- wypisze wynik na standardowe wyjście.

Wejście

Pierwszy wiersz wejścia zawiera dwie liczby naturalne x i y ($3 \leq x, y \leq 15$), oznaczające odpowiednio szerokość i wysokość szachownicy. Kolejnych y wierszy zawiera po x znaków, opisujących stany kolejnych pól szachownicy. 0 oznacza, że światło pod odpowiednim polem jest zgaszone, podczas gdy 1 oznacza, że światło jest zapalone.

Wyjście

W pierwszym wierszu wyjścia powinna znaleźć się jedna liczba całkowita n — minimalna liczba kroków potrzebnych do włączenia wszystkich świateł na szachownicy. Kolejnych n wierszy powinno zawierać po dwie liczby całkowite i oraz j . Każda para liczb wyznacza pojedynczy krok, jaki tancerz musi wykonać — nastąpienie na pole w i -tym wierszu j -tej kolumny. Jeśli istnieje wiele rozwiązań, Twój program powinien wypisać dowolne z nich. Jeśli rozwiązanie nie istnieje, program powinien wypisać -1 .

Przykład

Dla następującego wejścia:

4 3
0 1 1 1
1 0 1 0
1 0 0 0

Poprawnym rozwiązaniem jest:

3
2 1
3 1
3 4

7.1.2. Eliminacja Gaussa w Z_p

Po przeanalizowaniu problemu rozwiązywania układów równań w Z_2 zajmiemy się przypadkiem ciała Z_p , gdzie p jest liczbą pierwszą.

Sposób realizacji eliminacji Gaussa jest tutaj podobny. Różnica polega na sposobie wykonywania operacji arytmetycznych. W przypadku ciała Z_2 wykonywanie operacji arytmetycznych jest proste. W ogólnym przypadku natomiast konieczne jest wyznaczanie

odwrotności liczb (modulo p) (była o tym mowa w rozdziale poświęconym teorii liczb). Dokładny opis realizacji tego algorytmu można znaleźć w podanej literaturze.

Przedstawiona na listingu 7.4 funkcja `int Gauss(vector<VI>&, VI&, VI&, int)` przyjmuje jako parametry odpowiednio tablicę reprezentującą układ równań A , wektor wartości b , wektor x oraz liczbę pierwszą p . Funkcja zwraca -1 , gdy podany układ równań nie ma rozwiązań, W przeciwnym razie zwraca wymiar przestrzeni rozwiązań, a przykładowy wynik umieszcza w wektorze x .

Listing 7.4. Implementacja funkcji `int Gauss(vector<VI>&, VI&, VI&, int)`

```
// Funkcja rozwiązuje dany układ równań w ciele Zp
01 int Gauss(vector<VI> &A, VI &b, VI &x, int P){
02     int m = SIZE(A), n = SIZE(A[0]), k, r;
03     VI q;
04     for (k = 0; k < min(m, n); k++) {
05         int i, j;
06         for (j = k; j < n; j++)
07             for (i = k; i < m; i++)
08                 if (A[i][j] != 0) goto found;
09         break;
10     found:
11         if (j != k) REP(t, m) swap(A[t][j], A[t][k]);
12         q.PB(j);
13         if (i != k) {
14             swap(A[i], A[k]);
15             swap(b[i], b[k]);
16         }
17         FOR(j, k + 1, m - 1) if (A[j][k] != 0) {
18             int l = (A[j][k] * RevMod(A[k][k], P)) % P;
19             FOR(i, k + 1, n - 1) A[j][i] =
20                 (P + A[j][i] - (l * A[k][i]) % P) % P;
21             b[j] = (P + b[j] - (l * b[k]) % P) % P;
22         }
23     }
24     r = k;
25     x.clear();
26     x.resize(n, 0);
27     FOR(k, r, m - 1) if (b[k] != 0) return -1;
28     FORD(k, r - 1, 0) {
29         int s = b[k];
30         FOR(j, k + 1, r - 1) s = (P + s - (A[k][j] * x[j]) % P) % P;
31         x[k] = (s * RevMod(A[k][k], P)) % P;
32     }
33     FORD(k, r - 1, 0) swap(x[k], x[q[k]]);
34     return n - r;
35 }
```

Literatura

[30] — 3.6

Dla następującego układu równań:

$$\begin{cases} 1x_0 + 3x_1 + 7x_2 = 0 \\ 4x_0 + 0x_1 + 14x_2 = 1 \\ 2x_0 + 6x_1 + 8x_2 = 2 \end{cases}$$

rozwiązań w ciele Z_{19} jest pokazane na listingu 7.5. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia tego rozwiązania jest podany na listingu 7.6.

Listing 7.5. Przykład wykorzystania funkcji `int Gauss(vector<VI>&, VI&, VI&, int)`

```
Wymiar przestrzeni rozwiazan: 0
x0 = 3
x1 = 4
x2 = 6
```

Listing 7.6. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 7.5. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `gausszp.cpp`

```
01 int main() {
// Skonstruuj układ równań
02     vector<VI> a(3, VI(3));
03     VI b(3), x;
04     a[0][0] = 1, a[0][1] = 3, a[0][2] = 7;
05     b[0] = 0;
06     a[1][0] = 4, a[1][1] = 0, a[1][2] = 14;
07     b[1] = 1;
08     a[2][0] = 2, a[2][1] = 6, a[2][2] = 8;
09     b[2] = 2;
// I rozwiąż go
10     cout << "Wymiar przestrzeni rozwiazan: " <<
11     Gauss(a, b, x, 19) << endl;
12     REP(i, SIZE(x)) cout << "x" << i << " = " << x[i] << endl;
13     return 0;
14 }
```

ZADANIE — SEJF

Pochodzenie:

Potyczki Algorytmiczne 2006

Rozwiązanie:

`safe.cpp`

Bajtasmok posiada sejf, do zawartości którego dostępu broni zamek składający się z n szyfratorów. Każdy szyfrator jest po prostu pokrętłem, które można ustawić w p różnych pozycjach. Sejf otwiera się, gdy wszystkie szyfratory zostają ustawione w odpowiedniej pozycji.

Bajtasmok dawno nie używała sejfu, przez co zapomniał konfiguracji, która go otwiera. Udał się do zakładu produkującego szyfratory, jednak jedyne, czego się dowiedział, to

schemat konstrukcji zamka. Zamek składa się z n szyfratorów i tylu samo blokad — wszystkie one, zarówno szyfratory, jak i blokady, mogą być ustawione w jednej z p pozycji numerowanych od 0 do $p - 1$. Zamek otwiera się w momencie, gdy wszystkie blokady ustawione są w pozycji 0. Przekręcenie i -tego szyfratora o jedną pozycję (z pozycji 0 na 1, z pozycji 1 na 2, ..., z $p - 2$ na $p - 1$, z $p - 1$ na 0) powoduje, że j -ta blokada przekręca się o $c_{i,j}$ pozycji (z pozycji l na pozycję $(l + c_{i,j}) \pmod{p}$). W celu umożliwienia rozszeryfrowania kombinacji otwierającej sejf Bajtasmok otrzymał również nowoczesny skaner trójwymiarowy (model „Wzrok Supersmoka”), który umożliwia mu sprawdzenie, w jakiej konfiguracji znajdują się ukryte wewnątrz mechanizmu sejfu blokady.

Jako że sejfy, których używa Bajtasmok, są zawsze pierwszej klasy, można założyć, że zawsze istnieje dokładnie jedna kombinacja otwierająca sejf.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta ze standardowego wejścia opis konstrukcji zamku w sejfie,
- wyznaczy ustawienie szyfratorów, przy którym zamek jest otwarty,
- wypisze wynik na standardowe wyjście.

Wejście

Pierwszy wiersz zawiera dwie liczby całkowite: n — liczbę szyfratorów, $1 \leq n \leq 300$; oraz liczbę pierwszą p — liczbę pozycji, w których może znajdować się jeden szyfrator, $3 \leq p \leq 40\,000$ (liczba pierwsza to taka, która ma dokładnie dwa dzielniki: 1 i samą siebie). Następny wiersz zawiera n liczb całkowitych z zakresu od 0 do $p - 1$ — pozycje, w których są ustawione kolejne szyfratory. Kolejny wiersz zawiera również n liczb całkowitych od 0 do $p - 1$ — pozycje, w których ustawione są blokady w zamku Bajtasmoka. Następnych n wierszy zawiera opisy poszczególnych szyfratorów: i -ty z tych wierszy zawiera dokładnie n liczb całkowitych — kolejne liczby $c_{i,0}, c_{i,1}, \dots, c_{i,n-1}$, $0 \leq c_{i,j} < p$. W dowolnym wierszu liczby pooddzielane są pojedynczymi odstępami.

Wyjście

W pierwszym i jedynym wierszu wyjścia twój program powinien wypisać n liczb całkowitych z przedziału 0 do $p - 1$ oddzielonych pojedynczymi odstępami — pozycje kolejnych szyfratorów, dla których zamek jest otwarty.

Przykład

Dla następującego wejścia:

2	3
1	1
2	2
1	0
0	1

Poprawnym rozwiązaniem jest:

2	2
---	---

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 10309 acm.sgu.ru — zad. 260	acm.uva.es — zad. 10524 acm.uva.es — zad. 10109	acm.uva.es — zad. 10808

7.2. Programowanie liniowe

Zagadnienie programowania liniowego polega na wyznaczaniu nieujemnych liczb rzeczywistych x_0, x_1, \dots, x_{n-1} maksymalizujących bądź minimalizujących wartość danej funkcji liniowej postaci

$$f(x_0, x_1, \dots, x_{n-1}) = b_0 x_0 + b_1 x_1 + \dots + b_{n-1} x_{n-1}$$

przy jednoczesnym zachowaniu wszystkich warunków ograniczających będących postaci nierówności liniowych

$$\begin{cases} a_{0,0} x_0 + a_{0,1} x_1 + \dots + a_{0,n-1} x_{n-1} \leq c_0 \\ a_{1,0} x_0 + a_{1,1} x_1 + \dots + a_{1,n-1} x_{n-1} \leq c_1 \\ \dots \\ a_{m-1,0} x_0 + a_{m-1,1} x_1 + \dots + a_{m-1,n-1} x_{n-1} \leq c_{m-1} \end{cases}$$

W tym podrozdziale skupimy się na problemie maksymalizacji wartości funkcji f — problem minimalizacji można w łatwy sposób rozwiązać przez zamianę znaków przy współczynnikach w funkcji f :

$$f(x_0, x_1, \dots, x_{n-1}) = -b_0 x_0 - b_1 x_1 - \dots - b_{n-1} x_{n-1}$$

W podobny sposób można uzyskać warunki ograniczające postaci

$$a_0 x_0 + a_1 x_1 + \dots + a_{n-1} x_{n-1} \geq c$$

przez zamianę znaków współczynników:

$$-a_0 x_0 - a_1 x_1 - \dots - a_{n-1} x_{n-1} \leq -c$$

Podobnie jak w przypadku eliminacji Gaussa, problem można reprezentować w postaci macierzowej. Dla danej macierzy A oraz wektorów b i c należy wyznaczyć wektor x liczb rzeczywistych dodatnich, spełniający nierówność $Ax \leq c$ i maksymalizujący wartość bx .

Istnieje wiele różnych sposobów wyznaczania wartości wektora x , które zależą nie tylko od postaci warunków ograniczających, ale również od ich liczby czy ewentualnych zależności między nimi. Więcej informacji na ten temat można uzyskać w podanej literaturze. My natomiast skupimy się nad implementacją funkcji `vector<long double> simplex(vector<vector<long double>>&, vector<long double>&, vector<long double>&)`, której kod źródłowy znajduje się na listingu 7.7. Funkcja przyjmuje jako parametry macierz A , wektor c oraz wektor współczynników b dla maksymalizowanej funkcji. Jako wynik działania funkcja ta zwraca wektor x , dla którego wartość funkcji f jest zmaksymalizowana, lub pusty wektor, gdy podana lista warunków jest

Literatura
[4] — 29
[29] — 2.2
[32]

sprzeczna (może się tak również zdarzyć, gdy wartość maksymalizowanej funkcji nie jest ograniczona). Implementacja programowania liniowego została zamknięta w przestrzeni nazw (ang. *namespace*), zatem aby odwołać się do funkcji **simplex**, należy w programie dopisać **using namespace Simplex** lub wywoływać programowanie liniowe za pomocą instrukcji **Simplex::simplex**. Dokładną analizę rozwiązywania problemów programowania liniowego można znaleźć w literaturze.

Listing 7.7. Implementacja funkcji `vector<long double> simplex(vector<vector<long double> >&, vector<long double>&, vector<long double>&)`

```
01 namespace Simplex {
// Typ wykorzystywany do wykonywania obliczeń - domyślnie jest to
// long double
02     typedef long double T;
03     typedef vector<T> VT;
04     vector<VT> A;
05     VT b, c, res;
06     VI kt, N;
07     int m;
08     inline void pivot(int k, int l, int e) {
09         int x = kt[l];
10         T p = A[l][e];
11         REP(i, k) A[l][i] /= p;
12         b[l] /= p;
13         N[e] = 0;
14         REP(i, m) if (i != l)
15             b[i] -= A[i][e] * b[l], A[i][x] = A[i][e] * -A[l][x];
16         REP(j, k) if (N[j]) { c[j] -= c[e] * A[l][j];
17             REP(i, m) if (i != l) A[i][j] -= A[i][e] * A[l][j];
18         }
19         kt[l] = e;
20         N[x] = 1;
21         c[x] = c[e] * -A[l][x];
22     }
23     VT doit(int k) {
24         VT res;
25         T best;
26         while (1) {
27             int e = -1, l = -1;
28             REP(i, k) if (N[i] && c[i] > EPS) {
29                 e = i;
30                 break;
31             }
32             if (e == -1) break;
33             REP(i, m) if (A[i][e] > EPS && (l == -1 || best > b[i] / A[i][e]))
34                 best = b[l = i] / A[i][e];
35             if (l == -1) return VT();
```

Listing 7.7. (cd.)

```

36     pivot(k, 1, e);
37 }
38 res.resize(k, 0);
39 REP(i, m) res[kt[i]] = b[i];
40 return res;
41 }
42 VT simplex(vector<VT> &AA, VT &bb, VT &cc) {
43     int n = AA[0].size(), k;
44     m = AA.size();
45     k = n + m + 1;
46     kt.resize(m);
47     b = bb;
48     c = cc;
49     c.resize(n + m);
50     A = AA;
51     REP(i, m) {
52         A[i].resize(k);
53         A[i][n + i] = 1;
54         A[i][k - 1] = -1;
55         kt[i] = n + i;
56     }
57     N = VI(k, 1);
58     REP(i, m) N[kt[i]] = 0;
59     int pos = min_element(ALL(b)) - b.begin();
60     if (b[pos] < -EPS) {
61         c = VT(k, 0);
62         c[k - 1] = -1;
63         pivot(k, pos, k - 1);
64         res = doit(k);
65         if (res[k - 1] > EPS) return VT();
66         REP(i, m) if (kt[i] == k - 1)
67             REP(j, k - 1) if (N[j] && (A[i][j] < -EPS || EPS < A[i][j])) {
68                 pivot(k, i, j);
69                 break;
70             }
71         c = cc;
72         c.resize(k, 0);
73         REP(i, m) REP(j, k) if (N[j]) c[j] -= c[kt[i]] * A[i][j];
74     }
75     res = doit(k - 1);
76     if (!res.empty()) res.resize(n);
77     return res;
78 }
79 };

```

Dla następujących ograniczeń:

$$\begin{cases} -0,5x_0 - 1x_1 + 2x_2 \leq -2 \\ 1x_0 + 2x_1 \leq 100 \end{cases}$$

oraz funkcji celu postaci $5x_0 - 1,5x_1 + 0,1x_2$ wyznaczony przy wykorzystaniu programowania liniowego wynik jest przedstawiony na listingu 7.8. Kod źródłowy programu użytego do wygenerowania tego wyniku jest podany na listingu 7.9.

Listing 7.8. Przykład wykorzystania programowania liniowego

Najlepsze rozwiązańe : $x_0 = 100$ $x_1 = 0$ $x_2 = 24$
 Wartosc funkcji celu = 502.4

Listing 7.9. Kod źródłowy programu użytego do wyznaczenia wyniku z listingu 7.8. Pełny kod źródłowy programu znajduje się w pliku `linearprog.cpp`

```

01 typedef long double LD;
02 int main() {
// Skonstruuj odpowiednie macierze oraz wektory
03     vector < vector<LD> >A(2, vector<LD> (3));
04     vector<LD> b(2), c(3), res;
05     A[0][0] = -0.5, A[0][1] = -1, A[0][2] = 2, b[0] = -2;
06     A[1][0] = 1, A[1][1] = 2, A[1][2] = 0, b[1] = 100;
07     c[0] = 5, c[1] = -1.5, c[2] = 0.1;
// Rozwiąż problem programowania liniowego i wypisz wynik
08     res = Simplex::simplex(A, b, c);
09     cout << "Najlepsze rozwiązańe : ";
10    REP(i, SIZE(res)) cout << "x" << i << " = " << res[i] << "\t";
11    cout << endl;
12    LD acc = 0;
13    REP(i, SIZE(res)) acc += res[i] * c[i];
14    cout << "Wartosc funkcji celu = " << acc << endl;
15    return 0;
16 }
```

ZADANIE — SZALONY MALARZ

Pochodzenie:

Problem Set Archive with Online Judge (<http://acm.zju.edu.cn/>)
 (Autorami są Andrew Stankevich i Maxim Babenko)

Rozwiązanie:

`paint.cpp`

Szalony malarz — Henry Daub — planuje namalować nowe arcydzieło. Jak wszystkie jego obrazy, nowe malowidło będzie prostokątem o wymiarach $m \times n$ cali, a każdy cal kwadratowy będzie pomalowany na pewien określony kolor. Henry chce zminimalizować czas potrzebny na namalowanie obrazu. Stworzył już szkic i teraz planuje, w jaki sposób malować obraz.

Istnieją trzy podstawowe techniki malowania, które Henry wykorzystuje w swoich obrazach. W każdym kroku może on namalować poziomą linię, pionową linię lub pojedyncze pole o rozmiarze cała kwadratowego. Malowanie poziomej linii koloruje pewną liczbę poziomo-sąsiadujących ze sobą pól na ten sam kolor, podobnie — malowanie pionowej linii koloruje pewną liczbę pionowo-sąsiadujących ze sobą pól na ten sam kolor. Malowanie pojedynczego pola koloruje tylko to pojedyncze pole. Malowanie poziomej linii zajmuje h sekund, a pionowa linia może być namalowana w czasie v sekund. Pojedyncze pole może zostać pomalowane w s sekund. Namalowany obraz musi dokładnie odpowiadać sporządzonemu wcześniej szkicowi. Co więcej, nie jest dozwolone zmienianie koloru pojedynczych pól — mogą one być malowane wielokrotnie, ale za każdym razem musi to być farba tego samego koloru. Pomóż Henry'emu wyznaczyć czas potrzebny na namalowanie obrazu. Na początku całego płótna jest puste.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta ze standardowego wejścia rozmiar obrazu oraz opis jego szkicu,
- wyznaczy czas oraz listę ruchów, jakie należy wykonać, aby pomalować obraz,
- wypisze wynik na standardowe wyjście.

Wejście

Pierwszy wiersz wejścia zawiera liczby m, n, h, v oraz s ($1 \leq m, n \leq 30, 1 \leq h, v, s \leq 105$). Następnych m wierszy zawiera po n liter, oznaczających kolory poszczególnych pól obrazu — kolory reprezentowane są przez małe litery alfabetu angielskiego.

Wyjście

W pierwszym wierszu program powinien wypisać dwie liczby całkowite: t — czas potrzebny na pomalowanie obrazu i k — liczbę ruchów, jakie należy wykonać. Kolejnych k wierszy musi zawierać opisy ruchów. Pierwszym elementem opisu ruchu jest litera, oznaczająca rodzaj wykonywanego ruchu: 'h' (ruch poziomy), 'v' (ruch pionowy) lub 's' (pojedynczy punkt). W przypadku pierwszych dwóch ruchów, po literze następują cztery liczby — współrzędne górnego-lewego i dolnego-prawego końca malowanej kreski. W ostatnim przypadku — dwie liczby całkowite będące współrzędnymi malowanego pola. Ostatnim elementem opisu ruchu jest kolor użyty do pomalowania pól.

Przykład

Dla następującego wejścia:

```
4 4 3 5 2
aab
aab
bbbb
ccbc
```

Poprawnym rozwiązaniem jest:

```
23 8
s 1 4 c
s 2 4 c
s 4 4 c
h 1 1 1 2 a
h 2 1 2 2 a
h 3 1 3 4 b
h 4 1 4 2 c
v 1 3 4 3 b
```

Wykaz zadań

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 10817	acm.uva.es — zad. 10498	acm.sgu.ru — zad. 248

Rozdział 8

Elementy strategii podczas zawodów

W każdym rzemiośle niezwykle ważną rolę odgrywa praktyka. Nawet najwyższe teoretyczne wykształcenie jej nie zastąpi. Oczywiście bez wiedzy doświadczenie również nie ma swojej wartości. Oba te czynniki muszą ze sobą współgrać w odpowiednich proporcjach. Podobna sytuacja odnosi się do udziału w konkursach programistycznych. Bez znajomości algorytmiki nie ma się szans na poprawne i efektywne rozwiązywanie zadań. Jednak znajomość optymalnego rozwiązania, która nie jest poparta treningiem, nie zapewnia właściwego zimplementowania zadania podczas konkursu. Uczestniczenie w wielu treningach przynosi „wiedzę praktyczną”, o której nie można przeczytać w żadnej książce.

W tym rozdziale zostaną poruszone problemy związane ze strategią brania udziału w konkursach. Wiedza ta nie pochodzi z teoretycznych rozważań dotyczących sposobów przeprowadzania zawodów, lecz stanowi konstruktywne wnioski wyciągnięte z udziału w wielu konkursach — wnioski, które nie tylko pomogą w efektywnym rozwiązywaniu zadań, ale pozwolą również na uniknięcie wielu problemów, z istnienia których można sobie wcześniej nie zdawać sprawy, a które w istotny sposób wpływają na szybkość osiągania celu. Dodatek C zawiera niezwykle cenny materiał — zbiór dobrych rad pochodzących od wysokiej klasy zawodników. Stanowi on uzupełnienie zawartości niniejszego rozdziału.

8.1. Szacowanie oczekiwanej złożoności czasowej

Rozwiązywanie każdego zadania składa się z trzech faz: wymyślenia algorytmu, zaimplementowania rozwiązania oraz przetestowania go, połączonego zazwyczaj z dokonaniem odpowiednich poprawek. Im mniej czasu zajmują w sumie te trzy fazy, tym lepsze osiąga się efekty. Często poczatkujący zawodnicy, zdając sobie sprawę z tej zależności, zabierają się do rozwiązywania zadań w sposób zachłanny — chcą jak najszybciej zakończyć każdą z tych trzech faz. Takie podejście doprowadza do sytuacji, w których podczas implementacji programu okazuje się, że należy uwzględnić jakieś dodatkowe przypadki skrajne albo — co gorsza — że zastosowany algorytm nie jest poprawny. Konsekwencją takich sytuacji jest istotne wydłużenie czasu poświęconego drugiej i trzeciej fazie.

Pomijając aspekty poprawności samego rozwiązania, w wielu przypadkach okazuje się, że zadanie można zaimplementować na kilka sposobów — różnice często tkwią w szczegółach. Niekiedy odpowiednie zainicjowanie zmiennych może pozwolić, w kolejnych fazach algorytmu, na pominięcie sprawdzania wielu skomplikowanych warunków. Umiejętność dostrzegania możliwych uproszczeń wymaga dużej praktyki, ale nawet najbardziej doświadczony zawodnik potrzebuje czasu na ich wymyślenie. Poświęcenie kilku dodatkowych minut w fazie projektowania algorytmu na dokładne przemyślenie sposobu implementacji oraz możliwe jej uproszczenia zawsze zwróci się w dwójkąt podczas dwóch kolejnych faz.

Istotny wpływ na złożoność implementowanych programów mają stosowane struktury danych. Rozwiążający zadanie musi zdecydować, czy zastosować efektywniejszą i bardziej skomplikowaną strukturę danych, czy też prostszą i wolniejszą. W zależności od charakteru konkursu, w którym bierze się udział, organizatorzy wymagają bądź nie wymagają od zawodników implementacji asymptotycznie optymalnych rozwiązań. W tym drugim przypadku umiejętność szacowania oczekiwanej złożoności jest bardzo istotna. Decyzja polegająca na wybraniu bardziej skomplikowanej struktury danych czy algorytmu gwarantuje zmieszczenie się w limitach czasowych, ale zwiększa czas implementacji i ryzyko pomyłek. Wprawdzie nieefektywne podejście pozwala na uproszczenie implementacji, ale z drugiej strony naraża na przekroczenie limitów czasowych. Późniejsze gruntowne modyfikacje zaimplementowanego rozwiązania bywają bardzo trudne, zatem należy wystrzegać się sytuacji, które mogą prowadzić do konieczności zmiany podejścia do rozwiązywanego problemu.

Szacowanie oczekiwanej złożoności czasowej rozwiązania jest możliwe dzięki analizie wielkości limitów na dane wejściowe. Jeśli nie ma się w tym zakresie wprawy, najlepszym sposobem jest przeanalizowanie zadań konkursowych z lat ubiegłych wraz z sugerowanymi rozwiązaniami. Na tej podstawie można oszacować, w jaki sposób będą dobierane limity w zależności od złożoności rozwiązań dla zadań w przyszłości. Podczas dokonywania oszacowań należy jednak pamiętać o nieustannie zwiększającej się szybkości komputerów, co pozwala organizatorom konkursu na nieznaczne zwiększanie limitów na maksymalną wielkość danych przy tych samych oczekiwanych asymptotycznych złożonościach rozwiązań.

Wyznaczenie oczekiwanej złożoności rozwiązania nie tylko umożliwia dobór odpowiednich struktur danych czy algorytmów, ale również daje pewną informację na temat metody rozwiązywania samego zadania. Dzięki temu, bez czytania treści zadania, można bez problemu stwierdzić, że zadanie należy do klasy problemów NP-trudnych, że jego rozwiązanie można oprzeć na programowaniu dynamicznym lub że wymagany jest algorytm liniowy.

Zazwyczaj rozróżnia się cztery podstawowe klasy złożoności algorytmów:

- Programy o złożoności $O(n)$ – $O(n \log n)$. Limity na dane wejściowe (oczywiście zmienia się to z czasem, o czym trzeba pamiętać) są rzędu 100 000–1 000 000. Istotny jest również fakt, iż jury nie jest na ogół w stanie odróżnić rozwiązań o złożoności $O(n)$ od $O(n \log n)$, zatem mając wybór między takimi dwoma algorytmami, bez obawy można przyjąć wolniejsze rozwiązanie (o ile oczywiście jest prostsze w implementacji). Czynnik logarytmiczny w złożoności pojawi się zazwyczaj ze względu na konieczność posortowania danych wejściowych.
- Programy o złożoności $O(n^2)$, ewentualnie z dodatkowymi czynnikami logarytmicznymi, mają limity nieprzekraczające 10 000–20 000. W tej klasie programów mieszczą się różne rozwiązania zachłanne oraz proste zadania na struktury danych, które często daje się również rozwiązać w złożoności $O(n \log n)$, korzystając ze skomplikowanych struktur danych.
- Programy o złożoności $O(n^3)$ (z ewentualnymi czynnikami logarytmicznymi). W tej klasie rozwiązań znajdują się zazwyczaj algorytmy oparte na programowaniu dynamicznym; zatem wielkość danych wejściowych zależy nie tylko od złożoności czasowej, ale i pamięciowej, która często jest rzędu $O(n^2)$. Przy aktualnych limitach

pamięciowych, 32–64 MB, ograniczenia na dane wejściowe nie przekraczają 1000. Należy zauważać, iż rozwiązań sześciennie wielu zadań z tej klasy mają małą stałą mnożystwo-wielomianową, co pozwala na dobór stosunkowo dużych limitów na dane wejściowe.

- Programy działające w czasie wykładniczym, których złożoność czasowa może mieć we wzorze silnie, funkcje wykładnicze i dwumiany (przykładowo $O(n!)$, $O(2^n)$, $O(\binom{n}{k})$). Dla tego typu zadań podejście polega zazwyczaj na generowaniu różnych rozwiązań postawionego problemu i sprawdzaniu, które z nich jest optymalne. W tego rodzaju zadaniach można, przy użyciu heurystyk, ograniczać przeszukiwaną przestrzeń rozwiązań, co w istotny sposób przyspiesza działanie programu. Ograniczenia przyjęte w tego typu zadaniach nie przekraczają wartości 50, a zazwyczaj oscylują w zakresie 10–25.

8.2. Strategia pracy w drużynie

W przypadku brania udziału w zawodach drużynowych, takich jak ACM ICPC, bardzo ważne jest opracowanie strategii, zgodnie z którą muszą postępować wszyscy członkowie drużyny. Potrzeba dobrej organizacji nie wynika jedynie z konieczności współpracy między członkami zespołu, ale przede wszystkim z tego, że do dyspozycji trzech zawodników jest tylko jeden komputer i jego efektywne wykorzystanie jest nieodzowne. Dobra drużyna powinna przeprowadzać razem liczne treningi, mające na celu symulowanie zawodów. Umiejętność rozwiązywania zadań można ćwiczyć indywidualnie i nie są do tego konieczne treningi zespołowe. Po każdym treningu powinno nastąpić jego omówienie. Jest ono tak samo istotne jak sam trening, gdyż ma na celu wyciągnięcie wniosków na przyszłość i usprawnienie współpracy w drużynie. Poniżej są wymienione ważne elementy, na jakie należy zwracać uwagę podczas takich omówień:

- Czy któryś z zawodników stracił dużo czasu z określonego powodu, co w przyszłości można wyeliminować albo przynajmniej ograniczyć. Krytycznym elementem, z którym zawsze wiążą się problemy, jest oczekiwanie na komputer. Jednak i w tym zakresie istnieje możliwość wprowadzenia pewnych usprawnień, polegających choćby na zapisywaniu programów najpierw na kartce, a dopiero potem na komputerze. Odstępstwo od tej reguły dotyczy pierwszego oraz ostatniego zadania rozwiązywanego podczas zawodów. Innym czynnikiem, który może powodować niepotrzebną stratę czasu podczas prawdziwych zawodów, jest oczekiwanie na dostarczenie przez organizatorów wydruku programu (poszukiwanie błędów w kodzie odbywa się bowiem na kartce). Dobrym pomysłem jest drukowanie każdego programu podczas wysyłania go do oceny (jeszcze przed uzyskaniem odpowiedzi). Jeśli okaże się, że rozwiązanie jest nieprawidłowe, to wydruk programu zostanie dostarczony o kilka cennych minut wcześniej i będzie można szybciej przystąpić do poszukiwania błędów.
- Czy poprawianie błędów w którymś z zadań zajęło bardzo dużo czasu. Sytuacje takie mogą być spowodowane czterema czynnikami. Pierwszym z nich jest losowy błąd w implementacji. Błędów takich trudno jest się ustrzec, nie ma też standartowego mechanizmu pozwalającego na ich wychwytywanie. W tym zakresie tylko częste treningi są w stanie pomóc.

Drugim, bardzo niebezpiecznym czynnikiem jest zastosowanie nieprawidłowego algorytmu. Sytuacja taka może zajść w wyniku złego zrozumienia treści zadania. Zdarza się, że pomimo przekonania o poprawności rozwiązania (co wymusza poszukiwanie błędu w samym programie) idea algorytmu może się okazać nieprawidłowa, a wówczas całą pracę należy rozpocząć od początku. Co więcej, sytuacje takie wprowadzają napięcie w drużynie i powodują jej dekoncentrację.

Trzecim czynnikiem, który można ewentualnie wyeliminować, jest implementowanie programu przez nieodpowiednią osobę. Niektórzy zawodnicy preferują zadania z geometrii obliczeniowej, inni z teorii grafów. Ogólną zasadą podczas zawodów jest, aby zawodnicy nie wymieniali się zadaniami, o ile nie jest to konieczne. Jednakże gdy zawodnik zdaje sobie sprawę, że jego kolega z drużyny jest znacznie lepszy w rozwiązywaniu zadań określonego typu, należy zdecydować się na zamianę zadaniami.

Ostatnim czynnikiem mogą być często powtarzające się błędy. Pojawiają się one zazwyczaj podczas zawodów, kiedy pracuje się pod presją. Przykładowo, może się zdarzyć, że zgłosi się do oceny program do innego zadania. Istnieje też wiele problemów natury implementacyjnej. Jednym z nich jest wykorzystywanie zmiennych globalnych oraz lokalnych o tej samej nazwie. Wydawać by się mogło, że wykrycie takiego błędu jest proste (debugując program na komputerze, można to bardzo szybko zrobić), lecz podczas zawodów, gdy programy poprawia się na kartce, jest to jedna z najtrudniejszych do wychwycenia usterek. Zwykle szuka się błędów we wzorach i skomplikowanych ciągach instrukcji, a nie zwraca się uwagi na to, że dwie zmienne w programie mają taką samą nazwę. Bardzo dobrym pomysłem jest sporządzenie, na podstawie doświadczeń z treningów, listy powtarzających się błędów i odwoływanie się do niej za każdym razem podczas debugowania programu.

- Krytycznym momentem jest ostatnia godzina zawodów. Jeśli w drużynie każdy zawodnik przez cały czas pracuje nad swoimi zadaniami, to pod koniec konkursu może się okazać, że drużyna ma kilka prawie rozwiązanych zadań, ale nie jest możliwe zaimplementowanie w krótkim czasie żadnego z nich. Dobrym pomysłem jest, około godziny przed zakończeniem konkursu, przerwanie na chwilę rozwiązywania zadań i przedyskutowanie, jak wygląda sytuacja. Należy podjąć decyzję, nad którymi zadaniami będzie się dalej pracować i kto je powinien implementować. Nawet jeśli wydaje się, że istnieje szansa rozwiązania wszystkich rozpoczętych zadań, to należy dokładnie przemyśleć taką decyzję, gdyż praktyka pokazuje, że tego typu szarże zazwyczaj kończą się porażką.
- Ważną strategiczną decyzją jest również sposób korzystania z rankingu. Przez pierwsze godziny zawodów jest on dostępny publicznie, można zatem z niego czerpać bardzo pożyteczne informacje, takie jak ocena trudności zadań. Na podstawie rankingu można zadecydować, w jakiej kolejności należy rozwiązywać zadania. Bardzo ważna jest analiza, które zadania nie zostały jeszcze rozwiązane (może się to okazać o tyle istotne, iż istnieją zadania, które na pozór wydają się proste, ale kryją w sobie różnego rodzaju pułapki). W przypadku podjęcia próby rozwiązywania takiego zadania należy być szczególnie ostrożnym. Obserwowanie rankingu należy robić mądrze; zbyt częste jego wykorzystywanie może doprowadzić do sytuacji, w której zamiast rozwiązywać zadania, analizuje się pozycje poszczególnych drużyn. Ważne jest również to, że w sytuacjach ekstremalnych (choćby wtedy gdy ma

się szansę na czołową pozycję w konkursie) analizowanie rankingu wcale nie mobilizuje drużyny, lecz ją niepotrzebnie stresuje i zmniejsza efektywność pracy. Jednym z możliwych strategicznych podejść jest wyznaczenie zawodnika o „najsielszych nerwach”, odpowiedzialnego za sprawdzanie stanu rankingu i sugerowanie drużynie, jakie zadania należy rozwiązywać w następnej kolejności.

Każdy zespół powinien opracować własną strategię, dopasowaną do charakteru poszczególnych jego członków. W przypadku wielu czołowych drużyn strategie są stosunkowo podobne. Różnią się wprawdzie drobnymi szczegółami, ale zasadniczo przedstawiają się następująco.

Na samym początku zawodów zawodnicy rozdzielają między siebie zadania. Sposób podziału zadań powinien zostać ustalony przed zawodami. Istnieje możliwość podziału zadań w zależności od ich typu i preferencji zawodników, ale podejście takie wymaga wstępnej analizy treści zadań i wprowadza niepotrzebną dyskusję między członkami drużyny. W praktyce stosowane są inne metody rozdziału zadań.

Jedna z metod polega na rozdzieleniu zadań zgodnie z zasadą „modulo 3”. Pierwszy zawodnik w drużynie otrzymuje zadania, których numery dzielą się przez 3, czyli 3, 6..., drugi zawodnik dostaje zadania 1, 4..., a trzeci 2, 5.... Podejście takie jest wygodne ze względu na to, że gwarantuje równomierny rozkład liczby zadań i nie wymaga dodatkowego zastanawiania się (choćby sprawdzania, ile jest w sumie wszystkich zadań). Niestety, metoda ta ma też poważną wadę. Organizatorzy zawodów rzadko umieszczają dwa trudne zadania obok siebie (to samo tyczy się zadań łatwych). Przy podziale zadań zgodnym z zasadą „modulo 3” bardzo często się zdarza, że poziom trudności zadań, które dostali poszczególni zawodnicy, jest różny. Podczas wielu treningów przekonaliśmy się, że przy stosowaniu tej metody często jeden z członków drużyny dostawał najtrudniejsze zadania, co powodowało, że podczas gdy dwaj koledzy rozwiązali już po jednym zadaniu i zabierali się do kolejnego, „pechowiec” cały czas zastanawiał się nad rozwiązaniem swojego pierwszego zadania. Sytuacje takie nie tylko negatywnie wpływają na atmosferę w drużynie, ale również pogarszają pozycję w rankingu. Inną metodą podziału zadań jest przydzielenie pierwszych kilku zadań pierwszemu zawodnikowi, zadań środkowych drugiemu, a reszty zadań trzeciemu.

Bardzo ważnym momentem podczas konkursu jest jego początek. Jeśli drużyna ma rozwiązać dużo zadań i jednocześnie mieć dobry czas, to musi mieć dobry start i w ciągu pierwszej godziny konkursu rozwiązać 3–4 zadania. Aby było to możliwe, rozwiązywanie zadań należy rozpocząć od najprostszych. Każdy z zawodników powinien zapoznać się pobiernie ze wszystkimi swoimi zadaniami oraz zdecydować, które z nich jest najłatwiejsze. Nie należy zaczynać któregoś zadania (nie czytając reszty) tylko dlatego, że wie się od razu, jak je rozwiązać. Często, jak na złość, okazuje się, że zadanie, które odłożyło się na koniec, jest najprostsze. Ważną zasadą podczas zawodów jest bowiem to, że należy rozwiązywać zadania w kolejności od najprostszych do najtrudniejszych.

Na samym początku konkursu trzeba również rozwiązać problem wykorzystywanych nagłówków, pliku `Makefile` i innych używanych skryptów. Prędzej czy później będzie je trzeba przepisać na komputer, a ponieważ na samym początku zawodów i tak nikt nie implementuje żadnego zadania (najpierw trzeba zapoznać się z ich treściami), więc najlepiej jest wybrać jednego członka drużyny odpowiedzialnego za przygotowanie odpowiedniego środowiska pracy, podczas gdy reszta drużyny analizuje zadania.

Ze względu na konieczność efektywnego wykorzystania komputera ważne jest pisanie programów na kartce. Takie podejście pozwala na skrócenie czasu korzystania z komputera. Rozpoczynając pisanie programu na kartce, trzeba mieć pewność co do poprawności stosowanego algorytmu. Nie można sobie również pozwolić na zastanawianie się przy komputerze. Przepisanie programu z kartki zajmuje znacznie mniej czasu i umożliwia dodatkową weryfikację jego poprawności. Reguła ta nie obowiązuje jednak na samym początku zawodów. W każdym zestawie zadań znajduje się bowiem proste zadanie, które można zaimplementować bez zastanowienia. W takich sytuacjach należy pominąć implementację na kartce.

Kilka kolejnych godzin zawodów mija w podobny sposób — zawodnicy na zmianę piszą kolejne zadania na komputerze, drukując programy, wyszukując i poprawiając błędy.

W końcu dochodzi do jednego z dwóch możliwych scenariuszy.

Jeden z nich został opisany już wcześniej (każdy z zawodników kontynuuje rozwiązywanie swoich zadań, lecz czas, który pozostał do końca zawodów, nie pozwoli na rozwiązanie wszystkich rozpoczętych).

Drugi scenariusz dotyczy przypadku, gdy zostało jeszcze kilka zadań, ale nie wiadomo, jak je rozwiązać. W takich sytuacjach przydaje się doświadczenie z treningów. W zależności od typu zadań należy odpowiednio powymieniać się nimi między sobą lub podjąć decyzję o odrzuceniu określonych zadań i skoncentrowaniu się w grupie nad jednym najprostszym. W sytuacjach, w których nie ma się żadnych pomysłów na rozwiązanie, pomocne może okazać się przejście po korytarzu i oderwanie na chwilę od konkursu. Po powrocie do stanowiska świeże spojrzenie na problem może przynieść dobry rezultat.

Czasem zdarzają się też sytuacje, w których zawodnik jest przekonany o poprawności zastosowanego algorytmu, jednak zaimplementowane rozwiązanie nie działa poprawnie. Jeśli długotrwale poszukiwanie błędów w programie kończy się niepowodzeniem, bardzo często pomocne jest przedstawienie koledu z drużyny sposobu działania programu. Najlepiej jest przeanalizować z nim wszystkie wiersze programu. Nawet jeśli kolega w ogóle nie rozumie, co robi opisywany program, to na ogół znacznie łatwiej jest zauważać drobne błędy, wyjaśniając działanie programu innej osobie.

8.3. Szablon

Jak już było wspomniane w przedmowie, implementowane podczas zawodów programy korzystają ze zbioru nagłówków. Są one wspólne dla wszystkich programów, zatem ich przepisanie na komputer jest wymagane tylko przed rozpoczęciem implementowania pierwszego zadania. Przystępując do rozwiązywania kolejnego zadania, wystarczy skopiować poprzedni program i po usunięciu niepotrzebnych fragmentów kodu wykorzystać go jako nowy szablon. Rozwiązywanie takie nie jest jednak najbezpieczniejsze. Zdarzało się niekiedy, że osoba rozpoczynająca implementowanie kolejnego programu myliła literkę rozwiązywanego przez siebie zadania, nadpisując tym samym rozwiązanie innego, zaimplementowanego już zadania. Nie stanowi to wielkiego problemu, jeśli nadpisane zadanie zostało już zaakceptowane. Ale jeśli kolega z drużyny właśnie szuka błędu w tym programie na kartce? Oznaczałoby to konieczność przepisania całego programu od nowa.

Ominięcie tego typu problemów jest możliwe przez zastosowanie trochę innej metody postępowania. Przygotowany na samym początku zawodów szablon można skopiować

wielokrotnie, tworząc w ten sposób pliki o identycznej zawartości: `a.cpp`, `b.cpp`, ... Pliki te stanowią szablony, na podstawie których powstają rozwiązania odpowiednich zadań. Ponieważ każdy pisany podczas zawodów program w języku C++ musi zawierać funkcję `main`, zwracającą wartość 0, można ją również umieścić w szablonie. Skopiowanie szablonów dla poszczególnych zadań można w szybki i prosty sposób wykonać pod platformą Linux przy użyciu polecenia

```
for i~in a b c ..; do cp szkielet.cpp $i.cpp; done
```

gdzie kolejne litery *a*, *b*, *c*, ... reprezentują symbole poszczególnych zadań.

8.4. Plik Makefile

Jak się okaże w podrozdziale 8.5, dobrym pomysłem jest kompilowanie implementowanych programów z zestawem pewnych parametrów. Aby uniknąć konieczności wpisywania ich za każdym razem, można utworzyć plik `Makefile`, którego będą używać wszyscy członkowie zespołu.

Rozwiązywanie takie nie tylko pozwala zaoszczędzić czas, ale również wprowadza porządek w środowisku pracy. Przykład pliku `Makefile` jest podany na listingu 8.1.

Listing 8.1. Przykładowy plik `Makefile`

```
%: %.cpp  
g++ -o $@ $< -g -W -Wall -Wshadow
```

Kompilacja zadania z wykorzystaniem pliku `Makefile` jest prosta, wystarczy wykonać polecenie `make zadanie`, gdzie `zadanie` reprezentuje nazwę kompilowanego programu.

8.5. Parametry kompilacji programów

Bardzo pożytecznym „pomocnikiem” podczas zawodów okazuje się kompilator. Trzeba tylko umieć z niego odpowiednio korzystać. Kompilator języka C++ dostępny praktycznie podczas każdych zawodów — GCC — udostępnia wiele parametrów kompilacji umożliwiających automatyczne wykrywanie niebezpiecznych instrukcji w programie, które mogą prowadzić do powstawania błędów. Inne kompilatory również mają podobne opcje, których nazwy, niestety, nie muszą się pokrywać z tymi z kompilatora GCC. W przypadku korzystania z takich kompilatorów najlepiej zapoznać się z ich dokumentacją. Jednym z najczęściej stosowanych parametrów jest `-Wall`. Jego nazwa sugeruje, że włącza on wszystkie udostępniane przez kompilator ostrzeżenia, jednak nie jest to prawda. Istnieje wiele parametrów, które służą do weryfikowania zgodności programu z różnymi standardami, jak przykładowo `-Wabi` generujący ostrzeżenia o możliwej niezgodności kodu z C++ ABI (od ang. *Application Binary Interface*). W kilku kolejnych punktach będą przedstawione różne najbardziej pożyteczne z punktu widzenia zawodów opcje kompilatora.

8.5.1. Parametr *-Weffc++*

Parametr *-Weffc++* włącza ostrzeżenia o wystąpieniach w kodzie niezgodności ze stylem pisania programów określonym przez Scotta Meyersa w książce *Effective C++* [15]. W skład tych błędów wchodzą głównie nieprawidłowe typy zwracane przez funkcje i operatory.

Najciekawsze — z punktu widzenia konkursów — jest sprawdzanie, czy struktury zawierające zmienne wskaźnikowe mają zaimplementowany konstruktor kopiący. Brak takiego konstruktora powoduje utworzenie konstruktora domyślnego, który kopiuje wartość wskaźników występujących w strukturze, nie alokując na ich potrzeby nowej pamięci. W ten sposób obiekty współdzielą część pamięci, co w wielu przypadkach jest błędem implementacyjnym. Przykład niepoprawnego programu jest przedstawiony na listingu 8.2.

Listing 8.2. Nieprawidłowa implementacja struktury ze zmienną wskaźnikową, która nie ma konstruktora kopiącego

```
01 #include <iostream>
02 using namespace std;
03 struct BigNum {
04     int *vec;
05     BigNum() : vec(new int[1]) {}
06     ~BigNum() {
07         cout << "Zwalnianie pamięci pod adresem " << vec << endl;
08         delete[] vec;
09     }
10 };
11 int main() {
12     BigNum a;
13     BigNum b = a;
14     BigNum c(a);
15     return 0;
16 }
```

Program z listingu 8.2 nie jest poprawny, gdyż podczas wykonywania operacji z wierszy 13 oraz 14 tworzone są nowe zmienne *b* i *c*, które zawierają wskaźniki *vec* wskazujące na ten sam obszar pamięci co wskaźnik *vec* zmiennej *a*. Podczas wywoływanego destruktoru obiektów pamięć wskazywana przez wskaźniki *vec* jest zwalniana wielokrotnie. Wynik wykonania tego programu jest pokazany na listingu 8.3. Kompilacja programu bez dodatkowych parametrów nie wygeneruje żadnych ostrzeżeń i zaistniały w programie problemy mogą zostać niezauważone. Wykorzystanie opcji *-Weffc++* powoduje, że proces komplikacji wyświetli ostrzeżenie podane na listingu 8.4. Ostrzeżenia te pozwalają na natychmiastowe poprawienie błędów. Nowa wersja programu jest przedstawiona na listingu 8.5. Dla tego programu podczas komplikacji nie są już generowane żadne ostrzeżenia, a wynik jego działania jest zaprezentowany na listingu 8.6.

Listing 8.3. Wynik działania programu z listingu 8.2

```
Zwalnianie pamięci pod adresem 0x6a0228
Zwalnianie pamięci pod adresem 0x6a0228
Zwalnianie pamięci pod adresem 0x6a0228
```

Listing 8.4. Ostrzeżenia wygenerowane przez proces kompilacji przy włączonej opcji *-Weffc++* dla programu z listingu 8.2

```
progs/effc0.cpp:3: warning: 'struct BigNum' has pointer data members
progs/effc0.cpp:3: warning:     but does not override 'BigNum(const BigNum&)'
progs/effc0.cpp:3: warning:     or 'operator=(const BigNum&)'
```

Listing 8.5. Poprawiona wersja programu z listingu 8.2

```
01 #include <iostream>
02 using namespace std;
03 struct BigNum {
04     int *vec;
05     BigNum() : vec(new int[1]) {}
06     BigNum(const BigNum &a) : vec(new int[1]) {}
07     BigNum& operator=(const BigNum &a) {
08         vec = new int[1];
09         vec[0] = a.vec[0];
10         return *this;
11     }
12     ~BigNum() {
13         cout << "Zwalnianie pamięci pod adresem " << vec << endl;
14     }
15 };
16 int main() {
17     BigNum a;
18     BigNum b = a;
19     BigNum c(a);
20     return 0;
21 }
```

Listing 8.6. Wynik działania programu z listingu 8.5

```
Zwalnianie pamięci pod adresem 0x6a0248
Zwalnianie pamięci pod adresem 0x6a0238
Zwalnianie pamięci pod adresem 0x6a0228
```

8.5.2. Parametr *-Wformat*

Parametr *-Wformat* włącza weryfikację parametrów przekazywanych do funkcji takich, jak `printf` czy `scanf`. Na podstawie pierwszego argumentu tych funkcji nie tylko sprawdzane są prawidłowe typy innych parametrów, ale również weryfikowana jest poprawność wykonywanych konwersji. Użycie opcji *-Wformat* automatycznie włącza także opcję *-Wnonnull*.

Na listingu 8.7 jest przedstawiony program, którego komplikacja bez opcji *-Wformat* nie generuje żadnych ostrzeżeń. Jednak program ten jest daleki od ideału ze względu na nieprawidłowe typy zmiennych stanowiących parametry funkcji `scanf` i `printf`.

Gdy komplikacja jest wykonana z opcją *-Wformat*, wykrywane są zaistniałe niezgodności typów. Ostrzeżenia wygenerowane przez komplikator są podane na listingu 8.8. Po dokonaniu poprawek (nowa wersja programu jest pokazana na listingu 8.9) komplikator nie generuje już żadnych ostrzeżeń.

Listing 8.7. Program zawierający nieprawidłowe wywołania funkcji `scanf` i `printf`

```
01 #include <stdio.h>
02 int main() {
03     int a;
04     char b[100];
05     long long c;
06     scanf("%d\n", a);
07     scanf("%s\n", &b);
08     printf("%d\n", c);
09     printf("%c\n", b);
10     return 0;
11 }
```

Listing 8.8. Ostrzeżenia wygenerowane przez proces komplikacji przy włączonej opcji *-Wformat* dla programu z listingu 8.7

```
progs/format0.cpp: In function ‘int main()’:
progs/format0.cpp:6: warning: format argument is not a pointer (arg 2)
progs/format0.cpp:7: warning: char format, different type arg (arg 2)
progs/format0.cpp:8: warning: int format, different type arg (arg 2)
progs/format0.cpp:9: warning: int format, pointer arg (arg 2)
```

Listing 8.9. Poprawiona wersja programu z listingu 8.7

```
01 #include <stdio.h>
02 int main() {
03     int a;
04     char b[100];
05     long long c;
06     scanf("%d\n", &a);
```

Listing 8.9. (cd.)

```
07     scanf("%s\n", b);
08     printf("%lld\n", c);
09     printf("%c\n", b[0]);
10
11 }
```

Opcja `-Wformat` okazuje się bardzo pożyteczna podczas pisania programów, które korzystają z biblioteki `stdio` zamiast `iostream` (robi się tak zazwyczaj ze względów wydajnościowych — `stdio` jest istotnie szybsza od `iostream`). Błędy związane ze złymi typami przekazywanych parametrów pojawiają się zazwyczaj nie bezpośrednio podczas pisania programu, lecz dopiero później, przy nanoszeniu poprawek. Przykładowo, jeśli zawodnik po napisaniu programu dochodzi do wniosku, że zmienna przechowująca wynik powinna być typu `long long`, a nie tak jak do tej pory `int`, to zmodyfikuje on typ tej zmiennej, ale może zapomnieć o odpowiednim poprawieniu wywołań funkcji `printf`.

8.5.3. Parametr `-Wshadow`

Kolejnym parametrem, który nie jest automatycznie włączany wraz z użyciem `-Wall`, jest `-Wshadow`. Parametr ten służy do wyszukiwania w programie miejsc, w których następuje przykrycie zmiennych globalnych przez zmienne lokalne. W przypadku ich wykrycia generowane są ostrzeżenia.

Kilkakrotnie podczas treningów zespół *Warsaw Predators* spotkał się z sytuacją, w której zaimplementowany program nie działał poprawnie właśnie ze względu na ten problem. Wydawać by się mogło, że wykrycie takiego błędu jest dość proste. Jednak w praktyce, podczas czytania kodu źródłowego na kartce, główną uwagę poświęca się na analizę złożonych wzorów oraz skomplikowanych operacji, nie zwracając uwagi na powtarzające się nazwy zmiennych.

Rozwiążanie kwestii związanej z wykorzystaniem w programie złej zmiennej o takiej samej nazwie może polegać na zabronieniu wielokrotnego użycia zmiennych o tych samych nazwach. Wyjątek mogą tu stanowić często wykorzystywane zmienne tymczasowe, takie jak `tmp`, `x`, `y`, Ręczne sprawdzanie spełnienia tego założenia jest podczas zawodów niewykonalne, na szczęście kompilator języka C++ przychodzi z pomocą, udostępniając parametr `-Wshadow`. Przedstawiony na listingu 8.10 program wyznacza kolejne wartości współczynnika dwumianowego $\binom{n}{k}$ dla zadanej liczby n . Do swojego działania wykorzystuje on funkcję `Binom`, która korzysta z globalnej zmiennej `n`. Funkcja ta deklaruje w wierszu 7 lokalną zmienną `n`, która jest używana zamiast zmiennej globalnej w wierszu 9. Proces kompilacji tego programu bez dodatkowych opcji nie generuje żadnych ostrzeżeń. Wykorzystanie parametru `-Wshadow` powoduje wygenerowanie ostrzeżeń dotyczących przysłaniania zmiennej globalnej przez zmienną lokalną (patrz listing 8.11).

Listing 8.10. Program prezentujący problem przykrywania zmiennej globalnej przez lokalną

```
01 #include <iostream>
02 using namespace std;
03 #define FOR(x, n, m) for(x = n; x <= m; x++)
```

Listing 8.10. (cd.)

```

04 int n;
05 int Binom(int k) {
06     int res = 1, x;
07     FOR(x, 1, n) res *= x;
08     int n;
09     FOR(n, 1, k) res /= n;
10     FOR(x, 1, n - k) res /= x;
11     return res;
12 }
13 int main() {
14     cin >> n;
15     for (int x = 0; x < n; x++)
16         cout << Binom(x) << endl;
17     return 0;
18 }
```

Listing 8.11. Ostrzeżenia wygenerowane przez proces kompilacji przy włączonej opcji *-Wshadow* dla programu z listingu 8.10

```

progs/wshadow0.cpp: In function ‘int Binom(int)’:
progs/wshadow0.cpp:8: warning: declaration of ‘n’ shadows a global declaration
progs/wshadow0.cpp:4: warning: shadowed declaration is here
```

8.5.4. Parametr *-Wsequence-point*

Pisanie jak najkrótszych programów często wiąże się ze stosowaniem zagnieżdżonych instrukcji oraz operatorów. W takich sytuacjach bardzo pożyteczny okazuje się również operator przecinek, pozwalający na łączenie kilku instrukcji w jedną. Podejście polegające na pisaniu jak najkrótszych programów jest z jednej strony pożądane podczas konkursów informatycznych ze względu na możliwość skrócenia czasu implementacji, z drugiej zaś strony w istotny sposób zamazuje czytelność programu oraz utrudnia wyszukiwanie błędów. W ramach przykładu przeanalizujmy rozwiązanie zadania „Krótki program”, które było pracą domową na zajęciach ze Sztuki programowania na Uniwersytecie Warszawskim.

ZADANIE — KRÓTKI PROGRAM

Pochodzenie:

Zajęcia ze Sztuki programowania na Uniwersytecie Warszawskim
(Autorem jest Krzysztof Ciebiera)

Rozwiązanie:

`short.cpp`

Zadanie polega na napisaniu jak najkrótszego programu w C++, który szuka najkrótszej drogi w trójwymiarowym labiryncie.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta opis labiryntu,
- wyznaczy odległość między punktem początkowym a końcowym,
- wypisze wynik.

Wejście

W pierwszym wierszu wejścia znajdują się trzy liczby całkowite w , s oraz d , oznaczające odpowiednio wysokość, szerokość oraz długość labiryntu. W kolejnych wierszach znajdują się opisy w poziomów labiryntu. Każdy z nich przedstawiony jest jako s wierszy po d znaków. Puste pola labiryntu oznaczone są przez spacje, ściany labiryntu to $\#$, start zaznaczony jest literą S , natomiast meta przez literę M .

Wyjście

W pierwszym i jedynym wierszu wyjścia powinna znaleźć się jedna liczba — odległość między startem a metą.

Przykład

Dla następującego wejścia:

2 4 3
S #
##
###
####
M ##
#

Poprawnym rozwiązaniem jest:

10

Przykładowy krótka program rozwiążający to zadanie jest podany na listingu 8.12. Na jego przykładzie widać, jak bardzo można „skompresować” kod źródłowy. Dzięki temu jest on krótki, ale podejście takie znacznie pogarsza czytelność programu. Wykorzystywanie wielokrotnie zagnieżdżonych instrukcji niesie ze sobą dodatkowe zagrożenie polegające na złej kolejności wykonywania operacji.

Listing 8.12. Przykład krótkiego programu

```

01 #include<stdio.h>
02 int h, w, l, s, x, v, k = 1;
03 char b[40];
04 main() {
05     gets(b);
06     sscanf(b, "%d%d%d", &h, &w, &l);
07     char t[s = (h + 2) * (w + 2) * (l + 2)];
08     int d[s], e[99], que[s],
09         dis[] = {-1, 1, -(v = w + 2), v, -v * (l + 2), v * (l + 2)};
10     for(x = 0; x < s; ++x) t[x] = 0, d[x] = -1;
11     for(x = 0; x < h * w * l; ++x) (x % w ? 0 : gets(t + (v = (w + 2) *

```

Listing 8.12. (cd.)

```

12      (1 + 3 + 2 * (x / (w * 1)) + x / w) + 1))),  

13      e[t[v + (x % w)]] = v + (x % w);  

14  for(d[que[0] = e['S']] = x = 0; x < 6 * k; ++x)  

15      if(t[v = que[x / 6] + dis[x % 6]] != '#' && t[v] && d[v] == -1)  

16          d[que[k++] = v] = d[que[x / 6]] + 1;  

17  printf("%d\n", d[e['M']]);
18 }
```

Oczywiście jest, że prosta instrukcja postaci `a = b++`; spowoduje przypisanie zmiennej `a` wartości zmiennej `b`, a następnie zwiększenie o jeden wartości zmiennej `b`. W przypadku instrukcji `a = ++b`; kolejność wykonanych operacji zostanie odwrócona. Ale co będzie się działo w przypadku bardziej rozbudowanych instrukcji? Zapewne niewiele osób miało sposobność świadomego użycia instrukcji postaci `n = n++;`, która nie powoduje zmiany wartości zmiennej `n`. Jej pojawienie się w programie zazwyczaj wiąże się z pomyleniem nazwy zmiennej, o co nietrudno w przypadku nazw jednoliterowych.

Kompilator GCC udostępnia opcję `-Wsequence-point`, która pozwala na wychwytywanie tego typu błędów. Jest ona włączana automatycznie razem z `-Wall`. W aktualnej wersji kompilatora opcja ta działa tylko dla programów implementowanych w języku C — wspomaganie dla języka C++ ma być dodane w przyszłości. Przykład działania tej opcji kompilatora dla programu z listingu 8.13 jest przedstawiony na listingu 8.14, a na listingu 8.15 jest pokazany wynik wygenerowany przez ten program.

Listing 8.13. Przykładowy program wykonujący operacje, których kolejność nie jest łatwa do wyznaczenia

```

01 #include <stdio.h>
02 int main() {
03     int a[10], b[10], n = 0, x;
04     for (x = 0; x < 10; x++)
05         a[x] = 0, b[x] = 1;
06     n = n++;
07     a[n] = b[n++];
08     a[n++] = n;
09     for (x = 0; x < 10; x++)
10         printf("%d ", a[x]);
11     return 0;
12 }
```

Listing 8.14. Ostrzeżenia wygenerowane przez proces kompilacji przy włączonej opcji `-Wsequence-point` dla programu z listingu 8.13

```

progs/sequence point.c: In function 'main':  

progs/sequence point.c:5: warning: operation on 'n' may be undefined  

progs/sequence point.c:6: warning: operation on 'n' may be undefined  

progs/sequence point.c:7: warning: operation on 'n' may be undefined
```

Listing 8.15. Wynik działania programu z listingu 8.13

1 1 0 0 0 0 0 0 0 0

Przy okazji omawiania krótkich programów warto się przyjrzeć zaprezentowanemu na listingu 8.16 bardzo krótkiemu programowi (ma zaledwie 48 znaków) napisanemu w języku C, wyznaczającemu ostatnią cyfrę liczby $n!$. Program ten jest autorstwa Tomasza Idziaszka. Długość tego kodu jest między innymi wynikiem tego, że nie ma jawniej deklaracji zmiennej `n` (w języku C nie ma konieczności deklarowania typu parametru funkcji `main`, w C++ takie podejście nie jest dozwolone) ani typu zwracanego przez funkcję `main`. Bardzo ciekawy jest również sposób wczytywania i wypisywania wyniku. Instrukcja `gets(&n)` wczytuje do zmiennej `n` liczbę k (program ma wyznaczyć ostatnią cyfrę liczby k). Istotna jest w tym miejscu obserwacja, że wczytywana liczba k jest traktowana przez funkcję `gets` jako tekst. Zatem jeśli $k = 0$, to $n = 48$, jeśli $k = 1$, to $n = 49, \dots$, jeśli $k > 4$, to $n > 52$. Wypisywanie wyniku dokonywane jest przy użyciu funkcji `putchar` — jeśli $n > 52$, to ostatnią cyfrą liczby $k!$ jest 0, zatem jako wynik zostaje wypisana ostatnia cyfra napisu 112640. Jeśli natomiast $n < 52$, to jako wynik jest zwracana odpowiednio inna cyfra (z pozycji $n - 48$).

Listing 8.16. Program wyznaczający ostatnią cyfrę liczb $n!$

```
1 main(n) {  
2     gets(&n);  
3     putchar("112640"[n > 52 ? 5 : n & 7]);  
4 }
```

8.5.5. Parametr *-Wunused*

Stosunkowo częstym błędem, który trudno jest wykryć podczas analizy kodu programu na kartce, jest odwołanie się do złych zmiennych. Problem ten został już poruszony w poprzednim punkcie. W niektórych przypadkach wykorzystanie w pewnym miejscu złej zmiennej powoduje, że inna zainicjowana zmienna nie jest w ogóle używana (przykładowo, program mógł wyznaczyć pewien wynik pośredni i umieścić go w zmiennej, lecz w dalszej części programu wartość ta jestomyślnie niewykorzystywana). Kompilator także i w tym przypadku umożliwia wykrywanie tego typu błędów. Należy w tym celu skorzystać z opcji *-Wunused*. Opcja ta obejmuje kilka możliwości, a mianowicie:

- *-Wunused-function* — generuje ostrzeżenie w przypadku występowania w programie niewykorzystywanych funkcji typu `static`; niestety, opcja ta nie wykrywa wszystkich niewykorzystywanych funkcji;
- *-Wunused-label* — generuje ostrzeżenie dla każdej zdefiniowanej, nieużytej etykiety;
- *-Wunused-parameter* — wykrywa brak wykorzystania parametrów funkcji;
- *-Wunused-variable* — wykrywa zadeklarowane, lecz niewykorzystane zmienne;
- *-Wunused-value* — wykrywa występujące w programie wyrażenia, których wartość nie jest wykorzystywana.

Niektóre z wcześniej omówionych opcji można włączyć nie tylko przy użyciu *-Wunused*, ale również *-Wall*. Najlepszym sposobem na włączenie wszystkich tych opcji jest zastosowanie dwóch parametrów *-Wall* oraz *-W*. Na listingu 8.17 jest przedstawiony przykładowy program, który deklaruje niewykorzystywaną funkcję statyczną, zmienne, wyrażenie oraz etykietę. Kompilacja tego programu bez żadnych opcji nie zakończy się wygenerowaniem ostrzeżeń. Dopiero włączenie opcji *-Wall* oraz *-W* pozwala na wykrycie potencjalnych błędów. Ostrzeżenia generowane przez proces kompilacji dla tego programu są pokazane na listingu 8.18.

Listing 8.17. Program zawierający niewykorzystywane zmienne

```
1 static int foo(int a) {
2     return 10;
3 }
4 int main() {
5     int a = 10, b = 5;
6     a * a;
7     label:
8     return 0;
9 }
```

Listing 8.18. Ostrzeżenia wygenerowane przez proces kompilacji przy włączonych opcjach *-Wall* i *-W* dla programu z listingu 8.17

```
progs/unused.cpp: In function 'int foo(int)':  
progs/unused.cpp:1: warning: unused parameter 'int a'  
progs/unused.cpp: In function 'int main()':  
progs/unused.cpp:5: warning: unused variable 'int b'  
progs/unused.cpp:7: warning: label 'label' defined but not used  
progs/unused.cpp:6: warning: statement with no effect  
progs/unused.cpp: At top level:  
progs/unused.cpp:1: warning: 'int foo(int)' defined but not used
```

8.5.6. Parametr *-Wuninitialized*

Kolejny przydatny parametr kompilatora to opcja umożliwiająca wykrywanie zmiennych, które nie zostały zainicjowane przed pierwszym użyciem. Często, pisząc program, zakłada się niesłusznie, iż wartość nowo tworzonych zmiennych ustawiana jest na 0. Nie jest to jednak zawsze prawda. W niektórych przypadkach tak faktycznie będzie, gdyż system operacyjny czyści przydzielaną programom pamięć ze względów bezpieczeństwa. Może się okazać, że kompilacja programu z optymalizacjami spowoduje wygenerowanie programu, który będzie wykorzystywał ten sam obszar pamięci dla różnych zmiennych. Program, który zakłada, że nowo tworzone zmienne mają wartość 0, może działać podczas testowania go przez zawodnika, a dopiero na komputerach jury ujawnią się błędy. Zastosowanie opcji *-Wuninitialized* pozwala na wykrycie tego typu problemów. Dla programu

przedstawionego na listingu 8.19 kompilacja bez żadnych dodatkowych opcji nie zakończy się wyświetleniem komunikatów. Dopiero użycie *-Wuninitialized* spowoduje wygenerowanie ostrzeżeń widocznych na listingu 8.20.

Listing 8.19. Program zawierający niezadeklarowane zmienne

```
01 #include <stdio.h>
02 int foo() {
03     int res;
04     return res;
05 }
06 int main() {
07     int a, b;
08     b = a * a;
09     printf("%d\n", b);
10     return 0;
11 }
```

Listing 8.20. Ostrzeżenia wygenerowane przez proces kompilacji przy włączonej opcji *-Wuninitialized* dla programu z listingu 8.19

```
progs/uninitialized.cpp: In function 'int foo()':
progs/uninitialized.cpp:3: warning: 'int res' might be used uninitialized in this function
progs/uninitialized.cpp: In function 'int main()':
progs/uninitialized.cpp:7: warning: 'int a' might be used uninitialized in this function
```

8.5.7. Parametr *-Wfloat-equal*

W przypadku rozwiązywania zadań geometrycznych często pojawiają się dodatkowe problemy związane z wykonywanymi zaokrągleniami wartości zmiennych. Powoduje to, że nie tylko wartość obliczonego wyniku może być niedokładna, ale i cały program może działać nieprawidłowo. Istnieje niebezpieczeństwo tego, że choć wykonane porównanie dwóch zmiennych typu zmiennopozycyjnego postaci $a < b$ powinno teoretycznie zwrócić wartość prawda, jednak wykonane przez program zaokrąglenia spowodowały, że zachodzi nierówność odwrotna $a > b$. Porównywanie wartości zmiennopozycyjnych jest szczególnie niebezpieczne w przypadku operacji postaci $a == b$. W takich sytuacjach nawet obliczone w identyczny sposób zmienne a i b mogą mieć inną wartość (przyczyną mogą być między innymi realizowane przez kompilator optymalizacje kodu), zatem porównanie $a == b$ praktycznie zawsze zwraca wartość fałsz. Dlatego też wykonywanie takich operacji jest bardzo niebezpieczne.

W razie konieczności wykonania takiego porównania należy brać pod uwagę pewną granicę błędu — problem ten jest dokładniej omówiony w rozdziale dotyczącym geometrii obliczeniowej. Dobrym pomysłem jest dodatkowe zabezpieczenie się przed możliwością popełnienia tego typu błędu. Opcja *-Wfloat-equal* kompilatora umożliwia weryfikację poprawności programu pod względem braku porównań zmiennopozycyjnych postaci

a == b. Na listingu 8.21 przedstawiony jest nieprawidłowy program, którego komplikacja kończy się wygenerowaniem ostrzeżeń umieszczonych na listingu 8.22.

Listing 8.21. Program wykonujący niebezpieczne porównanie

```
1 int main() {
2     float a = 10.0, b = 8.0;
3     bool equal = (a == b);
4     return 0;
5 }
```

Listing 8.22. Ostrzeżenia wygenerowane przez proces komplikacji przy włączonej opcji *-Wfloat-equal* dla programu z listingu 8.21

```
progs/float.cpp: In function 'int main()':
progs/float.cpp:3: warning: comparing floating point with == or != is unsafe
```

8.6. Nieustanny time-limit

Zdarzają się sytuacje, w których kolejne rozwiązania zadania ciągle otrzymują wynik przekroczenia czasu wykonania. Jednym z powodów takiego stanu rzeczy jest zastosowanie nieefektywnego algorytmu. W takim przypadku należy zazwyczaj wybrać szybszy algorytm i zmienić implementację całego programu. Jedyne odstępstwo od tej reguły można uczynić wtedy, gdy oczekiwana złożoność programu jest lepsza od aktualnej o czynnik logarytmiczny. W takich sytuacjach można zaryzykować i nie dokonywać zmiany wykorzystywanego algorytmu, lecz skupić się nad innym sposobem rozwiązania zaistniałego problemu.

Dobrym pomysłem na radzenie sobie z przekroczeniem czasu, niewymagającym zmiany stosowanego algorytmu, jest przeprowadzanie optymalizacji pozwalających na kilkukrotne przyspieszenie działania programu. Tego typu optymalizacje są szczególnie istotne w przypadku konkursów z rodziny Olimpiady Informatycznej, w których punktacja zadań jest płynna, a wyniki są ogłasiane dopiero po zakończeniu zawodów.

Istnieje kilka prostych sposobów umożliwiających przyspieszenie działania programu:

- eliminacja dzielenia i obliczania reszty z dzielenia,
- stosowanie operatora **inline**,
- zmiana funkcji służących do wczytywania danych,
- korzystanie ze wstawek asemblerowych,
- komplikacja programu z optymalizacjami,
- modyfikacja programu mająca na celu lepsze wykorzystanie pamięci podręcznej.

Oprócz wyżej wymienionych jest jeszcze jedna metoda zwana przetwarzaniem wstępny (ang. *preprocessing*). Jest ona jednak zależna od stosowanego algorytmu. Zasadniczo

polega ona na obliczaniu pewnych wartości wykorzystywanych przez algorytm przed lub podczas komplikacji programu, co pozwala na zaoszczędzenie czasu podczas samego wykonywania programu.

Przeanalizujemy teraz wszystkie te metody optymalizacji.

8.6.1. Eliminacja dzielenia

Pierwsza z optymalizacji — eliminacja operacji dzielenia — w przypadku zadań wymagających wykonania licznych operacji arytmetycznych może przynieść ogromne korzyści. Operacja dzielenia jest bardzo kosztowna, jej wyeliminowanie z programu może dać nawet kilkukrotne przyspieszenie. Obchodzenie się bez operacji dzielenia nie jest rzeczą łatwą, jednak w wielu przypadkach można sobie poradzić, stosując operację przesunięcia bitowego (`>>`). Przykładowo, w celu podzielenia wartości zmiennej `a` przez 4, zamiast pisać `a = a / 4;`, można wykonać operację `a = a >> 2;`. Operacja taka (w zależności od architektury komputera) działa około 5 razy szybciej. Jeśli program jest komplikowany z optymalizacjami, to kompilator jest w stanie w wielu przypadkach sam zastąpić dzielenie i wyznaczanie reszty z dzielenia innymi operacjami.

8.6.2. Wczytywanie danych wejściowych

Czas dostępu do informacji zapisanych na dysku twardym jest istotnie dłuższy od czasu odwoływania się do pamięci operacyjnej. W przypadku pisania programów konkursowych sytuacja jest podobna. Czas wczytywania danych i wypisywania wyników stanowi w wielu sytuacjach znaczną część czasu wykonania programu. Na efektywność tych czynności w dużym stopniu ma wpływ sposób realizacji operacji wejścia/wyjścia.

W języku C++ szeroko stosowane są dwie metody. Jedną z nich jest użycie znanych jeszcze z języka C funkcji `scanf` oraz `printf`. Są one stosunkowo szybkie, jednak posługiwienie się nimi jest niewygodne ze względu na konieczność podawania formatu danych, na których wykonywane są operacje.

Drugą metodą jest stosowanie strumieni wprowadzonych w języku C++. Ich użycie jest bardzo proste. Strumienie „same” określają format danych na podstawie typów zmiennych biorących udział w realizowanych operacjach. Wygoda niesie jednak ze sobą wielkie koszty — strumienie są zdecydowanie wolniejsze od funkcji `scanf` oraz `printf`. Różnice w ich czasie działania wahają się wraz z różnymi wersjami kompilatorów, należy jednak zakładać, że strumienie są średnio pięciokrotnie wolniejsze. Na listingach 8.23 i 8.24 są przedstawione dwa programy wczytujące i wypisujące 1 000 000 liter. Czas działania pierwszego z nich na komputerze testowym to 6.5 sekundy, podczas gdy drugi program potrzebuje niecałe półtorej sekundy.

Listing 8.23. Program wczytujący i wypisujący 1 000 000 liter, wykorzystujący do tego celu strumienie

```
01 #include <iostream>
02 using namespace std;
03 int main() {
```

Listing 8.23. (cd.)

```

04     char w;
05     for (int x = 0; x < 1000000; x++) {
06         cin >> w;
07         cout << w;
08     }
09     return 0;
10 }
```

Listing 8.24. Program wczytujący i wypisujący 1 000 000 liter, wykorzystujący do tego celu funkcje `scanf` oraz `printf`

```

1 #include <stdio.h>
2 int main() {
3     char w;
4     for (int x = 0; x < 1000000; x++) {
5         scanf("%c", &w);
6         printf("%c", w);
7     }
8     return 0;
9 }
```

Przedstawiona analiza świadczy o tym, że podczas rozwiązywania zadań konkursowych nie należy korzystać ze strumieni, chyba że liczba wczytywanych i wypisywanych danych jest niewielka.

Podczas jednego z konkursów, w których zespół *Warsaw Predators* brał udział, oczekiwana złożoność rozwiązania jednego z zadań o dużym wejściu była liniowa, ale dzięki zoptymalizowaniu operacji wczytywania danych udało się uzyskać akceptację rozwiązania działającego w czasie $O(n \log n)$. Wykorzystanie funkcji `scanf` było jednak niewystarczające, co zmusiło nas do użycia funkcji `getchar` i `putchar`. Przykładowy program jest przedstawiony na listingu 8.25. Czas jego wykonania na tym samym komputerze co poprzednie programy wynosi 0.42 sekundy.

Listing 8.25. Program wczytujący i wypisujący 1 000 000 liter, wykorzystujący do tego celu funkcje `getchar` oraz `putchar`

```

1 #include <stdio.h>
2 int main() {
3     char w;
4     for (int x = 0; x < 1000000; x++) {
5         w = getchar();
6         putchar(w);
7     }
8     return 0;
9 }
```

8.6.3. Wstawki asemblerowe i komplikacja z optymalizacjami

Kolejną metodą, pozwalającą na zwiększenie wydajności programu, jest korzystanie ze wstawek asemblerowych. W języku C++ wstawki można dodawać do programu przy użyciu operatora `asm`. Podejście tego typu zapewnia najdokładniejszą kontrolę tego, co jest wykonywane przez implementowany program. Gdy korzysta się z instrukcji języka wysokiego poziomu, jakim jest C++, nie wiadomo, jaki kod maszynowy zostanie wygenerowany dla określonej sekwencji. W wielu przypadkach człowiek jest w stanie napisać znacznie szybszy kod niskopoziomowy. Podejście wykorzystujące wstawki asemblerowe było dość często stosowaną techniką przyspieszania działania programów, jednak obecnie jest ona coraz rzadziej spotykana ze względu na czasochłonność i łatwość popełniania błędów. Jakość dzisiejszych kompilatorów jest na tyle wysoka, że ręczne pisanie kodu maszynowego nie daje tak wielkich różnic jak kiedyś.

Skoro nadzór nad jakością generowanego podczas zawodów kodu maszynowego powierza się w całości kompilatorowi, to należy się upewnić, że zadanie to jest wykonywane jak najlepiej. Jedną z możliwości wpływu na ten proces jest poprzedzanie funkcji słowem kluczowym `inline`. Stanowi ono podpowiedź dla kompilatora, że treść funkcji powinna być wstawiana w miejsce jej wywołania, zamiast wykonywania skoku do miejsca, w którym się ona znajduje. W przypadku prostych funkcji, takich jak wyznaczanie maksimum dwóch liczb, podejście takie w istotny sposób zwiększa efektywność programu. Stosowanie operatora `inline` pozwala na zaoszczędzenie czasu potrzebnego na odkładanie argumentów na stos oraz wykonywanie operacji związanych z wywołaniem funkcji. Przy komplikacji programu z optymalizacjami rozwijanie wywołań funkcji jest wykonywane automatycznie, jednak operator `inline` może pomóc kompilatorowi w podejmowaniu decyzji, które funkcje należy rozwijać.

Drugą metodą generowania kodu maszynowego wysokiej jakości jest komplikacja programu z optymalizacjami (opcje kompilatora `-O1, -O2, -O3, ...`). Optymalizacje są szczególnie ważne, gdy korzysta się z zaawansowanych konstrukcji języka C++, które znajdują szerokie zastosowanie w bibliotece STL.

Wyniki użycia optymalizacji są widoczne na przykładzie programów z listingów 8.26 oraz 8.27. Pierwszy z nich wykonuje 100 000 000 zapisów do tablicy liczb, podczas gdy drugi wykorzystuje do tego samego celu wektor z biblioteki STL. Czasy wykonania tych programów komplikowanych z optymalizacjami na poziomie `-O2` to odpowiednio 0.867 i 1.154 sekundy, zatem są one porównywalne. Jeśli te same programy zostaną skompilowane bez optymalizacji, to czasy wykonania wzrosną odpowiednio do 4 i 30 sekund.

Listing 8.26. Program wykonujący 100 000 000 odwołań do tablicy liczb

```
1 using namespace std;
2 int main() {
3     int a[16];
4     for (int x = 0; x < 100000000; x++)
5         a[x & 15] = x;
6     return 0;
7 }
```

Listing 8.27. Program wykonujący 100 000 000 odwołań do wektora liczb

```

1 #include <vector>
2 using namespace std;
3 int main() {
4     vector<int> a(16, 0);
5     for (int x = 0; x < 100000000; x++)
6         a[x & 15] = x;
7     return 0;
8 }
```

W przypadku brania udziału w konkursach, w których jury kompliluje programy bez optymalizacji, programy wykorzystujące bibliotekę STL mają bardzo utrudnione zadanie. Istnieje jednak metoda na obejście tego problemu, a polega ona na wstępnej komplilacji programu do kodu maszynowego, zanim odda się program do oceny. Zastosowanie tej techniki nie wymaga żadnych zmian w sposobie pisania programu. Realizacja tego procesu wygląda następująco:

- Implementacja programu (nazwijmy go `a.cpp`).
- Kompilacja programu do kodu maszynowego przy użyciu polecenia

```
gcc -S -Ox a.cpp
```

gdzie `x` oznacza wykorzystywany poziom optymalizacji. Zazwyczaj stosuje się poziom 2, gdyż daje bardzo dobre efekty i nie niesie ze sobą ryzyka zmiany działania programu. Wyższe poziomy optymalizacji mogą okazać się niebezpieczne i mieć wpływ na sposób działania programu. Pomyślnie zakończony proces komplilacji powinien spowodować powstanie pliku `a.s` zawierającego kod maszynowy programu.

- Ponieważ jury oczekuje, że rozwiązania zadań będą nadsyłane w języku C++, a nie w asemblerze, zatem należy dokonać modyfikacji kodu maszynowego w taki sposób, aby można było dokonać komplilacji za pomocą kompilatora języka C++. Proces ten wymaga umieszczenia na początku pliku `a.s` tekstu „`asm`”, a na jego końcu „`)`”. Poza tym należy: zamienić występujące w programie znaki `"` na `\\"`, umieścić na początku każdego wiersza `\\"` oraz na końcu każdego wiersza `\n`”. Można tego dokonać przy użyciu edytora tekstu lub wykonując następujące polecenie:

```
perl -pi~ -e 's/\"/\\\\\"/g; s/(.*)/"$1\\\\n"/ig' a.s
```

- Zawartość pliku `a.s` można skompilować jak zwykły kod źródłowy napisany w języku C++.

8.6.4. Lepsze wykorzystanie pamięci podręcznej

Wielki wpływ na czas wykonania programu może również mieć kolejność, w jakiej program odwołuje się do pamięci. Różnice zależą w istotny sposób od architektury procesora, a dokładniej — od rodzaju oraz wielkości jego pamięci podręcznej. Szybkość działania pamięci RAM w komputerze jest około dziesięciokrotnie wolniejsza od szybkości pracy procesora. Gdy istnieje konieczność odwołania się do pewnej komórki pamięci, procesor

musi czekać na sprowadzenie potrzebnych danych z pamięci RAM. W celu poprawienia tej sytuacji dzisiejsze procesory są wyposażone w pamięć podręczną (ang. *cache*), która działa znacznie szybciej od pamięci RAM. Zadaniem pamięci podręcznej jest przechowywanie ostatnio wykorzystywanych adresów pamięci, co pozwala zaoszczędzić czas tracony przy oczekiwaniu na sprowadzenie odpowiednich informacji z pamięci RAM.

W przypadku zadań konkursowych najwięcej czasu przy wykonywaniu programu można zaoszczędzić przez zmianę kolejności inicjowania tablic. Sposób wykonywania tego procesu jest szczególnie ważny podczas rozwiązywania zadań na programowanie dynamiczne, w których często trzeba wielokrotnie aktualizować zawartość wielowymiarowych tablic. Na listingach 8.28 i 8.29 przedstawione są dwa programy, które wykonują identyczne zadanie — wypełniają 100-megabajtową tablicę różnymi wartościami. Jedyna różnica w ich działaniu to inna kolejność przetwarzania pól tablicy. Pierwszy z tych programów wypełnia tablicę „wierszami”, podczas gdy drugi robi to „kolumnami”. W przypadku pierwszego programu odwołania do pamięci są realizowane lokalnie — kolejno modyfikowane bloki pamięci są spójne. Drugi program natomiast wykonuje liczne skoki po pamięci (odległość między kolejnymi zapisywanymi blokami pamięci wynosi 10 000 bajtów), co uniemożliwia efektywne wykorzystanie pamięci podręcznej procesora. Odbija się to znaczco na czasie wykonania obu programów. Pierwszy z nich działa na testowej maszynie 1.2 sekundy, podczas gdy drugi ponad 15 sekund.

Listing 8.28. Program zapisujący tablicę „wierszami”

```
1 char tab[10000][10000];
2 int main() {
3     for (int x = 0; x < 10000; x++)
4         for (int y = 0; y < 10000; y++)
5             tab[x][y] = x + y;
6     return 0;
7 }
```

Listing 8.29. Program zapisujący tablicę „kolumnami”

```
1 char tab[10000][10000];
2 int main() {
3     for (int y = 0; y < 10000; y++)
4         for (int x = 0; x < 10000; x++)
5             tab[x][y] = x + y;
6     return 0;
7 }
```

8.6.5. Przetwarzanie wstępne

Kolejną metodą umożliwiającą przyspieszenie wykonania programów jest tzw. przetwarzanie wstępne. Odmiennie od metod omówionych uprzednio, jest ono zależne od stosowanego algorytmu i polega na obliczaniu pewnych danych, których wartość nie jest

uwarunkowana danymi wejściowymi programu, przed lub podczas komplikacji. W ten sposób program nie musi wyznaczać potrzebnych do swojego działania informacji podczas wykonywania operacji — wystarczy, że skorzysta ze stabcicowanych wyników obliczonych wcześniej. Przy zastosowaniu tej metody, w przypadku niektórych zadań, można sobie pozwolić na implementację znacznie mniej efektywnego algorytmu. Wyznaczanie danych dla programu można bowiem wykonywać podczas rozwiązywania innych zadań. Przykładem tego typu zadania są „Liczby antypierwsze” z pierwszego etapu VIII Olimpiady Informatycznej.

ZADANIE — LICZBY ANTYPIERWSZE

Pochodzenie:

VIII Olimpiada Informatyczna

Rozwiązanie:

ant.cpp

Dodatnią liczbę całkowitą nazywamy antypierwszą, gdy ma ona więcej dzielników niż każda dodatnia liczba całkowita mniejsza od niej. Przykładowymi liczbami antypierwszymi są: 1, 2, 4, 6, 12 i 24.

Zadanie

Napisz program, który:

- wczyta dodatnią liczbę całkowitą n ,
- wyznaczy największą liczbę antypierwszą nieprzekraczającą n ,
- wypisze wyznaczoną liczbę.

Wejście

W jednym wierszu wejścia znajduje się jedna liczba całkowita n , $1 < n < 2\,000\,000\,000$.

Wyjście

W jednym wierszu wyjścia program powinien zapisać dokładnie jedną liczbę całkowitą — największą liczbę antypierwszą nieprzekraczającą n .

Przykład

Dla następującego wejścia:

1000

Poprawnym rozwiązaniem jest:

840

Efektywne rozwiązanie tego zadania, wymaga zastosowania pewnych własności rozkładu liczb na liczby pierwsze. Okazuje się jednak, że liczb antypierwszych w przedziale $[1..2\,000\,000\,000]$ jest niewiele — zaledwie 68. Można więc je wszystkie wyznaczyć wcześniej, a następnie umieścić ich listę w programie. Ponieważ zadanie to pojawiło się na pierwszym etapie Olimpiady i na jego rozwiązanie zawodnicy mieli około miesiąca, zatem można było zastosować w zasadzie dowolną metodę wyznaczania liczb antypierwszych. Program prezentujący zastosowanie metody przetwarzania wstępniego w praktyce jest przedstawiony na listingu 8.30

Listing 8.30. Rozwiążanie zadania „Liczby antypierwsze”, wykorzystujące metodę przetwarzania wstępnego

```
// Tablica wszystkich liczb antypierwszych z przedziału [1..2*10^9]
01 int vals[] = { 1, 2, 4, 6, 12, 24, 36, 48, 60, 120, 180, 240, 360, 720, 840,
02     1260, 1680, 2520, 5040, 7560, 10080, 15120, 20160, 25200, 27720, 45360,
03     50400, 55440, 83160, 110880, 166320, 221760, 277200, 332640, 498960,
04     554400, 665280, 720720, 1081080, 1441440, 2162160, 2882880, 3603600,
05     4324320, 6486480, 7207200, 8648640, 10810800, 14414400, 17297280,
06     21621600, 32432400, 36756720, 43243200, 61261200, 73513440, 110270160,
07     122522400, 147026880, 183783600, 245044800, 294053760, 367567200,
08     551350800, 698377680, 735134400, 1102701600, 1396755360 };
09 int main() {
10     int nr, pos = 67;
11     cin >> nr;
12     while(vals[pos] > nr) pos--;
13     cout << vals[pos] << endl;
14     return 0;
15 }
```

Oprócz przedstawionych w tym podrozdziale metod pozwalających na zwiększenie efektywności programów istnieją inne zaawansowane techniki, z których wiele wymaga dobrej znajomości architektury komputerów. Optymalizacje te są związane między innymi z kolejnością wykonywania operacji czy sposobem odwoływania się do pamięci. Bardzo dobrym źródłem wiedzy na ten temat, przydatnej nie tylko podczas brania udziału w kursach, ale również w codziennym życiu programisty, jest książka *Optymalizacja kodu. Efektywne wykorzystanie pamięci* [9].

Wskazówki do zadań

Tutaj są podane wskazówki dotyczące rozwiązań zadań z poszczególnych rozdziałów książki. Zadania mogą być trudne z dwóch względów. Po pierwsze, mogą wymagać zastosowania skomplikowanej implementacji algorytmu. W takiej sytuacji może się okazać przydatna analiza kodów źródłowych programów znajdujących się na stronie internetowej książki w księgarni PWN (<http://ksiegarnia.pwn.pl/>). Są na niej bowiem umieszczone programy stanowiące rozwiązania wszystkich zadań zawartych w tej książce, zaimplementowane przy użyciu przedstawionej biblioteczki algorytmicznej. Po drugie, źródłem problemów może być samo wymyślenie odpowiedniego algorytmu. W takiej sytuacji mogą się okazać przydatne podpowiedzi do poszczególnych zadań. Z każdym z nich wiąże się kilka podpowiedzi — każda kolejna wskazówka konkretyzuje pomysł naszkicowany w poprzedniej. Taki sposób dawkowania podpowiedzi sprawia, że jeśli początkowe wskazówki okazują się niewystarczające do rozwiązania zadania, można sięgnąć po następne. Ponieważ każde zadanie można rozwiązać na wiele sposobów, natomiast wskazówki nawiązują na jedno konkretne rozwiązanie, nie należy się zatem zbytnio przejmować, jeśli koncepcja rozwiązania przedstawiona w podpowiedziach nie pokrywa się z podejściem wymyślonym przez czytelnika. (Uwaga: przed tytułem każdego zadania jest podany numer podrozdziału lub punktu zawierającego jego treść).

1. Algorytmy grafowe

1.2. Mrówki i biedronka

- Złożoność asymptotyczna proponowanego rozwiązania zadania wynosi $O(nl)$.
- W momencie lądowania biedronki wszystkie mrówki poruszają się w jej kierunku. Dobrym pomysłem jest wyznaczenie dla każdego liścia kierunku, w którym należy się z niego poruszać. Ponieważ rozpatrywana struktura jest drzewem, zatem do wyznaczenia tych kierunków można zastosować algorytm BFS.
- Dla każdego kolejnego lądowania biedronki można wyznaczyć drzewo BFS, o którym mowa w powyższej wskazówce, a następnie symulować ruchy mrówek do momentu, w którym jedna z nich dotrze do biedronki. W jaki sposób można wykonać symulację, aby czas jej wykonania był liniowy ze względu na liczbę liści w drzewie?
- Problemem w efektywnej realizacji symulacji jest stwierdzenie, czy przetwarzana mrówka powinna wykonać ruch. W celu zweryfikowania tego należy sprawdzić, czy na ścieżce między nią a biedronką nie ma żadnej innej mrówki. Można tego szybko dokonać przez zaznaczanie liści w drzewie, na które nie można już wchodzić (gdyż na ścieżce do miejsca lądowania biedronki znajduje się mrówka). Zaznaczanie liści

można wykonywać po każdym pojedynczym ruchu mrówki; wszystkie wierzchołki z poddrzewa BFS tego wierzchołka należy zaznaczyć jako zablokowane. Sumaryczny czas wykonania pojedynczej symulacji jest liniowy, ponieważ każdy wierzchołek jest zaznaczany jako zablokowany dokładnie raz.

1.3. Komiwojażer Bajtazar

- Istnieje możliwość rozwiązania tego zadania w czasie $O(n + m)$, lecz algorytm jest dość skomplikowany. Sugerowana złożoność czasowa to $O((n + m) \log n)$.
- Podróże Bajtazara między kolejnymi parami miast są niezależne, zatem zadanie można rozwiązać, obliczając wszystkie częściowe odległości, a następnie zwrócić sumę wyznaczonych wartości. Sieć dróg nigdy nie tworzy cykli oraz z każdego miasta można dotrzeć do każdego innego, więc sieć ta tworzy drzewo i dla każdej pary miast istnieje dokładnie jedna ścieżka je łącząca. Rozwiązanie zadania sprowadza się zatem do zaprojektowania algorytmu wyznaczającego odległość między dowolnymi dwoma wierzchołkami w drzewie. Jak tego dokonać?
- W celu wyznaczania odległości między parami wierzchołków w drzewie można na wstępie ukorzenić analizowane drzewo w pewnym (dowolnym) wierzchołku r . Odległość między dwoma wierzchołkami v oraz w (która oznaczać będziemy przez $d(v, w)$) w drzewie o korzeniu r można wyznaczyć, korzystając z pojęcia najbliższego wspólnego przodka dwóch wierzchołków (ang. *least common ancestor*) — $p = \text{LCA}(v, w)$. Jest to najbardziej oddalony od korzenia drzewa wierzchołek, który leży na ścieżkach $r \rightsquigarrow v$ oraz $r \rightsquigarrow w$. Poszukiwaną wartość $d(v, w)$ można wyrazić wtedy jako $d(p, v) + d(p, w)$. W jaki sposób można wyznaczać w czasie logarytmicznym ($O(\log n)$) najbliższego wspólnego przodka dwóch wierzchołków v i w w drzewie?
- Wyznaczanie najbliższego wspólnego przodka dwóch wierzchołków można wykonać w czasie stałym. Opis takiego algorytmu można znaleźć w pracy [3]. Algorytm ten jest jednakże stosunkowo skomplikowany w implementacji. W rozwiązaniu zadania umieszczonego na stronie internetowej został zastosowany nieco prostszy algorytm. Zauważmy na wstępie, że wykonując na drzewie algorytm DFS, począwszy od korzenia r , jesteśmy w stanie w czasie stałym odpowiadać na pytanie, czy wierzchołek p jest przodkiem wierzchołka v . Aby tak było, musi zachodzić

$$d(p) < d(v), f(p) > f(v)$$

Znając listę wierzchołków występujących na ścieżce od wierzchołka v do korzenia r , można wyznaczać wartość $\text{LCA}(v, w)$, stosując wyszukiwanie binarne. Podejście takie wymaga jednak skonstruowania pewnej reprezentacji ścieżek, której wielkość nie przekracza $O(n \log n)$ oraz która pozwala efektywnie przeszukiwać ścieżkę. Jedną z możliwości jest wyznaczenie dla każdego węzła drzewa v listy wierzchołków leżących na ścieżce do korzenia oddalonych od v o $1, 2, 4, \dots$

1.4. Drogi

- Zadanie można rozwiązać w czasie $O(n + m)$.
- Sieć dróg w Bajtocji można przedstawić w postaci grafu skierowanego G . Problem postawiony w zadaniu jest równoważny wyznaczeniu minimalnej liczby krawędzi, jakie trzeba dodać do grafu G , aby z każdego wierzchołka dało się dojść do każdego innego.
- Jeżeli rozpatrzymy graf H silnie spójnych składowych dla grafu G , to okaże się, że nie trzeba dokładać żadnych dodatkowych dróg, jeśli graf H składa się z dokładnie jednego wierzchołka (wszystkie wierzchołki grafu G należą do tej samej silnie spójnej składowej). Aby zatem rozwiązać zadanie, należy wyznaczyć liczbę krawędzi, jaką trzeba dodać do grafu G , tak aby odpowiadający graf silnie spójnych składowych składał się z jednego wierzchołka. Zamiast operować na oryginalnym grafie, można również dodawać krawędzie do grafu H (dodana krawędź w grafie H reprezentuje krawędź łączącą dowolne wierzchołki z odpowiednich silnie spójnych składowych grafu G). Sprowadzenie grafu H do pożądanej postaci jest łatwiejsze niż grafu G , gdyż jest on acykliczny.
- Niech liczby a i b będą odpowiednio równe liczbie wierzchołków o stopniu wyjściowym 0 oraz o stopniu wejściowym 0 w grafie H . Poszukiwana liczba krawędzi, jaką należy dodać do grafu G , jest równa $\max(a, b)$.

1.5. Spokojna komisja

- Zadanie można rozwiązać w czasie $O(n + m)$.
- Zauważmy, że jeżeli posłowie v oraz w nawzajem się nie lubią, to wybranie do komisji posła v wymusza również wybranie posła z , który jest z posłem w razem w partii. W takim przypadku mówimy, że poseł z jest zależny od posła v . Na podstawie listy par posłów, którzy się nawzajem nie lubią, można skonstruować graf zależności G , a następnie przy jego użyciu wyznaczyć skład komisji.
- Jeżeli do komisji zostanie wybrany poseł v , to muszą również zostać wybrani wszyscy posłowie, którzy są osiągalni z wierzchołka v w grafie zależności G . Zatem dla każdej silnie spójnej składowej grafu G albo wszyscy posłowie z tej składowej należą do komisji, albo żaden z nich do niej nie należy. Dodatkowo, jeśli pewien poseł z silnie spójnej składowej x został wybrany do komisji, to wszyscy posłowie ze składowych osiągalnych z x również muszą być w komisji. Jeśli w grafie G z wierzchołka reprezentującego posła v osiągalne są wierzchołki reprezentujące dwóch posłów z tej samej partii, to v nie może zostać wybrany do komisji.
- Rozpoczynając od pustego zbioru członków spokojnej komisji oraz rozpatrując wierzchołki silnie spójnych składowych grafu G w porządku odwrotnym do topologicznego, można zastosować metodę zachłanną konstruowania wyniku. Jeżeli aktualnie przetwarzana składowa nie zawiera posłów, których dodanie do konstruowanego wyniku powodowałoby wystąpienie nielubiącej się pary posłów w komisji, to grupę taką można dodać do wyniku. Po przetworzeniu całego grafu, jeśli skonstruowany wynik spełnia wymagania zadania, to należy zwrócić go jako odpowiedź, w przeciwnym razie komisja nie może zostać ustanowiona.

1.6. Wirusy

- Zadanie można rozwiązać w czasie liniowym ze względu na sumaryczną długość wszystkich kodów wirusów.
- Przy rozwiązywaniu tego zadania pozytyczna może się okazać lektura podrozdziału 7.3 dotyczącego algorytmu Aho-Corasick do wyszukiwania wielu wzorców w tekście.
- Zauważmy, że jeżeli istnieje nieskończony, bezpieczny ciąg zer i jedynek t , to nie zawiera on żadnego z wirusów jako swojego podcięgu. W takiej sytuacji, wykonując algorytm Aho-Corasick dla wzorców będących sekwencjami wirusów, algorytm nigdy nie trafi do wierzchołka w drzewie prefiksów wzorców, który reprezentuje cały wzorzec. Czy można wykorzystać drzewo prefiksów wzorców do wyznaczenia bezpiecznego nieskończonego ciągu zer i jedynek?
- Aby istniał nieskończony ciąg zer i jedynek, niezawierający żadnego wirusa, to algorytm Aho-Corasick musi poruszać się po takim cyklu, w obrębie drzewa prefiksów, który nie zawiera żadnego węzła reprezentującego kod wirusa. Jeśli taki cykl nie istnieje, to ze względu na ograniczoną wielkość drzewa algorytm w końcu trafi do węzła reprezentującego pewien wirus.
- Aby rozwiązać zadanie, należy skonstruować strukturę `mkmp` dla podanych kodów wirusów, a następnie sprawdzić, czy graf reprezentujący wzorce zawiera cykl (przy wyszukiwaniu cyklu należy traktować wartości funkcji prefiksowej jako krawędzie grafu).

1.8. Linie autobusowe

- Zadanie można rozwiązać w czasie $O(n + m)$.
- Oznaczmy poszukiwaną liczbę linii autobusowych przez k . Zastanówmy się najpierw, kiedy istnieje możliwość zagwarantowania transportu wszystkim mieszkańcom przy użyciu dokładnie jednej linii autobusowej. Ze względu na to, iż graf dróg jest spójny (z każdego miasta da się dojechać do każdego innego), trasę autobusu przebiegającą przez wszystkie drogi można utożsamić ze ścieżką Eulera. Jeśli ścieżka Eulera istnieje, to można rozwiązać zadanie, wykorzystując dokładnie jedną linię autobusową.
- Ścieżkę Eulera można wyznaczyć w spójnym grafie wtedy, gdy każdy wierzchołek ma stopień parzysty lub gdy liczba wierzchołków o stopniu nieparzystym (l) jest równa 2. Ile linii autobusowych jest potrzebnych, jeśli liczba $l > 2$? Z własnością ścieżek Eulera wiemy, że $k \geq \frac{l}{2}$. Czy $\frac{l}{2}$ jest wystarczającą liczbą linii autobusowych?
- Faktycznie, $k = \frac{l}{2}$. Jeśli bowiem do grafu dodamy specjalny wierzchołek v , który połączymy krawędzią z każdym wierzchołkiem o nieparzystym stopniu, to uzyskany graf będzie miał cykl Eulera. Po jego wyznaczeniu możemy rozdzielić go na zbiór ścieżek przez usunięcie wszystkich wystąpień wierzchołka v . Spowoduje to powstanie $\frac{l}{2}$ ścieżek, które przechodzą przez wszystkie krawędzie oryginalnego grafu, a co za tym idzie, stanowią poszukiwany zbiór linii autobusowych.

1.10. Przemytnicy

- Sugerowana złożoność czasowa rozwiązania to $O(m \log n)$.
- Przemytnicy muszą przewieźć przez granicę złoto pod postacią pewnego metalu. Aby wyznaczyć, jaki wybór jest najbardziej opłacalny, dla każdego z metali należy wyznaczyć sumę kosztu zamiany 1 kg złota w dany metal, cła dla jednego kilograma tego kruszcu oraz kosztu zamiany z powrotem w złoto. Po wyznaczeniu wszystkich tych wartości wystarczy wybrać najmniejszą z nich.
- Aby wyznaczyć koszt zamiany 1 kg złota w określony metal, można skonstruować graf reprezentujący koszty zamiany metali, w którym wierzchołkami są metale, a krawędzie reprezentują proces alchemii (każda krawędź ma przypisaną wagę równą kosztowi przeprowadzenia zamiany 1 kg jednego metalu w drugi). Na tak skonstruowanym grafie wystarczy wykonać algorytm Dijkstry, rozpoczynając z wierzchołka reprezentującego złoto; odległości poszczególnych wierzchołków od źródła reprezentują koszty uzyskania tych metali ze złota. Przy użyciu jednego wywołania algorytmu Dijkstry uzyskujemy koszty otrzymywania wszystkich metali ze złota.
- Aby wyznaczyć koszty uzyskania złota z poszczególnych metali, można zastosować podobną metodę jak w poprzednim punkcie, lecz tym razem algorytm Dijkstry należy wykonać na grafie transponowanym (w którym krawędzie reprezentujące poszczególne przemiany mają przeciwny zwrot niż w grafie oryginalnym).

1.13.3. Skoczki

- Sugerowana złożoność czasowa rozwiązania to $O(n^3)$.
- Szachownica składa się z dwóch rodzajów pól — białych i czarnych. Skoczek, wykonując ruch, zawsze przemieszcza się między polami o różnych kolorach.
- Graf, którego wierzchołki reprezentują pola szachownicy, a krawędzie dozwolone ruchy skoczków, jest dwudzielny. Problem wyznaczenia maksymalnego, niebijącego się zbioru skoczków jest równoważny wyznaczeniu maksymalnego zbioru wierzchołków niepołączonych krawędziami — tzw. maksymalnego zbioru niezależnych wierzchołków.
- W przypadku grafów dwudzielnego liczność maksymalnego zbioru niezależnych wierzchołków jest równa liczbie wierzchołków w tym grafie pomniejszonej o wielkość maksymalnego skojarzenia. Rozwiążanie zadania jest już proste — można zastosować do tego algorytm Hopcrofta-Karpa.

2. Geometria obliczeniowa na płaszczyźnie

2.4. Akcja komandosów

- Sugerowana złożoność czasowa rozwiązania to $O(n^2)$.
- Każdemu komandosowi jest przypisane pewne koło; jeśli bomba znajduje się w obrębie tego obszaru, to podczas jej wybuchu komandos zginie. Dla danego zbioru komandosów istnieje możliwość takiego umieszczenia bomby, aby żaden z komandosów nie przeżył jej wybuchu, o ile przecięcie wszystkich odpowiadających kół jest

niepuste. Zatem rozwiązywanie zadania polega na dodawaniu kolejnych kół reprezentujących obszary rażenia dla komandosów tak długo, jak długo ich część wspólna jest niepusta. W jaki sposób można sprawdzić, czy część wspólna k kół jest niepusta w czasie $O(k)$?

- Brzeg obszaru stanowiącego część wspólną k kół jest wyznaczony przez obwody tych kół. Czy można wyznaczyć pewien punkt charakterystyczny c należący do obwodu jednego z kół, który należy do części wspólnej wszystkich kół, o ile jest ona niepusta?
- Dla danych k kół, z których każde dwa mają niepustą część wspólną, niech X będzie zbiorem $\frac{k(k-1)}{2}$ punktów stanowiących skrajnie-prawe punkty części wspólnych tych kół. Przecięcie wszystkich k kół jest niepuste wtedy i tylko wtedy, gdy do wszystkich k kół należy najbardziej lewy punkt zbioru X — poszukiwany punkt c . Przy dowodzeniu tego faktu pomocne może się okazać narysowanie przykładowego układu kół. Teraz już łatwo jest napisać program, który dokłada kolejne koła i aktualizuje odpowiednio punkt c .

2.6. Ołtarze

- Istnieje możliwość rozwiązywania tego zadania w złożoności $O(n^2)$, jednak rozwiązywanie takie jest dość skomplikowane. Sugerowana złożoność programu to $O(n^2 \log n)$.
- Sprawdzanie, czy dana świątynia może zostać zhańbiona, można wykonywać niezależnie dla każdej z nich. W ten sposób należy przeprowadzić n testów, z których każdy należy zrealizować w złożoności $O(n \log n)$.
- Aby sprawdzić, czy dana świątynia s może zostać zhańbiona, można zastosować metodę zamiatania kątowego (należy posortować świątynie widziane przez wejście do świątyni s po kącie odchylenia względem pozycji ołtarza świątyni s , a następnie sprawdzić, czy „patrząc” z pozycji ołtarza, istnieje prześwit, przez który mógłby się przemknąć duch).
- Podczas sprawdzania, czy istnieje prześwit, każdą świątynię można reprezentować za pomocą pary jej przekątnych. Lewe końce wszystkich odcinków, widocznych przez wejście do świątyni s z ołtarza, można umieścić w jednej kolejce, a prawe końce w drugiej. Po wykonaniu sortowania kątowego należy przetworzyć obie kolejki, za każdym razem wybierając z jednej z nich punkt, który znajduje się bardziej na lewo. Jeśli w pewnym momencie liczba przetworzonych lewych końców jest równa liczbie przetworzonych prawych końców, oznacza to, że został znaleziony prześwit.

2.7. Pomniki

- Sugerowana złożoność czasowa rozwiązywania to $O((n + m) \log n)$.
- Warunek, aby wybudowany pomnik nie zakłócał komunikacji między serwerami, jest równoważny temu, że jego lokalizacja nie znajduje się wewnątrz otoczki wypukłej wyznaczonej przez lokalizacje Bito-serwerów.
- Sprawdzenie, czy dany punkt należy do wnętrza wielokąta wypukłego, można wykonać w czasie logarytmicznym przy użyciu funkcji `PointInsideConvexPol`.
- Rozwiązanie zadania sprowadza się do wyznaczenia otoczki wypukłej dla zbioru

lokalizacji Bito-serwerów, a następnie sprawdzenia dla każdej proponowanej lokalizacji pomnika, czy leży ona wewnątrz wyznaczonej otoczki wypukłej.

3. Kombinatoryka

3.3. Liczby permutacyjnie-pierwsze

- Sprawdzenie, czy dana liczba jest permutacyjnie-pierwsza, nie jest zadaniem prostym. Wymaga ono wygenerowania wszystkich permutacji cyfr danej liczby, a następnie sprawdzenia, czy któraś z nich zachowuje własność podaną w zadaniu.
- Aby rozwiązać jeden podproblem, należy sprawdzić dla każdej liczby z zadanego przedziału, czy jest ona permutacyjnie-pierwsza. W tym celu potrzebna jest również możliwość szybkiego sprawdzania, czy dana liczba jest pierwsza. Można tego dokonać przez wygenerowanie listy liczb pierwszych za pomocą funkcji `bitvector Sieve()`. Sumaryczny czas działania programu to $O(s t)$, gdzie s to liczba przeprowadzonych testów ($q - p$), natomiast t określa złożoność wykonania pojedynczego testu. W jakim czasie można wykonać pojedynczy test?
- Stosując generator permutacji z użyciem minimalnej liczby transpozycji oraz wykorzystując tablicę liczb pierwszych, pojedynczy test można wykonać w czasie $O(k!)$, gdzie k jest liczbą cyfr testowanej liczby. Po wykonaniu zamiany miejscami dwóch cyfr liczby można w łatwy sposób zaktualizować jej wartość, a następnie sprawdzić, czy różnica między nią a początkową liczbą jest postaci $9p$.

4. Teoria liczb

4.2. Bilard

- Sugerowana złożoność rozwiązania to $O(\log n)$, gdzie n to ograniczenie na wielkość współrzędnych z zadania.
- Przy rozwiązywaniu zadania pomocne jest rozważenie „odbicia” kuli od boku stołu bilardowego jak w lustrze (po odbiciu obserwowany jest obraz kuli w lustrze). W ten sposób kula nie odbija się od ścian stołu, lecz porusza się cały czas wzdłuż linii prostej. Stoł można utożsamić z siatką, którą kula przecina podczas odbijania się od ścian stołu. Kula w oryginalnym problemie wpadnie do luzy, jeśli w problemie zmodyfikowanym znajdzie się w punkcie kratowym siatki. W jaki sposób w zmodyfikowanym zadaniu wyznaczyć, czy i do której luzy wpadnie kula?
- Wyznaczenia pierwszego punktu kratowego, przez który przetoczy się kula, można dokonać, obliczając najpierw współrzędne kuli w chwili pierwszego przecięcia pionowej linii siatki, a następnie przeskalowując te współrzędne w taki sposób, aby współrzędna y -kowa również znajdowała się na poziomej linii siatki. Aby stwierdzić, do której luzy wpadła kula, wystarczy przeanalizować liczbę przecięć pionowych oraz poziomych linii siatki.

4.4. Wyliczanka

- Zadanie można w prosty sposób rozwiązać w złożoności $O(n^2)$.
- Jeśli w pewnym momencie w kółku stoi k dzieci, a między dziećmi, które kolejno odpadają z kółka, znajduje się $m - 1$ innych dzieci, to długość wyliczanki musi być postaci $lk + m$, $l \in N$ (podczas wyliczania m dzieci wypowie o jedną sylabę więcej niż reszta $k - m$ dzieci stojących w kółku).
- Rozpatrując kolejne odchodzące z kółka dzieci, można skonstruować układ n równań modularnych postaci $n \equiv m_l \pmod{k_l}$. Jeśli układ ten nie jest sprzeczny, to najmniejsze jego rozwiązanie stanowi poszukiwaną długość wyliczanki.
- Wyznaczenie rozwiązania układu równań modularnych jest możliwe przy użyciu funkcji `congr`. Równania można rozwiązywać parami, w każdym kroku eliminując jeden element układu kongruencji. Ostatni uzyskany wynik (jeśli istnieje) stanowi długość najkrótszej możliwej wyliczanki.

4.9. Łańcuch

- Istnieje możliwość rozwiązywania tego zadania w czasie $O(n \log n \log \log n)$, jednak sugerowana złożoność rozwiązania to $O(n^2)$.
- Zauważmy, że jeśli sekwencję ruchów l prowadzącą do zdjęcia łańcucha z pręta wykonamy w odwróconej kolejności, rozpoczynając od łańcucha zdjętego z pręta, to uzyskamy w ten sposób sytuację początkową. Zatem zamiast rozpatrywać problem zdejmowania łańcucha z pręta, możemy przeanalizować zakładanie go w taki sposób, aby uzyskać zadaną konfigurację końcową.
- Zgodnie z opisem dozwolonych ruchów minimalna liczba kroków, które trzeba wykonać, aby założyć k -te ogniwko łańcucha na pręt, jest niezależna od konfiguracji ogniw $k+1, k+2, \dots$. Dodatkowo, w chwili gdy wykonywany jest ruch nakładania k -tego ogniwka na pręt, konfiguracja ogniw $k-1, k-2, \dots$ jest zdefiniowana jednoznacznie — ogniwko $k-1$ musi być założone na pręt, a ogniwko $k-2, k-3, \dots$ muszą być zdjęte. Ile ruchów należy wykonać, aby założyć k -te ogniwko, przy założeniu że wszystkie wcześniejsze są zdjęte z pręta?
- Założenie k -tego ogniwka wymaga 2^{k-1} ruchów. Ze względu na opisane wcześniej własności ruchów związanych z zakładaniem i zdejmowaniem ogniw z pręta wyznaczenie liczby potrzebnych ruchów do zdjęcia całego łańcucha można wykonać, sumując liczby ruchów potrzebnych do zdjęcia kolejnych ogniw (zaczynając od ogniw numer n). Zdejmując ogniwko na pozycji k , należy pamiętać o zmianie stanu ogniwka $k-1$. Do przechowywania wyniku należy wykorzystać arytmetykę wielkich liczb.

5. Struktury danych

5.1. Małpki

- Sugerowana złożoność rozwiązania zadania to $O(n \log^* n)$.
- Sposób trzymania się małpek między sobą można reprezentować przy użyciu grafu, w którym wierzchołkami są małpki, a krawędź łącząca dwa wierzchołki v oraz w

reprezentuje trzymanie się odpowiednich małpek. Puszczenie małeki w przez małpkę v można reprezentować przez usunięcie krawędzi (v, w) z grafu. Takie podejście po usunięciu każdej krawędzi wymaga zweryfikowania, które małeki spadły na ziemię. Proste rozwiązań tego problemu polega na wyszukiwaniu wszystkich wierzchołków ze spójnej składowej wierzchołka 1 i daje w konsekwencji algorytm o złożoności $O(n^2)$. W jaki sposób można to podejśćie przyspieszyć?

- Zamiast symulować zdarzenia w kolejności ich wystąpienia, można wykonywać symulację w odwróconej kolejności — w ten sposób operacja usuwania krawędzi z grafu zostaje zastąpiona przez operację wstawiania krawędzi. Zmiana podejścia znacznie ułatwia proces sprawdzania, które wierzchołki zostały dodane do spójnej składowej wierzchołka 1.
- Wykorzystując strukturę FAU, można w prosty sposób reprezentować proces łączenia grup małpek. Cała symulacja wymaga $O(n)$ operacji Find oraz operacji Union, co w konsekwencji daje poszukiwaną złożoność algorytmu.

5.2.3. Kodowanie permutacji

- Oczekiwana złożoność czasowa rozwiązania to $O(n \log n)$.
- Liczba b_k reprezentuje liczbę elementów permutacji ze zbioru $\{a_1, a_2, \dots, a_{k-1}\}$ większych od elementu a_k . Sekwencja nie jest kodem żadnej permutacji, jeśli zachodzi $b_k \geq k$, $k \in \{1, 2, \dots, n\}$. Jeśli sytuacja taka nie zachodzi, to kod permutacji jednoznacznie reprezentuje pewną permutację. W jaki sposób można wyznaczyć jej elementy?
- Dla danego kodu B permutacji A o liczbie elementów n istnieje możliwość wyznaczenia n -tego elementu permutacji — jest on po prostu równy $n - b_n$. Stosując tę technikę i uwzględniając już wykorzystane elementy permutacji, można wyznaczać kolejne elementy — $a_{n-1}, a_{n-2}, \dots, a_1$. W jaki sposób można wyszukiwać k -ty najmniejszy element w danym zbiorze niewykorzystanych elementów?
- Korzystając ze struktury danych **PosTree**, wyznaczanie kolejnych elementów permutacji oraz aktualizowanie struktury danych można wykonać w czasie logarytmicznym, co w sumie daje algorytm o złożoności $O(n \log n)$.

5.3. Marsjańskie mapy

- Oczekiwana złożoność czasowa rozwiązania to $O(n \log n)$.
- Obliczenie sumarycznego obszaru pokrytego przez wszystkie mapy można wykonać, stosując technikę zamiatania. Mapy można utożsamić z prostokątami o bokach równoległych do osi układu współrzędnych. Jedna z metod rozwiązania zadania przetwarza pionowe krańce (początki oraz końce) kolejnych map w kolejności niemalejących odciętych. W każdym kroku należy aktualizować długość przekroju w płaszczyźnie y , która jest pokryta przez aktywne mapy (takie których lewe końce zostały już przetworzone, ale prawe jeszcze nie), i zwiększać odpowiednio wartość wyniku. W jaki sposób należy przechowywać informacje o aktywnych mapach, aby można było szybko uzyskiwać informację o wielkości pokrytego przekroju?
- Strukturą danych, którą można wykorzystać, jest **CoverBTree**. Pozwala ona w czasie

logarytmicznym na dodawanie i usuwanie kolejnych pionowych krańców map oraz wyznaczanie wielkości przekroju.

5.4. Puste prostopadłościany

- Oczekiwana złożoność czasowa rozwiązania to $O(n \log n)$.
- Poszukiwany w zadaniu prostopadłościan musi mieć największą możliwą objętość. Pociąga to za sobą fakt, iż każda z jego trzech ścian, których pozycją można manewrować, albo musi być umieszczona w odległości 10^6 od punktu $(0, 0, 0)$, albo musi zawierać jeden z punktów ze zbioru A . Wyszukiwanie takiego prostopadłościanu można usystematyzować, zakładając przykładowo, że jego górna ściana (równoległa do płaszczyzny OXY) zawiera kolejne punkty ze zbioru A . Dla każdego przetwarzanego punktu należy maksymalizować powierzchnię podstawy prostopadłościanu tak, aby nie zawierał on w swym wnętrzu żadnego punktu ze zbioru A .
- Jeśli wysokość prostopadłościanu jest ustalona, to wyznaczenie maksymalnej powierzchni podstawy można wykonać w podobny sposób — przez wybieranie kolejnych punktów leżących w ścianie prostopadłościanu równoległej do osi OYZ oraz dobieranie odpowiedniego punktu dla ściany równoległej do OXZ . Takie rozwiązanie jednak ma złożoność $O(n^3)$.

Na szczęście istnieje możliwość przyspieszenia sposobu wyznaczania ograniczających punktów. Zauważmy, że przy ustalonej wysokości prostopadłościanu interesujące są tylko te punkty, które mają mniejszą wysokość (współrzędną z) od wysokości prostopadłościanu. Wszystkie takie punkty można zrzutować na płaszczyznę OXY , a następnie wyznaczać na tej płaszczyźnie podstawę prostopadłościanu, niezawierającą żadnego ze zrzutowanych punktów. Punkty interesujące podczas wyznaczania podstawy reprezentują „schodki” prowadzące od punktu $(0, 1\,000\,000)$ na dodatniej półosi OY do punktu $(1\,000\,000, 0)$ na dodatniej półosi OX . Powierzchnia największej podstawy prostopadłościanu jest równa największemu iloczynowi współrzędnej y pewnego punktu i współrzędnej x kolejnego punktu, wyznaczających „schodki”. Rozwiązanie takie daje algorytm o złożoności czasowej $O(n^2)$.

- Punkty ze zbioru A można przetwarzać w kolejności niemalejących współrzędnych z . Dla kolejnego punktu p należy ustalić wysokość prostopadłościanu oraz wybrać największą powierzchnię podstawy, opierając się na aktualnej wartości „schodków”. Następnie należy zaktualizować postać schodków przez dodanie punktu p . Do reprezentacji schodków można wykorzystać odpowiednio wzbogaconą strukturę drzewa BST, która będzie pozwalała na szybkie wyznaczanie powierzchni podstawy, co daje w konsekwencji algorytm o złożoności $O(n \log n)$.
- Istnieje możliwość rozwiązania tego zadania w złożoności $O(n \log n)$ bez wykorzystywania wzbogaconych drzew BST — wystarczające okazują się struktury danych znajdujące się w bibliotece STL. Algorytm taki jest zaprezentowany w programie stanowiącym rozwiązanie zadania, znajdującym się na stronie internetowej tej książki.

6. Algorytmy tekstowe

6.1. Szablon

- Rozwiązywanie zadania można zaimplementować w złożoności czasowej $O(n)$, jednak wystarczająca złożoność to $O(n \log n)$. Na temat liniowej implementacji rozwiązania można przeczytać w [28].
- Szablon tekstu musi pokrywać w całości napis, dla którego jest wyznaczany. W szczególności musi on pasować do początku, jak i do końca tekstu, co oznacza, że jest on zarówno prefiksem, jak i sufiksem tekstu. W jaki sposób można efektywnie wyznaczyć wszystkie prefikso-sufiksy danego tekstu w celu zweryfikowania, czy są one szablonami, oraz wybrania najkrótszego z nich?
- Doskonała do wyznaczania wszystkich prefikso-sufiksów tekstu jest tablica prefikso-wa wykorzystywana w algorytmie KMP. Dla każdego wyznaczonego przy jej użyciu prefikso-sufiksu (ich wyznaczenie zajmuje czas liniowy) można sprawdzić — choćby przy użyciu algorytmu KMP — które z prefikso-sufiksów są szablonami tekstu, a następnie wybrać najkrótszy. Takie rozwiązanie jednak ma pesymistyczną złożoność $O(n^2)$ — dla tekstu postaci a^n istnieje $O(n)$ prefikso-sufiksów, a sprawdzenie każdego z nich zajmuje czas liniowy. Czy można w jakiś sposób zredukować liczbę sprawdzanych prefikso-sufiksów, aby poprawić złożoność rozwiązania?
- Jeśli dla tekstu t istnieją dwa prefikso-sufiksy a oraz b , dla których zachodzi $|a| \leq 2|b|$, to jeśli a jest szablonem dla tekstu t , to b również nim jest. Jest tak dlatego, że b stanowi wówczas szablon a . Korzystając z tej własności, podczas sprawdzania kolejnych prefikso-sufiksów tekstu t można wiele z nich pominąć — każdy kolejny sprawdzany tekst będzie przynajmniej dwa razy krótszy od poprzedniego, co daje najwyższą $O(\log n)$ testów oraz złożoność końcową $O(n \log n)$.

6.3. MegaCube

- Zadanie można rozwiązać w czasie $O(n)$, gdzie n reprezentuje powierzchnię labiryntu.
- Jeśli zwiedzony obszar labiryntu jest prostokątem o jednym z boków długości 1, to rozwiązanie zadania można zrealizować przez wyznaczenie wszystkich wystąpień wzorca reprezentującego zwiedzony obszar w tekście opisującym labirynt. Czy zawsze można dokonać redukcji problemu z zadania do takiej postaci?
- Sposób redukcji do problemu wyszukiwania wzorca w tekście może polegać na przy-porządkowaniu każdej kolumnie wzorca pewnego identyfikatora i skonstruowaniu nowej reprezentacji labiryntu, w której wystąpienia kolumn wzorca zostały zastąpione ich identyfikatorami. W ten sposób wyszukiwanie dwuwymiarowego wzorca w danym dwuwymiarowym tekście zostało zredukowane do wyszukiwania zwykłego wzorca (składającego się z identyfikatorów kolumn) w zmodyfikowanym tekście. Jakią metodę zamiany reprezentacji należy zastosować, aby uzyskać algorytm liniowy ze względu na wielkość danych wejściowych?
- Wykorzystując algorytm wyszukiwania wielu wzorców w tekście (struktura MKMP), fazę redukcji można wykonać w czasie liniowym. Kolejne kolumny wzorca stanowią wyszukiwane wzorce w tekście reprezentowanym przez labirynt.

6.4. Palindromy

- Zadanie można rozwiązać w złożoności $O(n^2)$, gdzie n reprezentuje długość przetwarzanego tekstu.
- Zadanie można rozwiązać, sprowadzając je do problemu grafowego. Każdy prefiks tekstu t można reprezentować przez wierzchołek w grafie. Krawędź między dwoma wierzchołkami t_l oraz t_k istnieje wtedy, gdy podślowo $[t_{l+1} \dots t_k]$ jest palindromem parzystym. Krawędzie w grafie można wyznaczać, stosując algorytm do obliczania promieni palindromów w tekście (ze względu na końcową złożoność całego algorytmu nie musi to być algorytm działający w czasie liniowym). Każdy rozkład słowa t na palindromy parzyste ma swój odpowiednik w grafie w postaci ścieżki zaczynającej się w wierzchołku $t_0 = \epsilon$ i kończącej się w $t_n = t$.
- Rozkład na minimalną liczbę palindromów odpowiada najkrótszej ścieżce między wierzchołkiem t_0 a t_n , natomiast maksymalny rozkład na palindromy — najdłuższej. W celu wyznaczenia tych ścieżek nie jest konieczne jawne konstruowanie grafu — wystarczy zastosować programowanie dynamiczne polegające na wyznaczaniu dla kolejnych prefiksów t najkrótszej oraz najdłuższej ścieżki o początku w t_0 .

6.8. Punkty

- Zadanie można rozwiązać w złożoności $O(n k \log k)$.
- Na wstępnie zakładamy, że porównywane zbiorы punktów są tej samej mocy — jest to bowiem warunek konieczny, aby zbiorы punktów były podobne. Zgodnie z treścią zadania dwa zbiorы punktów są do siebie podobne, jeśli można uzyskać jeden z drugiego przez wykonanie serii operacji: obrotów, przesunięć, symetrii osiowych i jednokładności. Sprawdzenie podobieństwa dwóch zbiorów punktów może polegać na próbie wykonania serii przekształceń jednego ze zbiorów, mających na celu uzyskanie drugiego zbioru. W jaki sposób można zrealizować to zadanie?
- Operacje, jakie można wykonywać na zbiorze punktów, są przemienne w tym sensie, że jeśli zbiór A możemy przekształcić na zbiór B , przy użyciu sekwencji przekształceń l_1, l_2, l_3, \dots , to istnieje również sekwencja przekształceń k_1, k_2, k_3, \dots takich, że na początku są wykonywane tylko obroty, następnie przesunięcia i symetrie osiowe, a na końcu jednokładności. W jaki sposób można skonstruować (o ile istnieje) ciąg takich przekształceń?
- Wyeliminowanie operacji przesunięcia można wykonać przez wyznaczenie dla obu zbiorów ich środków ciężkości, a następnie zrealizowanie takiego przesunięcia, aby środki te znalazły się w punkcie $(0, 0)$. Takie podejście powoduje, że nie zachodzi potrzeba wykonywania innych symetrii osiowych niż o środku w punkcie $(0, 0)$. Późniejsze wykonywanie obrotów, jednokładności oraz symetrii osiowych o środku w punkcie $(0, 0)$ nie zmienia położenia środka ciężkości zbioru punktów, zatem znika potrzeba dalszego wykonywania operacji przesunięć. W jaki sposób wyeliminować kolejne operacje?
- Eliminacja jednokładności może zostać wykonana przez odpowiednie przeskalowanie obu zbiorów punktów względem punktu $(0, 0)$, tak aby ich wielkości były równe (wielkość możemy rozumieć jako odległość najdalszego punktu od $(0, 0)$).

Po wykonaniu takiego przeskalowania operacje obrotów i symetrii osiowych nie powodują zmiany wielkości zbioru.

- Przy założeniu, że nie musimy wykonywać symetrii osiowej, sprawdzenie, czy dwa zbiory punktów są identyczne z dokładnością do obrotu, można wykonać, sortując oba zbiory punktów według kątów i wyznaczając dla posortowanych sekwencji punktów ich reprezentacje tekstowe (przykładowo przez zastąpienie każdego punktu parą liczb oznaczających odległość od punktu $(0, 0)$ i odległość od poprzedniego punktu w sekwencji). Dwa zbiory punktów są identyczne, jeśli wyznaczone obwódki są równoważne cyklicznie. Problem symetrii osiowej można łatwo wyeliminować, zamieniając kolejność jednej z obwódek oraz sprawdzając po raz kolejny równoważność cykliczną.

7. Algebra liniowa

7.1.1. Taniec

- Zadanie można rozwiązać w czasie $O(x^3y^3)$.
- Nastąpienie na każde pole szachownicy powoduje zmianę stanu świecenia tego pola oraz pól sąsiednich, dwukrotne nastąpienie na to samo pole przywraca poprzedni stan podświetlenia, zatem na każde pole szachownicy opłaca się nastąpić co najwyżej raz. Oznacza to, że rozwiązanie zadania sprowadza się do wyznaczenia dla każdego pola, czy należy na nie nastąpić.
- Stan podświetlenia każdego pola jest również „binarny” — zapalone bądź nie. Można się zatem pokusić o sprowadzenie zadania do rozwiązania odpowiedniego układu równań w ciele Z_2 . Jak powinien wyglądać taki układ równań?
- Z każdym polem szachownicy należy związać niewiadomą, która przyjmuje wartość 0, jeśli na pole nie należy nastąpić, oraz wartość 1 w przeciwnym razie. Takie podejście daje xy niewiadomych. Podobnie, dla każdego pola należy utworzyć równanie postaci $x + x_1 + \dots + x_k = c$, gdzie x_1, x_2, \dots, x_k są niewiadomymi reprezentującymi sąsiednie pola x , natomiast c równe jest 1, jeśli pole x nie jest na początku zapalone, a 0 w przeciwnym razie. Powstaje w ten sposób układ xy równań z xy niewiadomymi, który można rozwiązać za pomocą funkcji `GaussZ2`.

7.1.2. Sejf

- Zadanie można rozwiązać w czasie $O(n^3)$.
- Koncepcja rozwiązania tego zadania jest bardzo zbliżona do tej z poprzedniego zadania. Jedyna różnica polega na tym, że wartości wszystkich współczynników oraz niewiadomych należą do zbioru $\{0, 1, p - 1\}$, a nie jak poprzednio $\{0, 1\}$.

7.2. Szalony malarz

- Zadanie można rozwiązać przy użyciu programowania liniowego.
- Każdemu możliwemu krokiowi można przypisać niewiadomą x_i , $i \in \{1, 2, \dots, k\}$, która będzie przyjmowała wartość 1, jeśli krok ten jest wykonywany, oraz wartość

0 w przeciwnym razie. Każdej niewiadomej x_i można przypisać wagę a_i równą czasowi wykonania odpowiedniego ruchu malowania obrazu. Wyznaczenie listy ruchów pozwalających na pomalowanie obrazu w najkrótszym możliwym czasie jest równoważne zminimalizowaniu wartości funkcji $a_1x_1 + a_2x_2 + \dots + a_kx_k$. W jaki sposób można wyznaczyć możliwe ruchy malowania oraz jak zapewnić, że każdy obszar obrazu zostanie pomalowany?

- Jeśli w optymalnym malowaniu obrazu wykonywany jest ruch pionowy bądź poziomy, który nie pokrywa wszystkich sąsiadujących pól obrazu o tym samym kolorze, to ruch taki można wydłużyć, nie zmieniając jednocześnie czasu malowania obrazu. Zatem liczba różnych ruchów, które mogą występować w optymalnym malowaniu obrazu, jest ograniczona przez $3mn$. Wszystkie te ruchy należy uwzględnić w warunkach dla programowania liniowego.
- W celu zapewnienia, żeby każdy całkowitokwadratowy obrazu został pomalowany, należy dla każdego z nich sformułować warunek mówiący, że suma zmiennych reprezentujących ruchy malowania obrazu, które zawierają ten obszar, jest nie mniejsza od 1. Ze względu na charakter wszystkich skonstruowanych w ten sposób warunków wartości wyznaczonych zmiennych przez programowanie liniowe będą należeć do zbioru $\{0, 1\}$. O innych sposobach stosowania programowania liniowego można przeczytać w [32]. Po analizie tej lektury wykazanie poprawności przedstawionego rozwiązania powinno być już bardzo proste.

Dodatek A

Nagłówki stosowane w programach

Listing A.1. Podstawowe nagłówki z komentarzami

```
01 #include <cstdio>
02 #include <iostream>
03 #include <algorithm>
04 #include <string>
05 #include <vector>
06 using namespace std;
// Dwa z najczęściej używanych typów o długich nazwach - ich skrócenie jest
// bardzo istotne
07 typedef vector<int> VI;
08 typedef long long LL;
// W programach bardzo rzadko można znaleźć w pełni zapisaną instrukcję pętli.
// Zamiast niej wykorzystywane są trzy następujące makra:
// FOR - pętla zwiększająca zmienną x od b do e włącznie
09 #define FOR(x, b, e) for(int x = b; x <= (e); ++x)
// FORD - pętla zmniejszająca zmienną x od b do e włącznie
10 #define FORD(x, b, e) for(int x = b; x >= (e); --x)
// REP - pętla zwiększająca zmienną x od 0 do n. Jest ona bardzo
// często wykorzystywana do konstruowania i przeglądania struktur danych
11 #define REP(x, n) for(int x = 0; x < (n); ++x)
// Makro VAR(v, n) deklaruje nową zmienną o nazwie v oraz typie i wartości
// zmiennej n. Jest ono często wykorzystywane podczas operowania na
// iteratorach struktur danych z biblioteki STL, których nazwy typów są bardzo
// długie
12 #define VAR(v, n) __typeof(n) v = (n)
// ALL(c) reprezentuje parę iteratorów wskazujących odpowiednio na pierwszy
// i za ostatni element w strukturach danych STL. Makro to jest bardzo
// przydatne chociażby w przypadku korzystania z funkcji sort, która jako
// parametry przyjmuje parę iteratorów reprezentujących przedział elementów do
// posortowania
13 #define ALL(c) (c).begin(), (c).end()
// Poniższe makro służy do wyznaczania rozmiaru struktur danych STL. Używa się
// go w programach, zamiast pisać po prostu x.size() ze względu na to, iż
// wyrażenie x.size() jest typu unsigned int i w przypadku porównywania z
// typem int w procesie kompilacji generowane jest ostrzeżenie
14 #define SIZE(x) ((int)(x).size())
```

Listing A.1. (cd.)

```
// Bardzo pozyteczne makro służące do iterowania po wszystkich elementach w
// strukturach danych STL
15 #define FOREACH(i, c) for(VAR(i, (c).begin()); i != (c).end(); ++i)
// Skrót - zamiast pisać push_back podczas wstawiania elementów na koniec
// struktury danych, takiej jak vector, wystarczy napisać PB
16 #define PB push_back
// Podobnie - zamiast first będziemy pisali po prostu ST
17 #define ST first
// a zamiast second - ND
18 #define ND second
```

Listing A.2. Podstawowe nagłówki bez komentarzy

```
01 #include <cstdio>
02 #include <iostream>
03 #include <algorithm>
04 #include <string>
05 #include <vector>
06 using namespace std;
07 typedef vector<int> VI;
08 typedef long long LL;
09 #define FOR(x, b, e) for(int x = b; x <= (e); ++x)
10 #define FORD(x, b, e) for(int x = b; x >= (e); --x)
11 #define REP(x, n) for(int x = 0; x < (n); ++x)
12 #define VAR(v, n) __typeof(n) v = (n)
13 #define ALL(c) (c).begin(), (c).end()
14 #define SIZE(x) ((int)(x).size())
15 #define FOREACH(i, c) for(VAR(i, (c).begin()); i != (c).end(); ++i)
16 #define PB push_back
17 #define ST first
18 #define ND second
```

Listing A.3. Dodatkowe nagłówki

```
01 #include <complex>
02 #include <iterator>
03 #include <set>
04 #include <bitset>
05 #include <map>
06 #include <stack>
07 #include <list>
08 #include <queue>
09 #include <deque>
// Stała INF jest wykorzystywana jako reprezentacja nieskończoności. Ma ona
```

Listing A.3. (cd.)

```
// wartość 1000000001, a nie 2147483647 (największa wartość typu int)
// ze względu na dwa fakty - prosty zapis oraz brak przepelnienia wartości
// zmniejszej w przypadku dodawania dwóch nieskończoności do siebie
// ((int) 2147483647 + (int) 2147483647 = -2)
10 const int INF = 1000000001;
// Stała EPS jest używana w wielu algorytmach geometrycznych do porównywania
// wartości bliskich zera (w zadaniach tego typu pojawia się wiele problemów
// związanych z błędami zaokrągleń)
11 const double EPS = 10e-9;
// Skrócone nazwy różnych typów i operatorów o długich nazwach
12 typedef vector<VI> VVI;
13 typedef vector<LL> VLL;
14 typedef vector<double> VD;
15 typedef vector<string> VS;
16 typedef pair<int, int> PII;
17 typedef vector<PII> VPII;
18 #define PF push_front
19 #define MP make_pair
```

Dodatek B

Nagłówki Eryka Kopczyńskiego na konkurs TopCoder

```
001 #include <algorithm>
002 #include <string>
003 #include <vector>
004 #include <ctype.h>
005 #include <math.h>
006 #include <iostream>
007 #include <set>
008 #include <map>
009 #include <complex>
010 #include <sstream>
011
012 using namespace std;
013
014 typedef long long ll;
015 typedef long double ld;
016 typedef vector<int> vi;
017 typedef vector<int> vll;
018 typedef vector<string> vs;
019 typedef complex<ll> cll;
020 typedef complex<ld> cld;
021 #define Size(x) (int(x.size()))
022 #define LET(k, val) typeof(val) k = (val)
023 #define CLC(act, val) \
024     (*({act; static typeof(val) CLCR; CLCR = (val); &CLCR;}))
025 #define FOR(k, a, b) for(typeof(a) k = (a); k < (b); ++k)
026 #define FORREV(k, a, b) for(typeof(b) k = (b); (a) <= (--k);)
027 #define FIRST(k, a, b, cond) \
028     CLC(LET(k, a); for(; k < (b); ++k) if(cond) break, k)
029 #define LAST(k, a, b, con) \
030     CLC(LET(k, b); while((a) <= (--k)) if(con) break, k)
031 #define EXISTS(k, a, b, cond) (FIRST(k, a, b, cond) < (b))
032 #define FORALL(k, a, b, cond) (!EXISTS(k, a, b, !(cond)))
033 #define FOLD0(k, a, b, init, act) CLC(LET(k, a); LET(R##k, init); \
034     for(; k < (b); ++k) {act;}, R##k)
035 #define SUMTO(k, a, b, init, x) FOLD0(k, a, b, init, R##k += (x))
036 #define SUM(k, a, b, x) SUMTO(k, a, b, (typeof(x)) (0), x)
```

```
037 #define PRODTO(k, a, b, init, x) FOLD0(k, a, b, init, R##k *=(x))
038 #define PROD(k, a, b, x) PRODTO(k, a, b, (typeof(x)) (1), x)
039 #define MAXTO(k, a, b, init, x) FOLD0(k, a, b, init, R##k >?=(x))
040 #define MINTO(k, a, b, init, x) FOLD0(k, a, b, init, R##k <?=(x))
041 #define QXOR(k, a, b, x) FOLD0(k, a, b, (typeof(x)) (0), R##k ^= x)
042 #define QAND(k, a, b, x) FOLD0(k, a, b, (typeof(x)) (-1), R##k &= x)
043 #define QOR(k, a, b, x) FOLD0(k, a, b, (typeof(x)) (-1), R##k |= x)
044 #define FOLD1(k, a, b, init, act) CLC(LET(k, a); LET(R##k, init); \
045     for(++k; k < (b); ++k) act, R##k)
046 #define MAX(k, a, b, x) FOLD1(k, a, b, x, R##k >?=(x))
047 #define MIN(k, a, b, x) FOLD1(k, a, b, x, R##k <?=(x))
048 #define FIRSTMIN(k, a, b, x) (MIN(k, a, b, make_pair(x, k)).second)
049 #define INF 1000000000
050
051 int tcize(int n) {return n < INF ? n : -1;}
052
053 vi parsevi(string s) {
054     s = s + " ";
055     int q = 0;
056     vi res;
057     FOR(l, 0, Size(s)) {
058         if(s[l] == ' ') { res.push_back(q); q = 0; }
059         else { q = q * 10 + s[l] - '0'; }
060     }
061     return res;
062 }
063
064 vs parsevs(string s) {
065     s = s + " ";
066     string q = "";
067     vs res;
068     FOR(l, 0, Size(s)) {
069         if(s[l] == ' ') { res.push_back(q); q = ""; }
070         else { q += s[l]; }
071     }
072     return res;
073 }
074
075 #define MKey(x) \
076     typedef typeof(memo) tmemo; tmemo::key_type key = (x); \
077     if(memo.find(key) != memo.end()) return memo[key]
078
079 #define MRet(y) return (memo[key] = y)
080
081 template <class T> T operator | (complex<T> x, complex<T> y) {
```

```
082     return (x * conj(y)).real();
083 }
084
085 template <class T> T operator ^ (complex<T> x, complex<T> y) {
086     return (x * conj(y)).imag();
087 }
088
089 int bitc(ll r) {return r == 0 ? 0 : (bitc(r >> 1) + (r & 1));}
090 ll gcd(ll x, ll y) {return x ? gcd(y % x, x) : y;}
091 template<class T> T& operator >?=(T &x, T y)
092     {if(y > x) x = y; return x;}
093 template<class T> T& operator <?=(T &x, T y)
094     {if(y < x) x = y; return x;}
095 template<class T> T operator >? (T x, T y) {return x > y ? x : y;}
096 template<class T> T operator <? (T x, T y) {return x < y ? x : y;}
097
098 #define Pa(xy) ((xy).first)
099 #define Ir(xy) ((xy).second)
100
101 string cts(char c) {string s = ""; s += c; return s;}
102
103 template<class T> ostream& operator<<(ostream &os,
104     const vector<T>& v) {
105     os << "{";
106     for(LET(k, v.begin()); k != v.end(); ++k) {os << (*k); os << ",";}
107     os << "}";
108     return os;
109 }
110
111 template<class T, class U> ostream& operator<<(ostream &os,
112     const pair<T, U>& p) {
113     return os << "(" << p.first << "," << p.second << ")";
114 }
115
116 template<class T> ostream& operator<<(ostream &os, const set<T>& v) {
117     os << "{";
118     for(LET(k, v.begin()); k != v.end(); ++k) {os << (*k); os << ",";}
119     os << "}";
120     return os;
121 }
122
123 #ifdef floyd
124 FOR(k, 0, 100) FOR(i, 0, 100) FOR(j, 0, 100)
125     w0[i][j] <?= w0[i][k] + w0[k][j];
126#endif
```

```
127
128 #define BINFIRST(k, a, b, cond) \
129 CLC( \
130 LET(k##mIn, a); LET(k##mAx, b); \
131 while(k##mIn != k##mAx) { \
132 LET(k, (k##mIn + k##mAx) >> 1); \
133 if(cond) k##mAx = k; \
134 else k##mIn = k + 1; \
135 }, \
136 k##mIn \
137 )
```

Dodatek C

Sposoby na sukces w zawodach

W październiku 2004 roku, po eliminacjach do zawodów drużynowych ACM ICPC na Uniwersytecie Warszawskim, nastąpiły istotne zmiany w składzie drużyn, głównie związane z odejściem zawodników z lat ubiegłych. Mając na uwadze sukcesy odnoszone przez poprzedników, profesor Krzysztof Diks zwrócił się do nich z prośbą o udzielenie młodszym kolegom wskazówek dotyczących strategii uczestnictwa i osiągania dobrych wyników w konkursach. W tym dodatku zostały zebrane wskazówki oraz dobre rady udzielone przez Tomasza Czajkę, Andrzeja Gąsienicę-Samka, Tomasza Malesińskiego, Krzysztofa Onaka oraz Marcina Stefaniaka. Zgromadzone uwagi i sugestie odnoszą się przede wszystkim do konkursów zespołowych takich jak ACM ICPC, ale wiele z nich jest tak samo pożytecznych w przypadku innych konkursów. Bez wątpienia będą one przydatne dla wielu nie tylko poczatkujących zawodników. Oto co powiedzieli laureaci konkursów informatycznych:

Tomasz Czajka — trzykrotny zwycięzca w konkursie TopCoder oraz złoty medalista Akademickich Mistrzostw Świata w Programowaniu Zespołowym 2003.

- Należy trenować indywidualnie na <http://acm.uva.es/>. To najważniejsze.
- Startować razem z kolegami z drużyny w konkursach na <http://acm.uva.es/contest/>.
- „Coś”, co zmieniło naszą drużynę nie do poznania: Osoba, która zrobiła najmniej zadań podczas konkursu, stawała pozostały obiad. Jest to banalne, ale bardzo ważne, gdyż bez tego nie ma mowy o traktowaniu konkursu poważnie i z pełną koncentracją. Zrobione zadania trzeba liczyć tak jak strzelone bramki w piłce nożnej. Inaczej nikt nie weźmie na siebie odpowiedzialności za zrobienie trudnego zadania, licząc na innych. Dopuszczalna jest nawet sytuacja, gdy dwie osoby konkurują ze sobą, jeśli chodzi o zrobienie tego samego, przeważnie ostatniego zadania konkursowego. Zdarzało się to nam wielokrotnie i zawsze miało pozytywne skutki.
- Organizować sobie symulowane konkursy z zadaniami z byłych konkursów ACM (zadania i testy można znaleźć na stronie <http://icpc.baylor.edu/>). Należy zrobić sobie skrypt do testowania rozwiązań, który odpowiada 'OK', 'Zła odpowiedź' Po zakończeniu treningu należy przeprowadzić porównanie z innymi drużynami, które w danym konkursie startowały.
- Zasada stawiania obiadów odnosi się również do treningów.
- Należy omawiać w obrębie zespołu różne strategie, modyfikować je zależnie od doświadczeń. Możliwe są różne podejścia, ale generalnie najlepsza jest strategia taka: dzielimy się losowo zadaniami, każdy rozwiązuje jedno na kartce, implementuje na komputerze, wysyła, rozwiązuje następne, implementuje i tak dalej. Ewentualnie można odkładać zadania, które są rodzaju niezbyt lubianego przez siebie, na specjalnie wydzielony „wspólny stosik zadań na później”.

- Należy „wywalać” zaakceptowane zadania pod stół i nie myśleć już o nich do końca konkursu.
- Należy pisać rozwiązania zadań na kartce. Komputera powinno się używać tylko do wpisania gotowego rozwiązania i sprawdzenia, czy działa. Jeśli działa — wysyłamy; jeśli nie działa — drukujemy i zwalniamy komputer. Jeśli sprawdzanie rozwiązania na serwerze trwa zbyt długo, to na wszelki wypadek należy wydrukować program, aby — o ile okaże się, że rozwiązanie jest złe — nie blokować ponownie komputera.
- Podczas szukania błędu w rozwiązaniu czytamy cały wydruk wiersz po wierszu, zaznaczając wszystkie znalezione błędy. Po 30–60 minutach program na kartce powinien być bezbłędny. Siadamy wtedy do komputera i poprawiamy błędy. Jeśli okaże się, że program dalej nie działa, to znowu go drukujemy i zwalniamy komputer.
- Nie wolno jednocześnie zajmować komputera i myśleć. Jeśli okaże się (a nie powinno), że zaczęliśmy wpisywać program i nie do końca wiemy, co dalej, to drukujemy, zwalniamy komputer, dopracowujemy szczegóły na kartce i czekamy na swoją kolejkę dostępu do komputera w celu zaimplementowania brakującej części.
- Nie wolno szukać błędów, pracując na komputerze. Źle działający program trzeba czytać na wydruku do skutku, to znaczy do znalezienia błędu. Do tego trzeba się przyzwyczaić.

Ewentualny wyjątek: w pewnym momencie pod koniec konkursu możemy podjąć decyzję, że pracujemy już tylko nad jednym zadaniem. Inne definitywnie odkładamy. Dopiero wtedy można próbować usuwać błędy na komputerze. Zostawia się komputer piszącemu rozwiązanie do pełnej dyspozycji, reszta drużyny idzie na przykład na colę, żeby mu nie przeszkadzać.

- Nikt nie jest przyzwyczajony do konkursowego trybu pracy, dlatego potrzebny jest wspólny udział w treningach.
- Po konkursie należy analizować, jakie były błędy strategiczne — w szczególności, czy ktoś marnował dużo czasu, czekając na komputer.

Andrzej Gąsienica-Samek — złoty medalista Akademickich Mistrzostw Świata w Programowaniu Zespołowym 2003.

- Zasadniczym kryterium osiągnięcia sukcesu w zawodach jest zebranie trzech zawodników i rozdzielenie pomiędzy nich zadań do rozwiązania na samym początku zawodów (przykładowo, pierwsza osoba otrzymuje zadania A, D, G, druga B, E, H a trzecia C, F) — każdy z nich stara się rozwiązać swoje zadania jak najszybciej.
- Dobrym pomysłem jest napisanie programu najpierw na kartce. Dopiero gdy rozwiązanie zadania jest już w pełni gotowe, rozpoczyna się pracę na komputerze.
- Nie jest możliwe wygranie zawodów, jeśli któryś z członków drużyny nie jest w stanie rozwiązać samodzielnie 1–2 zadań.
- Komunikacja między członkami drużyny musi być bardzo efektywna. Zawodnicy powinni znać się na tyle dobrze, aby w momencie napotkania problemu szybko ustalić, kogo trzeba zapytać o radę, oraz być w stanie niezwłocznie przedstawić powstałego problemu. Bezcelowe jest zadawanie pytań, które doprowadzą do wciągnięcia kolegi w dłuższą dyskusję — w takiej sytuacji często sensowniejsze jest po prostu przekazanie rozwiązywanego zadania komuś innemu.

- Wygrywa ten, kto ma największy „ciąg na bramkę”. Wysoki poziom techniczny jest warunkiem koniecznym, ale nie wystarczającym. Zmagania między drużynami Uniwersytetu Warszawskiego w latach 2002–2003 — *Hawks* i *Eagles* — nie toczyły się na poziomie technicznym, bo ten był stały.
- Liczy się zespół i tylko w przypadku pracy całego zespołu można wygrać. Niezależnie od poziomu technicznego indywidualnych zawodników brak pracy dowolnego zawodnika uniemożliwia zwycięstwo.
- Strategia: na początku zadania dzielone są między zawodników alfabetycznie. Potem każdy robi swoje, a gdy zrobi wszystkie, bierze nierozpoczęte zadanie od kolegi. Tylko w bardzo wyjątkowych sytuacjach można wymieniać zadania. Zadania są na tyle proste, że praktycznie nie ma specjalistów od określonej dziedziny — każdy może zrobić każde zadanie.
- Każdy powinien niezależnie realizować swoje zadania od A do Z — tylko to buduje odpowiedzialność za rozwiązywanie zadania.
- Po każdym treningu należy policzyć, ile zadań kto rozwiązał. Bardzo dobrym pomysłem jest, aby osoba, która zrobiła najmniejszą liczbę zadań, stawała każdorazowo obiad. W przypadku, gdy któremuś z zawodników to nie odpowiada, gdyż „on zawsze w takim układzie będzie stawał obiad”, lepiej wymienić takiego zawodnika na dowolnego bardziej zmotywowanego.
- Pojęcie kapitana zespołu jest bez sensu. Trzyosobowy zespół powinien rozumieć się bez słów. Jeśli tak nie jest, to nie ma szans na zwycięstwo.
- Regularne treningi są bardzo potrzebne. Jeśli ktoś nie ma na nie czasu lub ochoty, to lepiej go wymienić.
- Należy wyznaczać sobie wysokie cele. Jeśli komuś zależy tylko na pokonaniu innych drużyn z uczelni, to jest to za mało. Jedyny sensowny cel to zwycięstwo w całym konkursie. Mniej ambitne cele łatwiej się realizuje, ale niewiele się dzięki temu osiąga. Niech każdy pomyśli sobie, jaki jest jego cel, gdyż mam wrażenie, że dla większości drużyn był nim sam wyjazd na finał.

Tomasz Malesiński — brązowy medalista Akademickich Mistrzostw Świata w Programowaniu Zespołowym 2004.

- Treningi nie powinny być smutnym obowiązkiem. Po każdym treningu, niezależnie od jego wyników, drużyna jest lepsza, bardziej zgrana i bliższa celu. W czasie treningów sprawdza się przydatność wskazówek starszych kolegów i dopracowuje strategię.
- Ważna jest motywacja, wiara we własne siły i uparte dążenie do celu. W finałach łatwo jest pokonać kilkadziesiąt drużyn, ale prawdziwa gra toczy się między kilkunastoma najlepszymi. Można z nimi wygrać, ale nie przyjdzie to łatwo.
- Komunikację należy ograniczyć do minimum. Na początku konkursu należy podzielić się równo zadaniami, każdy członek drużyny zapoznaje się ze swoimi i rozwiązuje je sam w kolejności od najłatwiejszego do najtrudniejszego.
- Nie należy myśleć nad rozwiązaniem zadania, zanim się go dokładnie nie zrozumie. Nie powinno się także pisać kodu, dopóki nie ma się pewności co do metody rozwiązania zadania. Nie wysyła się też rozwiązania bez upewnienia się, że jest

poprawne. Należy pracować samodzielnie, nie przeszkadzając innym. Zadanie może być odłożone tylko wówczas, gdy stwarza duże problemy, a czas pozwala na rozpoznanie innego od nowa.

- Jeśli komputer jest zajęty, kod należy pisać na kartce. Gdy przepisuje się kod do komputera, należy jeszcze raz dokładnie go przeczytać, aby nie było pomyłek (przy okazji poprawić).
- W przypadku gdy program nie działa, należy zwolnić klawiaturę i szukać dalej błędów na wydruku. Korzystając z debugera, należy spróbować wypisać wyniki częściowe działania programu. Zwykle jest to skuteczniejsze od wykonywania programu krok po kroku, a dodatkowo można te wyniki wydrukować i przeanalizować, nie zajmując komputera.
- Kilka gotowców warto mieć, ale tak naprawdę rzadko się one przydają. Liczą się umiejętności. Gotowce tylko je uzupełniają.
- Pod koniec konkursu zasady nieco się zmieniają. Należy ocenić, które zadania można jeszcze dokonać, i wówczas pracuje się razem. Każdy zawodnik zapoznaje się z treścią zadania, otrzymując wydruk bieżącej wersji programu. Można wtedy wysyłać rozwiązania, nawet gdy są pewne wątpliwości co do ich poprawności, tylko trzeba mieć świadomość, że desperackie próby zaliczenia zadania rzadko skutkują.
- Trzeba umieć sobie radzić z błędami. Błąd staje się groźny dopiero wtedy, gdy powoduje rezygnację z dalszej walki.
- Nie należy zapominać o odpoczynku. Chwila relaksu ułatwia spojrzenie na problem z innej strony i zazwyczaj pozwala na znalezienie jakiegoś rozwiązania.

Krysztof Onak — złoty medalista Mistrzostw Świata w Programowaniu Zespolowym 2003.

- Każdy zawodnik w grupie musi dawać z siebie jak najwięcej, nie licząc na pozostałych, i walczyć tak, jakby wszystko zależało wyłącznie od niego.
- Nie należy bać się odpowiedzialności. Jeżeli zadanie jest proste, należy je rozwiązać, nie czekając na innych.
- Zadanie, które się zaczyna, należy dociągnąć do końca, ale też trzeba mieć odwagę zrezygnować, gdy naprawdę nie wychodzi.
- Należy nauczyć się szukać błędów na kartce. W ten sposób oszczędza się czas, a ponadto, czytając program na papierze, często wychwytuje się błędy, które byłoby trudno wykryć za pomocą debugera.
- Jeżeli coś nie działa, to przede wszystkim należy złożyć, że błąd tkwi po stronie zawodnika, a nie po stronie jury. Wówczas łatwiej zmobilizować się do większego wysiłku.
- Nie należy dyskutować za wiele w czasie konkursu. Warto skoncentrować się wyłącznie na swoim zadaniu.
- Na początku konkursu najlepiej losowo podzielić się zadaniami i każdy rozwiązuje swoje. Oczywiście zadaniami można się wymieniać. W końcowe odrzuć zadania, co do których wiecie, że ich nie zrobicie, i być może wtedy rozwiązujecie wspólnie jakieś zadanie.

- Musicie nabrać pewności siebie i wiedzieć, że możecie na sobie polegać. Musicie dobrze czuć się w zespole.
- Nie ufajcie do końca tym zasadom. Znajdziecie coś, co jest dobre w przypadku Waszego zespołu.

Marcin Stefaniak — srebrny medalista Akademickich Mistrzostw Świata w Programowaniu Zespołowym 2001.

- Nie używaj debugera. Jeśli coś nie działa, należy patrzeć na wydruk programu, aż dostąpi się oświadczenie. Drukuj zadanie za każdym razem, gdy jest wysyłane do oceny, nawet jeśli okaże się, że rozwiązanie było poprawne, to papier przyda się do czegoś innego.
- Bądźcie biegli w tym, jak działa wejście/wyjście w językach konkursu (dokładnie w tej wersji kompilatora, jaka będzie używana), jak efektywnie (ważne dla dużych wejść i wyjść), jakie ma błędy i nietypowe cechy. Jest to w gruncie rzeczy jedyna biblioteka typowo informatyczna (czyli zasadniczo niedoskonała i niepewna), z której musicie korzystać.
- Zabierzcie na zawody papier w kratkę, papier w „heksy” już wyszedł z mody.
- Po zaliczonym zadaniu „przybijajcie piątkę”, najlepiej hałasując na tyle głośno, aby zdeprymować drużyny w pobliżu.
- Nie patrzcie na ranking! To zazwyczaj przynosi pecha.
- Pamiętajcie, że aby wygrać finały, należy wpierw wygrać konkurs regionalny. Nie mówiąc już o zawodach ogólnopolskich.
- Wypracujcie własny, efektywny styl pracy i podział zadań. Nie dajcie sobie narzucić czegoś z zewnątrz; każda drużyna jest inna i nie ma tu jednej recepty. Nie wszyscy przecież muszą lubić na przykład geometrię obliczeniową.
- Zdarza się, że zadania mają nieprawidłowe testy i treści. Zdarza się, że komputery nawalają. Mimo to walczcie! Może to właśnie Wam dopisze szczęście i jeszcze na tym skorzystacie.
- Nie musicie zrobić wszystkich zadań, wystarczy więcej niż inni.

Dodatek D

Wykaz zadań na programowanie dynamiczne

Literatura
[2] — 1.8.2
[4] — 15

Proste	Średnie	Trudne
acm.uva.es — zad. 348	acm.uva.es — zad. 531	acm.uva.es — zad. 116
acm.uva.es — zad. 674	acm.uva.es — zad. 562	acm.uva.es — zad. 147
acm.uva.es — zad. 10003	acm.uva.es — zad. 10069	acm.uva.es — zad. 357
acm.uva.es — zad. 10081	acm.uva.es — zad. 10201	acm.uva.es — zad. 366
acm.uva.es — zad. 10131	acm.uva.es — zad. 10280	acm.uva.es — zad. 711
acm.uva.es — zad. 10198	acm.uva.es — zad. 10296	acm.uva.es — zad. 10032
acm.uva.es — zad. 10259	acm.uva.es — zad. 10400	acm.uva.es — zad. 10154
acm.uva.es — zad. 10271	acm.uva.es — zad. 10405	acm.uva.es — zad. 10157
acm.uva.es — zad. 10304	acm.uva.es — zad. 10549	acm.uva.es — zad. 10261
acm.uva.es — zad. 10482	acm.uva.es — zad. 10558	spoj.sphere.pl — zad. 350
acm.uva.es — zad. 10529	acm.uva.es — zad. 10930	spoj.sphere.pl — zad. 366
acm.uva.es — zad. 10811	spoj.sphere.pl — zad. 292	spoj.sphere.pl — zad. 388
spoj.sphere.pl — zad. 346	spoj.sphere.pl — zad. 338	acm.sgu.ru — zad. 132
spoj.sphere.pl — zad. 365	spoj.sphere.pl — zad. 345	acm.sgu.ru — zad. 278
spoj.sphere.pl — zad. 394	spoj.sphere.pl — zad. 348	
spoj.sphere.pl — zad. 402	spoj.sphere.pl — zad. 364	
acm.sgu.ru — zad. 104	acm.sgu.ru — zad. 183	
	acm.sgu.ru — zad. 269	
	acm.sgu.ru — zad. 304	

Dodatek E

Wykaz zadań na programowanie zachłanne

Literatura
[2] — 1.8.3
[4] — 16

Proste	Srednie	Trudne
acm.uva.es — zad. 120	acm.uva.es — zad. 10461	acm.uva.es — zad. 410
acm.uva.es — zad. 10020	acm.uva.es — zad. 10563	acm.uva.es — zad. 714
acm.uva.es — zad. 10249	acm.uva.es — zad. 10716	acm.uva.es — zad. 10382
acm.uva.es — zad. 10440	acm.uva.es — zad. 10720	acm.uva.es — zad. 10665
acm.uva.es — zad. 10821	acm.uva.es — zad. 10785	acm.uva.es — zad. 11006
acm.uva.es — zad. 10954	acm.uva.es — zad. 10982	spoj.sphere.pl — zad. 417
acm.uva.es — zad. 10965	spoj.sphere.pl — zad. 247	acm.sgu.ru — zad. 257
spoj.sphere.pl — zad. 661	acm.sgu.ru — zad. 259	

Dodatek F

Wykaz przykładowych zadań

Tytuł zadania	Podrozdział/punkt na stronie	Wskazówki na stronie
Mrówki i biedronka	1.2 — 23	278
Komiwojażer Bajtazar	1.3 — 30	279
Drogi	1.4 — 36	280
Spokojna komisja	1.5 — 40	280
Wirusy	1.6 — 43	281
Linie autobusowe	1.8 — 56	281
Przemytnicy	1.10 — 63	282
Skoczki	1.13.3 — 85	282
Akcja komandosów	2.4 — 112	282
Ołtarze	2.6 — 118	283
Pomniki	2.7 — 122	283
Liczy permutacyjno-pierwsze	3.3 — 134	284
Bilard	4.2 — 146	284
Wyliczanka	4.4 — 151	285
Łańcuch	4.9 — 175	285
Małpki	5.1 — 181	285
Kodowanie permutacji	5.2.3 — 191	286
Marsjańskie mapy	5.3 — 199	286
Puste prostopadłościany	5.4 — 210	287
Szablon	6.1 — 215	288
Megacube	6.3 — 222	288
Palindromy	6.4 — 225	289
Punkty	6.8 — 238	289
Taniec	7.1.1 — 243	290
Sejf	7.1.2 — 246	290
Szalony malarz	7.2 — 251	290
Krótki program	8.5.4 — 264	
Liczby antypierwsze	8.6.5 — 276	

Literatura

- [1] Agrawal M., Kayal N., Saxena N.: Primes is in P. *Annals of Mathematics*, 2004, 160(2): 781–793 (<http://www.cse.iitk.ac.in/users/manindra/>).
- [2] Banachowski L., Diks K., Rytter W.: *Algorytmy i struktury danych*. Wydanie 5. WNT 2006.
- [3] Bender M.A., Farach-Colton M.: The LCA Problem Revisited (<http://www.cs.sunysb.edu/bender/pub/lca.ps>).
- [4] Cormen T.H., Leiserson Ch.E., Rivest R.L., Stein C.: *Wprowadzenie do algorytmów*. Wydanie 8. WNT 2007.
- [5] Crochemore M., Rytter W.: *Text Algorithms*. Oxford University Press 1994.
- [6] GCC home page (<http://gcc.gnu.org/>).
- [7] Graham R.L., Knuth D.E., Patashnik O.: *Matematyka konkretna*. Wydanie 4. PWN 2002.
- [8] Harel D.: *Rzecz o istocie informatyki. Algorytmika*. Wydanie 3. WNT 2001.
- [9] Kaspersky K.: *Optymalizacja kodu. Efektywne wykorzystanie pamięci*. RM 2005.
- [10] Knuth D.E.: *Sztuka programowania*. Tomy 1–3. WNT 2002.
- [11] Koblitz N.: *Wykład z teorii liczb i kryptografii*. Wydanie 2. WNT 2006.
- [12] Lawler E.: *Combinatorial Optimization: Networks and Matroids*. Holt, Rinehart, Winston 1976.
- [13] Lipski W.: *Kombinatoryka dla programistów*. Wydanie 3. WNT 2007.
- [14] Martuze C., Roura S.: Randomized Binary Search Trees. *Journal of the ACM*, 1998, 45(2): 288–323.
- [15] Meyers S.: *Effective C++*. Third Edition. Addison-Wesley 2005.
- [16] Olimpiada Informatyczna (<http://www.oi.edu.pl/>).
- [17] I Olimpiada Informatyczna 1993/1994. KGOI¹, Warszawa-Wrocław 1994.

¹Komitet Główny Olimpiady Informatycznej, Ośrodek Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów.

- [18] *II Olimpiada Informatyczna 1994/1995*. KGOI, Warszawa-Wrocław 1995.
- [19] *III Olimpiada Informatyczna 1995/1996*. KGOI, Warszawa 1996.
- [20] *IV Olimpiada Informatyczna 1996/1997*. KGOI, Warszawa 1997.
- [21] *V Olimpiada Informatyczna 1997/1998*. KGOI, Warszawa 1998.
- [22] *VI Olimpiada Informatyczna 1998/1999*. KGOI, Warszawa 1999.
- [23] *VII Olimpiada Informatyczna 1999/2000*. KGOI, Warszawa 2000.
- [24] *VIII Olimpiada Informatyczna 2000/2001*. KGOI, Warszawa 2001.
- [25] *IX Olimpiada Informatyczna 2001/2002*. KGOI, Warszawa 2002.
- [26] *X Olimpiada Informatyczna 2002/2003*. KGOI, Warszawa 2003.
- [27] *XI Olimpiada Informatyczna 2003/2004*. KGOI, Warszawa 2004.
- [28] *XII Olimpiada Informatyczna 2004/2005*. KGOI, Warszawa 2005.
- [29] Press W.H., Flannery B.P., Teukolsky S.A., Vetterling W.T.: *Numerical Recipes in C, The Art of Scientific Computing*. Cambridge University Press 1992.
- [30] Ross K.A., Wright Ch.R.B.: *Matematyka dyskretna*. Wydanie 5. PWN 2005.
- [31] Saratov State University :: Online Contester (<http://acm.sgu.ru/>).
- [32] Schrijver A.: Polyhedral Combinatorics and Combinatorial Optimization. CWI and University of Amsterdam (<http://homepages.cwi.nl/lex/>).
- [33] Skiena S.S., Revilla M.A.: *Wyzwania programistyczne*. Wydanie 1. WSiP 2004.
- [34] Sphere Online Judge (<http://spoj.sphere.pl/>).
- [35] Standard Template Library Programmer's Guide (<http://www.sgi.com/tech/stl/>).
- [36] Ukkonen E.: On-line Construction of Suffix Trees. *Algorithmica*, 1995, 14(3): 249–260.
- [37] Valladolid Programming Contest Site (<http://acm.uva.es/>).
- [38] Wirth N.: *Algorytmy + struktury danych = programy*. Wydanie 7. WNT 2004.

Indeks

- acykliczność 41
- algorytm
 - Aho-Corasick 217
 - AKS 158
 - Bellmana-Forda 65
 - Dijkstry 60
 - Dinica 68
 - Duvala 234
 - Euklidesa 144
 - rozszerszony 144
 - Grahama 120
 - Hopcrofta-Karpa 83
 - Knutha-Morrisa-Pratta 212
 - Kruskala 58
 - Manachera 223
 - Millera-Rabina 158
 - Prima 57
 - sita 154
 - symplesk 248
- arytmetyka
 - modularna 142, 240
 - wielkich liczb
 - całkowitych 169
 - naturalnych 160
 - test pierwszości 174
 - wymiernych 171
- błędы zaokrągleń 91
- BFS 20
- cykl 15
 - Eulera 51
 - prosty 15
- DFS 25
- drzewa
 - AVL 183
 - czerwono-czarne 183
 - dynamicznie alokowane 184, 195
 - licznikowe 184, 187
 - maksimów 184, 185
 - pokryciowe 184, 192
 - pozycyjne 184, 189
 - randomizowane 184, 205
 - statyczne 183
 - wzbogacane 184, 200
 - zrównoważone 183
- drzewo
 - najkrótszych ścieżek 61
 - przeszukiwań w głąb 25
 - rozinające 57
 - minimalne 57
 - wyszukiwań binarnych 182
- dwuspojona składowa 45
- dzielnik 144
- eliminacja Gaussa 240
- funkcja
 - Ackermana 179
 - prefiksowa 216, 217
- geometria obliczeniowa 91
- graf 15
 - acykliczny 38, 41
 - dwudzielny 78
 - indukowany 15
 - uneskierowany 15
 - reprezentacja 16
 - silnie spójny 31
 - skierowany 15
- iloczyn wektorowy 94
- koło, reprezentacja 91
- kongruencja 149
- krawędź grafu 15
 - drzewowa 21
 - multikrawędź 15
 - nasycona 68
 - niedrzewowa 21
 - nienasycona 68
 - uneskierowana 15
 - poprzeczna 21
 - powrotna 21
 - skierowana 15
 - w przód 21
- las przeszukiwania wszerz 21
- liczba Carmichaela 158
- liczby pierwsze
 - gęstość zbioru 155
 - lista 155
 - sito 154

-
- liczby pierwsze
 - test 157
 - randomizowany 158
 - maksymalne skojarzenie 77
 - maksymalny niezależny zbiór wierzchołków 282
 - maksymalny przepływ 67
 - jednostkowy 72
 - najtańszy 74
 - metoda węgierska 86
 - minimalne drzewo rozpinające 57
 - most 44
 - multikrawędź 15
 - największy wspólny dzielnik 144
 - obiekt geometryczny 91
 - odcinek, reprezentacja 91
 - odległość punktu
 - od prostej 95
 - odwrotność modularna 147
 - okrąg, reprezentacja 91
 - okres słowa 216
 - otoczka wypukła 120
 - pętla w grafie 15
 - permutacja
 - antyleksykograficznie 128
 - minimalna transpozycja 130
 - podgraf 15
 - podzbiory
 - k -elementowe 137
 - wszystkie 135
 - podział
 - liczby 140
 - zbioru 138
 - porządek topologiczny 38
 - potęgowanie modularne 152
 - programowanie
 - dynamiczne 128
 - liniowe 248
 - prosta, reprezentacja 91
 - przepustowość sieci 67
 - przeszukiwanie grafu
 - w głąb 25
 - wszerz 20
 - przynależność punktu
 - do koła 100
 - do odcinka 99
 - do prostokąta 98
 - do wielokąta 101
 - do wielokąta wypukłego 103
 - punkt
 - artykulacji 44
 - przecięcia
 - odcinków 107
 - okręgów 110
 - okręgu i prostej 109
 - punkt
 - przecięcia
 - prostych 106
 - reprezentacja 91
 - punkty
 - najbliższe 123
 - najdalsze 121
 - silnie spójna składowa 31
 - składowa dwuspójna 45
 - skojarzenie
 - doskonałe 77
 - maksymalne 77, 81
 - najdroższe 86
 - sortowanie
 - kątowe 116
 - topologiczne 34, 38
 - STL 13
 - symbol Newtona 142
 - sciezka 15
 - Eulera 51
 - naprzemienna 81
 - powiększająca 68, 72
 - tablica prefiksowa 216
 - test
 - Millera 158
 - pierwszości liczby 157
 - transpozycja 130
 - sąsiednia 132
 - twierdzenie
 - chińskie o resztach 149
 - Fermata 159
 - ujście przepływu 72
 - wielokąt
 - pole 96
 - reprezentacja 91
 - wypukły 96
 - wierzchołek grafu 15
 - stopień wchodzący 15
 - stopień wychodzący 15
 - współczynnik dwumianowy 142

Piotr Stańczyk

Algorytmika praktyczna

Nie tylko dla mistrzów

Książka powinna znaleźć się na półce wszystkich zainteresowanych doskonaleniem swoich umiejętności algorytmiczo-programistycznych.

prof. Krzysztof Diks, Uniwersytet Warszawski

Książka ta różni się od znanych na polskim rynku pozycji poświęconych algorytmice, dotyczy bowiem jej strony praktycznej. Taki sposób potraktowania tego działu informatyki wynika z coraz większego zainteresowania zarówno uczniów, jak i studentów udziałem w różnego rodzaju konkursach programistycznych.

Czytelnik znajdzie w niej przegląd implementacji podstawowych algorytmów i struktur danych, które można zastosować bezpośrednio bądź zaadaptować w prosty sposób przy rozwiązywaniu zadań konkursowych. Fundamentem książki jest biblioteczka algorytmiczna, która była tworzona i rozbudowywana podczas przygotowań zespołu *Warsaw Predators* z Uniwersytetu Warszawskiego do reprezentowania tej uczelni na międzynarodowych zawodach.

Na niepowtarzalny charakter książki składają się następujące elementy:

- prezentacja wszystkich ważniejszych z punktu widzenia **konkursów** działań algorytmiki;
- **intuicyjne podejście** do przedstawianych zagadnień algorytmicznych;
- zwięzła, **efektywna implementacja** omawianych algorytmów w języku C++;
- liczne przykładowe **zadania konkursowe** wraz ze wskazówkami stopniowo nakierowującymi na właściwe rozwiązywanie zadania, a także z adresem strony internetowej, na której można znaleźć programy stanowiące **rozwiązań tych zadań**;
- tematyczne **wykazy zadań z całego świata** z możliwością testowania ich rozwiązań na stronach internetowych konkursów;
- **odsyłacze do literatury** umożliwiającej szczegółowo poznanie opisywanych zagadnień od strony teoretycznej;
- **cenne rady** dotyczące strategii uczestnictwa w konkursach.

Po pracy tą powinna sięgnąć każda osoba pragnąca doskonalić swoje umiejętności algorytmiczne i programistyczne.

Piotr Stańczyk jest doktorantem w Instytucie Informatyki Uniwersytetu Warszawskiego oraz kierownikiem warszawskiego oddziału Grupy Badawczo-Rozwojowej firmy ADB. Bogate doświadczenie związane z konkursami informatycznymi zdobył nie tylko jako wieloletni uczestnik i reprezentant Polski na konkursach i olimpiadach informatycznych, lecz także jako członek Jury Olimpiady Informatycznej czy koordynator ogólnopolskiego konkursu Potyczki Algorytmiczne. Rozległą wiedzę akademicką autora wspiera praktyka nabыта w takich firmach, jak: Microsoft, Google i Nvidia.

Wydawnictwo
Naukowe PWN SA
pwn.pl • 801 33 33 88
księgarnia.pwn.pl

ISBN 978-83-01-15821-7

9 788301 158217